

ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΠΑΑ 2007 - 2013

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

2^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ:
«Ο λόγος στα Μέλη»

ΔΕΥΤΕΡΑ 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2012

ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

ΠΑΑ 2007 - 2013

2^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕ ΘΕΜΑ:

«Ο λόγος στα Μέλη»

ΔΕΥΤΕΡΑ 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2012

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Πρωινή Συνεδρία

- Έναρξη εργασιών Συνεδρίου και καλωσόρισμα συνέδρων
- **Πολυξένη Πολύζου**, Προϊσταμένη Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης ΠΑΑ, «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και Δικτύωση: Παρόν και μέλλον»
- **Πέτρος Μούχας**, Προϊστάμενος Μονάδας Ε΄ «Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο» Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης ΠΑΑ, «Εξελίξεις στο Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο»

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

1^ο Μέρος «Εμπειρίες Δικτύωσης»

- **Κωνσταντίνος Μαλλίδης**, ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, «Εθνικό Δίκτυο Διασύνδεσης Αγροτικής Έρευνας και Παραγωγικής Διαδικασίας»
- **Ιωάννης Τσιφόρος**, ΠΑΣΕΓΕΣ, «Ηλεκτρονικό Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων-Τροφίμων. Ένα καλό παράδειγμα δικτύωσης»
- **Κωνσταντίνος Λιαρικός**, WWF, «Τι κάνει ένα δίκτυο επιτυχημένο: Εμπειρίες από τη δράση του WWF Ελλάς»
- **Παναγιώτης Πάτρας**, ΚΕΝΑΚΑΠ Α.Ε., «Bottom up δικτύωση των ΟΤΔ LEADER σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Η περίπτωση της ELARD»

- **Γεώργιος Αμανατίδης**, ANKO A.E., «Ελληνικό Δίκτυο LEADER-Εμπειρίες και Προτάσεις»
- **Αναστάσιος Περιμένης**, ΕΤΑΛ Α.Ε., «ΟΤΔ Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας, κοινές εμπειρίες στη διαδικασία της μετάβασης»
- **Λεωνίδας Πολυμενάκος**, ΠΕΝΑ, «Η δικτύωση των νέων αγροτών»

2^ο Μέρος «Ποιο ΕΑΔ θέλουμε;»

- Ανοικτή Συζήτηση – Συντονιστής συζήτησης **Πέτρος Μούχας**, Προϊστάμενος Μονάδας Ε΄ «Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο» ΕΥΔ ΠΑΑ
- Σύντομη περιήγηση στον εκθεσιακό χώρο του Κέντρου «ΓΑΙΑ»
- Διάλειμμα - Ελαφρύ Γεύμα

Απογευματινή Συνεδρία

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

«Παράλληλα Εργαστήρια»

- Παρουσίαση στην Ολομέλεια των κυριότερων σημείων της Ενότητας Α΄
- Οργάνωση των παράλληλων εργαστηρίων

Εργαστήριο 1:

- Θεματική Ομάδα Εργασίας «**Έξυπνη Ανάπτυξη (έρευνα – καινοτομία)**»
Δημιουργία υλικοτεχνικών πλατφορμών, που θα προωθήσουν βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και τοπικές αγορές με καινοτόμο τρόπο

Εργαστήριο 2:

- Θεματική Ομάδα Εργασίας «**Περιβάλλον και Γεωργία**»
Γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα σε οικοσυστήματα μεσογειακού τύπου και εφαρμογή τους στην ελληνική πραγματικότητα

Εργαστήριο 3:

- Θέμα «**Καταγραφή εμπειριών από την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο**» με τρεις επιμέρους ενότητες Ανταγωνιστικότητα, Περιβάλλον, Τοπική Ανάπτυξη

- Διάλειμμα
- Παρουσιάσεις των αποτελεσμάτων των εργαστηρίων στην Ολομέλεια
- Λήξη Εργασιών

Πρωινή Συνεδρία

Έναρξη εργασιών Συνεδρίου και καλωσόρισμα συνέδρων

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ (Π. ΜΟΥΧΑΣ): Κυρίες και κύριοι, ένα εγκάρδιο καλημέρα σε όλους! Ελπίζω να βρήκατε συναρπαστικό το ταξίδι με τη γεώσφαιρα, όσοι το παρακολουθήσατε.

Είναι σήμερα μαζί μας ο Γενικός Γραμματέας Αγροτικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Δημήτριος Μελάς και βέβαια ο οικοδεσπότης μας ο Ειδικός Γραμματέας Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών, κ. Αθανάσιος Θεοχαρόπουλος. Κύριε Ειδικέ Γραμματέα, σε εσάς ο λόγος.

Χαιρετισμοί

Α. ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κυρίες και κύριοι, μέλη του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, αγαπητοί συνεργάτες, καλώς ήρθατε.

Βρίσκομαι σήμερα μαζί σας, εκπροσωπώντας τον Διοικητικό Τομέα Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, για να κηρύξω την έναρξη των εργασιών του 2^{ου} Συνεδρίου του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, αλλά και για να σας μεταφέρω τις σκέψεις τις ανάγκες και τις προθέσεις μας, καθώς και να ενημερωθώ για τις δικές σας προτάσεις και εμπειρίες.

Θα ήθελα αρχικά να σας ενημερώσω ότι ο Υπουργός δεν κατάφερε να παρευρεθεί μαζί μας λόγω ανειλημμένων υποχρεώσεων, να θυμίσω ότι στο 1^ο Συνέδριο του ΕΑΔ πέρυσι το καλοκαίρι συμμετείχε ενεργά με την πανεπιστημιακή του ιδιότητα ως επιστημονικός εισηγητής στη θεματική

ομάδα εργασίας για την «έρευνα και την καινοτομία», η οποία μάλιστα σήμερα περατώνει το έργο της κατά την απογευματινή συνεδρία.

Η δική μας παρουσία εδώ, τόσο η δική μου, όσο και του Γενικού Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων δίνει ένα συμβολικό αλλά και ουσιαστικό μήνυμα: Ότι το Υπουργείο και η ηγεσία του βρίσκονται στο πλευρό σας, παρακολουθώντας με ενδιαφέρον το έργο σας, καθώς θεωρούμε σημαντικό να ακουστεί και να καταγραφεί η δική σας φωνή σε αυτό το συνέδριο, η φωνή των μελών του Δικτύου.

Πρόκειται για ένα συνέδριο το οποίο επισφραγίζει την ουσιαστική σχέση και τη συνεργασία που οικοδομείται ανάμεσα σε όλους τους συντελεστές, οι οποίοι είναι πολύτιμοι αρωγοί για την ανασυγκρότηση της ελληνικής γεωργίας και για την αγροτική ανάπτυξη.

Έχουμε ανάγκη από την πολυφωνία, τις διαφορετικές προσεγγίσεις και την ενεργό συμμετοχή σας. Παρατηρήσεις και εποικοδομητική κριτική είναι όχι μόνο καλοδεχούμενες αλλά και αναγκαίες, προκειμένου να ενωθούν όλες οι υγιείς δυνάμεις της αγροτικής ανάπτυξης σε μία ανοδική πορεία προς το μέλλον.

Το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, η συλλογική αυτή προσπάθεια δικτύωσης, αλλά και η υποχρέωσή μας από τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρόλο που ενεργοποιήθηκε με καθυστέρηση μόλις την περσινή χρονιά, θέλουμε να εδραιωθεί και να συνεχίσει να δίνει ρεαλιστικά και απτά αποτελέσματα.

Αποτελέσματα, που θα πρέπει να μπορούν να αξιοποιηθούν, είτε κατά την τρέχουσα, είτε κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο, για τον σχεδιασμό και την αρτιότερη υλοποίηση του νέου προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης, του Προγράμματος 2014-2020. Αποτελέσματα που θα αφορούν και στις τρεις προτεραιότητες του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης, που μεταφράζονται σε:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας
- Διατήρηση της γεωργικής δραστηριότητας με όρους βιωσιμότητας και αειφορίας
- Ανάπτυξη του δυναμικού των περιοχών της υπαίθρου

Είμαι σίγουρος ότι γνωρίζετε ότι και σύμφωνα με τη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, εστιάζοντας στο τρίπτυχο ποιότητα, εξωστρέφεια, καινοτομία. Προϋπόθεση όλων αυτών αποτελεί η ανάπτυξη χρήσιμων εργαλείων, μέσω της ανταλλαγής και κατ' επέκταση της αξιοποίησης της εμπειρίας και της τεχνογνωσίας που έχει αποκτηθεί σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Κομβικό ρόλο εδώ μπορεί και πρέπει να παίξει η δικτύωση μέσω της διάχυσης πληροφοριών, που αφορούν σε αξιοσημείωτες πρακτικές οι οποίες υλοποιούνται στον αγροτικό τομέα τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό.

Θεωρώ πραγματικά ότι τα δίκτυα όχι μόνον μπορούν να εμπλουτίσουν τον προγραμματισμό μας και να δώσουν νέες ιδέες και να εμπνεύσουν τους ανθρώπους που συνεχίζουν να αισιοδοξούν και να δημιουργούν στον τόπο τους. Η δικτύωση, προβλέπεται και από τις κατευθύνσεις της Γενικής Διεύθυνσης Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να ενισχυθεί στην πέμπτη προγραμματική περίοδο.

Το στοίχημα λοιπόν τόσο για το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης, όσο και για το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, είναι να αποτελέσει η δικτύωση αξιόπιστη και σταθερή πλατφόρμα για το πώς λειτουργούν στην πράξη οι πολιτικές αγροτικής ανάπτυξης, αλλά και με ποιον τρόπο μπορούν να βελτιωθούν. Προς αυτή την κατεύθυνση καλούμαστε να εργαστούμε και να συνεργαστούμε, ώστε να αξιοποιήσουμε αποτελεσματικά ό,τι έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα, αυξάνοντας την προστιθέμενη αξία της δικτύωσης στο παρόν, αλλά και στο μέλλον.

Κυρίες και κύριοι, είναι σημαντική η συνεργασία που έχουμε ήδη πετύχει, συνεργασία που εστιάζει στην αποτελεσματική και συνεχή αλληλοϋποστήριξη και συμπληρωματικότητα στον αγροτικό τομέα, υπό τον κοινό στόχο της ενίσχυσης της αγροτικής ανάπτυξης. Συνεργασία που προϋποθέτει την προάσπιση και λειτουργία του θεσμού των Αγροτικών Δικτύων.

Γι' αυτό το Υπουργείο ενθαρρύνει και υποστηρίζει τη συμμετοχή στις δράσεις του Δικτύου, δίνοντας έμφαση και προτεραιότητα στο πιο

διαδεδομένο και αξιόπιστο όργανο διασύνδεσης, τις θεματικές ομάδες εργασίας. Μένει λοιπόν σε σας, στα μέλη, να οδηγήσετε το 2^ο Συνέδριο σε επιτυχία. Στο τέλος της σημερινής ημέρας θέλουμε να έχουμε συμβάλλει:

- Στην περαιτέρω σύσφιξη των μελών του Δικτύου, την τόνωση του ενδιαφέροντός τους και την εδραίωση των στοιχείων που μας ενώνουν
- Στη βελτίωση των δεξιοτήτων όλων μας για τη δικτύωση
- Στον εμπλουτισμό των προτάσεων για το ΕΑΔ που θέλουμε και για τις μελλοντικές κυρίως δράσεις του
- Στη δημιουργία μέσω των θεματικών ομάδων εργασίας νέων χρήσιμων εργαλείων για την αγροτική ανάπτυξη

Θα ήθελα λοιπόν να σας ευχαριστήσω στο σημείο αυτό όλους που παρευρίσκεστε σήμερα στο συνέδριο αυτό και λυπάμαι που κάποια στιγμή θα πρέπει να αποχωρήσω κατά τη διάρκεια της ημέρας, λόγω ανειλημμένων υποχρεώσεων, θέλω όμως να ευχηθώ κάθε επιτυχία στις εργασίες σας που είναι και πολλές και πολύ ενδιαφέρουσες.

Λοιπόν στο σημείο αυτό θα καλέσω στο βήμα τον Γενικό Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διεθνών Σχέσεων, τον κ. Δημήτριο Μελά, για να κάνει ένα σύντομο χαιρετισμό, ευχαριστώ πολύ.

Δ. ΜΕΛΑΣ: Καλή σας ημέρα αγαπητά μέλη. Κύριε Ειδικέ Γραμματέα ευχαριστώ πολύ για τη διοργάνωση όχι για την πρόσκληση, γιατί ούτως ή άλλως σε αυτό το Υπουργείο πιστεύω ότι και μάθαμε και πρέπει να εργαζόμαστε πάρα πολύ στενά μαζί.

Η διοργάνωση όμως η οποία είναι δεύτερη – δυστυχώς έχασα την πρώτη αλλά πρέπει να πω ότι κλήθηκα κάποια στιγμή στις Βρυξέλες με την προηγούμενη ιδιότητά μου να την παρουσιάσω σε μια σύσκεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην προσπάθειά της να επικοινωνήσει όσο γίνεται περισσότερο τη νέα ΚΑΠ – και εκεί πρώτη φορά κιόλας ενημερώθηκα και πιο ενδελεχώς πέραν του τίτλου για το τι συμβαίνει σε αυτό το Δίκτυο και για την πολυτιμότητά του.

Είναι γεγονός ότι σήμερα βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μεγάλες αλλαγές στον αγροτικό τομέα, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι αλλαγές αυτές μας αφορούν άμεσα, το ξέρουμε όλοι και το

βιώνουμε καθημερινά. Ο νέος κοινοτικός προϋπολογισμός, η νέα ΚΑΠ μετά το 2013, η κλιματική αλλαγή, η επισιτιστική ασφάλεια, η προστασία του καταναλωτή, η ενέργεια, η αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων, αφορούν μόνον μερικές από τις βασικές προκλήσεις που έχουμε να αντιμετωπίσουμε.

Για να μπορέσουμε όμως να ανταπεξέλθουμε αποτελεσματικά σε αυτές τις προκλήσεις και μάλιστα, σημειώνουμε, σε ένα εξαιρετικά έντονο και ανταγωνιστικό περιβάλλον, απαιτείται όραμα σαφές και ξεκαθαρισμένο, μια επίσης σαφής και διακριτή στρατηγική προσανατολισμού και μία συλλογική πέραν της ατομικής προσπάθεια και βούληση.

Το μεγάλο στοίχημα για ένα βιώσιμο και ανταγωνιστικό ελληνικό γεωργικό μοντέλο – για να έρθουμε στα δικά μας – για τη διασφάλιση του γεωργικού εισοδήματος που όλοι νοιαζόμαστε αυτή τη στιγμή, την ενίσχυση της απασχόλησης, την τόνωση της τοπικής, περιφερειακής και εθνικής οικονομίας προϋποθέτει μεταξύ άλλων εξωστρέφεια και αξιοποίηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων μας, που επίσης τα εντοπίζουμε όλοι μας εδώ και χρόνια αλλά δυσκολευόμαστε λίγο και στην κινητοποίηση αλλά και στην – για να χρησιμοποιήσω κι έναν σύγχρονο όρο – «μόχλευση» αυτών των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που θα μπορούσαν να απογειώσουν ορισμένους τομείς κι έχουμε τέτοιες δυνατότητες.

Επένδυση στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων και σε εναλλακτικές καλλιέργειες, κυρίως όμως και το τονίζω γιατί το έζησα και το ζω ακόμα περισσότερο τώρα, προϋποθέτει στροφή σε νέα συνεργατικά σχήματα, σε ισχυρές συμπράξεις στον αγροτοδιατροφικό τομέα, την έρευνα και την καινοτομία.

Δεν μπορούμε πλέον μόνοι μας, δεν μπορούμε να διατηρήσουμε μία δομή που επί χρόνια συντηρήθηκε, διατηρήθηκε και μερικές φορές μπορεί κάποιος να πει σαν αντίλογο ότι μπορεί να υποβλήθηκε από γεωγραφικές ακόμα ιδιαιτερότητες της χώρας μας που απομονώνουν περιοχές, δυστυχώς ή ευτυχώς – θα δείξει στο άμεσο μέλλον – δεν μπορούμε πλέον να κινηθούμε ούτε κατά μικρές ομάδες ούτε ατομικά. Θα πρέπει να αναπτύξουμε πρωτοβουλίες σε συνεργασίες. Σε συνέργειες με ένα τέτοιο πνεύμα που να μπορούν να μας αποδώσουν πραγματικά αποτελέσματα αυτά που αξίζουμε.

Η συγκρότηση του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αγροτικής Ανάπτυξης αποτελεί θεωρώ ένα πολύ σημαντικό βήμα για τη διασφάλιση της γεωργίας του μέλλοντος. Έχει γίνει αντιληπτή σε όλους κι όχι μόνον στη χώρα μας, η ανάγκη της ανάπτυξης νέων μηχανισμών δικτύωσης σε όλα τα επίπεδα της αγροτικής ανάπτυξης, με την ενεργό συμμετοχή αγροτών, πανεπιστημιακών, μη κυβερνητικών οργανώσεων, οργανισμών πανεπιστημίων και τα λοιπά, όπως και της ενίσχυσης της συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο με στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών.

Να κάνω μια μικρή παρεμβολή εδώ, ότι ήδη αυτή τη στιγμή έχει προκηρυχθεί εργαλείο, πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο έχει να κάνει με τη δημιουργία ενός τέτοιου Πανευρωπαϊκού Δικτύου το οποίο θα αποτελεί ένα σημείο βάσης, στο οποίο μπορούν να κολλούν όλες οι βάσεις όπως αυτή ή οποιεσδήποτε άλλες που μπορεί να παρέχουν πολύτιμα αποτελέσματα προς επεξεργασία και να δίνουν αντίστοιχα κατευθύνσεις στους διάφορους τομείς προκειμένου να λειτουργήσουν πιο αποτελεσματικά, λαμβάνοντας υπόψη τάσεις, δομές και ανάγκες της σημερινής εποχής.

Όλα αυτά λοιπόν αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι μιας συνολικότερης πολιτικής για μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών και την ανασυγκρότηση της υπαίθρου.

Πρέπει να πω και να επαναλάβω ίσως στο σημερινό χαιρετισμό αυτό που επαναλαμβάνω συχνά το τελευταίο διάστημα, αλλά για μένα είναι ιδιαίτερα κομβικό και είναι η πεμπτουσία της εμπειρίας που έζησα τα τελευταία τρία χρόνια στις Βρυξέλλες, ότι είναι η τελευταία ίσως ευκαιρία για τους Έλληνες γεωργούς, για τους Έλληνες κτηνοτρόφους, για τους Έλληνες αγρότες γενικότερα, το ότι απολαμβάνουν συγκριτικά πλεονεκτικότερο μεγαλύτερο, επωφελούνται από υψηλότερης αξίας δικαίωμα σε σχέση με άλλα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη και ιδίως αυτά που μπήκαν μετά το 2007.

Η προσπάθεια που γίνεται προς μία ευρωπαϊκή σύγκλιση, προς έναν κοινό μέσο όρο των δικαιωμάτων, θα χαμηλώσει τα ποσά που μπορεί να παίρνει η Ελλάδα λόγω αυτού του δικαιώματος. Είναι λοιπόν η τελευταία ευκαιρία το 2014-2020 να επωφεληθούμε μεν από τις ενισχύσεις που μας δίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά παράλληλα να δημιουργήσουμε τέτοιες υποδομές, τέτοια διάρθρωση στον αγροτικό μας τομέα, που να μπορούμε στη

συνέχεια να δεχόμαστε τη βοήθεια των ενισχύσεων οι οποίες θα είναι σε ένα άλλο επίπεδο, αλλά παράλληλα αυτό να αποτελεί ένα βοήθημα κι όχι ένα εισόδημα – όπως πολλές φορές στο παρελθόν ακούστηκε ή χρησιμοποιήθηκε – να αποτελούν ένα βοήθημα για μια βιώσιμη ελληνική γεωργία.

Πέραν των στοχευμένων πρωτοβουλιών που είναι αναγκαίο να ληφθούν στη χώρα μας μέσα από το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης, το ήδη τρέχον, οφείλουμε να εκμεταλλευτούμε και τις ευκαιρίες που ανοίγονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 του νέου χρηματοδοτικού προγράμματος Horizon 2020 αλλά και στο πλαίσιο των προσκλήσεων της Επιτροπής για ευρωπαϊκές συμπράξεις καινοτομίας με στόχο τη γεωργική παραγωγικότητα και βιωσιμότητα.

Αγαπητά μέλη, θα ήθελα να τονίσω για μια ακόμη φορά ότι είναι στο χέρι μας να διασφαλίσουμε το αύριο της ελληνικής γεωργίας, επενδύοντας στις δυνατότητες και τις ευκαιρίες του σήμερα, μέσα από συλλογική προσπάθεια από πρωτοβουλίες όπως είναι η σημερινή και από εποικοδομητική συνεργασία και γνώση. Πιστεύω ότι μπορούμε να καταφέρουμε να χτίσουμε τη γεωργία ίσως όχι αυτή που όλοι οραματιζόμαστε, αλλά αν δεν έχουμε αυτούς τους υψηλούς στόχους δεν πρόκειται να φτάσουμε σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Σίγουρα όμως μία γεωργία που είναι ανάλογη των δυνατοτήτων που παρέχει η ελληνική ύπαιθρος, μια γεωργία προσανατολισμένη συγκριτικό μας πλεονέκτημα, στην ποιότητα των ελληνικών γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, στην αειφορία και στην ανταγωνιστικότητα. Φυσικά – το είπε προηγουμένως και το τόνισε ο Ειδικός Γραμματέας – σε αυτή την προσπάθεια το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων θα συνδράμει και η συνδρομή του αυτή θεωρείται δεδομένη και επιτακτική.

Δεν μπορώ να πω κάτι άλλο, θα με καλύψετε εσείς, ο λόγος στα μέλη λοιπόν και σας ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ τους κυρίους Γραμματείς. Η αγαπητή Προϊσταμένη της Διαχειριστικής Αρχής, η κα Πολύζου, έχει το λόγο.

«Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και Δικτύωση: Παρόν και μέλλον»

Π. ΠΟΛΥΖΟΥ: Καλημέρα σας κι από μένα.

Κύριε Γενική Γραμματέα, κύριε Ειδική Γραμματέα, κυρίες και κύριοι, μέλη του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, αγαπητοί συνάδελφοι, σας καλωσορίζω σήμερα στις εργασίες του 2^{ου} Συνεδρίου του ΕΑΔ και σας ευχαριστώ για τη συμμετοχή και τη δυναμική παρουσία σας.

Το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, όπως ήδη γνωρίζετε, έχει δημιουργηθεί και καθιερωθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 και στο οποίο συμμετέχουν φορείς και διοικήσεις που εμπλέκονται στην αγροτική ανάπτυξη, διανύει σήμερα το δεύτερο χρόνο λειτουργίας του και απέδειξε ότι μπορεί να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στη βελτίωση της ποιότητας του προγράμματος με αύξηση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων μερών στη διακυβέρνηση της αγροτικής ανάπτυξης, αλλά και τη διάχυση και ενημέρωση του ευρύτερου κοινού για τα οφέλη της, με ανάδειξη σημαντικών θεματικών ενοτήτων.

Επιτρέψτε μου όμως, πριν αναφερθώ στον πολύ σημαντικό ρόλο της δικτύωσης και του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, να σας ενημερώσω εν συντομία για τη μέχρι σήμερα πορεία του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης. Το πρόγραμμα, μετά τις αναθεωρήσεις και τις τροποποιήσεις του, διαθέτει δημόσια δαπάνη ύψους 4,73 δις ευρώ, αποτελούμενη από 3,9 δις ευρώ κοινοτική συμμετοχή και 0,83 δις ευρώ εθνική συμμετοχή. Μαζί με την ιδιωτική συμμετοχή ύψους 1,2 δις ευρώ το ύψος του συνολικού κόστους των έργων και επενδύσεων που ενισχύονται αναμένεται να φθάσει τα 5,95 δις ευρώ.

Μέχρι σήμερα έχει ενεργοποιηθεί το σύνολο της συνολικής δημόσιας δαπάνης, με προσκλήσεις και προκηρύξεις που ανέρχονται συνολικά σε 5,35 δις. Έχουν ενταχθεί πράξεις-έργα συνολικής δημόσιας δαπάνης 4,31 δις, δηλαδή το 91% της συνολικής δημόσιας δαπάνης, ενώ βρίσκονται σε διαδικασία αξιολόγησης προτάσεις που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο των πρόσφατων προσκλήσεων σε διάφορα μέτρα, ύψους δημόσιας δαπάνης 1,76 δις.

Έχουν πραγματοποιηθεί πληρωμές ύψους 2,21 δις, ήτοι ποσοστό απορρόφησης 46,7% της δημόσιας δαπάνης. Αντίστοιχα η απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων του προγράμματος έχει φθάσει στο 45,2% αφού μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και με βάση τις παραπάνω πληρωμές δημόσιας δαπάνης εισρέουν στη χώρα από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης ποσά που πλησιάζουν το 1,96 δις.

Για το τρέχον έτος η υποχρέωσή μας, ως προς τον κανόνα n+2 έχει ήδη υπερκαλυφθεί κατά 61,3 εκατομμύρια σε όρους κοινοτικής συμμετοχής. Παράλληλα όμως με τις εργασίες για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο έχουμε ξεκινήσει με γοργούς ρυθμούς και την προετοιμασία της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2014-2020, στο πλαίσιο των προτάσεων που κατέθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αγροτική ανάπτυξη.

Η αναθεώρηση της ΚΑΠ, όπως γνωρίζετε, πρόκειται να ολοκληρωθεί μέχρι το 2013. Το 2011 η Επιτροπή παρουσίασε τις νομοθετικές προτάσεις για την κοινή αγροτική πολιτική μεταξύ των οποίων και τον κανονισμό για την αγροτική ανάπτυξη.

Είναι αναγκαίο να τονίσουμε ότι η πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη ως αρραγές κομμάτι της κοινής αγροτικής πολιτικής αποτελεί κυρίαρχη πολιτική, η οποία στην παρούσα χρονική στιγμή αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία λόγω του ότι ο αγροτικός τομέας θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στην έξοδο από την οικονομική κρίση που βρίσκεται η χώρα μας.

Οι Ευρωπαίοι πολίτες στηρίζουν τις πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου, δίνουν έμφαση και υπογραμμίζουν την ανάγκη για μια πιο εδαφική προσέγγιση της αγροτικής ανάπτυξης, δίνουν έμφαση στις απομακρυσμένες ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, στο ρόλο των μικρών παραγωγών στην αγροτική Ευρώπη, στα δημογραφικά προβλήματα και στο θέμα της εγκατάλειψης των αγροτικών περιοχών, στη στήριξη μικρών επιχειρήσεων.

Επίσης στην προστασία του περιβάλλοντος και σε περιβαλλοντικά οφέλη που να ανταποκρίνονται στις κοινωνικές απαιτήσεις

των πολιτών, ιδιαίτερα στη διατήρηση και αποκατάσταση του εδάφους, την ορθή διαχείριση των υδάτων, στη βελτίωση της ποιότητας και διατήρηση της βιοποικιλότητας των γεωργικών γαιών, στην άμβλυση των επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών και στην εξασφάλιση επισιτιστικής ασφάλειας στους Ευρωπαίους καταναλωτές, παράγοντας ασφαλή και υψηλής ποιότητας τρόφιμα.

Θεωρώντας δεδομένη, λοιπόν, τη σημασία της αγροτικής ανάπτυξης και της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής γενικότερα και τηρώντας την αρχή της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, προσβλέπουμε σε μια καλή συνεργασία μαζί σας και με όλους τους εμπλεκόμενους στην αγροτική ανάπτυξη, αξιοποιώντας την μέχρι τώρα εμπειρία και τεχνογνωσία σας, ώστε να συνδιαμορφώσουμε το νέο πλαίσιο για την επόμενη προγραμματική περίοδο. Όλοι μαζί να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητες που μας παρέχουν οι νέες προτάσεις και να τις μετουσιώσουμε σε δράσεις με πολλαπλασιαστικά οφέλη για την τοπική οικονομία και την αγροτική μας οικονομία γενικότερα.

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας για την επόμενη προγραμματική περίοδο, έγιναν μέχρι σήμερα σημαντικές ενέργειες: Έχει εκδοθεί η πρώτη εγκύκλιος του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, στην οποία καθορίζεται το πλαίσιο προγραμματισμού, η οργάνωση και ο συντονισμός για τη διαμόρφωση στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη. Πραγματοποιήθηκε το 1^ο Συνέδριο για την αγροτική ανάπτυξη μετά το 2013, στο οποίο συμμετείχαν 233 εκπρόσωποι εταίρων του Υπουργείου, και στο οποίο έγινε μία πρώτη προσέγγιση των αναγκών αλλά και των δυνατοτήτων του αγροτικού τομέα της χώρας μας.

Έχουν καθοριστεί οι εταίροι μέσα από ευρεία διαβούλευση και ολοκληρώθηκε με επιτυχία ο πρώτος γύρος συναντήσεων των θεματικών ομάδων στρατηγικού σχεδιασμού, με τη συστράτευση και συνεισφορά των εταίρων για τη συνδιαμόρφωση προτάσεων στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη μετά το 2013. Οι εργασίες των θεματικών ομάδων συνεχίζονται και μέχρι τέλος Νοέμβρη θα έχουν διαμορφωθεί οι βασικές προτεραιότητες που θα καθορίσουν τη στρατηγική για την επόμενη προγραμματική περίοδο.

Η Υπηρεσία συμμετέχει σε ημερίδες που διοργανώνουν οι Περιφέρειες, με στόχο την ενημέρωση για τις νέες προτάσεις της Επιτροπής για την αγροτική ανάπτυξη και την ενεργό εμπλοκή των φορέων πολιτικής της

Περιφέρειας στην προετοιμασία της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Έχει προκηρυχθεί swot ανάλυση του αγροτικού τομέα υπό το πρίσμα των προτεραιοτήτων για την αγροτική ανάπτυξη, όπως καθορίζονται στην πρόταση κανονισμού της Επιτροπής και ολοκληρώνονται οι διαδικασίες προκήρυξης της ex-ante αξιολόγησης.

Κυρίες και κύριοι, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων προσπαθεί μέσα από χρηστή διαχείριση να αξιοποιήσει αποτελεσματικότερα τους διαθέσιμους πόρους του προγράμματος, με τις ομολογουμένως πρωτόγνωρα δύσκολες συνθήκες που βιώνει η χώρα μας, προκειμένου να συνεισφέρει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές, αλλά και στην προστασία του περιβάλλοντος και της υπαίθρου.

Δεν αρκεί όμως μόνο αυτή η προσπάθεια, απαιτείται η ενεργοποίηση και η συμμετοχή όλων μας. Η εμπλοκή των φορέων εκείνων που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τον αγροτικό τομέα, αλλά και η συνεργασία τους προκειμένου να καταθέσουν παραγωγικές προτάσεις και να επικοινωνήσουν τις εμπειρίες τους και τις ιδέες τους συντεταγμένα, για να προωθήσουμε λύσεις που θα συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα ο αγροτικός τομέας.

Και είναι αυτό το σημείο στο οποίο καταδεικνύεται η σημασία της δικτύωσης ως καινοτομία της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου που δυναμικά επεκτείνεται στην επόμενη προγραμματική περίοδο και αποτελεί υποχρέωση του κάθε κράτους-μέλους. Είναι η λειτουργία και στήριξη τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο ενός μηχανισμού δικτύωσης στον αγροτικό τομέα με τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αγροτικής Ανάπτυξης και των Αγροτικών Δικτύων των κρατών-μελών.

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο είναι το κομβικό σημείο που συνδέει τους συμμετέχοντες φορείς αγροτικής ανάπτυξης σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω κυρίως των 31 Αγροτικών Δικτύων της, και το οποίο ιδρύθηκε το 2008 από τη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προκειμένου να βοηθήσει τα κράτη-μέλη να εφαρμόσουν τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης με αποτελεσματικότερο τρόπο. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο λειτουργεί ως πλατφόρμα ανταλλαγής ιδεών και

εμπειριών, πληροφοριών, πολύτιμης «εμπειρογνωσίας» και διακίνησης γνώσης, με πολλαπλασιαστικά οφέλη για την αγροτική ανάπτυξη.

Το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο λειτουργεί κάτω από την ομπρέλα του Ευρωπαϊκού Αγροτικού Δικτύου αντίστοιχα κι έχει ως στόχο να προάγει τη συμμετοχή, τη συνεργασία και τη συναναστροφή όλων των εμπλεκόμενων σε θέματα αγροτικής ανάπτυξης και να προσφέρει ένα σημαντικό σύνδεσμο μεταξύ της δημόσιας διοίκησης, των επιστημονικών κέντρων και οργανισμών και όλων των φορέων που εκπροσωπούν κατηγορίες ωφελουμένων του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης ή δραστηριοποιούνται σε πεδία σχετικά με τα μέτρα και τις δράσεις του.

Η δραστηριότητα που ανέπτυξε μέχρι σήμερα το Εθνικό Αγροτικό μας Δίκτυο στο βραχύ βίο του το διαμορφώνει στην πράξη σε ένα εργαλείο επικοινωνίας και συναναστροφής και σε ένα μηχανισμό αμφίδρομης γνώσης και εμπειρίας, με κυρίαρχο στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του προγράμματος, ώστε μέσα από αυτό να προωθούνται στοχευμένες προτάσεις, να αναδεικνύονται πρακτικές και να διακινούνται ιδέες που να δίνουν λύσεις και κατάλληλο προσανατολισμό σε όλους τους φορείς οργανισμούς και υπηρεσίες που εμπλέκονται ή προσπορίζουν οφέλη από την αγροτική ανάπτυξη.

Η επιτυχής λειτουργία του Δικτύου στηρίζεται αποκλειστικά στη λειτουργία των μελών του, δηλαδή των προσώπων τα οποία είτε εκπροσωπούν φορείς, είτε έχουν αναλάβει συγκεκριμένους ρόλους, ευθύνες και αρμοδιότητες, και είναι αυτά που τελικά στηρίζουν τις λειτουργίες του. Επικοινωνούν, συνεργάζονται, συσκέπτονται, ενημερώνουν και ενημερώνονται, προωθούν γνώσεις και ιδέες, διαμορφώνουν αναπτυξιακά πρότυπα και ενθαρρύνουν καινοτόμες επενδυτικές πρωτοβουλίες.

Η σημασία αυτής της διάστασης γίνεται αντιληπτή μέσα από τον τρόπο λειτουργίας της δομής και των μελών του Δικτύου, η οποία στηρίζεται σε κοινούς κώδικες επικοινωνίας. Τα μέλη του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου μετέχουν σε συλλογικές διαδικασίες για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων, έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν επιπλέον εμπειρία και τεχνογνωσία σε θέματα αγροτικής ανάπτυξης με εργαλείο τις δράσεις που διοργανώνει το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο μέσω της υποστηρικτικής δομής του, θεματικές ομάδες εργασίας, εργαστήρια και άλλα.

Έχουν επίσης πρόσβαση σε αξιοσημείωτες πρακτικές και σε βάσεις πληροφόρησης, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω της ιστοσελίδας του, αλλά και εκείνης του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αγροτικής Ανάπτυξης. Στα μέλη δίνεται η ευκαιρία επιμόρφωσης και απόκτησης δεξιοτήτων σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, μέσω σεμιναρίων και συναντήσεων που επίσης διοργανώνει η υποστηρικτική δομή του ΕΑΔ, όπως το σεμινάριο που θα διεξαχθεί αύριο με θέμα «εισαγωγή στις μεθόδους συμμετοχικής διαδικασίας».

Τα οφέλη της δικτύωσης δεν περιορίζονται όμως μόνο στα μέλη του και μόνο σε εθνικό επίπεδο, η δικτύωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο θεωρείται ότι παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και την εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, στη βελτίωση του συντονισμού των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής Ευρώπη 2020, για έξυπνη αειφόρο και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, αλλά και σε εθνικό επίπεδο κατά αντιστοιχία και αν πετύχει τους στόχους της επηρεάζει στη διαμόρφωση της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης αλλά και της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής γενικότερα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζοντας τη μεγάλη σημασία της δικτύωσης και την προστιθέμενη αξία της, ως ένα εξαιρετικό κανάλι πληροφόρησης, μεταφοράς γνώσης και εξειδίκευσης, μεταξύ της Επιτροπής, των κρατών-μελών αλλά και όλων των εμπλεκόμενων στην αγροτική ανάπτυξη, προτείνει μια νέα δομή για το Εθνικό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης, ενισχύοντας το ρόλο του στη νέα προγραμματική περίοδο.

Η προτεινόμενη δομή περιλαμβάνει: Το Ευρωπαϊκό Αγροτικό Δίκτυο ως το κύριο δίκτυο πολιτικής και δύο πιο εξειδικευμένα δίκτυα, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Σύμπραξης Καινοτομίας για τη Γεωργία και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αξιολόγησης για την Αγροτική Ανάπτυξη να πλαισιώνουν το πρώτο. Αυτά τα δίκτυα θα έχουν διακριτούς ρόλους και λειτουργίες και όλες οι δραστηριότητές τους θα είναι προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης με τη συμμετοχή των διαφόρων εμπλεκόμενων φορέων.

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Σύμπραξης Καινοτομίας θα καταστήσει δυνατή τη δικτύωση των επιχειρησιακών ομάδων, των συμβουλευτικών υπηρεσιών και των ερευνητών, με σκοπό τη στήριξη της παραγωγικότητας και

της βιωσιμότητας της γεωργίας, ενώ το Δίκτυο Αξιολόγησης για την Αγροτική Ανάπτυξη θα έχει ως στόχο να διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειρίας και ορθών πρακτικών σχετικά με τις μεθοδολογίες αξιολόγησης, να αναπτύξει μεθόδους και εργαλεία αξιολόγησης, να παρέχει στήριξη στις διαδικασίες καθώς και στη συλλογή και διαχείριση δεδομένων.

Επιπλέον, τα Αγροτικά Δίκτυα των κρατών-μελών θα έχουν ενισχυμένο ρόλο στις δραστηριότητες του τρισδιάστατου Ευρωπαϊκού Δικτύου και ήδη έχει καταρτιστεί κατάλογος προτεινομένων κοινών δράσεων του σχεδίου κανονισμού. Ο κανονισμός παρ' όλα αυτά είναι ευέλικτος ως προς τον τύπο των δομών και των οργανωτικών ρυθμίσεων που απαιτούνται από πλευράς Αγροτικών Δικτύων, αν δηλαδή τα κράτη-μέλη θα ακολουθήσουν ή όχι το μοντέλο δομής του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την επίτευξη αυτών των δράσεων.

Τι τελικά θα εφαρμοστεί σε εθνικό επίπεδο, εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες του κάθε κράτους-μέλους. Σήμερα στο 2^ο Συνέδριο του ΕΑΔ όλοι εσείς ως μέλη και φίλοι του Δικτύου κληθήκατε να συμμετάσχετε και να διατυπώσετε τις σκέψεις σας για το μέλλον και το ρόλο της δικτύωσης στον αγροτικό τομέα της χώρας μας, να εκφράσετε τις προσδοκίες σας από το Εθνικό Αγροτικό μας Δίκτυο, αλλά και να προτείνετε βελτιώσεις στο σχέδιο δράσης του, ακόμα και στη σύνθεση των μελών του.

Σας καλούμε λοιπόν όλους ως μέλη μιας δημιουργικής κοινότητας, με τις γνώσεις και τις εμπειρίες σας, να προσδώσετε αξία στη συλλογική αυτή προσπάθεια, για την προώθηση της αγροτικής ανάπτυξης και της στήριξης του αγροτικού κόσμου.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να σας ευχαριστήσω που με ακούσατε και να δώσω το λόγο στον κ. Πέτρο Μούχα, Προϊστάμενο της Μονάδας Ε΄ της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης, της δομής του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, ο οποίος θα μας μιλήσει για τις ενέργειες και τα πεπραγμένα του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου από το 1^ο Συνέδριο μέχρι σήμερα και θα συντονίσει τη συζήτηση.

Σας ευχαριστώ πολύ.

«Εξελίξεις στο Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο»

Π. ΜΟΥΧΑΣ: Αγαπητοί προσκεκλημένοι, μέλη του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου του ΕΑΔ, σήμερα ο λόγος δίνεται σε σας, καλώς ορίσατε να σας ακούσουμε!

Πολιτισμός ποιότητα και περιβάλλον είναι τα τρία «Π» που μας παραχωρούνται από την Πολιτεία για το 2^ο Συνέδριό μας, κάτω από το κριτικό βλέμμα μιας μοναδικής στον κόσμο γεώσφαιρας με στιγμιότυπα από τα 4,6 δισεκατομμύρια χρόνια ζωής του πλανήτη μας, που η ανθρώπινη απληστία με γοργούς ρυθμούς καταστρέφει.

Η επιλογή του Κέντρου ΓΑΙΑ δεν ήταν τυχαία. Η διαφύλαξη του περιβάλλοντος αποτελεί προτεραιότητα και η ευαισθητοποίησή μας παίρνει σάρκα και οστά με ένα σημαντικό θέμα για το «περιβάλλον και γεωργία» στην απογευματινή μας συνεδρία. Αποφασίστηκε δημοκρατικά και ομόφωνα από τη Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου στις 7 Σεπτεμβρίου, χωρίς παρεμβολές, και για το οποίο επικαλούμαστε τη δυναμική συνδρομή των συμμετεχόντων.

Η Πολιτεία κάτω από το βάρος μιας γενικευμένης κρίσης χωρίς τελειωμό δείχνει να σέβεται και να επιζητά τη σταθερή αξία σας, που πηγάζει από την τεχνογνωσία και την πείρα σας, ως μοχλό σωτηρίας για την αντιστροφή του κλίματος. Δείχνει επίσης να υποστηρίζει την καινοτόμο δικτύωση που χτίζουμε μαζί και τις προσπάθειές μας να συνενώσουμε τις δυνάμεις μας με τελικό αποδέκτη τον κάθε κάτοικο αυτής της χώρας, καταναλωτή των αγαθών της γης της ή επενδυτή στην περιφέρεια. Τον άνθρωπο που ανθίσταται και ζει στην ύπαιθρο τη δύσβατη αλλά και ομορφότερη γωνιά του κόσμου, που συνδυάζει ισορροπημένα τα γευστικότερα προϊόντα και το ηπιότερο κλίμα.

Ελπίδα υπάρχει, μόνο που πλέον οι ευκαιρίες δεν μπορεί να είναι απεριόριστες και η κάθε μια τους πρέπει να ζυγίζεται σωστά, να έχει θετική έκβαση και προστιθέμενη αξία.

Λογική, μέτρο, οργάνωση, διορατικότητα, στόχευση, δράση, εντιμότητα, διαφάνεια, εξωστρέφεια, αλλά και αξιοπρέπεια, είναι κάποια από τα αντίδοτα κατά του πανικού της εποχής που βιώνουμε.

Αγαπητά μέλη και συνάδελφοι, στο 1^ο Συνέδριο στις 7 Ιουλίου του 2011, στο δυναμικό εκείνο ξεκίνημα γνωριστήκαμε. Μιλήσαμε κυρίως εμείς για την αγροτική δικτύωση σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, για το οργανόγραμμα και το σχέδιο δράσης του Δικτύου μας, αλλά και τις αρμοδιότητες της Συντονιστικής Επιτροπής και της νεοφώτιστης τότε υποστηρικτικής δομής του ΕΑΔ, δηλαδή της Μονάδας Ε΄ της ΕΥΔ ΠΑΑ, σκιαγραφώντας ότι είχαμε κατά νου και θέσαμε κάποια θεμέλια στόχευσης με τη συνδρομή φίλων κι από άλλες ευρωπαϊκές πραγματικότητες. Τα βασικότερα σημεία μας τα θύμισε εύστοχα πριν λίγο η κα Πολύζου.

Από τότε κύλισε νερό στο αυλάκι και μετά το 1^ο μας Συνέδριο πραγματοποιήθηκαν κυρίως οι εξής ενέργειες:

Συνεχίστηκαν οι συναντήσεις της θεματικής ομάδας εργασίας της ΘΟΕ Αγροτική Ανάπτυξη-Περιφερειακή Ανάπτυξη, με την επιστημονική υποστήριξη των καθηγητών κυρίων Σκούρα και Ψαλτόπουλου. Οι εργασίες της ΘΟΕ ολοκληρώθηκαν και οδήγησαν στη σύνταξη τυπολογίας αγροτικών περιοχών, εργαλείο-πρόταση στο πλαίσιο του σχεδιασμού της επόμενης περιόδου.

Η ΘΟΕ για την έξυπνη ανάπτυξη που ξεκίνησε στο 1^ο Συνέδριο με εισηγητή τον νυν Υπουργό μας καθηγητή κ. Τσαυτάρη, συνέχισε τις εργασίες της με την υποστήριξη του ερευνητή κ. Ηλιόπουλου και τις ολοκληρώνει σήμερα το απόγευμα εδώ, αφού έχει πλέον εξειδικευθεί στις βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες.

Η ΘΟΕ για τα δημόσια αγαθά που επίσης ξεκίνησε στο 1^ο Συνέδριο με εισηγητή τον κ. Βλάχο από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών είχε ίσως τη λιγότερη τύχη, αφού μετά από πολλές συζητήσεις, σοβαρές επιστημονικές προτάσεις αλλά και γνώμες εκ διαμέτρου αντίθετες επικράτησε η άποψη της αναστολής των εργασιών της, παρότι το ξεκίνημά της ήταν υποσχόμενο.

Τον περασμένο Φεβρουάριο, μέσα σε μια αξέχαστη βαρυχειμωνιά, το ΕΑΔ συνδιοργάνωσε με το ENRD το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης, την ομπρέλα μας δηλαδή, τη 14^η Συνάντηση των 31 Αγροτικών Δικτύων των 27 κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διεθνής αυτή εκδήλωση, στην οποία πρωτοτυπήσαμε και καλέσαμε όλα μας

τα μέλη, πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στο Βελλίδειο παράλληλα με την έκθεση AGROTICA με σημαντική θεματολογία αλλά και ελληνική φιλοξενία με ξεναγήσεις σε δύο πολύπλευρης βαρύτητας για τη χώρα μουσειά, το Βυζαντινό Θεσσαλονίκης και των Μακεδονικών Τάφων Βεργίνας. Η διοργάνωση ολοκληρώθηκε με επισκέψεις σε συγχρηματοδοτήσασες επενδύσεις με την αρωγή των μελών ANE Θεσσαλονίκης και Αναπτυξιακής Ημαθίας. Το τοπίο ήταν κάτασπρο, μιας Ελλάδας άγνωστης στους περισσότερους ξένους, αλλά εξίσου εντυπωσιακής.

Επ' ευκαιρία του διεθνούς αυτού meeting διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη, κατόπιν ελληνοϊταλικής πρωτοβουλίας, η 1^η Συνάντηση των Αγροτικών Δικτύων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με μεσογειακό κλίμα και κατά συνέπεια κοινούς προβληματισμούς. Το θέμα ήταν «Αναπτύσσοντας μεσογειακά προϊόντα ποιότητας» και κυρίως τα σχετικά μέτρα του ΠΑΑ 132-ποιότητα τροφίμων και 133-προώθηση προϊόντων. Η εκδήλωση έγινε σε συνεργασία με το έμπειρο Ιταλικό Αγροτικό Δίκτυο και το ενεργό μέλος του ΕΑΔ, τη Μονάδα Β2 της ΕΥΕ ΠΑΑ, με θεματικές παρουσιάσεις από πλευράς Ελλάδας καθηγητών, αλλά και εμπειρογνομόνων του Υπουργείου. Οι εργασίες συνεχίστηκαν ηλεκτρονικά όχι χωρίς δυσχέρειες. Είναι επιδίωξή μας τα δίκτυα της Μεσογείου να εξακολουθήσουν να συναντώνται ως ομάδα, ανάλογη με την προ πολλού σχηματισθείσα – πιο συμπαγή γεωγραφικά και οργανωτικά – των δικτύων της Βαλτικής. Η 2^η Συνάντηση όπου θα κλείσει το προηγούμενο θέμα και θα ασχοληθεί κατά βάση με τις βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες, θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της 16^{ης} Συνάντησης των Αγροτικών Δικτύων που θα γίνει στην Κύπρο τις επόμενες ημέρες.

Γι' αυτές κυρίως τις ενέργειες το ΕΑΔ επιβραβεύθηκε από το ENRD ως το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο του μήνα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μια τιμητική διάκριση που δεν δίνεται κάθε μήνα, αλλά όταν κρίνεται ότι υπάρχει λόγος και δεν είναι πολλά τα δίκτυα που την έχουν κατακτήσει. Μικρή νίκη σε καιρούς χαλεπούς.

Η συλλογή και διάχυση αξιοσημείωτων πρακτικών του ΠΑΑ μέσω των ιστοχώρων του ENRD και του ΕΑΔ, είναι μία διαρκής διαδικασία και κατέχουμε εδώ μία θέση στην ουρά της Ένωσης σε αριθμό τέτοιων πρακτικών. Περιμένουμε ανυπόμονα, κυρίως η Διεύθυνση Προγραμματισμού

του ΥΠΑΑΤ για μεταποιητικές επενδύσεις, αλλά και η Μονάδα Β1 της ΕΥΕ ΠΑΑ για σχέδια βελτίωσης να συνδράμουν το ταχύτερο.

Είναι γνωστό ότι η υλοποίηση σημαντικών μέτρων βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο, αλλά ακόμη και κάποιες ενδιαφέρουσες προτάσεις θα μπορούσαμε να παρακολουθήσουμε στο ξεκίνημά τους, τόσο των σχεδίων βελτίωσης, όσο και των αξόνων 3 και LEADER του ΠΑΑ.

Ο διαγωνισμός για την ενίσχυση της δομής του ΕΑΔ σε εξειδικευμένα θέματα βρίσκεται στη φάση αξιολόγησης των τριών προτάσεων που υποβλήθηκαν με αρκετή δυστοκία. Ο ιστοχώρος τέλος του ΕΑΔ ενημερώνεται ανελλιπώς, ενώ πριν λίγους μήνες ενεργοποιήθηκε με λιγότερες λεπτομέρειες και η αγγλική του εκδοχή. Παράλληλα, στον ιστοχώρο του ENRD δημιουργήθηκε πρόσφατα και ελληνική συνοπτική εκδοχή.

Άλλες ενέργειες: Συνδιοργανώθηκαν εκδηλώσεις με μέλη, επικοινωνήθηκαν αιτήματα συνεργασιών Αγροτικών Δικτύων άλλων κρατών-μελών καθώς και δραστηριότητές τους ή δραστηριότητες των μελών μας στα υπόλοιπα μέλη του Δικτύου, εγκρίθηκε ομόφωνα ο κανονισμός λειτουργίας της Συντονιστικής Επιτροπής του ΕΑΔ και στελεχώθηκε σταδιακά και σήμερα διαθέτει πέντε άτομα η υποστηρικτική δομή η Μονάδα Ε΄ της ΕΥΔ ΠΑΑ. Μην ξεχνάμε ότι η δομή ξεκίνησε το έργο της μόλις τον Μάρτιο του 2011.

Επίσης προγραμματίζονται οι ακόλουθες ενέργειες: Αύριο κιάλας διοργανώνεται το σεμινάριο κατάρτισης στις συμμετοχικές διαδικασίες για τα μέλη του ΕΑΔ αλλά και γενικότερα για τους εταίρους της αγροτικής ανάπτυξης. Η υποστηρικτική δομή του ΕΑΔ συμμετέχει ενεργά με την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ΘΟΕ μας για τις βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες στη 2^η Συνάντηση Μεσογειακών Δικτύων, αλλά και στη 16^η Συνάντηση των Αγροτικών Δικτύων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα πραγματοποιηθούν αμφότερες στην Κύπρο μεθαύριο 17 η πρώτη και από 18 έως 19 Οκτωβρίου η δεύτερη.

Συμμετέχει επίσης στις εργασίες και συναντήσεις του Focus Group «Μεταφορά γνώσης και καινοτομία» το οποίο διοργανώνεται από το ENRD. Για την επιτυχία της συμμετοχής αυτής έχουμε ζητήσει την υποστήριξη των μελών ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ και ΠΕΝΑ για παραδείγματα καινοτόμων δράσεων και παρακαλούμε για την ανταπόκρισή τους.

Είναι σε εξέλιξη η διαδικασία συλλογής αποτελεσμάτων εφαρμοσμένης έρευνας, σε συνεργασία με τα μέλη του ΕΑΔ, Γενική Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών και Έρευνας και ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, αλλά και τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας και άλλους φορείς.

Έχει διερευνηθεί θετικά με το WWF η συνδιοργάνωση εκδήλωσης με θέμα τις δασικές πυρκαγιές, πιθανόν σε συνεργασία και με τη Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος.

Εξετάζεται η διοργάνωση σεμιναρίου με σκοπό την προώθηση διατοπικών και διακρατικών συνεργασιών. Υπάρχει ανοιχτός προβληματισμός για διεύρυνση της σύστασης των μελών του ΕΑΔ και για το σκοπό αυτό περιμένουμε σήμερα τις προτάσεις σας. Επειδή το ΕΑΔ βρίσκεται πλέον σε δράση, εξετάζεται με το ενεργό μέλος μας τη Μονάδα Α΄ Προγραμματισμού και Αξιολόγησης της ΕΥΔ ΠΑΑ ο τρόπος αξιολόγησής του.

Αγαπητές φίλες και φίλοι, με το κλείσιμο της αυλαίας κατά τη λήξη του 1^{ου} μας Συνεδρίου είχαμε φύγει όλοι με την υπόσχεση ότι την επόμενη φορά θα ακουγόταν απρόσκοπτα η δική σας φωνή, η φωνή των μελών του Δικτύου. Η σημαντική αυτή στιγμή της δικτύωσης είναι εδώ, «ο λόγος στα Μέλη» είναι το σλόγκαν μας και η υπόσχεση δείχνει να εκπληρώνεται.

Στην πρωινή συνεδρία σας ζητήσαμε κάποιες δυναμικές και περιεκτικές παρουσιάσεις άλλων δικτύων, στα οποία τυχόν συμμετείχατε ή γνωρίζετε, να καταθέσετε ενεργά κομμάτι της συσσωρευμένης πείρας, γνώσης, αλλά συγχρόνως και τη φαντασία και τις προσδοκίες σας για τη δικτύωση που επιχειρούμε όλοι μαζί. Τι θα θέλατε να βελτιώσουμε, τι να προσθέσουμε.

Ο χρόνος επαρκεί αυστηρά για επτά δεκάλεπτες παρουσιάσεις και παρακαλούμε θερμά να τηρηθεί, αλλά όποιος επιθυμεί μπορεί να εκφράσει την άποψη την ιδέα την πρότασή του παρεμβαίνοντας στο διάλογο που θα ακολουθήσει, όπου τίθενται καίρια ερωτήματα όπως «ποιος ο ρόλος της αγροτικής δικτύωσης στο μέλλον; ποιο ΕΑΔ θέλουμε; πρέπει να εμπλουτιστεί η σύνθεση των μελών; μας ικανοποιεί το σχέδιο δράσης ως έχει; ποια θέματα θα προτεινάτε για προσεχείς ΘΟΕ; ποιες δράσεις μας

προτείνετε; τι θέλετε να συνδιοργανώσουμε;» ή άλλους προβληματισμούς που θα θέσετε εσείς. Παρατηρήσεις και κριτική αμφίδρομη όπως οι σχέσεις μας, αλλά ταυτόχρονα και άλμα προς τα εμπρός.

Ότι δεν απαντηθεί εδώ και τώρα, θα απαντηθεί ηλεκτρονικά κατά τις προσεχείς ημέρες.

Και ίσως να είναι περιττή η αναφορά στο ότι δεν αποτελούμε ούτε Επιτροπή Παρακολούθησης του ΠΑΑ και άρα δεν έχουμε αρμοδιότητα εξέτασης της διαχείρισης και εφαρμογής του ιδίου του προγράμματος, αλλά ούτε και «Εταιρική Σχέση» στο πλαίσιο της διαβούλευσης για την προετοιμασία της επόμενης περιόδου που η σύνθεσή της έχει πολύ ευρύτερη διάσταση από αυτή του ΕΑΔ και με την οποία μπορούμε να λειτουργούμε συμπληρωματικά και αρμονικά να συνυπάρχουμε.

Στην απογευματινή συνεδρία, στην οποία παρακαλούμε όλους και όλες να συμμετάσχετε, θα χωριστούμε σε τρία παράλληλα εργαστήρια: Δύο ΘΟΕ μία για την «Έξυπνη Ανάπτυξη» και μία δεύτερη για το «Περιβάλλον και Γεωργία» κι ένα εργαστήριο διαφορετικό με τις «Εμπειρίες από το τρέχον ΠΑΑ». Αυτά όμως θα αναλυθούν μετά το γεύμα.

Ωστόσο επιτρέψτε μου να υπογραμμίσω ότι η επιτυχία αυτού του Συνεδρίου δε θα προκύψει τόσο σήμερα, όσο όταν και εφόσον εφαρμόσουμε ότι συμφωνήσουμε σήμερα!

Κλείνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω το Κέντρο ΓΑΙΑ για την άψογη συνεργασία, αλλά και για την ευαισθησία του να μας παραχωρήσει τους όμορφους χώρους του έναντι πραγματικά χαμηλού τιμήματος.

Δε θα καταχραστή άλλο από το χρόνο σας, ο κ. Κωνσταντίνος Μαλλίδης Γενικός Διευθυντής Αγροτικής Έρευνας του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, ένας άνθρωπος ο οποίος συνεργάζεται πάντα μαζί μας με προθυμία, έχει το λόγο.

Ευχαριστώ πολύ.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

1^ο Μέρος «Εμπειρίες Δικτύωσης»

«Εθνικό Δίκτυο Διασύνδεσης Αγροτικής Έρευνας και Παραγωγικής Διαδικασίας»

Κ. ΜΑΛΛΙΔΗΣ: Κύριε Ειδικέ Γραμματέα, αγαπητοί συνάδελφοι και συναδέλφισσες, προσκλήθηκα κι εγώ να παρουσιάσω τις δικές μου απόψεις. Δεν θα σας αναπτύξω εμπειρίες δικτύωσης, μάλλον θα σας αναπτύξω ελλείψεις εμπειρίας δικτύωσης.

Βλέπουμε ότι στην καινούρια προγραμματική περίοδο η καινοτομία πλέον μας επιβάλλεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση να ενσωματωθεί μέσα στο πλαίσιο της αγροτικής ανάπτυξης της χώρας μας. Στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο τα χρήματα που δώσαμε σαν χώρα στη δράση «εγγεγραμμένη καινοτομία» κ. Ειδικέ Γραμματέα ήταν μηδέν.

Επομένως βλέπουμε ότι μοντέλα που θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε για ανάπτυξη δεν τα χρησιμοποιούσαμε και συνήθως έρχονται οι φίλοι μας οι Ευρωπαίοι, που τους κατακρίνουμε για διάφορα ότι μας επιβάλλουν μέτρα και μνημόνια, να μας υποδείξουν πως πρέπει να δουλεύουμε. Δυστυχώς αυτή είναι η πραγματικότητα και πρέπει να τη λέμε, για να προβληματιζόμαστε και να δούμε τι θα κάνουμε από εδώ και πέρα.

Η συμβολή του αγροτοδιατροφικού τομέα στην εθνική οικονομία όπως ξέρετε είναι σημαντική, δεν είναι μόνο ο πρωτογενής τομέας, είναι η βιομηχανία τροφίμων και οι άλλοι υποστηρικτικοί τομείς οι οποίοι συμβάλλουν στην εθνική οικονομία. Πώς πρέπει να γίνεται μια ορθολογική ανάπτυξη του αγροτοδιατροφικού τομέα; Πρέπει να γίνεται σωστός προγραμματισμός.

Πράγματι τώρα γίνεται μια προσπάθεια για το καινούριο ΠΑΑ, μέσα από μια σωστή διαδικασία προγραμματισμού. Ακολουθεί η εφαρμογή. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο προγραμματισμού και εφαρμογής η έρευνα και καινοτομία και η μεταφορά της τεχνογνωσίας πρέπει να παίζουν ένα σοβαρό ρόλο, παρόλο που τα χρήματα που θα διοχετευθούν προς αυτή την

κατεύθυνση είναι ένα πολύ μικρό ποσοστό στα πλαίσια των κονδυλίων που διατίθενται για ανάπτυξη.

Δεν το κάναμε μέχρι τώρα, η έρευνα θεωρούνταν περιττή πολυτέλεια, η μεταφορά της τεχνογνωσίας όπως θα πούμε παρακάτω ανύπαρκτη, θεωρούσαμε ότι αυτά γίνονται μέσα από έναν αυτόματο πιλότο ή ότι ο ιδιωτικός τομέας έρχεται να καλύψει αυτό το κενό.

Η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος δημιουργίας καινοτομίας και ενσωμάτωσης της καινοτομίας στην αγροτική παραγωγική διαδικασία πρέπει να είναι ένα ζητούμενο. Σε πολλές χώρες, είτε ανεπτυγμένες είτε αναπτυσσόμενες, αυτό ονομαζόταν σαν agricultural knowledge information system, δηλαδή δημιουργία καινοτομίας και γνώσης και πώς αυτή μεταφέρεται στην πράξη. Τα αρχικά του είναι AKIS, μη παρασυρθείτε σε άλλους συνειρμούς, είναι τα αρχικά των λέξεων αυτών.

Λοιπόν, πώς αναπτύσσεται ένα σύστημα δημιουργίας καινοτομίας; Έχουμε την αγροτική έρευνα και δε μιλάμε μόνο για τα ερευνητικά μας κέντρα, όλο τον ερευνητικό ιστό της χώρας μας, είτε είναι πανεπιστήμια, ΤΕΙ είτε ερευνητικά κέντρα. Δημιουργούν καινοτομία ή παίρνουν καινοτομία από το εξωτερικό και τουλάχιστον σε ένα βιολογικό σύστημα, όπως είναι η αγροτική μας παραγωγή, χρειάζεται προσαρμογή της καινοτομίας στα εθνικά μας περιβαλλοντικά δεδομένα.

Ο ερευνητικός ιστός πρέπει να συνδέεται με ένα σύστημα ενσωμάτωσης και μεταφοράς της τεχνογνωσίας και καινοτομίας στην πράξη, ούτως ώστε να φτάνει τους τελικούς αποδέκτες. Βέβαια η πληροφόρηση πρέπει να είναι αμφίδρομη για να δουλεύει σωστά το σύστημα.

Ενώ είχαμε ένα δομημένο σύστημα έρευνας και καινοτομίας στη χώρα μας, το οποίο βέβαια δεν χρηματοδοτείτο για τους στόχους ανάπτυξης της χώρας, αλλά οι χρηματοδοτήσεις τουλάχιστον από τη ΓΓΕΤ ήταν προσανατολισμένες σε θέματα και σε θεματολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ποτέ στα πλαίσια προγραμματικής ανάπτυξης της χώρας μας δεν έγινε ένα πρόγραμμα στοχευμένο ούτως ώστε η έρευνα και η καινοτομία να έρθει να υποβοηθήσει την αγροτική ανάπτυξη της χώρας.

Στο άλλο κομμάτι της μεταφοράς της τεχνογνωσίας, έχουμε ένα πραγματικό κενό. Οι γεωργικές εφαρμογές που υπήρχαν πριν ορισμένες

δεκαετίες, μέσα στα πλαίσια του πώς θα εξασφαλίσουμε περισσότερες επιδοτήσεις στους παραγωγούς μας, το σύστημα αυτό μετατράπηκε σε ένα γραφειοκρατικό σύστημα μεταφοράς πλέον επιδοτήσεων και όχι μεταφοράς τεχνογνωσίας και ουσιαστικά οι γεωργικές εφαρμογές καταργήθηκαν.

Τα Τοπικά Κέντρα Αγροτικής Ανάπτυξης που δημιουργήθηκαν πριν ορισμένα χρόνια, δε λειτούργησαν για κάποιο χρονικό διάστημα στα πλαίσια των στόχων που είχαν τεθεί και παραδόξως καταργήθηκαν, αντί να έρθουμε να τα προσαρμόσουμε στις πραγματικές μας ανάγκες.

Και ήρθε πλέον ο ιδιωτικός τομέας να καλύψει το κενό. Ο ιδιωτικός τομέας με στόχο το κέρδος πράγματι βοήθησε σε πολλές περιπτώσεις, αλλά δημιουργήθηκαν και πολλές στρεβλές καταστάσεις. Εγώ αναφέρω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα την καλλιέργεια της ροδιάς. Γέμισε η Ελλάδα ροδιές, με λάθος ποικιλίες, σε λάθος περιοχές, με πολλά προβλήματα. Οι ιδιώτες που προωθούσαν το σύστημα ίσως έβγαλαν πάρα πολλά λεφτά, οι παραγωγοί που ενεπλάκησαν αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα από δω και πέρα στη διάθεση των προϊόντων τους.

Στο σύστημα μεταφοράς τεχνογνωσίας, που έχουμε ένα κενό, σήμερα βρισκόμαστε πάλι μπροστά σε μια πρόκληση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πλέον μας λέει ότι στο καινούριο ΠΑΑ θα πρέπει να εντάξουμε την καινοτομία και τη μεταφορά της τεχνογνωσίας σαν πρώτη προτεραιότητα.

Εμείς που βρισκόμαστε; Εμείς δεν έχουμε ακόμη τις υποδομές για να υλοποιήσουμε αυτό το σύστημα, η αγροτική έρευνα έχει μπει σε ένα συνονθύλευμα ανόμοιων αντικειμένων σε ένα οργανισμό και προσπαθεί να επιβιώσει, που δεν ξέρω αν θα χαρακτηρίζεται αυτό το σύστημα σαν ερευνητικός φορέας. Τον προβληματισμό μου τον έχω καταθέσει επανειλημμένως.

Το σύστημα μεταφοράς της τεχνογνωσίας είναι ανύπαρκτο. Τα γραμμικά συστήματα μεταφοράς τεχνογνωσίας, δηλαδή η έρευνα, ένα σύστημα ενσωμάτωσης, το οποίο πρέπει να φτιάξουμε, δεν υπάρχει σήμερα και οι τελικοί αποδέκτες, στην πράξη έχουν αποτύχει.

Κατά τη δική μου άποψη πρέπει να φτιαχτεί ένα μικρό περιφερειακό σύστημα σε κάθε Περιφέρεια, κάποιο Γραφείο Ανάπτυξης με ειδικούς στα γνωστικά αντικείμενα της περιφέρειας που θα αποφασίζουν, που

θα παίζουν το ρόλο μεταφοράς τεχνογνωσίας στην πράξη και αντίστροφα μεταφοράς προβληματισμού από την πράξη στους ερευνητικούς φορείς, ούτως ώστε να διασυνδέονται με την παραγωγική διαδικασία.

Πρέπει δηλαδή, εκτός από την έρευνα, να δούμε τι δομή θα πρέπει να πάρει για να είναι αποτελεσματική και λειτουργική. Να επανέλθουμε στα παλιά Γραφεία Γεωργικής Ανάπτυξης, τα Τοπικά Κέντρα, δε χρειάζεται κατ' εμέ ανά Νομό, ανά Περιφέρεια είναι αρκετό, όπου μπορούν να συνδεθούν με τα γραφεία αγροτικής ανάπτυξης των Δήμων, που δεν ξέρω τι ρόλο παίζουν. Άρα το γραμμικό σύστημα έχει αποτύχει.

Το τριγωνικό σύστημα, μιλάμε από εμπειρίες και άλλων χωρών όχι μόνο δική μας εμπειρία, δηλαδή μια διασύνδεση μεταξύ ερευνητικών κέντρων και αποδεκτών και του συστήματος ενσωμάτωσης σε ένα τριγωνικό σύστημα δεν είναι πάλι αποδοτικό.

Και ερχόμαστε πλέον σε μια προσέγγιση, όπου σε κάθε περιφέρεια το σύστημα ενσωμάτωσης, όποιο είναι αυτό κι όποιο φτιάξουμε, πρέπει να πλαισιώνεται από ένα Τοπικό Δίκτυο. Μέσα στο Τοπικό Δίκτυο αυτό πρέπει να συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι παραγωγικοί φορείς.

Δηλαδή δε θα είναι μόνο οι κρατικοί φορείς μεταφοράς τεχνογνωσίας είτε των Δήμων είτε της Περιφέρειας είτε τα ερευνητικά τοπικά και εκπαιδευτικά κέντρα, αλλά και όλοι οι παραγωγικοί φορείς είτε λέγονται φυτωριούχοι, είτε λέγονται μεταποιητές, έμποροι, άρα να φτιαχτεί ένα Περιφερειακό Δίκτυο που θα προσανατολίζει τις προτεραιότητες ανάπτυξης και ανάγκης για ανάπτυξη της Περιφέρειας, ανάγκες για ενσωμάτωση καινοτομίας και καταγραφής του προβληματισμού τους.

Αυτό θα επικοινωνεί το δίκτυο με τα ερευνητικά κέντρα. Πριν σας ανέφερα ποιοι θα πρέπει να συμμετέχουν σε αυτό το δίκτυο, οπωσδήποτε η Περιφέρεια, ΑΕΙ, ΤΕΙ, άλλοι φορείς, οι παραγωγικοί φορείς οπωσδήποτε, το σύστημα ενσωμάτωσης και τώρα μένει ο προβληματισμός πώς ένα τέτοιο δίκτυο θα έρθει να δέσει μέσα και θα γίνει με το υπάρχον δίκτυο, το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο.

Για μένα το ΕΑΔ πρέπει να είναι μία ομπρέλα, μέσα σε αυτήν να μπουν άλλες επιμέρους δράσεις και βέβαια στο τέλος να μην είμαστε μόνον σε μια διαδικασία συναντήσεων και ανταλλαγής απόψεων, αλλά θα πρέπει σε

κάθε υποδίκτυο ή δίκτυο που λειτουργούμε να υπάρχουν και οι φορείς που θα υλοποιούν και θα συμμετέχουν πιο λειτουργικά στα δίκτυα αυτά, οι φορείς που θα πρέπει να υλοποιούν τα συμπεράσματα της Δικτύωσης.

Αυτές είναι οι σκέψεις που θέλω να καταγράψω εγώ, βέβαια μέσα σε αυτά πρέπει να ενσωματώσουμε την καινούρια ιδέα, την «Ευρωπαϊκή Σύμπραξη Καινοτομίας», όπου ακούω κάποιες ιδέες ότι θα πρέπει να φτιάξουμε δέκα ευρωπαϊκές συμπράξεις καινοτομίας που εγώ το θεωρώ ουτοπικό. Ένα θα πρέπει να είναι, η ευρωπαϊκή σύμπραξη, αν θα έχει υποομάδες από κάτω πρέπει να το δούμε και πώς όλα αυτά πρέπει να δένουν κάτω από την ομπρέλα του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου.

Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Είχαμε συνηθίσει την ΠΑΣΕΓΕΣ με ένα αυστηρό κριτικό λόγο στις Επιτροπές Παρακολούθησης του προγράμματος. Η ΠΑΣΕΓΕΣ όμως έχει ουσιαστική συμβολή και σε κάθε εκδήλωση του Δικτύου. Ο κ. Ιωάννης Τσιφόρος, Γενικός Διευθυντής της ΠΑΣΕΓΕΣ, έχει το λόγο.

«Ηλεκτρονικό Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων-Τροφίμων.

Ένα καλό παράδειγμα δικτύωσης»

I. ΤΣΙΦΟΡΟΣ: Καλημέρα σε όλους και ευχαριστούμε πολύ για την πρόσκληση.

Αφορμή για να πούμε δύο λόγια για το θέμα «ηλεκτρονικό εμπόριο διατροφικών προϊόντων, ένα απαραίτητο εργαλείο δικτύωσης», ήταν ένα σημαντικό συνέδριο που έγινε στη Βουδαπέστη πριν από λίγες μέρες, Ευρωπαϊκό Αγροτικό Συνέδριο και στο οποίο μετείχαν περισσότερες από 70 ευρωπαϊκές οργανώσεις των αγροτών, με τη συμμετοχή του Επιτρόπου Γεωργίας του Dacian Cioloș και του εκπροσώπου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του Paolo De Castro.

Εκεί λοιπόν έγινε μία μεγάλη συζήτηση για την εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων. Το κυρίαρχο θέμα και η πιο σημαντική παρέμβαση από την πλευρά των ευρωπαϊκών οργανώσεων των αγροτών ήταν η ανάγκη να

ενισχυθεί η θέση των αγροτών και των αγροτικών συνεταιρισμών στην εφοδιαστική αλυσίδα. Αυτό θεωρήθηκε ως θέμα κορυφαίας σημασίας και προτεραιότητας, για μία ισχυρή ΚΑΠ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο εκπρόσωπος της Γαλλικής Ομοσπονδίας των Αγροτών είπε ότι η ΚΑΠ θα αποτύχει εάν δεν καταφέρει να βελτιώσει τη θέση των αγροτών και των συνεταιρισμών στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Σας δείχνω μόνον το συμπέρασμα, έτσι ακριβώς όπως αποτυπώθηκε σε αυτό το συνέδριο και λέει ότι η μελλοντική ΚΑΠ θα πρέπει να βοηθά τους γεωργούς να αποκομίζουν το δίκαιο μερίδιο που τους αναλογεί από την αλυσίδα τροφίμων σε αντάλλαγμα της προστιθέμενης αξίας που παράγουν στις εκμεταλλεύσεις τους. Να συμβάλλει στη βελτίωση της διαφάνειας, να καταδικάζει τις άδικες εμπορικές πρακτικές, να ενθαρρύνει τους συνεταιρισμούς.

Έχουμε ανισοροπίες στην εφοδιαστική αλυσίδα, είναι γνωστές αλλά τις θυμίζω: Υπερσυγκέντρωση των μεγάλων αλυσίδων λιανικής πώλησης και των δικτύων διανομής. Δείτε στο διάγραμμα στον πίνακα τη Walmart, το 2004 είχε κύκλο εργασιών 240 δις ευρώ, το 2011 έφτασε στα 450 δις ευρώ, σχεδόν διπλασιάστηκε.

Carrefour: Γαλλία 90 δις ευρώ πωλήσεις το 2004, το 2011 400 δις ευρώ. Είναι λοιπόν γεγονός ότι έχουμε μία αύξηση της υπερσυγκέντρωσης, μία συσσώρευση της ζήτησης μέσα στις μεγάλες αλυσίδες λιανικής πώλησης και αυτό έχει προκαλέσει τεράστια προβλήματα που συμπυκνώνονται σε δύο πράγματα: Δεν είναι δυνατόν πέντε μεγάλες αλυσίδες στην Ευρώπη να ελέγχουν 33 εκατομμύρια αγρότες, τόσοι είμαστε.

Και έχουμε και αδιαφάνεια συναλλαγών, το ξέρετε, πιστωτικά εκπτωτικά τιμολόγια, όλο αυτό το χάος, έχουμε αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. Για να μπεις σε μία αλυσίδα, σε ένα κατάστημα που ανοίγει μία αλυσίδα, πρέπει να πληρώσεις ένα τίμημα μία τιμή εισόδου ανά κωδικό. Αυτό παίζει από 750 μέχρι και 1.250 ευρώ ανά κωδικό.

Στο ερώτημα που κάναμε στο Συνέδριο στη Βουδαπέστη στον εκπρόσωπο της Carrefour, του λέμε να σας ρωτήσουμε κάτι: Θεωρείτε θεμιτή την πρακτική αυτή, να απαιτείτε από έναν προμηθευτή αυτό το τίμημα; Η

απάντησή του ήταν ότι "ξέρετε, αυτό εμείς το έχουμε για ένα ασφαλιστήριο συμβόλαιο, για να βεβαιωθούμε ότι πράγματι ο προμηθευτής θα μπορέσει και να συνεχίσει και θα συνεισφέρει". Βέβαια προφανώς δεν έπεισε κανέναν αυτή η απάντηση.

Ένα άλλο κρίσιμο θέμα είναι η καθυστέρηση πληρωμών. Βλέπετε 190 μέρες στην Ελλάδα, στην Κύπρο. Στην Κεντρική Ευρώπη είναι 60, από τη στιγμή δηλαδή που ο προμηθευτής ο παραγωγός παραδίδει το προϊόν του στη μεγάλη αλυσίδα πληρώνεται σε 60 μέρες. Γιατί στη Νότια Ευρώπη και στην Ελλάδα αυτό είναι 190; Όχι σήμερα, σήμερα έχει υπερβεί τις 200 μέρες. Δηλαδή ο καταναλωτής που πληρώνει τοις μετρητοίς κάνει ένα άτοκο δάνειο 200 και ημερών στη μεγάλη αλυσίδα.

Άρα δεν είναι εύκολο η θέση των αγροτών και των συνεταιρισμών να βελτιωθεί, είναι πολύ δύσκολο και πρέπει κάτι να κάνουμε. Πρέπει να συγκεντρώσουμε και να δικτυώσουμε την προσφορά, τα αγροδιατροφικά προϊόντα. Ξέρουμε και πρέπει η γεωργία να έχει ένα προσανατολισμό αγροδιατροφικό, για να απαντήσει στην αυξημένη ζήτηση των τροφίμων.

Γιατί αυξημένη ζήτηση και γιατί η ανάγκη η γεωργία να πάει εκεί; Γιατί λέει ο FAO ότι το 2050 ο πληθυσμός της γης θα είναι πάνω από 9 δις και για να μπορέσουμε να τον θρέψουμε πρέπει να αυξήσουμε κατά 70% την παραγωγή και αντίστοιχα την παραγωγικότητα. Άρα υπάρχει ένα μεγάλο θέμα διατροφικής επάρκειας και ασφάλειας που συνδέεται με την ΚΑΠ κι εκεί έχουμε και τη θέση των αγροτικών συνεταιρισμών των αγροτών.

Συζήτηση γίνεται πολλή και για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και τα ελαττώματά τους, τις αδυναμίες τους, ναι συμφωνούμε, υπάρχουν. Ποιος όμως πρέπει να είναι ο ρόλος τους σήμερα; Ο πρωταρχικός τους ρόλος; Να τοποθετούν τα προϊόντα στο ράφι – θα έλεγα στο πιρούνι from farm to fork όπως λέγεται στα σύμβολα της ΚΑΠ – και αυτό θέλει νέες τεχνολογίες και μία τεχνολογία είναι το ηλεκτρονικό εμπόριο και αυτό σε συνδυασμό και με την ιχνηλασιμότητα ώστε να υπάρχει η προστιθέμενη αξία στα προϊόντα.

Πώς πάει το ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ελλάδα; Σας δείχνω ένα διάγραμμα της Στατιστικής Υπηρεσίας, που λέει ότι στην πενταετία 2007-2011

έχουμε μία αύξηση της τάξης του 16% μέσο όρο ετήσια, άρα υπάρχει μία τάση ανόδου. Επίσης πώς πάνε οι online αγορές των καταναλωτών μέσω διαδικτύου;

Ενδιαφέρον έχουν κάποιες έρευνες του Εργαστηρίου Ηλεκτρονικού Εμπορίου του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, που είναι καλό να μπαίνετε να το παρακολουθείτε, γιατί δείχνει διάφορες τάσεις και λέει στην έρευνα που έκανε τελευταία ότι έχουμε ένα συν 30% το 2011 αύξηση των αγορών και η συνολική αξία είναι περίπου 1,7 δις.

Παρά λοιπόν την κρίση και την ύφεση, βλέπουμε μία συνεχή τάση ανόδου έντονη το 2011. Φυσικά από τα προϊόντα θα δείτε ότι υπολογιστές, ηλεκτρονικά είδη, εισιτήρια ταξιδίων, ξενοδοχεία, ηλεκτρικές συσκευές, έχουν τη μεγαλύτερη, ως το πούμε, ζήτηση από online αγορές και βλέπετε στα προϊόντα σούπερ μάρκετ κάτω-κάτω, έχει ένα 21% μόνο θετικό, άρα εκεί υπάρχει ένα θέμα.

Μια πρόσφατη επίσης αναφορά για την αγορά καταναλωτών με το διαδίκτυο, θα δείτε στο τέλος που έχουμε βάλει με κόκκινο τα είδη διατροφής και τα είδη παντοπωλείου δείχνουν μία αύξηση της τάξης του 126%, δηλαδή υπάρχει – και αυτό επιβεβαιώθηκε και αργότερα – μία αύξηση της ζήτησης στα προϊόντα διατροφής μέσω του διαδικτύου. Θα το δούμε, γιατί θέλει λίγο χρόνο ώστε να είναι πιο συνεκτικά τα στατιστικά στοιχεία, πάντως έχει καταγραφεί αυτό. Μεγάλη επίσης αύξηση έχει και το έτοιμο φαγητό, ίσως μεγαλύτερη κι είναι κάπου στη μέση.

Ποιες είναι τώρα οι υπηρεσίες που συνήθως περιλαμβάνονται στο ηλεκτρονικό εμπόριο; Είναι οι business to business μεταξύ επιχειρήσεων, είναι η B to C μεταξύ επιχειρήσεων και πελατών, είναι οι ηλεκτρονικές αγορές, η πρόσβαση αγοραστών και προμηθευτών, η πρόσβαση σε διαγωνισμούς και δημοπρασίες – μεγάλο θέμα – γιατί παραμένει ζητούμενη η διαφάνεια.

Οι υπηρεσίες ηλεκτρονικών πληρωμών και τιμολόγησης και το ηλεκτρονικό τιμολόγιο. Είμαστε φανατικοί για το ηλεκτρονικό τιμολόγιο, πραγματικά φανατικοί! Υπηρεσίες διάθεσης προϊόντων με ηλεκτρονικό κατάστημα, τα e-shops. Τα e-shops στην Ελλάδα είναι περίπου 3,5 χιλιάδες αυτή τη στιγμή, λίγα είναι στα τρόφιμα, αλλά δεν πάνε άσχημα, πάνε καλά.

Τα οφέλη; Λίγο-πολύ γνωστά: Μείωση λειτουργικού κόστους για τους αγοραστές, μείωση κόστους προμήθειας προϊόντων, χαμηλότερο κόστος συναλλαγών. Υπάρχουν βέβαια και ποιοτικά οφέλη που καμιά φορά έχουν μεγαλύτερη σημασία από τα ποσοτικά, όπως εκσυγχρονισμός δομών και διαδικτύου, βελτίωση προμηθειών, ιχνηλασιμότητα παραγγελιών, διαφάνεια στη διενέργεια των αγορών, ενίσχυση συνεργασιών με προμηθευτές.

Και βέβαια υπάρχουν και οφέλη για τους προμηθευτές ανάλογα: Μείωση κόστους τιμοκαταλόγου, μείωση κόστους διεκπεραίωσης παραγγελιών, κόστους προώθησης προϊόντων, μείωση κόστους χρήματος κρίσιμο για την εποχή, παρακολούθηση πληρωμών online σε real time, μπορείς να βλέπεις σε πραγματικό χρόνο πως εξελίσσονται και οι πληρωμές σου.

Ποιοτικά οφέλη, δομές, διαδικασίες, δεν έχουμε λάθη εδώ, άμεση πληροφόρηση για πωλήσεις, βελτίωση της διαχείρισης πληροφοριών πωλήσεων, ενίσχυση συνεργασίας, ενίσχυση και έλεγχος ρευστότητας, μείωση χρηματοοικονομικού ρίσκου.

Θεωρούμε επίσης ότι το ηλεκτρονικό εμπόριο μπορεί πραγματικά να συμβάλλει στη βελτίωση της θέσης των αγροτών και των αγροτικών συνεταιρισμών στην εφοδιαστική αλυσίδα: Στη διαφάνεια των συναλλαγών, μεγάλο θέμα, στον περιορισμό της εξάρτησης από ενδιάμεσους, τελικά στον περιορισμό της ψαλίδας τιμών παραγωγού-καταναλωτή, ένα θέμα το οποίο μας ταλαιπωρεί πολλά χρόνια.

Πως θα γίνει λοιπόν αυτό, αυτή η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού επιχειρείν; Η ΠΑΣΕΓΕΣ λέει ότι αυτή είναι μια στρατηγική επιλογή πρώτης προτεραιότητας, κρίσιμη για την ΚΑΠ για την πορεία της, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, για τη θέση των αγροτών και των συνεταιρισμών κρίσιμη προτεραιότητα. Μπορώ να πω, από τα δέκα σημεία πολιτικής προτεραιότητας που έχουμε θέσει αυτό θεωρούμε ότι είναι το πρώτο. Και πως θα γίνει αυτό; Θέλουμε συνεργασία με την ΕΥΔ, στενή συνεργασία, έτσι ώστε να φτιάξουμε τον σχεδιασμό και την υποστήριξη επενδυτικών ψηφιακών πρωτοβουλιών.

Σε μία προχωρημένη σκέψη λέμε ότι να πάμε κατ' αρχήν σε ένα ειδικό επενδυτικό μέτρο, που ενισχύει τους αγρότες τους αγροτικούς συνεταιρισμούς αλλά και τις παραγωγικές – προσοχή όχι τις εμπορικές, τις

παραγωγικές! – μικρομεσαίες επιχειρήσεις, για την υλοποίηση ψηφιακών επενδύσεων.

Αυτό μπορούμε να το πούμε – μια ιδέα είναι – digi-agro και θα έλεγα ότι έχει δύο άξονες:

Το πρώτο να γίνει αναδιοργάνωση και εξοικονόμηση των πόρων, να αξιοποιηθούν τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, αυτοματοποίηση πωλήσεων, ολοκληρωμένη διαχείριση προϊόντων αποθεμάτων πελατών και προμηθευτών, ηλεκτρονική τιμολόγηση, αυτοματοποιημένη ανταλλαγή πληροφοριών για ηλεκτρονικές αγορές και ηλεκτρονικούς διαγωνισμούς.

Ηλεκτρονική παρακολούθηση αποθηκευτικών χώρων, μεγάλο θέμα για μας σε ότι αφορά τη συλλογή και αποθήκευση σιτηρών και άλλων προϊόντων από αροτραίες καλλιέργειες γιατί έχουμε το εξής έλλειμμα: Η κτηνοτροφία δε γνωρίζει πόσο και τι θα παραχθεί και η φυτική παραγωγή δε γνωρίζει ποιοι πόσο και τι ζητούν από την πλευρά εκείνη. Αυτοί οι δύο χώροι είναι θα έλεγα ασύνδετοι μεταξύ τους, δεν έχουν ένα εργαλείο να μιλήσουν, να επικοινωνήσουν.

Γιατί είναι κρίσιμο αυτό; Ξοδεύουμε 2 δις ευρώ για ζωτροφές το 2011. Το 2011 2 δις ευρώ για ζωτροφές, είναι το μεγαλύτερο κόστος παραγωγής σε αυτό το χώρο, το 37% του κόστους παραγωγής της γεωργίας είναι στις ζωτροφές και όπως λέω είναι ασύνδετη η φυτική με τη ζωική παραγωγή, τυχαία επικοινωνούν, τυχαία βλέπονται, συμπτωματικά προσφορές φαξ, δεν έχουμε ένα εργαλείο να τους συνδέσει με συμβόλαιο, με προγραμματισμό, με σχεδιασμό, με διαφάνεια. Online διασύνδεση το είπαμε πριν και διάθεση προϊόντων με ηλεκτρονικό κατάστημα.

Ένα δεύτερο σκέλος αυτής της ιδέας ας το πούμε, που ονομάσαμε digi-agro είναι η εξωστρέφεια. Δε γίνεται να μείνουμε μόνο εδώ, θέλουμε εξωστρέφεια, θέλουμε δράσεις που προωθούν τον κύκλο εργασιών με τη χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, θέλουμε δράσεις με έξυπνες κάρτες, θέλουμε διαδραστική προώθηση. Θα έχετε ακούσει τις διαδραστικές βιτρίνες, τις οθόνες αφής και τους ηλεκτρονικούς καταλόγους.

Αξιοποίηση δράσεων ευφυούς γεωργίας και γεωργίας ακριβείας, που όλο το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον το συζητάει και θέλει να το προχωρήσει

και ψάχνει να βρει ένα εργαλείο στο οποίο να πατήσει και ένα ενδιαφέρον το οποίο να μπορέσει να ενσωματώσει δράσεις ευφυούς γεωργίας και γεωργίας ακριβείας. Ψηφιακή σήμανση των προϊόντων, θέμα σημαντικό. Καμπάνιες, διαφημιστική εκστρατεία. Διευκολύνεται μέσα από τέτοιες δράσεις, εξατομικευμένη προώθηση στους καταναλωτές.

Εδώ να σημειώσουμε ότι υπάρχουν δύο σημεία που έχουν ενδιαφέρον, πρέπει ο προσανατολισμός αυτής της ψηφιακής επένδυσης να έχει συλλογική και οργανωμένη βάση, γιατί έχει αποδειχθεί ότι οι μεμονωμένες και αποσπασματικές ενέργειες δεν βοηθούν σε αυτή την εξέλιξη. Να έχουμε πάντοτε μία κρίσιμη μάζα παραγωγών και προϊόντων, να έχουμε πολύπλευρους μηχανισμούς ελέγχου. Θέλουμε και την ποιότητα και την παραγωγική ικανότητα και την ιχνηλασιμότητα.

Να μην έχουμε μεγάλες δαπάνες σε hardware, σε «σίδερο» όπως το λένε στη γλώσσα της πληροφορικής και να προσέξουμε να μπορούμε να καλύψουμε το κόστος χρήσης με ενοικίαση λογισμικού. Δηλαδή, απλά, για να πάει κανείς από την Αθήνα στη Θεσσαλονίκη δε χρειάζεται να αγοράσει το αεροπλάνο. Νοικιάζει τη θέση, πληρώνει δηλαδή ένα ενοίκιο για τη συγκεκριμένη υπηρεσία που θέλει να χρησιμοποιήσει.

Είναι η λογική του «πληρώνω όσο προχωρώ, πληρώνω όσο μεγαλώνω». Αυτό είναι αξιοποίηση τεχνολογιών αιχμής. Ίσως έχετε ακούσει για το cloud computing και τις υπηρεσίες που παρέχει, που είναι όλα στο διαδίκτυο στο σύννεφο και δε χρειάζεσαι να έχεις σημαντική δαπάνη μέσω και εξοπλισμού, ούτε servers χρειάζεσαι. Χρειάζεσαι μόνον την εκπαίδευση την ενημέρωση και τη χρήση εφαρμογών από το cloud computing services.

Με αυτά ελπίζω να έδωσα ένα ερέθισμα για συζήτηση, ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Δε νομίζουμε ότι υπάρχουν καλόπιστοι που να μη βλέπουν με συμπάθεια το ρόλο του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση. Η δομή του ΕΑΔ επιθυμεί στενότερη συνεργασία με το WWF Ελλάς, ξεκινώντας από σήμερα. Ο κ. Κωνσταντίνος Λιαρικός, Υπεύθυνος Περιβαλλοντικών Προγραμμάτων της WWF, έχει το λόγο.

**«Τι κάνει ένα δίκτυο επιτυχημένο:
Εμπειρίες από τη δράση του WWF Ελλάς»**

Κ. ΛΙΑΡΙΚΟΣ: Ευχαριστώ πολύ.

Καλή σας μέρα, έχουμε ήδη συζητήσει κάποια πράγματα για συνεργασία, νομίζω όλοι βλέπουμε την προοπτική σε αυτό, όλοι βλέπουμε την ανάγκη και την προοπτική στην αγροτική ανάπτυξη, στην ανάγκη της υπαίθρου και το πώς μπορεί να συνδυάσει πολλούς σκοπούς, πολλές επιθυμίες, πολλών διαφορετικών οργανισμών και να συνεισφέρει σε αυτή τη δύσκολη περίοδο που περνάει η χώρα μας.

Θα προσπαθήσω να είμαι πάρα πολύ σύντομος κι είναι αρκετά διαφορετικού ύφους αυτά τα λίγα πράγματα που ήθελα να σημειώσω. Το WWF σε όλο τον κόσμο, το WWF Ελλάς συγκεκριμένα είναι ένας οργανισμός που ασχολείται πάρα πολύ με τη δικτύωση, είναι ένα δίκτυο το ίδιο και βασίζει τη λειτουργία του, όπως αναγκαστικά και από πεποίθηση οι περισσότερες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, στη συνεργασία και στο pulling που λένε οι Άγγλοι, στο μάζεμα πόρων, προσπάθειας, γνώσης, από πολλές διαφορετικές πηγές.

Υπάρχει λοιπόν μια πολύ μεγάλη συσσωρευμένη εμπειρία στο θέμα δικτύωση, όχι ακριβώς της ίδιας υφής όπως αυτή που προσπαθεί να προωθήσει το Αγροτικό Δίκτυο, παρόλα αυτά δικτύωση μεταξύ φορέων, ανθρώπων, ειδικών και ούτω καθεξής. Μέσα από αυτό λοιπόν έχουν προκύψει κι έχουμε εμείς οι ίδιοι για τους εαυτούς μας καταγεγραμμένα κάποια σημεία για το τι κάνει ένα δίκτυο, ένα οποιοδήποτε δίκτυο, να λειτουργεί αποτελεσματικά.

Και αυτά ήθελα σε πολύ συντομία να σας τα μεταφέρω σήμερα γιατί νομίζω ότι στη φάση που βρίσκεται το Δίκτυο και με όλα αυτά που αναφέρατε και στην αρχή υπάρχει μια διαδικασία επαναπροσδιορισμού σκέψης πως θα προχωρήσει και τα λοιπά κι είναι χρήσιμο να τα έχουμε στο μυαλό μας.

Σε τέσσερα επίπεδα καθορίζεται το πώς δουλεύει ένα δίκτυο. Το πρώτο από αυτά τα επίπεδα είναι η στόχευσή του, το γιατί υπάρχει. Και αυτό είναι δύο βασικά πράγματα, το τι όραμα έχει, τι θέλει να φέρει και το ποια είναι

η προστιθέμενη αξία που φέρνει. Είναι μια έκφραση που τη χρησιμοποιούμε πάρα πολύ, για να την καταλάβουμε όλοι, αν λείπει το δίκτυο τι θα λείπει από τα μέλη του;

Αυτό είναι το πρώτο ερώτημα που πρέπει κάποιος να απαντάει, όταν προσπαθεί να φτιάξει μια τέτοια δομή. Αν αύριο καταργηθεί το δίκτυο – δεν υπάρχει από εδώ και πέρα – τι θα λείπει σε μας που είμαστε τα μέλη του; Είναι το βασικό σημείο το οποίο χρειάζεται να ψάξει κανείς και θα πω ότι κοιτώντας το φυλλάδιο που μας δώσατε σήμερα το πρωί το ενημερωτικό, λέει: κύριοι στόχοι του Αγροτικού Δικτύου κι εγώ θα ξεκίναγα αυτή τη συζήτηση κοιτώντας ένα-ένα τα σημεία που έχετε εδώ πέρα και αναζητώντας τι από αυτά τα μέλη δεν μπορούν να κάνουν μόνα τους χωρίς ένα δίκτυο.

Νομίζω ότι είναι μια άσκηση πάντα πάρα πολύ χρήσιμη και είναι πάρα πολύ χρήσιμο κάνοντας αυτή την άσκηση να έχουμε στο μυαλό μας ότι δεν είναι μόνο το ποια είναι η προστιθέμενη αξία και το τι είναι εύστοχο για το ίδιο το δίκτυο και τους σκοπούς του, το οποίο προφανώς έχει αυτοτελείς σκοπούς, αλλά και για το καθένα από τα μέλη του.

Εγώ θα σας πω πολύ απλά ότι στον πιο αγνό χώρο που μπορεί κάποιος να σκεφτεί, που είναι αυτός του εθελοντισμού, τα δίκτυα των εθελοντών δεν μπορεί να λειτουργήσουν αν τα ίδια τα μέλη δεν παίρνουν κάτι πίσω. Δε μιλάμε οικονομικό φυσικά, αλλά μπορεί το WWF ή οποιοσδήποτε οργανισμός που κάνει μια αντίστοιχη εργασία να έχει εκατοντάδες εθελοντές σε όλη την Ελλάδα οι οποίοι θέλουν να προσφέρουν.

Το ότι προσφέρουν όμως στο σκοπό του WWF μόνο, δεν είναι πάντα αυτό που τους κάνει μέρα με τη μέρα να προσφέρουν. Είναι η ικανοποίηση που παίρνουν, αλλά μέρα με τη μέρα χρειάζονται να παίρνουν κάτι πίσω σαν ικανοποίηση προσωπική. Το ίδιο και πολύ παραπάνω συμβαίνει όταν μιλάμε για φορείς όπως αυτούς που προσπαθείτε εσείς να συγκεντρώσετε και να κάνετε να δουλέψουν μαζί.

Το αμέσως επόμενο επίπεδο διαμόρφωσης είναι η δομή ενός δικτύου. Το Αγροτικό Δίκτυο αν διαβάζω καλά και το θυμάμαι καλά, αυτή τη στιγμή αριθμεί 79 μέλη. Είναι ένα μεγάλο Δίκτυο και θα μεγαλώσει και άλλο προφανώς, η δική μας εμπειρία και η βιβλιογραφία επίσης λέει ότι νομοτελειακά τα μεγάλα δίκτυα αδρανούν, δεν μπορούν να δουλέψουν. Έχει

μελετηθεί πάρα πολύ αυτό το θέμα, τα μεγάλα δίκτυα κάποια στιγμή δεν μπορούν να συνεχίσουν να δουλεύουν και αυτό ακριβώς είναι που δημιουργεί την ανάγκη να φτιάξει κάποιος μέσα σε αυτά τα δίκτυα μικρότερα δίκτυα.

Νομίζω ο κ. Μαλλίδης πριν το είπε πολύ συγκεκριμένα αυτό το θέμα για τα περιφερειακά δίκτυα τα αντίστοιχα, θα μπορούσε κάποιος να σκεφτεί θεματικά, δεν ξέρω αν οι θεματικές ομάδες εργασίας είναι ακριβώς αυτό, πάντως δεν μπορούμε να περιμένουμε ότι ένα δίκτυο με πάρα πολλά μέλη θα δουλεύει συνεχώς εύρυθμα και θα φέρει αποτέλεσμα.

Το δίκτυο αυτό πρέπει να δουλεύει σαν μια ομπρέλα για πολύ μικρότερα πράγματα, πολλές φορές με πολύ σαφή χρονικό και θεματικό ορίζοντα, τα οποία τελικά σε ένα επίπεδο παραπάνω συγκεντρώνονται βέβαια, αλλά αυτό το οποίο καθιστά επιχειρησιακό ένα δίκτυο είναι τα μικρότερα κομμάτια του και το οποίο πρέπει να έχει σαφείς αλλά και ευέλικτους κανόνες συμμετοχής.

Τι σημαίνει αυτό; Βλέπω και πάλι, χωρίς καμία συγκεκριμένη έτσι στόχευση, δεν έχω εμπειρία να το κρίνω αυτό, παρόλα αυτά βλέπω ότι από τα 79 μέλη του Δικτύου τα 43 είναι οι Ομάδες Τοπικής Δράσης, που όλοι ξέρουμε την προσφορά τους και την εμπειρία που έχουν συσσωρευμένη. Εγώ κοιτώντας αυτό, αν κάποιος ρώταγε τη γνώμη μου το πρώτο πράγμα που θα έλεγα θα ήταν, βρε παιδιά αυτό δε θα μπορούσε να είναι κάτι ξέχωρο και αυτές οι ομάδες να εκπροσωπούνται από μία κοινή δομή σε αυτό το Δίκτυο;

Κάποιες αντίστοιχες συζητήσεις σε κάποιες συναντήσεις μας έχουμε κάνει για το θέμα των πανεπιστημίων, αν αυτά εκπροσωπούνται και πώς. Χρειάζεται λοιπόν να το δει κάποιος δημιουργικά, δεν είναι ανάγκη πάντα να κολλάμε στον τύπο ή να κοιτάμε ότι ένας φορέας πρέπει να είναι οπωσδήποτε ο φορέας κι όχι κάποιοι άνθρωποι του ή όλες οι ισορροπίες και τα λοιπά.

Και σε αυτό, αυτό το οποίο έχει πολύ μεγάλη σημασία και αυτό δείχνει και ήθελα να το τονίσω, είναι ότι μπορεί να μιλάμε για δίκτυα φορέων, που τα δίκτυα των φορέων είναι επί της ουσίας δίκτυα ανθρώπων, οι φορείς είναι το άθροισμα των ανθρώπων τους κι αυτό εκεί όπου υπάρχει εμπειρία δεν είναι στους φορείς αλλά είναι στους ανθρώπους οι οποίοι διαχειρίζονται τα θέματα.

Άρα πολλές φορές, το ξαναλέω αυτό, πρέπει να δούμε πως συμμετέχουμε, πως φτιάχνουμε τις ομάδες, όχι στη βάση φορέων αλλά στη βάση των ανθρώπων που θα εκπροσωπηθούν σε αυτές και καμιά φορά αυτό δε σημαίνει την απόλυτη εκπροσώπηση των πάντων ή όπως είπα το να ακολουθείται πάντα ο τύπος, αλλά σημαίνει μια πολύ πιο αποτελεσματική δομή.

Το τρίτο επίπεδο που έχουμε βρει ότι είναι κρίσιμο, είναι το θέμα της λήψης αποφάσεων. Υπάρχουν δύο σημεία σε αυτό το πράγμα, το ένα είναι αυτό το οποίο συνηθίζουμε να λέμε ως «διαχείριση προσδοκιών». Εμείς σαν μέλη του Αγροτικού Δικτύου πρέπει να ομολογήσω ότι δεν έχουμε μία απόλυτα σαφή αίσθηση του τι πρέπει να περιμένουμε από αυτό το Δίκτυο, από τη συμμετοχή μας και από τα αποτελέσματά του. Μπορεί να περιμένουμε πολύ παραπάνω και αυτό είναι καταστροφικό για τη συμμετοχή.

Τα μέλη λοιπόν πρέπει να ξέρουν επακριβώς τι μπορούν να περιμένουν και πως θα συμμετάσχουν σε αυτό το πράγμα και από κει και πέρα οι αποφάσεις και τα βήματα τα επόμενα ενός δικτύου πρέπει να αντανakλούν ακριβώς αυτά τα οποία συζητιούνται μέσα στο δίκτυο. Τα δίκτυα και οι συνεργασίες καταστρέφονται τη στιγμή που τα μέλη αισθάνονται ότι αυτό το πράγμα είναι μάταιο, δεν οδηγεί κάπου.

Και το τελευταίο σημείο, το τελευταίο επίπεδο μάλλον, είναι φυσικά το πώς λειτουργούμε ένα δίκτυο. Εδώ τρία πράγματα εμείς έχουμε διαπιστώσει και σημειώνουμε, το ένα είναι ότι σε ένα δίκτυο και σε κάθε υποδίκτυο προφανώς χρειάζεται να υπάρχουν τρεις βασικές λειτουργίες. Η μία είναι του συντονιστή κι είναι αυτονόητη. Ο συντονιστής όμως δεν αρκεί να κάνει τη δουλειά που πρέπει, ο συντονιστής πολλές φορές επιβάλλεται να είναι ένας άνθρωπος από μία θέση τυπική και θα πρέπει να πληροί κάποια προσόντα και να μην έχει το χρόνο ή να μην έχει κάτι άλλο οτιδήποτε.

Χρειάζεται αυτό που οι Άγγλοι λένε – δεν μπορώ να βρω καλύτερη μετάφραση – facilitator, ένας παράγοντας διευκόλυνσης. Είναι αυτός ο άνθρωπος που θα κάνει ένα δίκτυο να δουλέψει. Ένα δίκτυο θέλει μία συνεχή ενασχόληση κάθε μέρα, θέλει προσωπικές σχέσεις με τα μέλη του, θέλει προσωπικές σχέσεις με τον καθένα που είναι μέσα, ένα ζύμωμα των συζητήσεων και τα λοιπά.

Αν δεν υπάρχει αυτός ο παράγοντας, ένα δίκτυο απλώς γίνεται ένα τυπικό μόρφωμα άκαμπο, το οποίο τελικά δεν παράγει τίποτα. Και θέλει αυτό πάλι σε άπταιστα ελληνικά που λέμε έναν champion, έναν «πρεσβευτή» θα λέγαμε, ο οποίος είναι κάποιος άνθρωπος που όλοι αναγνωρίζουν το κύρος του, όλοι σέβονται και ο οποίος σπονσοράρει αυτό το πράγμα, είναι ο σπόνσορας.

Καμιά φορά και οι τρεις αυτοί ρόλοι συναντιούνται. Καμιά φορά μπορεί κάποιος να έχει δύο από αυτούς και κάποιος άλλος όχι, δεν έχει σημασία. Πάντως αν δεν εκπληρώνονται αυτά τα τρία πράγματα σε ένα δίκτυο, δηλαδή να υπάρχει ένας συντονισμός διοικητικός, να υπάρχει ένας άνθρωπος ο οποίος κάνει το καθημερινό τρέξιμο αυτού του πράγματος και τη διευκόλυνσή του και το ζύμωμά του και ένας άνθρωπος ο οποίος να μπορεί να βάλει τις αρχές και αυτές οι αρχές που θα βάλει και η υποστήριξη που θα δώσει να είναι σεβαστές από όλους, δεν μπορεί να δουλέψει ένα τέτοιο δίκτυο. Αυτό δείχνει η δική μας εμπειρία.

Το δεύτερο είναι ότι χρειάζεται ένα μέτρο μεταξύ των κανόνων και της ευελιξίας. Είπα κάτι για τα μέλη κι όλοι το καταλαβαίνουμε. Τα δίκτυα είναι ευέλικτα όργανα ειδικά στην εποχή μας και στο σύνθετο κόσμο που ζούμε δεν πρέπει να περιμένουμε ότι θα δουλέψουν με γραμμικούς κανόνες. Τα γραμμικά συστήματα έχουν καταρρεύσει γενικά όπως είπε ο κ. Μαλλίδης κι όχι μόνον στο θέμα της εκπαίδευσης αλλά και γενικά ξέρουμε ότι δε λειτουργούν.

Και το τελευταίο σημείο, το οποίο το μεταφέρω με πολλή εμπειρία πάνω σε αυτό το θέμα, όχι τόσο από τη λειτουργία δικτύων όσο από τη συμμετοχή μας σε διάφορες διαδικασίες διαβούλευσης, συζήτησης και τα λοιπά, είναι ότι πρέπει το δίκτυο σαν λειτουργία να μπορέσει να καταγράψει να εκτιμήσει και να υποστηρίξει το πραγματικό κόστος που έχει η συμμετοχή των μελών του.

Το πραγματικό κόστος συμμετοχής σε μία διαδικασία δεν είναι το κόστος να ταξιδέψεις σε ένα συνέδριο, υπάρχει αυτό που οι οικονομολόγοι λένε ένα συναλλακτικό κόστος, καθημερινό, που είναι το να βρεις κάποια στοιχεία για να υποστηρίξεις μια θέση, το να μπορέσεις να διαχειριστείς κάποιες συνεννοήσεις και τα λοιπά.

Στο ΕΣΠΑ όταν συζητούσαμε και συμμετείχαμε για τη διαμόρφωσή του, είχαμε προτείνει τότε στη Γραμματεία ότι αυτό το οποίο χρειαζόταν δεν ήταν ούτε η υποστήριξη των μελών στις Επιτροπές Παρακολούθησης για να πηγαίνουν ούτε τίποτα τέτοιο. Ήταν μια γραμματειακή υποστήριξη γιατί εκεί ήταν ένα από τα μεγαλύτερα κόστη. Το να βρεις τα στοιχεία να τα επεξεργαστείς για να μπορέσεις να λειτουργήσεις.

Χρειάζεται λοιπόν για καθένα από τα πράγματα που σκεφτόμαστε να εκτιμήσουμε τι αυτό απαιτεί από τα μέλη, για να μπορούν να συμμετέχουν κι απέναντι σε αυτά να τα υποστηρίξουμε. Όχι οικονομικά, δεν υπάρχει κάποια υπόνοια οικονομική σε αυτό. Συνήθως δεν έχει καμία σχέση με τα οικονομικά, έχει σχέση με τη διαχείριση και το τρέξιμο κάποιων καταστάσεων που για πολλά από τα μέλη είναι πολύ δύσκολο να ανταποκριθούν.

Αυτά τα πάρα πολύ λίγα, ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Είναι σημαντική η συνδρομή των 43 Ομάδων Τοπικής Δράσης στην τοπική ανάπτυξη και καθοριστική η συνεισφορά τους στο Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο. Όλοι ζητάμε ακόμη περισσότερα από εσάς. Ο κ. Παναγιώτης Πάτρας, Γενικός Διευθυντής της Αναπτυξιακής Τρικάλων ΚΕΝΑΚΑΠ, έχει το λόγο.

**«Bottom up δικτύωση των ΟΤΑ LEADER
σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Η περίπτωση της ELARD»**

Π. ΠΑΤΡΑΣ: Ευχαριστώ πολύ.

Μου μεταφέρεται συνεχώς ότι πρέπει να είμαι πολύ σύντομος, δηλαδή να κάνω πέντε λεπτά. Δεν ξέρω αν μπορώ να καταφέρω να είμαι τόσο σύντομος. Θα σας μεταφέρω σήμερα μία εμπειρία ενός Ευρωπαϊκού Δικτύου LEADER, την ELARD, στην οποία συμμετέχει ενεργά το Ελληνικό Δίκτυο LEADER ήδη από το 1999 που συστάθηκε.

Η δικτύωση στον αγροτικό χώρο είναι μία έννοια η οποία συστηματικά τουλάχιστον εισήχθη μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας

LEADER. Η δικτύωση ήταν ένας από τους βασικούς ειδικούς χαρακτήρες της μεθοδολογίας LEADER, μεταξύ των επτά υπήρχε και η δικτύωση.

Η δικτύωση τότε με το LEADER που ξεκίνησε εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της DG Agri, για να υποστηρίξει αυτή τη δικτύωση των τοπικών ομάδων δράσης οι οποίες αναφύονταν μέσα από τους διάφορους γύρους LEADER ανά την Ευρώπη, με σκοπό να τους παρέχει τεχνική υποστήριξη, την ανταλλαγή των εμπειριών, τις καλές πρακτικές, τη διευκόλυνση της διακρατικής συνεργασίας μεταξύ τους.

Για όσους είναι βετεράνοι εδώ από την αρχή ήδη από το LEADER I θα ενθουμούνται την IDLE, μετά τη Support Unit για τη δικτύωση στο LEADER και ούτω καθ' εξής. Βέβαια η δικτύωση τώρα είναι μία έννοια πάρα πολύ γενική. Και να κάνω ένα διαχωρισμό γιατί γίνεται συνήθως μία σύγχυση όσον αφορά τον τύπο των δικτύων και της λειτουργίας τους.

Υπάρχουν «θεσμικά δίκτυα», δηλαδή αυτά τα οποία προβλέπονται από κανονισμούς από τα νομοθετικά πλαίσια, όπως είναι το Ευρωπαϊκό Αγροτικό Δίκτυο το οποίο προβλέπεται από τον κανονισμό. Από τον Κανονισμό 1698 προβλέπεται η δημιουργία του, όπως προβλέπεται και η δημιουργία των Εθνικών Αγροτικών Δικτύων. Άρα αυτή είναι μία top down προσέγγιση στη λειτουργία των δικτύων η οποία εξυπηρετεί προφανώς τους σκοπούς του προγραμματισμού και της τεχνικής στήριξης της εφαρμογής της ευρωπαϊκής πολιτικής για την αγροτική ανάπτυξη.

Από την άλλη υπάρχουν αυτά που λέμε «εθελοντικά δίκτυα». Είτε έχουν μία νομική μορφή, είτε είναι άτυπα δίκτυα ή είναι δίκτυα τα οποία συγκροτούνται από διάφορα μέλη τα οποία μοιράζονται έναν κοινό στόχο, μία κοινή στρατηγική, ένα κοινό συμφέρον. Τα άτυπα δίκτυα έχουν κυρίως μια διπλή λειτουργία – αυτά είναι κάποια στοιχεία που προέρχονται και από έρευνες που έχουν γίνει – ή μεικτή λειτουργία. Είτε έχουν δηλαδή μία λειτουργία lobbying, κάνουν προώθηση συμφερόντων ή έχουν μία λειτουργία παροχής τεχνικής στήριξης στα μέλη τους ή μεικτή. Μπορεί να είναι δίκτυα τα οποία είναι συγχρόνως το ένα και το άλλο.

Γι' αυτά τα δίκτυα, τα οποία δημιουργούνται εθελοντικά, δίνονται μερικά παραδείγματα σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, όπως είναι το δικό μας, το Εθνικό Δίκτυο LEADER, όπως σας είπα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο,

εκτός από την ELARD, γνωρίζετε ότι υπάρχει μία πανσπερμία δικτύων, μηχανισμών, συνεργασιών, φορέων, που προωθούν τα συμφέροντά τους.

Τώρα θα σας παρουσιάσω την ELARD, του European LEADER Association for Rural Development. Είναι διεθνής μη κερδοσκοπικός Οργανισμός υπό το Βέλγικο Δίκτυο. Πρέπει να σας πω ότι συστήθηκε το 1999 από πέντε Εθνικά Δίκτυα τα οποία ήδη είχαν συσταθεί από μόνα τους.

Ο τότε Επίτροπος Γεωργίας, ο κ. Franz Fischler, είχε κάνει το 1998 μία μεγάλη συγκέντρωση στις Βρυξέλλες για τις τοπικές ομάδες δράσης – 800 LEADERS από όλη την Ευρώπη – στην προσπάθειά του να παρουσιάσει την καινούρια Ατζέντα 2000 η οποία στην ουσία έβαλε την τοπική ανάπτυξη σε ένα διαφορετικό πλαίσιο στην προγραμματική περίοδο 2000-2006.

Εκεί βρεθήκαμε και τότε μπήκε η πρώτη ιδέα, αφού έχουμε φτιάξει Εθνικά Δίκτυα αυτοί οι πέντε μόνοι μας εθελοντικά, αναγνωρίζοντας τις δικές μας ανάγκες και αναγνωρίζοντας ακριβώς την αναγκαιότητα να συσταθούν αυτά τα δίκτυα, γιατί να μην κάνουμε μία προσπάθεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπως και έγινε.

Τότε ξεκινήσαμε πέντε και πρέπει να σας πω ότι σήμερα η ELARD είναι ένας εντελώς διαφορετικός οργανισμός, έχει επεκτείνει την εταιρική της σχέση ως δίκτυο, συμμετέχουν πάνω από χίλιες τοπικές ομάδες δράσης που αντιπροσωπεύονται είτε μέσω εθνικών δικτύων, είτε μέσω περιφερειακών δικτύων ή, όπου δεν υπάρχουν δίκτυα, ακόμα και μεμονωμένες τοπικές ομάδες δράσης μπορούν να εκπροσωπούνται με ένα ειδικό καθεστώς.

Βλέπετε λοιπόν, ότι περίπου καλύπτουμε σήμερα 21 κράτη-μέλη που εκπροσωπούνται στην ELARD, βρισκόμαστε σε επαφή με τη Βουλγαρία η οποία προσφάτως έχει κάνει επιλογή των 35 τοπικών ομάδων δράσης που δραστηριοποιούνται και στην Κύπρο όπου κάνουμε μία προσπάθεια. Έχουν κάνει Κυπριακό Δίκτυο LEADER δεν έχουν κάνει όμως ακόμα αίτηση στην ELARD.

Τώρα, οι σκοποί της ELARD – τουλάχιστον οι καταστατικοί της σκοποί – είναι κυρίως ότι προωθεί και διαδίδει τη μέθοδο και τις αρχές LEADER βασισμένη στα επτά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του έτσι όπως τα

ξέρουμε, με στόχο την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης στην ευρωπαϊκή ύπαιθρο.

Και από την άλλη, βέβαια, αυτό που σας είπα έχει ένα κύριο ρόλο lobbying, να εκπροσωπεί τα συμφέροντα και τις ανάγκες των μελών, έναντι των διεθνών ευρωπαϊκών και εθνικών θεσμών, να οικοδομεί σχέσεις τόσο με άλλους φορείς ή με άλλα δίκτυα που δραστηριοποιούνται στον ίδιο χώρο μέσα στην Ευρώπη, έτσι ώστε να επιτυγχάνει είτε κρίσιμες μάζες ή συνέργειες οι οποίες τη βοηθάνε στην επίτευξη των σκοπών της, είτε να επηρεάζει στο βαθμό που μπορεί στο επίπεδο της λήψης αποφάσεων – στο ευρωπαϊκό επίπεδο – για τα ζητήματα της ανάπτυξης της υπαίθρου, μέσα πάντα βέβαια από τη λογική LEADER.

Τώρα στην οργανωτική δομή δε θα σας κουράσω. Υπάρχουν διάφορα καθεστώτα μελών, ενεργά, συνδεδεμένα και τα λοιπά. Το πιο χαρακτηριστικό είναι βέβαια η εναλλαγή της Προεδρίας όπου υπάρχει ο κυκλικός κανόνας, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι όλα τα μέλη μας περνούν μέσα από αυτή τη διαδικασία ευθύνης της υποστήριξης του δικτύου για δύο χρόνια.

Πρέπει να σας πω τώρα βέβαια για την Ελληνική Προεδρία ότι το Ελληνικό Δίκτυο LEADER ανέλαβε την Προεδρία το 2007 και δεν την κράτησε μόνο δύο χρόνια, την κράτησε τρία χρόνια. Θα κάνω μία ιδιαίτερη αναφορά, όχι μόνο γιατί μας ενδιαφέρει, αλλά γιατί πιστεύω ότι η Προεδρία η Ελληνική στην ELARD είναι ένα καθοριστικό κομβικό σημείο στην πορεία της.

Μέχρι τότε πρέπει να σας πω ότι η ELARD δεν είχε καν γραφεία, δεν είχε σταθερή παρουσία, η κάθε Προεδρία, η Ισπανική, η Γαλλική, η Ιταλική, τα αντίστοιχα δίκτυα το έτρεχαν λίγο-πολύ από τις χώρες τους. Πρέπει να σας πω ότι εκείνο τον καιρό με τη βοήθεια του Ελληνικού Δικτύου LEADER φτιάξαμε ένα μικρό επιχειρησιακό σχέδιο ενόψει της Ελληνικής Προεδρίας το οποίο το καταθέσαμε και στο Υπουργείο και μας υποστήριξε τότε χρηματοδοτικά.

Και είπαμε ότι δεν είναι δυνατόν να συνεχίζεται αυτή η κατάσταση, πρέπει να έχουμε μία μόνιμη παρουσία στις Βρυξέλλες και βάλαμε ορισμένους στόχους. Κατ' αρχάς ο οργανωτικός εκσυγχρονισμός και το καταστατικό έγινε σχεδόν από την αρχή για να είναι συμβατό με τους

κανόνες, όπως σας είπα του βελγικού νόμου. Φτιάξαμε γραφεία, πήραμε προσωπικό, φτιάξαμε ιστοσελίδα, για πρώτη φορά όλα αυτά τα πράγματα.

Μέχρι τότε η ELARD ήταν ένα Δίκτυο μεταξύ των μελών κυρίως, με κάποιες συναντήσεις του Διοικητικού Συμβουλίου για να συζητάμε κάποια θέματα. Γίνεται εμφανές ότι για πρώτη φορά αρχίζει μία πορεία εξωστρέφειας της ELARD, τυπώσαμε ειδικά φυλλάδια, τα στείλαμε παντού σε όλες τις Διευθύνσεις, σε Ινστιτούτα, σε Οργανισμούς, σε Δίκτυα, σε όλες τις Διευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Κάναμε διαφημιστικές καταχωρήσεις στον Τύπο, κάναμε μία μεγάλη προσπάθεια διεύρυνσης των κρατών, της αντιπροσωπευτικότητάς μας, γιατί ένα πρόβλημα που υπήρχε τουλάχιστον στις επαφές μας με την Commission ήταν ότι ξέρετε κάτι, ναι μεν εκπροσωπείτε το LEADER αλλά ποιο LEADER;

Ιδιαίτερα από το 2006 μετά τη μεγάλη διεύρυνση με τα νέα δέκα κράτη-μέλη υπήρχε ένα ζήτημα. Πρέπει να σας πω ότι δουλέψαμε εντατικά προς αυτή την κατεύθυνση και, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας, βοηθήσαμε και τη σύσταση.

Διότι π.χ. στην Τσεχία, που δεν γνώριζε, δεν είχε Δίκτυο LEADER, έπρεπε να πας εκεί να τους εξηγήσεις, να μιλήσεις, να τους ενθαρρύνεις, να τους εξηγήσεις ποια είναι τα οφέλη, τι μπορούν να περιμένουν έχοντας ένα δίκτυο. Και βέβαια και αυτοί να ακολουθήσουν κάποιες διαδικασίες δημοκρατικές σύστασης και τα λοιπά και αφού συσταθούν είτε άτυπα είτε τυπικά μετά να κάνουν την αίτηση. Ήταν μία διαδικασία, η οποία ήθελε και το χρόνο της και προσπάθεια.

Αυξήσαμε σε 8 χώρες τα κράτη-μέλη μας, κυρίως όμως, νομίζω, αυτό που έκανε τη διαφορά είναι η συμμετοχή της ELARD στις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Αγροτικού Δικτύου. Ήδη από τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Αγροτικού Δικτύου η ELARD κατέθεσε φάκελο υποψηφιότητας για μια θέση, τόσο στην Συντονιστική Επιτροπή όσο και στην Υποεπιτροπή LEADER.

Η αποδοχή του φακέλου της ELARD στη θέση του Οργανισμού που εκπροσωπεί τις ομάδες LEADER σε ευρωπαϊκό επίπεδο σήμαινε για μας τουλάχιστον από τότε που τη φτιάξαμε, από το 1999, τη για πρώτη φορά

θεσμική κατοχύρωση της ELARD, την αποδοχή και την αναγνώριση μέσω της Commission ότι πραγματικά η ELARD είναι το Δίκτυο το οποίο εκπροσωπεί τις ομάδες LEADER σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Από εκεί και πέρα πρέπει να σας πω ότι η συμμετοχή μας αυτή άνοιξε νέους δρόμους, σε όλους εμάς τους συμμετόχους και η δουλειά που έγινε στο Ευρωπαϊκό Αγροτικό Δίκτυο από το 2008 είναι πραγματικά τεράστια, αγαπητοί συνάδελφοι. Είναι κρίμα, πιστεύω, που δεν μπορέσαμε να είμαστε από την αρχή συμμετόχοι. Κι εγώ συμμετείχα ως μέλος επειδή εκπροσωπώ το Ελληνικό Δίκτυο LEADER.

Πρέπει να σας πω ότι συμμετείχα σε όλες τις συνεδριάσεις της Συντονιστικής Επιτροπής και της LEADER Sub Committee όχι μόνον ως παρατηρητής, πολλές φορές ως εισηγητής ή παρουσιαστής διαφόρων θεμάτων. Αποκτήσαμε όμως μία τεράστια εμπειρία από τον τρόπο με τον οποίον λειτουργεί το Δίκτυο. Κι εδώ βλέπετε μόνο ορισμένες από τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχαμε.

Πρέπει να σας πω ότι η συμμετοχή μας ως ELARD στο Ευρωπαϊκό Αγροτικό Δίκτυο δεν ήταν μία δουλειά τυπική, να καταλάβουμε απλώς μία θέση. Η ELARD κατ' αρχάς προήδρευσε και συντόνισε το focus group για το LEADER, που θα το δούμε μετά και επίσης συμμετείχε στη Θεματική Ομάδα Εργασίας που αφορούσε την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών εφαρμογής της αγροτικής ανάπτυξης.

Προσωπικά συμμετείχα για το κεφάλαιο της τοπικής ανάπτυξης για το LEADER, ειδικά σε αυτή την επιτροπή. Στις δραστηριότητες της Υποεπιτροπής LEADER πρέπει να σας πω ότι η ELARD προήδρευσε και συντόνισε τις εργασίες του focus group που δούλεψε σε τέσσερα υποθέματα που αφορούσαν τις επιπτώσεις του mainstreaming στο LEADER στην παρούσα προγραμματική περίοδο.

Αυτή είναι η δουλειά όπου μαζί με εκείνη της Thematic Working Group για την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών. Πρέπει να σας πω ότι αυτές οι εκθέσεις δεν ήταν απλώς ασκήσεις επί χάρτου, αποτυπώθηκαν όχι μόνον στις κατευθυντήριες γραμμές που έστειλε το 2011 το Μάρτιο προς τα κράτη-μέλη η Commission προς τις Διαχειριστικές Αρχές με συστάσεις για το πώς μπορεί το LEADER να απεμπλακεί από τη γραφειοκρατική αγκύλωση

στην οποία περιέπεσε στην παρούσα προγραμματική περίοδο, καθώς ενσωματώθηκε όχι ως ένα ξεχωριστό πρόγραμμα αλλά ως άξονας 4 στη συνολική αγροτική ανάπτυξη.

Και βεβαίως πολλά από τα συμπεράσματα και των δύο αυτών εκθέσεων, θα δείτε ότι αντανakλώνται και στις νομοθετικές προτάσεις της Επιτροπής όσον αφορά στην τοπική ανάπτυξη της επόμενης προγραμματικής περιόδου. Θέλω να σας πω ότι βέβαια η συμμετοχή μας εκεί μας έδωσε πραγματικά την ευκαιρία να κάνουμε lobbying όσον αφορά το LEADER τις τοπικές ομάδες δράσεις προς την κατεύθυνση της Επιτροπής στο σημείο λήψης των αποφάσεων.

Να μην αναφέρω μόνο τα στενά συντεχνιακά, ότι δηλαδή τα λειτουργικά έξοδα θα πάνε από 20 στα 25 στην επόμενη προγραμματική περίοδο. Θέλω να σας πω ότι η επανεξέταση της φιλοσοφίας του LEADER και κατά πόσον αυτή πραγματικά ακολουθείται στα τοπικά προγράμματα, η ποιότητα των τοπικών στρατηγικών ανάπτυξης ή η πολυταμειακότητα δηλαδή η ολοκληρωμένη προσέγγιση στην τοπική ανάπτυξη, καθώς στην επόμενη προγραμματική περίοδο το LEADER επεκτείνεται πέραν του αγροτικού χώρου, πλέον το LEADER θα λέγεται Τοπική Ανάπτυξη, Community Led Local Development, είναι πολυταμειακό, όλα τα ταμεία κάτω από το κοινό στρατηγικό πλαίσιο συνεισφέρουν στη χρηματοδότηση της τοπικής ανάπτυξης πλέον.

Αυτό ήταν πάγιο αίτημα στην Ελλάδα των τοπικών αναπτυξιακών εταιρειών γιατί δεν ήταν μόνο τοπικές ομάδες δράσης LEADER, ήταν εταιρείες οι οποίες είχαν και άλλα προγράμματα, προγράμματα τόσο από το Περιφερειακό Ταμείο όσο και από το Κοινωνικό Ταμείο. Το πρόβλημα βέβαια ήταν συντονισμού γιατί δεν ήταν κάτω από μία ομπρέλα και άρα κανένας δεν εξασφάλιζε τον ακριβή συντονισμό και τη συνέργεια δράσης αυτών των προγραμμάτων για την επίτευξη ενός στόχου.

Άρα αυτή είναι η αντίληψη ότι οι τοπικές ομάδες δράσης μπορούν να παίξουν το ρόλο της τοπικής αναπτυξιακής εταιρείας σε μία πραγματικότητα στο νέο κανονισμό, είναι βέβαια μία πρόκληση για όλους μας και υπ' αυτή την έννοια θεωρώ και θα κάνω δύο αναφορές, αγαπητέ Πέτρο Μούχα, πριν κλείσω και κάποιες προτάσεις.

Νομίζω ακούστηκε και από άλλους εδώ πέρα, ότι από τα 79 μέλη του Δικτύου τα 43 είναι τοπικές ομάδες δράσης, που νομίζω ότι αυτό και μόνο είναι μία ένδειξη για να αρχίσουμε να συζητάμε.

Κατ' αρχάς στο Ευρωπαϊκό Αγροτικό Δίκτυο, η σημασία που δίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο LEADER φαίνεται στο ότι έβαλε στην οργανωτική της δομή LEADER Sub Committee, δηλαδή ένα ξεχωριστό εκτελεστικό όργανο που ασχολείται με τον άξονα 4 και το οποίο έχει δικό του action plan και δικές του δράσεις. Είναι καιρός, έστω και τώρα και εμείς να προχωρήσουμε. Αν όχι στην οργανωτική δομή, που πιθανόν να εμπεριέχει κάποιες γραφειοκρατικές διαδικασίες, ΚΥΑ και τέτοια, διότι όπως είπε ο συνάδελφος, στα δίκτυα και στη δικτύωση ο τύπος είναι το δευτερεύον, η ουσία έχει τον πρώτο λόγο.

Νομίζω λοιπόν ότι σε συνεργασία με το Ελληνικό Δίκτυο LEADER, το ΕΑΔ πρέπει να κοιτάξει το πώς οι τοπικές ομάδες δράσης, οι 43, θα έχουν ένα δικό τους μικρό action plan στις δραστηριότητες του Δικτύου, διότι ο άξονας 4 της παρούσας προγραμματικής περιόδου είναι ιδιαίτερα προβληματικός, παρόλο που υπάρχουν συζητήσεις με το Υπουργείο και με τις Διαχειριστικές Αρχές σε άλλο επίπεδο. Να δούμε όμως κάτω από ένα πραγματικά τεχνικό μάτι τα προβλήματα, τι πήγε καλά τι δεν πήγε καλά, ποια μαθήματα λάβαμε.

Ξέρετε τι; Επειδή κάνουμε LEADER τώρα δυο-τρεις γύρους ας πούμε και τα λοιπά, ορισμένοι νομίζουμε ότι τα ξέρουμε όλα. Πέφτουμε στην παγίδα αυτού που λέμε dependency path, το μονοπάτι της εξάρτησης, αυτό που κάνεις τη μια προγραμματική περίοδο το κάνεις και την άλλη και την άλλη και την άλλη και στην ουσία δεν ανανεώνεσαι, δε βρίσκεις καινούριες ιδέες, δεν εμπλουτίζεις την πρακτική σου.

Είναι καιρός λοιπόν να δούμε τι δεν πήγε καλά σε αυτή την προγραμματική περίοδο, όχι προφορικά στα πηγαδάκια, να καταγραφεί και να καταγραφεί σε τεχνικές εκθέσεις και όπως κάναμε στο Ευρωπαϊκό Αγροτικό Δίκτυο, τι δεν πήγε καλά με το LEADER τι θα μπορούσε να πάει καλύτερα, θα μπορούσαμε να το κάνουμε κι εδώ, άρα είναι ένα ζήτημα.

Αλλά κυρίως εδώ το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο ενόψει της πρόκλησης της επόμενης προγραμματικής περιόδου, όπου όπως είπαμε η

τοπική ανάπτυξη φεύγει από τον αγροτικό χώρο, θέλει αστικές δράσεις. Θα υπάρχει το Κοινωνικό Ταμείο και θα υπάρχουν ζητήματα σοβαρά, τόσο στον προγραμματισμό όσο και στον καθορισμό των περιοχών. Αν έχουμε μάθει, αν έχουμε οι τοπικές ομάδες δράσης την εμπειρία πραγματικά να σχεδιάζουμε τοπικές στρατηγικές ανάπτυξης ολοκληρωμένες, ποια είναι η σύνδεση rural urban και όλα αυτά, ενώ για τις περιοχές τις παραλιακές εμπλέκεται τώρα και το ταμείο της αλιείας.

Όλα αυτά τα πράγματα είναι πράγματα τα οποία πρέπει να εκμεταλλευτούμε το ΕΑΔ, αυτός είναι ο ρόλος του, να παρέχει τεχνική στήριξη στα μέλη του έτσι ώστε να μπορούν να κάνουν ένα βήμα καλύτερο στο μέλλον και αυτό το χρειαζόμαστε.

Οι προκλήσεις για μας για το LEADER είναι μεγάλες την επόμενη περίοδο το 2014-2020, εμπλέκονται πάρα πολλά ζητήματα καινούρια, παρόλο που υποτίθεται ότι εμείς εδώ στην Ελλάδα έχουμε μία σχετική εμπειρία, επειδή όπως είπαμε οι αναπτυξιακές μπορούσαν να κάνουν και άλλα προγράμματα πέραν του LEADER.

Παρόλα αυτά νομίζω ότι τα ζητήματα που τίθενται μπροστά μας είναι πάρα πολλά και υπ' αυτή την έννοια νομίζω ότι το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο με το Ελληνικό Δίκτυο LEADER θα πρέπει να συζητήσουν πώς ένα υποσχέδιο του action plan το οποίο έχετε θα αφιερωθεί στον άξονα 4 τον παρόντα αλλά και στην προετοιμασία της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Ένας γνώριμος από τα παλιά, ο κ. Γεώργιος Αμανατίδης, Γενικός Διευθυντής της ANKO, έχει το λόγο.

«Ελληνικό Δίκτυο LEADER-Εμπειρίες και Προτάσεις»

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Ευχαριστώ.

Αγαπητά μέλη του Δικτύου, στο λίγο χρόνο που ασφαλώς κι εγώ έχω φαντάζομαι, Πέτρο Μούχα, θα προσπαθήσω να μεταφέρω τις εμπειρίες

και τις γνώσεις αλλά και ταυτόχρονα τις προοπτικές σε αυτό που ονομάζουμε δικτύωση και σε αυτό που ονομάζουμε μία ουσιαστική παρέμβαση των φορέων της ανάπτυξης στην ελληνική ύπαιθρο και στην ελληνική περιφέρεια.

Θα προσπεράσω κάποια θέματα τα οποία θεωρώ πολύ βασικά μεν, αλλά λόγω του χρόνου δε θα χρειαστεί να τα αναφέρουμε. Θα μιλήσω για την ανάγκη μίας συνολικής συμμετοχής των φορέων της ανάπτυξης, αυτό που λέμε καλάθι της ανάπτυξης, θα μιλήσω και θα πω ότι για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να υπάρξει άρση της απομόνωσης περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Και αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να αυξηθεί η κινητικότητα, η αύξηση της κινητικότητας ανθρώπων, ιδεών, μέσων, μέσα από σταθερούς δεσμούς συνεργασίας και αυτό προϋποθέτει την ύπαρξη εξωστρέφειας σε ότι κάνουμε, επομένως βασική προϋπόθεση σε όλα αυτά είναι ο επαγγελματισμός.

Μιλήσαμε και είπαμε όλοι νωρίτερα για την αναγκαιότητα της δικτύωσης, γιατί όμως συνεργασία με δικτύωση; Ειπώθηκε, θα πω δυο-τρία βασικά: Γιατί κατ' αρχήν είπαμε ενισχύεται η κινητικότητα και ο υγιής ανταγωνισμός, γιατί δημιουργούνται ισχυροί δεσμοί μεταξύ των περιοχών και των φορέων, γιατί δημιουργούνται διατομεακές σχέσεις που αυξάνουν την προστιθέμενη αξία των προϊόντων της παραγωγής και των υπηρεσιών.

Γιατί αναδεικνύονται μέσα από τη δικτύωση νέες δραστηριότητες που διαφορετικά δε θα μπορούσαν να μοχλευθούν και να πάρουν την υπεραξία που έχουν, γιατί μέσα από μια δικτύωση η γνώση του ενός γίνεται γνώση όλων και ενισχύεται η συμπληρωματικότητα, γιατί εξοικονομούνται πόροι με την τοπική προσαρμογή και εφαρμογή πετυχημένων πρακτικών σε τοπικό επίπεδο και γιατί πετυχαίνουμε οικονομίες κλίμακας που οδηγούν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Γιατί όμως η δικτύωση τώρα ειδικότερα των ομάδων τοπικής δράσης; Γιατί πιστεύουμε, και θα σας πω στην πορεία, σε αυτό που λέμε δημιουργική αλληλεγγύη μεταξύ φορέων και περιοχών. Εμείς λέμε ότι υπάρχουν περιοχές που έχουν μεγάλες ανάγκες, αλλά δεν έχουν «φορείς» ικανούς να στηρίξουν τις ανάγκες αυτές και αντίστροφα υπάρχουν άλλες

περιοχές με μικρότερες ανάγκες και ικανότερους φορείς, άρα δημιουργική αλληλεγγύη.

Γιατί η γνώση όπως είπαμε του ενός θα πρέπει να αποτελεί γνώση όλων, γιατί η ανταλλαγή εμπειριών και η διάχυση της πληροφόρησης κινητοποιούν πόρους και μέσα προς όφελος της ισόρροπης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης, γιατί αυτό που εμείς θέλουμε από την Ευρωπαϊκή Ένωση για άμβλυνση ανισοτήτων πρέπει σε εθνικό επίπεδο να το προωθούμε μέσα από τη δράση μας, γιατί όταν συντονιζόμαστε μαθαίνουμε να συνεργαζόμαστε, μαθαίνουμε να ακούμε την άποψη του άλλου, συνθέτουμε και τελικά αυτή η συνεργασία είναι πιο ωφέλιμη.

Σας δείχνω λοιπόν αυτόν τον τρόπο σκέψης και δράσης σε επίπεδο χώρας, όπου στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο αλλά και στην τρέχουσα έχουμε δικτυωθεί οι αναπτυξιακές εταιρείες σε εθνικό επίπεδο και σε περιφερειακό επίπεδο αντίστοιχα με μία κεντρική δομή και κάθε αναπτυξιακή μιας πρώην Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης πώς συνεργάζεται με τους τοπικούς φορείς.

Πώς όμως ξεκινήσαμε στο LEADER I; Η πρώτη μας σκέψη ήταν αυτό που είπα και νωρίτερα, πως θα γίνουμε πιο αποτελεσματικοί και χρήσιμοι, με ποιον τρόπο θα προωθήσουμε τα συμφέροντα των περιοχών μας με επιτυχία; Διαπιστώσαμε λοιπόν ότι μας ενώνουν πολλά και έχουμε τους ίδιους στόχους και αποφασίσαμε να συνεργαστούμε.

Στήσαμε λοιπόν το Ελληνικό Δίκτυο LEADER I με 27 μέλη. Η πρώτη σκέψη που κάναμε ήταν μετά από μία συνάντηση στο κτήριο της Αγροτικής Τράπεζας στην Πανεπιστημίου, όταν είπαμε στους συνδιοργανωτές ότι θέλουμε να βρεθούμε σε ένα μέρος σε ένα χώρο για να συζητήσουμε μεταξύ μας, κάποιιοι είπαν ότι ωχ αυτοί είναι συνδικαλιστές. Κάποιοι είπαν ότι ωχ θα αρχίσουμε τώρα να μιζεριαζόμαστε.

Εμείς είπαμε ότι έχουμε κάποιους στόχους, θέλουμε να βγάλουμε προς τα έξω την προσπάθεια που κάνει, το Υπουργείο Γεωργίας τότε, γιατί πολλοί είχαν πιστέψει σε αυτό το εγχείρημα του LEADER, αλλά δυστυχώς δεν είχε κινητοποιηθεί η ελληνική ύπαιθρος που είναι και το υποκείμενο της ανάπτυξης. Έτσι λοιπόν ξεκινήσαμε την πρώτη κουβέντα σε

αυτή την πρώτη συνάντηση, θα έλεγα, με τους εκπροσώπους του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης.

Στην πορεία, στην Έδεσσα, πήραμε κάποιες αποφάσεις. Η τελική απόφαση όμως πάρθηκε στην Ολυμπία και τη συσχετίσαμε ότι όντας η πατρίδα των Ολυμπιακών Αγώνων μας έδινε το έναυσμα για έναν αγώνα που θα έπρεπε να ξεκινήσουμε για να αλλάξουμε τρόπους σκέψης, τρόπους δράσης στην ελληνική περιφέρεια.

Συμφωνήσαμε λοιπόν στον τρόπο της συνεργασίας μας, είπαμε ότι θα πρέπει να έχουμε μία συνεύρεση όλων, μία εταιρική ολομέλεια. Αυτή ήταν η Γενική Συνέλευση. Αποφασίσαμε να έχουμε μία Συντονιστική Επιτροπή με εκπροσώπους έναν από κάθε Περιφέρεια, ένα Γραφείο Συντονισμού που αποφασίσαμε να είναι στην Κοζάνη και εμένα ως Συντονιστή.

Στη συνέχεια το LEADER 2 έβαζε κι άλλα ζητήματα κι έπρεπε εμείς ως υποστηρικτές αυτών των πολιτικών με τη δράση μας να μπορέσουμε να προωθήσουμε αυτά τα ζητήματα. Διευρύναμε λοιπόν τα μέλη του Δικτύου, διευρύναμε και τα θέματα συνεργασίας, το είπε ο Παναγιώτης Πάτρας ωρύτερα, κι αυτό είναι μια εξελικτική διαδικασία.

Δεν είμαστε ομάδες τοπικής δράσης μόνον για να προωθήσουμε την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER, είμαστε αναπτυξιακοί φορείς που δρουν στην ελληνική περιφέρεια. Έτσι λοιπόν και με προτροπή θα έλεγα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της τότε Γενικής Διεύθυνσης Γεωργίας, διευρύναμε τους ορίζοντές μας.

Κάναμε μία ποιοτική στροφή σε εξειδικευμένα θέματα που αφορούν την περιφερειακή ανάπτυξη, προωθήσαμε και συμβάλλαμε και εμείς κατά το μερίδιό που μας αναλογούσε στην προώθηση της ομογενοποίησης του προγράμματος σε εθνικό επίπεδο. Στην ουσία το δίκτυό μας μετεξελίχθηκε σε ένα εργαστήριο ιδεών γνώσης και καινοτομίας. Τα μέλη μας από 27 έγιναν 56, βάλουμε κανόνες στον τρόπο που λειτουργούμε, πρωτόκολλο συνεργασίας, επιχειρησιακό σχέδιο δράσης, κανονισμός λειτουργίας και κανονισμός δεοντολογίας.

Οι προσπάθειές μας αναγνωρίστηκαν. Φαίνεται ότι κάτι καλό συνεισφέραμε στις περιοχές μας και σε συνεργασία με το Υπουργείο. Πολλά

Υπουργεία το μοντέλο αυτό το χρησιμοποίησαν και θυμίζω – κάποιοι ίσως να είναι εδώ – το Δίκτυο Φορέων Προστατευόμενων Περιοχών, Δίκτυα Φορέων Μεταφοράς Τεχνογνωσίας. Αντιγραφή από άλλα Υπουργεία αυτής της προσπάθειας που έγινε – το LEADER Plus – η υποχρεωτική συμμετοχή όλων των ομάδων, νέα διεύρυνση του Δικτύου.

Και αποφασίσαμε, συμφωνήσαμε μάλλον σε κάτι το οποίο ήταν πάγια μας θέση: Ότι η ανάπτυξη της υπαίθρου αποτελεί μία διαδικασία περιφερειακής ανάπτυξης και για το λόγο αυτό απαιτείται η συμπληρωματικότητα των διαρθρωτικών πολιτικών με τις πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Στη λογική αυτή ενισχύσαμε τις σχέσεις μας και με άλλους φορείς.

Ταυτόχρονα το Υπουργείο βλέποντας τη χρησιμότητα αυτής της προσπάθειας που τη στήριξε από την αρχή άλλωστε, στο επιχειρησιακό του LEADER Plus έβαλε χωριστή δράση, μέτρο 3.1 Ελληνικό Δίκτυο LEADER. Έτσι λοιπόν μέσα από ένα συγκεκριμένο σχέδιο δράσης η συνεργασία μας έγινε πιο συστηματική, πιο θεσμοθετημένη και μετεξελίχθηκε σιγά-σιγά σε ένα εργαστήριο προώθησης των καινοτομιών.

Τέτοιες καινοτομίες για πρώτη φορά που θέσαμε και συζητήσαμε, ήταν τα Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας, η πιστοποίηση και το σήμα στον τουρισμό. Θυμίζω είναι η προδιαγραφή 14.17, η αναγκαιότητα διασύνδεσης κλάδων και υπηρεσιών μεταξύ τους, νέες μέθοδοι οργάνωσης. Έτσι λοιπόν το Δίκτυό μας έφτασε στα 70 μέλη, όπου συμμετείχαν και άλλοι φορείς, περιβαλλοντικές οργανώσεις, διαχειριστικές αρχές και άλλοι.

Γίναμε το ισχυρότερο ανθρώπινο δίκτυο στην ελληνική περιφέρεια, γίναμε ένα δίκτυο φορέων αγροτικής ανάπτυξης και στα πλαίσια λοιπόν αυτής μας της δράσης, όπως είπε και ο Παναγιώτης Πάτρας, παράλληλα, πήραμε πρωτοβουλίες που τις ανέλυσε πολύ καλά και δε θα τις αναπτύξω. Όμως η δράση μας, η οποία όπως είπα και νωρίτερα ήταν η τοπική δράση, αλλά με σφαιρική σκέψη και αντίληψη συνολική των πραγμάτων, συνεχίστηκε.

Στον άξονα 4 εμείς, ως Ελληνικό Δίκτυο LEADER, αν και δεν έχει διακριτή χρηματοδότηση στα πλαίσια είτε του Προγράμματος είτε του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, συνεχίσαμε. Απλώς οι ενέργειές μας έγιναν πιο

άτονες εκ των πραγμάτων γιατί δεν υπάρχει χρηματοδότηση, αλλά συνεχίζονται με τον ίδιο τρόπο.

Γίναμε βέβαια πιο ώριμοι, το πρόγραμμα LEADER όμως πλέον είναι πιο διαδικασιοκεντρικό, είναι πιο πολύπλοκο. Όσο ακούμε λοιπόν για απλοποίηση τόσο δυσκολεύονται τα πράγματα. Εμείς θα θέλαμε όσο ποτέ άλλοτε να συνεχίσουμε να βρισκόμαστε ως Ελληνικό Δίκτυο LEADER με τα επιτεύγματα που είχε και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, όμως δεν υπάρχουν πόροι όπως είπα.

Μία αυτοτροφοδοτούμενη ελκυστική και βιώσιμη προσπάθεια μετεξελίχθηκε σε μία κεντρικά σχεδιασμένη και εφαρμοζόμενη δικτύωση, εννοώ το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο. Η συμμετοχή μας σε κάτι δικό μας μετατράπηκε σε συμμετοχή σε κάτι πολύ ενδιαφέρον, όχι όμως ενδογενές, το είπε και ο Παναγιώτης.

Το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, λοιπόν, που με την ευκαιρία αυτή επιτρέψτε μου σε σχέση με αυτά που είπα και νωρίτερα να συγχαρώ για την πολύ καλή οργάνωσή του, έχει πόρους, έχει πρόγραμμα δράσης, έχει διευρυμένη βάση, έχει στόχους, πρέπει όμως να συνδράμει στην εξυπηρέτηση των στόχων και των ομάδων τοπικής δράσης ως φορέων επιτόπιας εφαρμογής των πολιτικών.

Αυτό το έγγραφο, ασφαλώς δεν είχαμε συνεννοηθεί με τον Παναγιώτη Πάτρα, πρέπει να κατεβεί λίγο παρακάτω το δίκτυο, πρέπει να ενισχύσει την ανθρώπινη δικτύωση που απετέλεσε μέχρι τώρα τη δύναμη και την κατάκτηση του Ελληνικού Δικτύου LEADER, πρέπει να δράσει ως πολλαπλασιαστής στη διάχυση της γνώσης και των επιτυχημένων πρακτικών.

Πρέπει ένα τμήμα αυτού να καλύψει τις ανάγκες που μέχρι τώρα είχαμε ως Ελληνικό Δίκτυο LEADER, την ανάγκη της συνέντευξης, της ανθρώπινης δικτύωσης και συνεργασίας και την ανάγκη και την υποχρεωτική πλέον κατεύθυνση που πρέπει να έχουμε για διεύρυνση των οριζόντων σε όλα τα ζητήματα. Έχουμε υποβάλλει συγκεκριμένη έγγραφη πρόταση γι' αυτό και παρακαλούμε να αξιολογηθεί.

Ταυτόχρονα, εκτός κειμένου αλλά από τις σημειώσεις – γιατί πίστευα ότι θα έπρεπε να κάνω μία πρόταση μόνο για το Ελληνικό Δίκτυο LEADER – θα ήθελα να προτείνω άλλα δυο-τρία πραγματάκια.

Το ένα είναι αυτό που ονομάζουμε πολυεπίπεδη δικτύωση και πάγια θέση μας είναι – κι αυτό δεν έχει γίνει σχεδόν ποτέ στη χώρα μας πολύ συντονισμένα και το είπε και ο κ. Τσιφόρος νομίζω νωρίτερα – ότι κανένα επιχειρησιακό πρόγραμμα δεν παρακολουθεί την πορεία της αγροτικής παραγωγής με την έννοια της παρακολούθησής της από το χωράφι μέχρι το τραπέζι του καταναλωτή.

Εκτιμούμε λοιπόν – και σε κάθε μία από αυτές τις φάσεις ασφαλώς κάτι πρέπει να γίνει – μία πολυεπίπεδη δικτύωση θα μπορούσε να υπάρχει σε κάθε επίπεδο παραγωγής ή εμπορίας: Στο πρωτογενές επίπεδο οι συνεταιρισμοί εκπροσωπούνται από την ΠΑΣΕΓΕΣ, στο επίπεδο από τη συλλογή μέχρι την πώληση πρέπει να υπάρχει μια δικτύωση αυτών των φορέων, στο επίπεδο των επόμενων ενεργειών μέχρι το ράφι του καταναλωτή.

Αν πούμε ότι κάθε επίπεδο από αυτά, που μπορεί να προσδιοριστεί, μπορεί να έχει μία δικτύωση ή τέλος πάντων φορείς που να τη στηρίζουν, θα μπορούσε να δημιουργηθεί μία Ομοσπονδία Δικτύων ή Φορέων – Ομοσπονδία Δικτύων ή Φορέων, μη σας φαίνεται βαρύ – την οποία θα μπορούσε να στηρίξει το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο ή όπως αυτό θα λέγεται στο επόμενο διάστημα.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να δίνουμε προστιθέμενη αξία και κέρδος στο κάθε επίπεδο το οποίο εμπλέκεται μέχρι που να φτάσει στο προϊόν στο τραπέζι του καταναλωτή. Και επομένως με τον τρόπο αυτό θα είχαμε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη των φορέων σε αυτό που ονομάζουμε «δίκτυα» και ακόμα περισσότερο των καταναλωτών και θα μπορούσαμε με τον τρόπο αυτό να ενισχύσουμε και την αξία της παραγωγής που είναι και το ζητούμενο.

Θέλω επίσης να πω – και να ενισχύσω αυτό που είπε ο Παναγιώτης Πάτρας νωρίτερα – πριν κλείσω, ότι το 1999 στο Κιλκίς – θα δείξουμε και φωτογραφίες από τότε – ήμουν ένας από τους επτά εκπροσώπους των ευρωπαϊκών ΟΤΑ που κάναμε ερωτήσεις στον Επίτροπο Fischler.

Η ερώτηση που είχα κάνει τότε ήταν "θα μπορούσαν, για να έχουμε ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη, οι πολιτικές σε τοπικό επίπεδο,

να έχουν ολοκληρωμένη μορφή και να εμπεριέχουν μέσα τους όλα τα ταμεία;". Γιατί βλέπαμε από τότε ακόμα – και γι' αυτό και η πρόταση στην Εθνική Επιτροπή Παρακολούθησης – ότι ενώ οι πόροι του προγράμματος LEADER ή γενικότερα για τις υποδομές είναι λιγότεροι από τις ανάγκες για να προωθηθεί η περιφερειακή ανάπτυξη, εν τούτοις οι πολιτικές του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης είχαν μεγαλύτερη ελκυστικότητα θα έλεγα από άλλες πολιτικές.

Ταυτόχρονα όμως η παρέμβασή τους δεν μπορούσε να είναι αποτελεσματική, καθόσον δεν υπήρχε μία σύγκλιση και μία σύζευξη με τα υπόλοιπα προγράμματα και ένας συντονισμός, να μην πούμε κεντρικός. Επομένως η ερώτηση ήταν ακριβώς αυτή και νομίζω ότι οι νέες πολιτικές που προβλέπουν τη λογική της LEADER είτε στο ΕΤΠΑ είτε στο νέο FEOGA συνηγορούν προς αυτή την κατεύθυνση.

Έτσι λοιπόν, είπα και νωρίτερα, ότι έχουμε μία πρόκληση για το επόμενο διάστημα. Έχουμε κι εμείς με βάση αυτή την πρόκληση του ΕΤΠΑ και του FEOGA ως αναπτυξιακές εταιρείες, προκειμένου να γίνουμε ακόμα πιο χρήσιμοι, να γίνουμε πλατφόρμες και επιταχυντές για μία εναλλακτική διακυβέρνηση, πιστεύουμε σε αυτό, πιστεύουμε ότι δεν μπορεί να κάνει κανείς αποκεντρωμένη ανάπτυξη, ανάπτυξη της ελληνικής περιφέρειας, αν οι φορείς της ελληνικής περιφέρειας, όπως εκπροσωπείται, δεν είναι ισχυροί.

Γι' αυτό και λέγαμε ότι οι αναπτυξιακοί οργανισμοί περιφερειών, πριν κάποια χρόνια, ότι δεν έχουν καμία έννοια να δημιουργηθούν προκειμένου να υλοποιούν κεντρικά έργα, να συντονίζουν κεντρικά έργα για λογαριασμό της περιφερειακής ανάπτυξης από αποδεδειγμένους φορείς περιφερειακής ανάπτυξης, άρα για το λόγο αυτό εκτιμούμε ότι τέτοιοι αναπτυξιακοί μηχανισμοί ενισχυόμενοι θα ενισχύσουν την ικανότητα της αυτοδιοίκησης να παράγει αναπτυξιακό έργο – και όχι ως αυτοσκοπό – και πιστεύουμε ότι αυτή είναι μία νέα πρόκληση ίσως για τη χώρα μας για έναν νέο τρόπο διακυβέρνησης.

Εκτιμούμε ότι μπορούμε μέσα από μία στενή συνεργασία να μετατρέψουμε και σε τοπικό επίπεδο την έρευνα και την τεχνολογία σε παραγωγική αξία και γι' αυτό είναι σημαντική η δικτύωσή μας. Να μεταφέρουμε την έννοια του επαγγελματισμού στα υποκείμενα της ανάπτυξης στην ελληνική ύπαιθρο, να προωθήσουμε όλα αυτά που λέμε, ότι υπάρχει

ανάγκη να πιστοποιηθούν τα προϊόντα, να πάρουν την υπεραξία που τους αρμόζει, να γίνουμε δηλαδή τοπικοί επιταχυντές.

Αυτή είναι μία έκφραση την οποία προσπαθώ όσες φορές βρισκόμαστε σε μεγάλες συναντήσεις να τη λέω, νομίζω ότι οι πολιτικές σε κεντρικό επίπεδο που πολλές φορές μπορεί να είναι πάρα πολύ καλές, δεν μπορούν όμως να εφαρμοστούν στην ελληνική περιφέρεια εάν δεν υπάρχουν κάποιοι επιταχυντές, κάποιοι φορείς, που θα τις μετεξελιξουν σε πρόγραμμα και θα είναι πίσω από τα υποκείμενα εφαρμογής αυτών των πολιτικών.

Και γιατί λοιπόν ένα δίκτυο φορέων αγροτικής ανάπτυξης είναι σημαντικό; Γιατί αποτελεί μία δεξαμενή ανθρώπων και ιδεών, όπου κτίζονται οράματα για την ελληνική περιφέρεια. Αυτό είναι που μπορεί να λείπει μέσα από τη δράση, την πολύ καλή οργάνωση, επαναλαμβάνω, του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, γιατί όταν βρίσκονται οι αναπτυξιακές εταιρείες στα πλαίσια του Ελληνικού Δικτύου LEADER συζητούν το πώς θα βελτιώσουν τις περιοχές τους, αυτό ενδιαφέρει ασφαλώς και το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης.

Ενεργοποιούνται οι παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας, διευρύνονται οι ορίζοντες για τις επιχειρήσεις, τίθεται στο επίκεντρο ο πολιτισμός και το περιβάλλον και αναπτύσσεται αυτό που λέμε η δημιουργική αλληλεγγύη, χωρίς ανταγωνισμούς, αλλά με γνώμονα την ευημερία της ελληνικής περιφέρειας και την προσπάθεια για συμβολή όλων των υγιών δυνάμεων σε μία κατεύθυνση που αποτελεί εθνικό στόχο, είναι αυτό που λέμε αποκεντρωμένη ανάπτυξη.

Είχα να σας δείξω τρεις φωτογραφίες, αλλά δεν ήρθαν με το email. Λοιπόν επειδή πραγματικά πιστεύω σε αυτή τη διαδικασία της ανάπτυξης κι επειδή οι φορείς αλλά και κυρίως οι πολίτες στην ελληνική περιφέρεια πιστεύουν ότι το προϊόν της ανάπτυξης φαίνεται την επόμενη μέρα ή τον επόμενο μήνα – από τότε που εξαγγέλλεται ένα πρόγραμμα – είναι μια πολύ βαριά σύνθετη διαδικασία, θέλει γερά στομάχια, θέλει πολύ καλή συνεργασία όλων των φορέων.

Θέλει να αντιλαμβανόμαστε ότι αυτά που ξέρουμε δεν είναι τίποτα μπροστά σε αυτά που ξέρουν άλλοι, θέλουμε να ακούμε ο ένας τον άλλον και θέλει να βελτιωνόμαστε συνεχώς και τελικά να γινόμαστε καλύτεροι

όλοι μας σε ένα περιβάλλον που συνεχώς γίνεται καλύτερο και σε αυτή την προσπάθεια που το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης κάνει σας διαβεβαιώνουμε ότι είμαστε δίπλα σας, όπως και σε όλους τους φορείς, προκειμένου πραγματικά οι στόχοι σας που είναι κοινοί μας στόχοι να γίνουν πράξη.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Τώρα θα πούμε και κάτι ευχάριστο, επειδή βλέπουμε κάποια κουρασμένα πρόσωπα εδώ πέρα. Θα κάνουμε ένα διάλειμμα, εκτός προγράμματος, μετά τους δύο επόμενους ομιλητές.

Ο κ. Αναστάσιος Περιμένης, ένας πολύ δραστήριος άνθρωπος και Γενικός Διευθυντής της Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης Λέσβου, έχει το λόγο.

**«ΟΤΔ Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας,
κοινές εμπειρίες στη διαδικασία της μετάβασης»**

A. ΠΕΡΙΜΕΝΗΣ: Καλημέρα σας κι από εμένα αγαπητοί φίλοι, είναι ιδιαίτερη χαρά που ξαναβλέπω τα πρόσωπα αυτά, είναι μεγάλη η εντύπωση που μου κάνει τον τελευταίο καιρό ότι συναντιόμαστε αρκετά συχνά κι αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό για τη δουλειά μας και για το τι πρόκειται να κάνουμε στο μέλλον.

Νοιώθω περισσότερο την ανάγκη να μιλήσω από καρδιάς, όχι αντιπροσωπεύοντας τις ομάδες τοπικής δράσης, όχι αντιπροσωπεύοντας την περιοχή μου ή μόνο την περιοχή μου, αλλά εκφράζοντας ίσως με τεχνικούς όρους αυτό που λέμε τοπικές ανάγκες αλλά και δυνατότητες.

Κατ' αρχάς πολύ συνοπτικά την περιοχή τη γνωρίζετε, το Βόρειο Αιγαίο, η Λέσβος, μια χαρακτηριστική νησιωτική περιοχή, με όλα τα ζητήματα που μπορεί να έχει μια νησιωτικότητα, ένας τόπος όμως που μπορεί να σε μαγέψει και να σε κρατήσει. Η Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης Λέσβου, είναι μία από τις 43 αναπτυξιακές εταιρείες στην Ελλάδα, μία μικρή αναπτυξιακή

εταιρεία που εκτιμούμε όμως ότι έχει αρκετά καλό και μεγάλο έργο στην περιοχή της.

Ποια είναι η συνολική εικόνα; Αυτή τη στιγμή εκτελούνται – ίσως έχουν σημασία και τα χρώματα – προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργίας, ο άξονας 4 του ΠΑΑ ως ΟΤΔ Γεωργίας, ο άξονας 3 του ΠΑΑ ως υποστηρικτικός μηχανισμός, ο άξονας 4 του επιχειρησιακού προγράμματος αλιείας ως ομάδα τοπικής δράσης αλιείας, εθνικά τοπικά προγράμματα ανθρώπινου δυναμικού από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Απασχόλησης, εθνικά τοπικά προγράμματα συνεργασιών, ψηφιακής σύγκλισης από το ERDF. Όλα αυτά όμως εμείς θέλουμε να νοιώθουμε και να πιστεύουμε ότι εκτελούνται μέσα σε μία ενιαία εικόνα.

Η Ομάδα Τοπικής Δράσης Γεωργίας και η Ομάδα Τοπικής Δράσης Αλιείας, μη δόκιμοι όροι, παρόλα αυτά όμως υπάρχει μία διαδικασία μετάβασης από το ένα μέρος στο άλλο. Ποιες είναι οι ομοιότητες; Μεθοδολογία, κριτήρια, δομές, εφαρμοστέοι κανονισμοί, παρόμοια θέματα και ανάγκες, πάντα όμως; Όχι, γιατί κάθε περιοχή είναι ιδιαίτερη, κάθε περιοχή είναι διαφορετική κι έτσι πρέπει να αντιμετωπίζεται.

Ποιες είναι οι διαφορές; Προφανώς περιορισμένοι πόροι στο ΕΠΑΛ σε σχέση με το ΠΑΑ, διαφορετικές περιοχές, διαφορετική ομάδα στόχου, διαφορετικό σύστημα διαχείρισης και επιτρέψτε μου να το πω μία ταλαίπωρη Διαχειριστική Υπηρεσία που άλλαξε τρία Υπουργεία μέσα σε δύο χρόνια.

Ποιος είναι ο σκοπός της συνεργασίας και τα οφέλη; Αξιοποίηση της υφιστάμενης εμπειρίας, αποφυγή σφαλμάτων, πολλαπλασιασμός και μεγιστοποίηση των ωφελειών, με οικονομίες κλίμακας. Υπάρχει ρίσκο; Βέβαια.

Σύγχυση λόγω ανομοιογένειας περιοχών και επιβολή σε διαχωρισμούς που πλέον δεν ισχύουν, ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ με κεφαλαία, ανομοιογένεια, στεγανά σε επικοινωνία και πληροφορίες, ανέφικτα χρονοδιαγράμματα, διαφορετικές χρονικές εφαρμογές αυτού του πράγματος που όλοι πρέπει να αντιλαμβανόμαστε ως ενιαία τοπική αναπτυξιακή στρατηγική, τουλάχιστον έτσι όπως πρέπει να το αντιλαμβανόμαστε.

Συνέργειες και δικτύωση; Βέβαια, τόσο αναγκαίες, όσο αναγκαία και η συνέχισή τους. Επιμονή στην προσπάθεια δημιουργίας Συνδέσμων μεταξύ μικροπεριοχών, αλλά και τομέων, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Εξαιρετική ανάγκη για εξωστρέφεια.

Ομάδα Τοπικής Δράσης λοιπόν Γεωργίας σε σχέση με Ομάδα Τοπικής Δράσης Αλιείας, μη δόκιμοι όροι για λόγους απλούστευσης, εμείς αποκαλούμε το ένα πρόγραμμα LEADER Γεωργίας και το άλλο LEADER Αλιείας, για να μπορεί να μας αντιλαμβάνεται ο κόσμος, η λέξη LEADER έχει βαθιά ριζώσει στις περιοχές μας.

Το πεδίο, στην πρώτη περίπτωση, αφορά οικονομικές δραστηριότητες και οικονομικά χαρακτηριστικά, στη δεύτερη περίπτωση - σύμφωνα με την άσκηση παράκτιας αλιείας - αλιευτικές κοινότητες και έλλειψη πολυτομεακών συνεργειών. Η εταιρική σχέση, παρόμοια ως επί το πλείστον, αλλά το σχήμα να διαφοροποιείται εισάγοντας επαγγελματίες αλιείς, περιβαλλοντικούς φορείς.

Η στρατηγική στη μια περίπτωση επικεντρώνεται στην ανάπτυξη της υπαίθρου στον αγροτικό τομέα, στην ποιότητα και την ανταγωνιστικότητα, σε συγκριτικά πλεονεκτήματα και εξωστρέφεια και στην ποιότητα ζωής, με τη στρατηγική στη δεύτερη περίπτωση να επικεντρώνεται στον αλιευτικό τομέα και τις δραστηριότητες, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, ανταγωνιστικότητα, νέες οικονομικές δραστηριότητες και επιχειρηματικότητα. Δύο εκφράσεις κλειδιά: Νησιωτικότητα - ταυτότητα και διαφοροποίηση. Το ένα θα μπορούσε να πάει στη θέση του άλλου, πάρα πολύ εύκολα.

Πολύ συνοπτικά, όσον αφορά τη δικτύωση, η εμπειρία του Δικτύου FARNET. Το Δίκτυο FARNET είναι ένα δίκτυο γνωστό, είναι το δίκτυο των παράκτιων περιοχών των ομάδων τοπικής δράσης αλλά και των Διαχειριστικών Αρχών και τελικά όλων των φορέων που εμπλέκονται στον άξονα 4 του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας.

21 χώρες-μέλη εφαρμόζουν τον άξονα 4 προσέγγιση LEADER, 250 περίπου ομάδες τοπικής δράσης αλιείας, στην Ελλάδα 8 ομάδες συν 3 αυτές τις μέρες νέες, περίπου 60 εκατομμύρια ευρώ δημόσια δαπάνη. Οι δράσεις πάρα πολλές. Αυτό που εμένα μου έχει κάνει ιδιαίτερη εντύπωση συμμετέχοντας σε αρκετές από αυτές, είναι η ανθρώπινη και η καινοτόμος

προσέγγιση που έχουν. Νέο στυλ, νέο ύφος στα συνέδρια, στις συναντήσεις, συμμετοχικότητα από όλους.

Τελικά όλα αυτά πρέπει να οδηγήσουν σε μία τοπική αναπτυξιακή στρατηγική, με βάση στις τοπικές ανάγκες. Όλοι σας νομίζω το αντιλαμβάνεστε αυτό. Και τι χρειάζεται; Κατά την άποψή μας χρειάζεται τη λέξη «όραμα». Μία μαγική λέξη, «όραμα» και στην ομάδα τοπικής δράσης, αλλά και στην αναπτυξιακή διαδικασία. Τι χρειάζεται; Χρειάζεται εντοπισμός, όραμα στον εντοπισμό αναγκών και των προβλημάτων, να θέτουμε στόχους για την κάλυψη και την επίλυσή τους.

Πρέπει αυτή η αναπτυξιακή στρατηγική να είναι σχετική, να είναι ικανή να ωθεί προς τα μπρος, να σπάει αδιέξοδα που τα βρίσκουμε μπροστά μας πάρα πολύ συχνά, να δημιουργεί συναντίληψη για τα πράγματα, να δημιουργεί κοινά αποδεκτές λύσεις, να βρίσκει νέες λύσεις στα τοπικά προβλήματα, να είναι ρεαλιστική, να έχει αξιοπιστία, να είναι πραγματική, να γεννά απτά βιώσιμα και γρήγορα αποτελέσματα, να είναι ελυσόμενη και ευπροσάρμοστη σε αλλαγές ειδικά στην εποχή που ζούμε. Τελικά όμως θα πρέπει να είναι ικανή να εκφράζει το κοινό αίσθημα της περιοχής μας.

Σαφώς είναι μία διαδικασία σε στάδια, δε θα αναπτυχθώ παραπάνω σε αυτό, νομίζω πολλοί από εσάς έχετε πολύ μεγαλύτερη εμπειρία, προεργασία, ανάλυση, δοκιμάζουσες υποθέσεις, σύνθεση, διαμόρφωση και τελικά αποφάσεις. Είναι πάρα πολύ σημαντικό να υπάρχουν ισχυρές αποφάσεις που δένουν τους στόχους με τους σκοπούς, με αποτελέσματα και με επιχειρησιακά σχέδια.

Γιατί για μια «ενιαία» τοπική αναπτυξιακή στρατηγική και τονίζω την έκφραση «ενιαία» και θα σας εξηγήσω και λίγο αργότερα, τι χρειάζεται; Χρειάζεται αφοσιωμένους εταίρους. Χρειάζεται σύνθεση αναγκών και ζήτησης με στόχους και προοπτικές, πρέπει να είναι ανθρωποκεντρική και απλή σε ένα σύνθετο περιβάλλον.

Πρέπει να έχει σοφή κατανομή πόρων, πρέπει να έχει συνεργασίες και συμμαχίες, αλλά να είναι και επικεντρωμένη στην περιοχή, στην ιδιαίτερη περιοχή στην οποία υλοποιείται. Πρέπει να είναι συμπληρωματική και ευέλικτη και να έχει βέβαια ισχυρές αποφάσεις. Τέλος

πρέπει να είναι ελεύθερη, να προκύπτει από τις τοπικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες και να μην επιβάλλεται.

Αυτές τις μέρες, αυτή την εποχή, γίνεται μια πάρα πολύ μεγάλη συζήτηση για την πολυταμειακή προσέγγιση, τις προκλήσεις και τις προοπτικές, την περιβόητη multi fund approach. Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τα διαφορετικά ταμεία της και μία «εταιρική σχέση» – τα τέσσερα ταμεία της – οι εθνικές αρχές της κάθε χώρας από τη μια πλευρά, οι τοπικές αρχές κάθε περιοχής από την άλλη πλευρά, αλλά τέλος κοιτάνε προς αυτή την προσέγγιση οι κοινότητες, οι άνθρωποι που ζουν στις απομονωμένες περιοχές της υπαίθρου, σε ορεινές περιοχές, στα νησιά.

Και τι κοιτάνε; Είναι μια προαιρετική επιλογή. Τι προσδοκούμε όμως εμείς από αυτήν, τι ελπίζουμε και τι φοβόμαστε; Προφανώς είναι μία ευκαιρία για την ολοκληρωμένη προσέγγιση ενός τοπικού οράματος και των προτεραιοτήτων μιας περιοχής, σε μια εξατομικευμένη προσέγγιση, σε μια ενιαία τοπική αναπτυξιακή στρατηγική, απλούστευση. Μπορούμε να αποφύγουμε επιτέλους το ρίσκο της άθροισης κανόνων και περιορισμών, την αύξηση των πιέσεων, της έντασης και της γραφειοκρατίας; Θα είναι αυτό που λέμε multi fund ή multi problem;

Ανελικτική προσέγγιση. Μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι δε θα επιβάλλονται άνωθεν γραμμές και προτεραιότητες και ότι θα υπάρχει πραγματική από τη βάση προσέγγιση και κάλυψη της κοινωνικής άποψης και οπτικής; Αντίληψη μιας εξαιρετικά ασταθούς και μεταβαλλόμενης κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, με ακαθόριστες και απρόβλεπτες τάσεις, στις οποίες όμως θα πρέπει να έχουμε την ικανότητα προσαρμογής.

Συνέργειες, αλλά και οικονομίες κλίμακας, πλέον θα μπορούμε να μιλάμε σε μία γλώσσα στις περιοχές μας; Θα είναι ευκολότερα μεταβιβάσιμη η πληροφορία και πιο αποτελεσματικές οι δράσεις μας σε περισσότερα του ενός επίπεδα; Εμπιστοσύνη στο σύστημα των ομάδων τοπικής δράσης.

Ας εκμεταλλευτούμε λοιπόν όλοι μια 20ετή ιστορία, πολλούς από μας, μας ξεπερνά, τουλάχιστον εμένα και εμπειρία, ας μην γκρεμίζουμε οτιδήποτε έχει βάσεις για να ξαναχτίσουμε το ίδιο, ας τολμήσουμε από κοινού

να γίνουμε πολλαπλασιαστές μιας κοινής πορείας και τελικά να μοιραστούμε ισότιμα τα αποτελέσματα αυτής.

Ελευθερία και λογοδοσία. Ας αφήσουμε τις δυνάμεις των περιοχών να λειτουργήσουν ελεύθερα, όχι βέβαια χωρίς λογοδοσία, γιατί με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να πετύχουμε στο μέγιστο την αξιοποίηση των δυνατοτήτων και της δυναμικής του συστήματος. Θα δούμε αποτελέσματα, θα δούμε καινοτομία.

Ένα πολύ σημαντικό εργαλείο είναι η εμπύχωση, πως ενισχύουμε τις κοινωνίες μας στο πεδίο. Ο χρόνος δεν είναι αρκετός για να μπορέσω να αναπτυχθώ περισσότερο σε αυτό. Όλοι σας, όλοι μας το έχουμε δουλέψει πάρα πολύ καλά πιστεύω. Υπάρχουν πολλά επίπεδα, μάλλον τρία επίπεδα που τουλάχιστον εγώ οριοθετώ: Δουλειά στο γραφείο, διαβουλεύσεις με τοπικούς φορείς, με τοπικούς παράγοντες.

Δουλειά στο πεδίο, εξαιρετικά σημαντικό. Δεν είναι τυχαίο ότι η φιλοσοφία LEADER βασίζει την επιτυχία της στο γεγονός της αμεσότητας με τους κατοίκους που ζουν στην ύπαιθρο, το γεγονός ότι υπάρχουν άνθρωποι στις ομάδες τοπικής δράσης που ζουν στην ίδια περιοχή και πάνε εκεί που τα προβλήματα είναι μπροστά τους, έχουν τα ίδια προβλήματα και οι ίδιοι και εξελίσσονται και αποκτούν πραγματική αντίληψη και νοιώθουν την πραγματικότητα πέρα από ότι λένε δείκτες και χαρτιά.

Και σαφώς εργαλεία διάχυσης της πληροφόρησης. Ζούμε στην κοινωνία της πληροφορίας, σε εξαιρετικά γρήγορους ελίσσόμενους ρυθμούς, τίποτα όμως δεν μπορεί να είναι πιο επιτυχημένο από την εγγύτητα της προσέγγισης, από την άμεση επαφή των ανθρώπων που δημιουργεί δεσμούς και εμπιστοσύνη.

Παρακολούθηση και αξιολόγηση. Σαφώς υπάρχουν πάρα πολλά εργαλεία, μετράμε το πλήθος των σχεδίων, τον τύπο των σχεδίων, την απορρόφηση δημόσιας δαπάνης, απασχόληση, ηλικίες απασχόλησης, μετατρέπουμε ανθρώπους σε ανθρωπομήνες, εφαρμόζουμε εργαλεία αξιολόγησης σε στάδια, σχέδια και αναφορές, μπορούν όμως όλα αυτά να διαχειριστούν αλλαγές και κρίσεις, μπορούν να δώσουν λύσεις;

Μετράμε την αποτελεσματικότητα δημιουργίας σχέσεων και δεσμών μέσα στην ίδια την περιοχή της ομάδας τοπικής δράσης, έξω από

αυτήν, μετράμε την εξωστρέφεια; Πώς μπορεί η έννοια Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο να συνεισφέρει σε όλα αυτά στο μέλλον; Τελικά η παρακολούθηση και αξιολόγηση μιας τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής δεν είναι τίποτα άλλο από το κοινό αίσθημα που διαμορφώνεται σε μια περιοχή και η εμπιστοσύνη ότι καταλαβαίνουμε και μας καταλαβαίνουν.

Επιδράσεις και επιπτώσεις στην περιοχή; Αυτό που λέμε φιλοσοφία LEADER και ομάδα τοπικής δράσης; Πρώτα απ' όλα το πιο πεζό, ευρώ, χρήματα, από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους και ιδιωτικούς πόρους.

Επενδύσεις, απασχόληση, δουλειές, καινοτομία σε κοινωνικές υποδομές, τοπικά έως και περιφερειακά πολλές φορές οικονομικά αποτελέσματα, νέες ιδέες, δημιουργικότητα, πρόοδος, ενίσχυση ενδογενούς δυναμικού και ικανοτήτων, συνεργασία και επικοινωνία, γνώση και βελτίωση στη διαχείριση, δικτύωση εξωστρέφεια, ποιότητα ζωής τελικά, διάχυση αποτελεσμάτων και πληροφορίας, μία νέα τοπική εικόνα, μια τοπική εικόνα σε νέο κάδρο. Και όλα αυτά πρέπει να είναι κάτω από μία ενιαία τοπική αναπτυξιακή στρατηγική.

Πολύ συνοπτικά και γρήγορα το όραμά μας για την περιοχή μας είναι να καταστήσουμε τη Λέσβο έναν ιδιαίτερο προορισμό. Ξέρουμε ότι δε θα γίνει ένας προορισμός τουρισμού, όπως είναι πολλά άλλα νησιά στην Ελλάδα, είναι ένας προορισμός για να ανακαλύψεις τη φύση τη Λέσβου, περπατώντας στη φύση της Λέσβου.

Ένα όραμα το οποίο έχει ξεκινήσει από το 2002 και συνεχίζεται και βλέπουμε αποτελέσματα, γιατί υπάρχει αποτύπωμα μιας τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής σε κάθε περιοχή από τις δικές σας κι από τις δικές μας, γιατί κάθε εικόνα μπορεί να είναι και μια μικρή ανθρώπινη ιστορία.

Τι σημαίνει όμως ενισχύοντας την τοπική ανάπτυξη στο πλαίσιο μιας εθνικής κρίσης; Γιατί η χώρα μας αντιμετωπίζει ένα κρίσιμο σταυροδρόμι για το παρόν και το μέλλον μας. Πως βλέπουν οι απομακρυσμένες από τα κέντρα αποφάσεων μικρές τοπικές μας κοινωνίες το μέλλον τους; Ποια είναι η θέση τους στην Ευρώπη, τι ρόλο παίζουμε εμείς γι' αυτό;

Από το 1992 εμείς αλλά και εσείς όλοι από τις ομάδες τοπικής δράσης, αλλά και όλοι οι υπόλοιποι φορείς που συμμετέχουν στο Δίκτυο,

προσπαθούμε με διάφορους βαθμούς ελευθερίας και επιτυχίας να πετύχουμε αυτό που λέμε από τις κοινωνίες υποκινούμενη τοπική ανάπτυξη, μία ερμηνεία του όρου CLLD.

Όμως μία εθνική κρίση μπορεί να καταστρέψει τα πάντα. Είναι γεγονός αυτό; Κατά την προσωπική μου άποψη όχι. Υπάρχουν απίστευτα πολλές δυνάμεις και δυνατότητες που μπορούν και πρέπει να μας εκπλήξουν και τώρα είναι η ώρα που τώρα μπορούμε και εμείς να τεκμηριώσουμε το ρόλο μας. Πρέπει να είμαστε ευέλικτοι, πρέπει να είμαστε αποτελεσματικοί, γιατί τελικά πρέπει να είμαστε ικανοί να εκφράζουμε το κοινό αίσθημα, να διαμορφώνουμε οποιαδήποτε προγραμματική ιδέα σε παραγωγικές και αειφόρες δράσεις, σε πράξεις, σε έργα.

Το πιο σημαντικό ίσως, σε περιόδους όπως αυτή που ζούμε σήμερα, είναι να δημιουργούμε άμυνες, χτίζοντας δεσμούς εμπιστοσύνης και όραμα για το μέλλον. Αν μη τι άλλο μπορούμε να ξεκινήσουμε μεταξύ μας, γιατί εμάς μας αρέσει πάρα πολύ να λέμε στην ΕΤΑΛ ότι οι άνθρωποι ενώνονται μόνον όταν θέτουν κοινούς στόχους, γιατί το ιδανικό είναι αυτό που εξυψώνει τα νοήματα.

Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Κύριοι της ΠΕΝΑ εκπλησσόμαστε θετικά κάθε φορά που μαθαίνουμε για τις πολλές σας δραστηριότητες. Ας φάξουμε επιτέλους και μαζί έναν κοινό βηματισμό, όχι όμως στο παρά πέντε, υπάρχουν διαδικασίες. Ο κ. Λεωνίδα Πολυμενάκος, Γενικός Γραμματέας της ΠΕΝΑ, έχει το λόγο.

«Η δικτύωση των νέων αγροτών»

Λ. ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ: Ο τελευταίος χάνει ή κερδίζει. Δεν ξέρω, στο τέλος θα αποδειχτεί αν με παρακολουθήσατε πριν το διάλειμμα. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Θα σας μιλήσω για τη δικτύωση των νέων αγροτών. Η Πανελλήνια Ένωση Νέων Αγροτών ΠΕΝΑ είναι το συντονιστικό όργανο των

Ενώσεων Νέων Αγροτών, που έχει περιβληθεί με θεσμικούς ρόλους με βάση το Νόμο 3147/2003 το άρθρο 20 της Ελληνικής Βουλής. Όλη η Ευρώπη εδώ και πολλά χρόνια και από το 2003 έχει αντιληφθεί και η Ελλάδα ότι οι αγρότες έχουν κοινά θέματα.

Αλλά ειδικά οι νέοι αγρότες δηλαδή οι νέοι άνθρωποι ηλικίας 19 έως 40 ετών αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα που δεν συμπίπτουν με όλους τους αγρότες και ίσως να μην είναι και επαρκής προτεραιότητα σε μία οργάνωση ή να αξιολογούνται διαφορετικά ή ακόμα να αξιοποιούνται διαφορετικά, ενώ είναι κρίσιμης ζωτικής υπαρξιακής σημασίας για τους νέους επαγγελματίες αγρότες. Τέτοια ειδικά προβλήματα είναι:

1. Η επιλογή του αντικειμένου του αγροτικού επαγγέλματος, γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία και τα λοιπά.
2. Η κοινωνικοποίηση των νέων επαγγελματιών, μετάβαση από τη μαθητεία στο επάγγελμα και μάλιστα σε έναν επαγγελματικό χώρο που έχει ισχυρή διασύνδεση με την αγροτική κοινωνία και την κοινωνική οικονομία σε κοινωνίες ισχυρά ακόμα πατερναλιστικές.
3. Η δημιουργία μιας νέας οικογένειας, η διαμόρφωση κατοικίας, η επιλογή συζύγου, τεκνοποίηση, μεγάλωμα παιδιών και τα λοιπά.
4. Η σταθεροποίηση της αγροτικής εκμετάλλευσης, επενδύσεις, κατάλληλο μέγεθος, δικτύωση, εξειδίκευση, η μικρή διαθεσιμότητα χρόνου για συλλογικές δράσεις λόγω των επειγόντων και επιτακτικών προτεραιοτήτων της νέας επαγγελματικής δραστηριότητας, της νέας οικογενειακής συγκρότησης και της ανάγκης για ατομικό χρόνο στις προσωπικές ανθρώπινες σχέσεις.

Προσπαθήστε να θυμηθείτε τα αμέσως μετά το στρατιωτικό χρόνια – για τους άντρες αυτό – της ζωής σας, όταν προσπαθούσατε να γίνετε αποδεκτοί από την κοινωνία και να αισθάνεστε ότι σας αναγνωρίζουν, ότι ανήκετε κάπου σε ένα κοινωνικό σύνολο ανθρώπων.

Για τους νέους αγρότες η δικτύωση δεν είναι απλά μία ακόμα συνιστώσα της επαγγελματικής του δράσης, δείχνει να είναι το ξεκίνημα της ίδιας τους της ζωής, είναι ανάγκη υπαρξιακή, είναι η ανάγκη για πρόσβαση σε αξιόπιστες πληροφορίες ανάμεσα σε πολλά συστήματα που προσπαθούν να δελεάσουν και να τους ξεγελάσουν και να τους χρησιμοποιήσουν.

Αναζητούν στοιχεία από την έρευνα, αναζητούν εφαρμοσμένες επιτυχημένες πρακτικές, αναζητούν επιχειρηματικούς μέντορες για τη νέα επαγγελματική τους προσαρμογή, αναζητούν επαγγελματικά πρότυπα για να διαμορφώσουν τη δική τους επαγγελματική πορεία. Είναι η ανάγκη για γνωριμία με επαγγελματίες αγρότες, με τους οποίους να μπορούν να συνδιαμορφώσουν σχήματα και σχέσεις μικροκοινωνίας και αποδοχής.

Αναζητούν την αποδοχή για κάποια ομάδα ή κοινωνικό σύνολο. Θέλουν να γνωρίσουν τον κόσμο, θέλουν να συζητήσουν, να αποκτήσουν εμπειρίες και επαγγελματικές, να προσανατολιστούν για τη νέα τους κοινωνική ζωή και τη νέα τους επαγγελματική ζωή.

Είναι η ανάγκη για επιλογή συντρόφου και επικαλούμαι όλους και όλες, προσπαθήστε να θυμηθείτε πόσο μεγάλη προτεραιότητα ήταν στη ζωή σας τότε και μάλιστα ήταν η προτεραιότητα να βρεθεί ή να γίνει το σπίτι για να στεγάσει τις δραστηριότητες της νέας οικογένειας.

Χρόνος και χρήμα και ταλαιπωρίες και αγωνία και όπως λέει και ο θυμόσοφος λαός μας «αν δε χτίσεις σπίτι και δεν παντρέψεις παιδί, δεν έχεις καταλάβει τίποτε από τη ζωή». Τόσο δύσκολα είναι και ταυτόχρονα πρέπει να ασχολείσαι και με τα συλλογικά και οι γέννες και τα παιδιά και τα σχολεία και οι αρρώστιες και όλα αυτά.

Είναι η ανάγκη η επαγγελματική σου επιλογή να καταστεί βιώσιμη και να σταθεροποιηθεί, ώστε να σου αποδίδει για την οικογένειά σου, αλλά και για σένα για τα επόμενα χρόνια. Μιλάμε για επιλογές επενδύσεων, για ανάπτυξη των δραστηριοτήτων σε επίπεδο βιώσιμης εκμετάλλευσης. Μιλάμε για επαγγελματικές επιχειρηματικές προσεγγίσεις.

Και το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο θα θέλαμε να μετέχει με κάποιο τρόπο σε αυτές μας τις ανάγκες και τις αγωνίες. Μέχρι σήμερα είναι ζητούμενο δυστυχώς και αυτό και από όσα μπορούμε να αντιληφθούμε θα λέγαμε ότι αγωνιούμε για τους προσανατολισμούς και τις προτεραιότητές του.

Η Πανελλήνια Ένωση Νέων Αγροτών ΠΕΝΑ κατάφερε πέρυσι το 2011 να πραγματοποιήσει 182 δημόσιες ανοικτές εκδηλώσεις μόνη της, χωρίς καμία οικονομική ενίσχυση και χωρίς καμία διευκόλυνση από δομές και υπηρεσίες στις οποίες απευθύνθηκε ή ακόμα και από όσες θα έπρεπε να έχουν σαν προτεραιότητά τους την υποστήριξη τέτοιων δραστηριοτήτων.

Απευθυνθήκαμε ακόμα και στο Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, με πολλά email, επιστολές, συναντήσεις ακόμα και με την Πολιτική Ηγεσία, τότε τον Ειδικό Γραμματέα. Πολύς χρόνος, που τον στερήσαμε από τις οικογένειες και τα παιδιά μας και τις εκμεταλλεύσεις μας. Τίποτα.

Το 2012 μέχρι σήμερα πραγματοποιήσαμε 152 προδημοσιοποιημένες δημόσιες εκδηλώσεις, με ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των εκδηλώσεων αμέσως μετά. Τις πετύχαμε χωρίς καμία οικονομική ενίσχυση, ούτε και άλλη βοήθεια, ενώ βλέπουμε γύρω μας να γίνεται χορός χρηματοδοτήσεων ή ακόμα και διευκολύνσεων.

Φέτος πραγματοποιήσαμε το 19^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Νέων Αγροτών 6 με 9 Σεπτεμβρίου στο Ελατοχώρι Πιερίας, με αντικείμενο «παρουσιάσεις πετυχημένων πρακτικών». Με συνέπεια και συνέχεια επί 20 χρόνια πραγματοποιούμε το Πανελλήνιο Συνέδριό μας αρχές Σεπτέμβρη, εκεί λίγο μετά τον τρύγο, λίγο πριν τα βαμβάκια και πριν αρχίσουν οι ελιές, ενώ έχει μειωθεί η ένταση στην κτηνοτροφία.

Στο περυσινό 18^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Νέων Αγροτών στη Χίο ζητήσαμε και τη συνδρομή του Ελληνικού Αγροτικού Δικτύου. Μια εβδομάδα πριν την έναρξη μας πληροφόρησαν ότι αδυνατούσαν οικονομικά και χρονικά. Αλήθεια, με ποιο τρόπο επιλέγεται μία ημερομηνία για αγροτικά θέματα; Ή μήπως δε γίνονται για τους αγρότες;

Κάθε Νοέμβριο η ΠΕΝΑ συγκαλεί μια ημερίδα για τα μέλη της για τον προγραμματισμό των δραστηριοτήτων της επόμενης χρονιάς. Φέτος η συνάντηση θα γίνει στις 11 Νοεμβρίου στις 11 η ώρα το πρωί στην Πιερία. Κάθε υποστήριξη ενδιαφέρει.

Στις 6 Δεκεμβρίου του 2012 η ΠΕΝΑ θα στείλει 5 από τις καλύτερες παρουσιάσεις στο 19^ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Πετυχημένες Πρακτικές» στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νέων Αγροτών που οργανώνουν οι Ευρωβουλευτές του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος στην Ευρωβουλή στις Βρυξέλλες και όπου θα βραβευθεί ο πλέον καινοτόμος νέος αγρότης.

Η ΠΕΝΑ θα μετέχει με 20 νέους αγρότες από την Ελλάδα. Αλήθεια, το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο θα θεωρούσε σημαντικό να συμμετέχει στην υποστήριξη ενός Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νέων Αγροτών για την ανταλλαγή εμπειριών και τη δικτύωση των νέων αγροτών; Κάθε χρόνο το

Φεβρουάριο μέσα στη Ζωοτέχνικα ή μέσα στην Αγρότικα η ΠΕΝΑ οργανώνει μια εκδήλωση σε συνεργασία με το Αγρόραμα.

Φέτος προτιθέμεθα να δημιουργήσουμε μια πλατφόρμα ένα περίπτερο για να παρουσιάσουν 50 ή και περισσότεροι νέοι αγρότες τις επιτυχημένες αγροτικές τους εκμεταλλεύσεις στην κεντρική πλατεία του χωριού Αγρόραμα, όπου το Σάββατο 9 Φεβρουαρίου του 2013 θα εξελιχθεί το ενώπιος ενωπίω, αναζητώντας την απαραίτητη έρευνα και τις γεωργικές εφαρμογές για τις αγροτικές μας εκμεταλλεύσεις. Αλήθεια, δε θα ενδιαφερόταν το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο να υποστηρίξει με κάποιον τρόπο αυτή την προβολή των αγροτικών επιτυχιών του αγροτικού τομέα;

Με κάλυψη όλων των εξόδων από εμάς οργανώνουμε επισκέψεις μελέτης ή και μάθησης, study visits, σε άλλες περιοχές ή χώρες. Έχουμε επισκεφθεί οργανωμένα τη Βουλγαρία, την Ιταλία, την Τουρκία, το Βέλγιο και άλλες, ενώ μόλις εχθές ολοκληρώθηκε η τετραήμερη επίσκεψη μάθησης της Ένωσης Νέων Αγροτών Αργολίδας στη Θέρμη Θεσσαλονίκης, στα Κρούσια Κιλκίς και στην Πολυκάρπη Πέλλας για την προσέγγιση της καλλιέργειας αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών.

Υλοποιήσαμε με την υποστήριξη του Δρ Φώτη Βακάκη και πολλών φίλων με τη συνεργασία του παραρτήματος του ΓΕΩΤ.Ε.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας και του Συλλόγου Γεωπόνων Μακεδονίας Θράκης την πρόταση «Ύπαιθρος 2020».

Η πρόταση «Ύπαιθρος 2020» αφορά στη δημιουργία μιας νέας γενιάς επαγγελματιών αγροτών ικανής, με οργανωμένη συλλογική δράση και με τη μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, να προσφέρει αγροτικά προϊόντα πιστοποιημένων προδιαγραφών και ανταγωνιστικού κόστους, τα οποία θα προσδιορίζουν ανά μονάδα προϊόντος τη μικρότερη συνολική περιβαλλοντική επιβάρυνση και τη μεγαλύτερη δυνατή παραγωγή δημοσίων περιβαλλοντικών αγαθών.

Είναι η συμβολή της ΠΕΝΑ στη διαβούλευση για την κοινή γεωργική πολιτική 2014-2020 και κυρίως η συμβολή μας στο διάλογο για την Ευρώπη 2020, σε συνδυασμό με τον Ορίζοντα 2020 και τη Βιοποικιλότητα 2010-2020. Ματώσαμε στην προσπάθεια, αλλά βγήκε και δημοσιεύθηκε στις

4 Σεπτεμβρίου του 2012, δε θα μπορούσε να βοηθήσει και το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο;

Η ΠΕΝΑ προτείνει τη δημιουργία αποδεικτικών αγρών, σε κάθε Δήμο. Ξεκινήσαμε την προσπάθεια από την Ένωση Νέων Αγροτών Αργολίδας των Σερρών και της Θεσσαλονίκης. Με κύριο προσανατολισμό τα αρωματικά φαρμακευτικά φυτά προσπαθούμε να δημιουργήσουμε μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με το Δήμο Επιδαύρου για τη δημιουργία του Ασκληπιείου Βοτανικού Κήπου, έναν συνεταιρισμό στις Σέρρες και ήδη δημιουργήσαμε μία κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση, η Μυγδόνια, στο Δήμο Λαγκαδά Θεσσαλονίκης. Τρεις αποδεικτικοί αγροί, τρία συλλογικά σχήματα, τρεις περιοχές-δήμοι, ένας τομέας, αρωματικά ενδημικά, ελληνική έρευνα και εφαρμογές από τον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ. Η επόμενη προσπάθεια θα θέλαμε να είναι η δένδροκομία και μετά τα κηπευτικά, ψάχνουμε για συμπαραστάτες.

Κάθε Ένωση Νέων Αγροτών έχει τουλάχιστον μία σταθερή ημέρα κάθε εβδομάδα, που είναι ανοικτή και μία σταθερή ημέρα κάθε μήνα που κάνει το Διοικητικό της Συμβούλιο. Στη Λακωνία, όπου ζω, η Ένωση Νέων Αγροτών Λακωνίας έχει ραντεβού κάθε Τρίτη 7 η ώρα το βράδυ, η Ένωση Νέων Αγροτών Σερρών βρίσκεται κάθε Δευτέρα, η Ένωση Νέων Αγροτών Πιερίας πάλι κάθε Δευτέρα και όλες οι Ενώσεις μία φορά την εβδομάδα συναντιόνται και ανταλλάσσουν εμπειρίες.

Μεταξύ μας κυκλοφορούν τα Αγρονέα που έχουν πολλές ενδιαφέρουσες πληροφορίες, ενώ κυρίως ενημερωνόμαστε από την Agrenda, την Αγροτική Έκφραση και την Αγροτική Ευκαιρία. Τα διάφορα sites είναι καλά, αλλά το internet δεν είναι ακόμα το αποτελεσματικότερο εργαλείο, εκτός και αν έχει εφαρμογές στο κινητό.

Θέλουμε ανταλλαγές εμπειριών, επιδιώκουμε τη συμμετοχή σε θέματα που μας αφορούν, αναζητούμε την αναγνώριση του ρόλου του αγροτικού τομέα στην ανάπτυξη και την καταξίωση των αγροτικών μας επαγγελματιών. Κάπως αλλιώς οραματιστήκαμε την ευκαιρία της συμμετοχής μας στο Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο και τις ευκαιρίες δικτύωσης.

Οι νέοι αγρότες θα επιθυμούσαμε η συμμετοχή μας να αναβαθμίσει και να καταξιώνει το ρόλο μας ως επαγγελματίες, να μην είμαστε

απλώς ακροατές, αλλά να μετέχουμε στη συνδιαμόρφωση των στόχων έχοντας όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και εμπειρίες. Θα θέλαμε να λαμβάνονται υπόψη οι διαθέσιμοι χρόνοι και περίοδοι οργάνωσης δραστηριοτήτων και οι δυνατότητες συμμετοχής προσαρμοσμένες στους χρόνους μας. Θα θέλαμε να είμαστε οι τελικοί συνδιαμορφωτές των θέσεων με βαρύνουσα άποψη.

Οι νέοι αγρότες ενδιαφερόμαστε ιδιαιτέρως έντονα για το μέλλον της οικογένειάς μας, για το μέλλον της αγροτικής μας εκμετάλλευσης, για το μέλλον του αγροτικού κόσμου και για το μέλλον του αγροτικού τομέα. Είμαστε επαγγελματίες αγρότες και εθελοντές συνδικαλιστές και όχι το αντίστροφο.

Σας ευχαριστώ για την ευκαιρία της επικοινωνίας.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ και είμαστε στη διάθεσή σας για να συνδιοργανώσουμε εκδηλώσεις. Όμως θα πρέπει να τις γνωρίζουμε από πριν. Μας είχε έρθει μία κατάσταση με εκδηλώσεις τις οποίες είχατε αποφασίσει εσείς και για τις οποίες εμείς περιμένατε μόνον να πληρώσουμε. Δε γίνονται έτσι αυτά τα πράγματα, συνδιοργανώνουμε, ερχόσαστε και συμφωνούμε.

A. ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ: Λοιπόν, θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για όλες τις ομιλίες που ακούσαμε μέχρι τώρα, πραγματικά ήταν πάρα πολύ ουσιαστικές και βεβαίως και δεχόμαστε και την καλοπροαίρετη κριτική, όπως είπε και ο προϊστάμενος και υπεύθυνος της εκδήλωσης ο Πέτρος Μούχας.

Οπότε η καλοπροαίρετη κριτική νομίζω μας βελτιώνει στην πορεία και αυτό θέλουμε να δούμε τώρα με τους εταίρους μας, πώς μπορούμε στη νέα αυτή περίοδο να συνδιαμορφώσουμε το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο σε τέτοιο βαθμό, έτσι ώστε όλες οι φωνές να ακούγονται.

Το μόνο που θα πρέπει, είναι ουσιαστικά το θέμα της έγκαιρης ενημέρωσης όταν πρόκειται για κάποιες ημερίδες, έτσι ώστε να υπάρχει συνεργασία. Νομίζω όσοι είστε εδώ πέρα είναι ξεκάθαρο ότι είστε εταίροι μας, γι' αυτό σας καλέσαμε και θα πρέπει να βρούμε τον κατάλληλο βηματισμό έτσι ώστε να μπορέσουμε να πετύχουμε το καλύτερο για τους αγρότες και για την ανάπτυξη την αγροτική.

Σας ευχαριστώ γι' αυτές τις πρώτες τοποθετήσεις και είμαι σίγουρος ότι στη συνέχεια θα ακολουθήσει ακόμα πιο έντονος και ζωηρός διάλογος με ουσιαστικές παρεμβάσεις.

Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Και τώρα είμαστε έτοιμοι όλοι να κοιτάξουμε τα ρολόγια μας για ένα δεκάλεπτο διάλειμμα. Παρακαλούμε να είναι δεκάλεπτο, για να συνεχίσουμε, ευχαριστώ πολύ.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

2^ο Μέρος «Ποιο ΕΑΔ θέλουμε;»

Ανοικτή Συζήτηση

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Κυρίες και κύριοι, ήρθε η ώρα να σας ακούσουμε. Όποιος παίρνει το λόγο παρακαλείται να λέει το όνομά του και το φορέα στον οποίο ανήκει. Παρακαλούμε για σύντομες παρεμβάσεις και σας δίνουμε αμέσως το λόγο. Ποιος θα ήθελε να μιλήσει παρακαλώ; Ο κ. Παπαναγιώτου ο εκπρόσωπος της ΕΤΑΓΡΟ έχει το λόγο.

Ε. ΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ: Γεια σας, πρώτα-πρώτα θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για την πρόσκληση, τουλάχιστον, αν δεν θα είχα να πω τίποτα άλλο, είναι για τόσα πράγματα που έμαθα.

Βέβαια πριν έρθω εδώ νόμιζα ότι η δικτύωση είναι κάτι πολύ εύκολο. Από ότι κατάλαβα είναι πάρα πολύ δύσκολο. Εκείνο όμως που θα περίμενα, επειδή υπάρχει και άλλο δίκτυο στην Ελλάδα, το οποίο και θα με φώτιζε περισσότερο, κάτι απλό θα περίμενα, όταν γίνεται ένα δίκτυο υπάρχει η δυνατότητα να μετρήσουμε ποια είναι τα οφέλη; Πρακτικά πράγματα δηλαδή, αν υπάρχει η δυνατότητα να δούμε ποια είναι αυτά τα οφέλη.

Αυτό είναι σαν ένα ερώτημα και βέβαια μιας και μου δόθηκε η ευκαιρία να κάνω και ένα αίτημα. Είμαι εκπρόσωπος της ΕΤΑΓΡΟ, η οποία

δεν είναι μέλος. Αν υπάρχει δυνατότητα να γίνει μέλος και πιστεύω ότι θα συμβάλλει στα επόμενα στάδια.

Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ωραία, ευχαριστούμε πολύ. Θέλει κάποιος άλλος να πάρει το λόγο; Η κα Μαχαίρα, η Διευθύντρια του Μπενακείου Φυτοπαθολογικού Ινστιτούτου.

Κ. ΜΑΧΑΙΡΑ: Ευχαριστώ πολύ, καλημέρα κι από μένα. Ευχαριστούμε πάρα πολύ για τη σημερινή πρόσκληση, είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα αυτή η δραστηριότητα και θα ήθελα να πω ότι το Ινστιτούτο μέσα από την πολυετή του εμπειρία πιστεύουμε ότι μπορεί να έχει πολύ θετική συμμετοχή στην επίτευξη των στόχων του Δικτύου και παρακαλούμε πολύ να μας κάνετε δεκτούς. Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Ο κ. Μαλλίδης έχει το λόγο.

Κ. ΜΑΛΛΙΔΗΣ: Ζητώ συγνώμη, μίλησα και πριν, αλλά μέχρι να ξεκινήσετε να σηκώνετε τα χέρια να πω κάτι. Πιστεύω ότι στο Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο συμμετέχω αλλά δεν το γνωρίζω πολύ καλά κι ίσως να πω και κάποια πράγματα που δε στέκουν, αλλά όπως τα αντιλαμβάνομαι εγώ.

Για μένα πρέπει να αποτελέσει μια ομπρέλα. Μέσα στην ομπρέλα αυτή σιγά-σιγά πρέπει να εντάξουμε κι άλλα δίκτυα, τα οποία θα βοηθάνε και το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο να συντονίζει. Δηλαδή πρέπει να μάθουμε να συντονιζόμαστε κι όχι να λειτουργούμε παράλληλα και ανεξάρτητα. Ο καθένας μας πιστεύει ή κάποιες ομάδες πιστεύουν ότι κατέχουν αυτό που κατέχουν, αλλά πρέπει να μάθουμε να συντονιζόμαστε.

Για μένα πρέπει να αποκτήσει και πιο λειτουργική δομή, ίσως θα πρέπει να γίνει μια διοικούσα, πως θα το πούμε, που να συμμετέχουν ιδίως φορείς που πρέπει να υλοποιούν τα συμπεράσματα. Το να βρισκόμαστε εδώ να λέμε τις ιδέες μας να ανταλλάσσουμε απόψεις και να φεύγουμε μετά και να βρισκόμαστε μετά από έξι μήνες, είναι πολύ ωραίο, εγώ χαίρομαι που βλέπω ανθρώπους, lobbying, κάνουμε συνεργασίες και όλα αυτά, αλλά πρέπει να γίνει πιο λειτουργικό.

Δηλαδή να κάνει μια διοικούσα που θα συμμετέχουν εκπρόσωποι όλων των αναπτυξιακών, εκπρόσωπος ίσως του οργανισμού μας γιατί θα πρέπει να υλοποιήσουμε κάποια πράγματα, εκπρόσωποι από

ΑΕΙ, τέλος πάντων εσείς να το δείτε, που θα είναι κι αυτοί που θα πρέπει να πάρουν και να υλοποιήσουν κάποια συμπεράσματα, γιατί δεν είναι μόνο να ανταλλάσσουμε ιδέες, πρέπει να μάθουμε και να υλοποιούμε.

Εδώ είναι ένα εργαλείο για να διαμορφώνεις πολιτική, αλλά πρέπει να βρεθεί και κάποιος τρόπος εφαρμογής της πολιτικής, σε συνεργασία πάντα με το ΥΠΑΑΤ που είναι η ομπρέλα. Επομένως η άποψή μου είναι ότι θα πρέπει να κάνουμε ένα θεσμικό όργανο που θα συμμετέχουν θεσμικοί φορείς μέσα, που θα είναι αυτό που όχι θα παίρνει τις αποφάσεις, θα ακούει τα ερεθίσματα, θα τα μαζεύει και θα προσπαθεί να τα περάσει για υλοποίηση στην πράξη.

Και μετά να έχουν και το αντίστροφο feedback τι έγινε από την πράξη και να έρχεται σε αυτούς που έχουν τον προβληματισμό μέσω των δικτύων, να δούμε τι γίνεται και προς τα πού προχωράμε.

Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Θα ήθελα να πω εδώ ότι πρώτον υπάρχει η Δομή του Δικτύου που είμαστε εμείς και επεξεργαζόμαστε τα θέματα και δεύτερον θα δοθούν απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα, είτε σήμερα είτε στη συνέχεια με ηλεκτρονικό τρόπο. Έπειτα υπάρχει και η Συντονιστική Επιτροπή, η οποία έχει ρόλο συμβουλευτικό και έχει ως μέλη φορείς σχετικούς με τους άξονες του ΠΑΑ και υπηρεσιακούς.

Κ. ΜΑΛΛΙΔΗΣ: Ναι αλλά τουλάχιστον τα πρακτικά να μας δοθούν.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Τα πρακτικά αναρτώνται στο διαδίκτυο στην ιστοσελίδα μας ead.gr και θα υπάρξουν κι αυτή τη φορά πρακτικά, αλλά και απαντήσεις.

Δε θα προλάβουμε να απαντήσουμε στα πάντα σήμερα, αλλά θα δοθούν απαντήσεις, δεν μπορεί να μείνουν αναπάντητα ερωτήματα. Και αυτό είπα προηγουμένως, ότι θα προσπαθήσουμε να υλοποιήσουμε αυτά που θα μας πείτε, όσα είναι υλοποιήσιμα θα υλοποιηθούν. Αυτή θα είναι και η επιτυχία του Συνεδρίου.

Η κα Λουκία Αικατερινιάδου από το Ινστιτούτο Κτηνιατρικών Ερευνών Θεσσαλονίκης ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ έχει το λόγο.

Λ. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΑΔΟΥ: Μάλλον θα αρχίσουμε να μονοπωλούμε, φαίνεται, οι ερευνητές την κουβέντα. Ως προσκεκλημένη του συνεδρίου θα ήθελα κατ' αρχήν να κάνω μία παρατήρηση.

Ακούγοντας τις εισηγήσεις και την κατεύθυνση που παίρνουν, με έπιασε ένας πραγματικός τρόμος απέναντι σε αυτή τη λαγνεία των δομών. Θα κάνουμε μία δομή κι ακόμη μία δομή πάνω σε αυτή τη δομή και δυο-τρεις δομές δίπλα σε αυτές τις δομές που επίσης θα τις επιβλέπει μία κάποια άλλη δομή και μία σειρά δομών που τέλος δεν έχουνε σε μία χώρα που παραπαίει οικονομικά.

Επειδή θέλω να είμαι ρεαλίστρια και προέρχομαι από ένα χώρο κατ' εξοχήν ανταγωνιστικό, θα ήθελα να μεταφέρω εμπειρίες λοιπόν του ερευνητικού μοντέλου. Εμείς έχουμε δίκτυο το οποίο είναι πάρα πολύ χαλαρό, όλοι οι ερευνητές και επιστήμονες δεν κάνουμε τίποτε άλλο από το να είμαστε μέλη ενός παγκόσμιου δικτύου.

Το δίκτυό μας δουλεύει εξαιρετικά, με τους πιο ανταγωνιστικούς και αυστηρούς όρους και με τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα, τα οποία είναι μετρήσιμα και επιβραβεύονται. Ξεκινάμε λοιπόν από ομάδες εργασίας, είναι αυτό που λέμε οι ερευνητικές μας ομάδες, αυτές οργανώνονται, συναντιούνται σε συνέδρια, φόρα, τα οποία χρηματοδοτούνται από σπόνσορες ή από εθνικό χρήμα ή από κοινοτικά χρήματα ή αυτοχρηματοδοτούνται.

Αυτές οι συναντήσεις είναι ένας χώρος άμιλλας, δικτύωσης, γνωριμιών, κάνουμε τα lobbies με στόχο όμως να ξαναβρεθούμε για να ξανασυζητήσουμε, αξιολογείται εκεί το έργο μας, επιβραβεύονται οι καλύτεροι με τη συμμετοχή στις καλύτερες ομάδες κι όλα αυτά είναι ποσοτικοποιημένα όχι μόνον ποιοτικά χαρακτηριστικά, δημοσιεύουμε σε έγκριτα περιοδικά κι αυτό είναι το διαβατήριο για να γίνουμε μέλη των καλύτερων ευρωπαϊκών και διεθνών ομάδων και η επιβράβευσή μας είναι να παίρνουμε χρήματα από το FP7 που είναι το αντίστοιχο κοινοτικό κονδύλι χρηματοδότησης της έρευνας.

Δημιουργούμε θεματικές πλατφόρμες, συναντιόμαστε σε αυτές, καθορίζουμε τη στρατηγική μας και βάζουμε τους στόχους μας, βρίσκουμε τα χρήματα και πολλές φορές οι πλατφόρμες αυτοχρηματοδοτούνται από τους

ίδιους τους παραγωγούς είτε αυτοί είναι της φυτικής παραγωγής, μεγάλες ενώσεις, είτε είναι της ζωικής παραγωγής.

Αυτό είναι ένα μοντέλο πολύ δυναμικό, πολύ ευέλικτο και πολύ πιο αποτελεσματικό, από το μοντέλο το οποίο άνθισε την περίοδο της πλαστής ευημερίας και το οποίο εγώ πιστεύω ακράδαντα ότι για λόγους αντικειμενικούς και υποκειμενικούς δεν μπορεί να προχωρήσει. Οι αντικειμενικοί είναι γιατί του λείπουν πια τα χρήματα αυτού του μοντέλου και οι υποκειμενικοί είναι γιατί πάντα του έλειπε το βασικό ανθρώπινο δυναμικό που ήταν οι ίδιοι οι αγρότες.

Και μία πρόταση. Με τσίγκλισε λίγο η πολύ ενδιαφέρουσα τοποθέτηση του συναδέλφου από την ΠΕΝΑ. Αυτό που φαίνεται να λείπει και εμείς τουλάχιστον το έχουμε διαπιστώσει ως ερευνητές την τελευταία δεκαετία, είναι αυτό που λέμε προσανατολισμένη και εφαρμοσμένη έρευνα, πάνω σε αυτά που είναι θέματα εθνικών προτεραιοτήτων.

Δυστυχώς δεν είναι σε θέση – αυτή η χώρα δεν ήταν ποτέ σε θέση – να δώσει εθνικό χρήμα, για να χρηματοδοτήσει την εθνική έρευνα. Η πρόταση είναι και πηγαίνει προς τη Διαχειριστική Αρχή, μέρος των παρακρατημάτων είτε αυτά προέρχονται από τον παλιό ΕΛΟΓΑΚ, είτε προέρχονται από τα άλλα γενικότερα παρακρατήματα, να χρησιμοποιηθούν για να δημιουργηθεί μία δομή στην οποία θα συμμετέχουν όλοι οι εταίροι και η οποία θα βγάζει, ουσιαστικά θα προκηρύσσει προγράμματα εφαρμοσμένης έρευνας στην οποία θα περιλαμβάνεται και η εφαρμογή της έρευνας, με ότι σημαίνει αυτό.

Να πω εδώ ότι το καλό παράδειγμα της Αγγλίας το έχουμε, οι Άγγλοι συνάδελφοι με τους οποίους συνεργάζομαι στο μεγάλο Ευρωπαϊκό Δίκτυο είναι έτοιμοι να μεταφέρουν την εμπειρία τους και έχουμε αντίστοιχη εμπειρία και των Ολλανδών με τους οποίους συνεργαζόμαστε.

Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ για την ενδιαφέρουσα παρέμβασή σας. Ξέρετε, εμείς λειτουργούμε μέσα στο Υπουργείο και το Υπουργείο πρέπει να έχει κάποιες δομές. Δεν ακούσαμε εδώ κάποιον να πει για νέες δομές, τουλάχιστον δεν κατάλαβα εγώ, είναι κάποιες υπάρχουσες αλλά όχι νέες, δε θα γίνει κάτι νέο.

Μία Συντονιστική Επιτροπή και μία Δομή η οποία χειρίζεται αυτό που έχουμε δημιουργήσει, που ξεκινήσαμε πέρσι μάλλον, είναι και πολύ καινούριο. Είμαστε, ξέρετε, στα πρώτα βήματα και το προσπαθούμε. Δεν είναι κάτι που θα δημιουργήσει καινούριες δομές.

Λ. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΑΔΟΥ: Το λέω για να προλάβω την τάση για δημιουργία και άλλων δομών.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Κι εμείς δε θέλουμε. Μάλιστα να σας πω ότι το σχέδιο δράσης μας το αρχικό προέβλεπε και άλλο επίπεδο, το οποίο όταν αναλάβαμε εμείς, το αφαιρέσαμε. Η έρευνα θα είναι πάρα πολύ σημαντική στην επόμενη περίοδο, είναι πάρα πολύ σημαντική μαζί με την καινοτομία.

Λ. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΑΔΟΥ: Το ξέρω, εγώ μιλούσα απλώς και για ένα επιπλέον κονδύλι το οποίο θα έχει στοχευμένο εθνικό προσανατολισμό, γιατί αυτό που λέτε εσείς ότι έχει μέσα κοινοτικό χρήμα ακουμπάει και ακολουθεί την κοινοτική στοχοθεσία και στρατηγική.

Ότι είναι απλά εθνικό, να σας πω το απλό παράδειγμα, ο μελιταίος πυρετός δεν αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ό,τι όμως είναι θέμα εθνικής προτεραιότητας και δεν ακουμπάει την Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να χρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους. Μία πρόταση για να βρεθούν πόροι σε αυτή τη χώρα με αυτές τις συγκεκριμένες συνθήκες, είναι τα παρακρατήματα.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Μάλιστα, ευχαριστούμε πολύ. Ο κ. Αρτέμης Χατζηαθανασίου, ο εκπρόσωπος του Ελληνικού Δικτύου Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, έχει το λόγο.

Α. ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ: Γεια σας, δύο ερωτήματα θέλω να βάλω, ίσως, δεν ξέρω, την προηγούμενη φορά δεν ήμουν, αλλά αν μπορώ να επαναφέρω την κουβέντα, τη συζήτηση, αναρωτιέμαι.

Το πρώτο είναι ποιο είναι το υποκείμενο ή το αντικείμενο του Δικτύου. Άρα είναι οι αγρότες, οι γεωργοί; Είναι πολύ σοβαρό το θέμα και επιτρέψτε μου να πω, εγώ σαν πρώτη εικόνα βλέπω εδώ τους παρόχους υπηρεσιών και δεν το λέω για να προσβάλλω κανέναν, αλλά πανεπιστήμια ινστιτούτα και διαχειριστικές αρχές δεν είναι το περιεχόμενο του Δικτύου, που πιστεύω ότι πρέπει να είναι.

Άρα εδώ γεννάται το δεύτερο ερώτημα: Το Δίκτυο είναι συμμετοχικό ή αντιπροσωπευτικό; Γιατί θα έλεγε από δω με όλο το σεβασμό

η ΠΑΣΕΓΕΣ ή η ΓΕΣΑΣΕ, δεν ξέρω, ότι εδώ είμαστε εμείς. Τότε γιατί είναι εδώ «40» σε εισαγωγικά αναπτυξιακές εταιρείες και να μην είναι κι άλλες 20 ΕΑΣ;

Αυτό που θέλω να πω είναι ότι σαν Υπουργείο, γιατί είμαι Γεωπόνος και είμαι και υπάλληλος Υπουργείου, θα με ενδιέφερε να βλέπω εδώ και να εκφέρονται και να παρουσιάζονται, πέραν του κυρίου που είναι Πρόεδρος της ΠΕΝΑ γεωργούς και εκεί είναι το μεγάλο στοίχημα για το Δίκτυο και για το Υπουργείο Γεωργίας.

Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε κι εμείς. Ο κ. Γιώργος Ζαλίδης, καθηγητής στη Γεωπονική Σχολή, Αναπληρωτής Πρόεδρος στο Αριστοτέλειο και Διευθυντής του Διαβαλκανικού Κέντρου Περιβάλλοντος, έχει το λόγο.

Γ. ΖΑΛΙΔΗΣ: Κατ' αρχάς να δούμε τα θετικά.

Είχαμε μια ημερίδα όπου παρουσιάστηκαν απόψεις από αυτά τα οποία έχουν συμβεί τα τελευταία δύο χρόνια και που προσπαθούμε να βάλουμε μία δικτύωση η οποία δικτύωση όμως δεν αναφέρθηκε καθόλου, ότι ανήκει σε ένα σύστημα governance, σε ένα σύστημα το οποίο τελικά να Αρτέμη το υποκείμενο πρέπει να είναι ο αγρότης, γιατί την ανάπτυξη αυτού πρέπει να υπηρετήσει αυτό το Δίκτυο στο τέλος της μέρας.

Εμένα η μόνη μου παρατήρηση συμφωνώντας απόλυτα με αυτά που είπε ο κ. Μαλλίδης και στην πρωινή του τοποθέτηση, όπου είναι εμφανές το κενό μεταξύ έρευνας και υλοποίησης και το έχω πει κι άλλη φορά αυτό, μεταξύ έρευνας και την έρευνα την έχουμε, το art το έχουμε και το development άντε λίγο να το έχουμε, λείπει αυτό το περίφημο το and το και, δεν μπορέσαμε ποτέ στην Ελλάδα να συζητούμε με επιτυχία αυτά τα δύο όχι μόνο στο κομμάτι το αγροτικό, πόσο μάλλον στο κομμάτι το αγροτικό όσο και στο ίδιο το ερευνητικό, γιατί ποτέ δεν μπόρεσε η οικονομική μας μηχανή να πάρει μπρος χρησιμοποιώντας καινοτόμα προϊόντα για τα οποία θα δούμε και θα μιλήσω και αργότερα.

Για να δουλέψει ένα τέτοιο Δίκτυο και να σερβίρει πίσω τους πελάτες του που είναι ο αγροτικός πληθυσμός και η ανάπτυξή του, θα πρέπει να υπάρχουν αξιόπιστα δεδομένα όχι μόνον στο κομμάτι το πώς τα μέτρα που υλοποιήθηκαν επέδρασαν στην οικονομική ανάπτυξη των ίδιων των αγροτών αλλά και του περιβάλλοντος, γιατί μιλάμε γι' αυτό το κομμάτι.

Αλλά και στον σχεδιασμό αυτόν καθ' εαυτόν ώστε να μπου οι πραγματικές δυνατότητες τουλάχιστον για το επόμενο επιχειρησιακό κομμάτι, αλλά και θα συμφωνήσω σε αυτό δεν είμαστε εμείς, είστε περισσότερο εσείς οι υπηρεσιακοί παράγοντες αυτοί οι οποίοι θα πείτε και εντέλει θα διαπραγματευθείτε με την Ευρωπαϊκή Ένωση ποιες θα είναι οι προτεραιότητες για την επόμενη ευρωπαϊκή οικονομική περίοδο το 2014-2020.

Άρα λοιπόν αυτό που θέλουμε για να γίνουμε λίγο πιο targeted και πιο συγκεκριμένοι, είναι ποιοι θα είναι αυτοί οι πολλαπλασιαστές, δεν έχει σημασία αν αυτά θα περάσουν μέσα από τις άλφα τις βήτα ή τις γάμα δομές, όσο το ότι αυτές οι δομές πρέπει εν πάση περιπτώσει να είναι κάπου συζευγμένες όλες μαζί και στο σύστημα.

Δηλαδή το Δίκτυο εξυπηρετεί στο κομμάτι του να μην έχουμε μια ιεραρχική δομή όπως έχουν τα τέως ανατολικά κράτη, στα οποία δεν μπορεί πραγματικά να υπάρχουν και οι άλλοι παίκτες οι κοινωνικοί, οι ΜΚΟ και εδώ το παράδειγμα που έχουμε επίσης το διαβαλκανικό που είναι η μόνη κυβερνητική οργάνωση μη κερδοσκοπική όπου συμμετέχουν οι Περιφέρειες και το Πανεπιστήμιο.

Στο οποίο επίσης στο κομμάτι της ανάπτυξης θα μπορούσε και σε συνεργασία με όλους τους άλλους φορείς να συνεισφέρει και γι' αυτό είμαι σήμερα εδώ. Εγώ ήθελα να πω μία άλλη τεχνική παρατήρηση, αν μπορούσε η ιστοσελίδα σας κι αυτό είναι εύκολο να γίνει, να γίνει λίγο πιο αναδραστική. Δηλαδή χώρους, συζητήσεις, κομμάτια του public, όπου η διαβούλευση να είναι πιο αναλυτική και υπάρχουν κι αυτά τα πράγματα μπορούν να βελτιωθούν.

Και στο τέλος, αυτό που μου έλειψε, είναι ότι το Δίκτυο για να στηθεί θέλει πραγματικά και αξιόπιστα δεδομένα. Η χώρα μας στο κομμάτι της λειτουργίας κι αυτό το έχω βιώσει από ένα σύνολο προγραμμάτων που υλοποίησα για την υπηρεσία τουλάχιστον τα τρία τελευταία προγράμματα από την επικαιροποίηση των κωδικών, την αξιολόγηση των νιτρικών και πως πρέπει αυτό το πράγμα να στηθεί σε ένα παρατηρητήριο ώστε να είναι αξιόπιστα τα δεδομένα και να βοηθήσουμε και τη Διαχειριστική Αρχή αλλά με αξιόπιστο τρόπο.

Γιατί πλέον οι πολιτικές για να υλοποιηθούν από πίσω θέλουν αξιόπιστα αποτελέσματα και ειδικά αξιολόγηση για να ξέρουμε να έχουμε το feedback που πρέπει για το κομμάτι της ανάπτυξης. Διότι κάνουμε το σχεδιασμό και δε διεκδικούμε το αλάθητο, μπορεί ο σχεδιασμός να έχει το λάθος του, άρα πρέπει στην προσπάθειά μας να μπορέσουμε να το αναδράσουμε κι όλοι αυτοί που είναι παρόντες εδώ είναι πολύ σημαντικοί στο να το κάνουμε αυτό αλλά με μεγαλύτερη ανάδραση το feedback effect και η καλύτερη στοχοθέτηση με δείκτες πλέον στο πως το Δίκτυο έχει συνεισφέρει στην αξιολόγηση και στην αποτελεσματικότητα των μέτρων.

Σας ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Μία απάντηση μόνο να δώσω σε αυτό, ότι δεν είμαι ειδικός βέβαια, υπάρχουν άνθρωποι πιο ειδικοί από μένα εδώ, αλλά θα υπάρξει σύνδεση της έρευνας.

Γ. ΖΑΛΙΔΗΣ: Ναι το έχει πει και ο συνάδελφος ο Θανάσης Τσαυτάρης, αλλά πρέπει να γίνει.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Όσο για τα διαδραστικά στην ιστοσελίδα μας, έχουμε κάνει και ένα φόρουμ το οποίο δε λειτούργησε, όχι μόνο με δική μας ευθύνη. Ξέρετε, είναι λίγο..

Γ. ΖΑΛΙΔΗΣ: Ότι βοήθεια θέλετε ευχαρίστως να σας την προσφέρω.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ωραία, ευχαριστούμε πολύ. Ο κ. Βασίλης Παπαβασιλείου από την Αναπτυξιακή Θεσσαλονίκης έχει το λόγο.

Β. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Θα ήθελα για να τα καταλάβουμε όλα και να γυρίσω και λίγο σ' αυτά που είπε η Λουκία Αικατερινιάδου προηγουμένως, να δούμε πώς γίνεται αυτό το δίκτυο.

Αυτό το δίκτυο είναι ένα δίκτυο τυπικό με την έννοια ότι προβλέπεται από ένα πρόγραμμα, είναι μέρος ενός προγράμματος, άρα πρέπει να υπακούει στη λογική αυτού του προγράμματος και να εξυπηρετεί και την ανάπτυξη και εξέλιξη αυτού του προγράμματος. Από την άλλη μεριά όμως υπάρχει κάτι το οποίο πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν μας, ότι τα δίκτυα είναι ζωντανά, όταν είναι αυτό που είπε προηγουμένως ο Γιώργος Αμανατίδης στην εισήγησή του, ενδογενή.

Δηλαδή εμείς έχουμε αυτή την εμπειρία δικτύου το οποίο είναι ζωντανό, γιατί ξεκινάει από τους ίδιους τους ενδιαφερομένους, δε ήρθε από πάνω, είναι εθελοντικό και απαντά στις ανάγκες αυτών των μελών του. Ίσως θα έπρεπε το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο ξεκινώντας από τη λογική του αυτή να κοιτάξει να ενσωματώσει μ' έναν καλύτερο τρόπο τα ενδογενή δίκτυα, τα υπάρχοντα, τα οποία υπάρχουν ούτως ή άλλως. Και δεν είναι μόνο αυτό του LEADER, υπάρχουν και άλλα δίκτυα.

Και να βάζει ένα πλαίσιο και μάλιστα ν' αξιοποιεί αυτά τα οποία τα δίκτυα δίνουν προς όφελος είτε του προγράμματος του τρέχοντος είτε όμως και βλέποντας τη στρατηγική της επόμενης περιόδου. Νομίζω αυτό είναι μια λογική η οποία πρέπει να διέπει, βέβαια θέλει μια επεξεργασία, τώρα εδώ λέγεται απλά, όμως νομίζω ότι οι επιμέρους φορείς που εκπροσωπούνται εδώ θα μπορούσαν να συμβάλλουν σ' αυτό.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Η Ηρώ Τσιμπρή έχει το λόγο

Η. ΤΣΙΜΠΡΗ: Είμαι από την Αναπτυξιακή Αχαΐας. Εγώ θα ήθελα να κάνω μια πρόταση στα ερωτήματα που θέτετε για προσεχείς ΘΟΕ ή πιθανόν μια ημερίδα ή διημερίδα.

Θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή τα προγράμματα στην τρέχουσα περίοδο των LEADER έχουν ανάγκη να φανεί λίγο το τι συνέβη με τα τοπικά δίκτυα ποιότητας και πιθανόν οι δικτυώσεις που υπήρξαν σε κάθε περιοχή τι αποτελέσματα είχαν, τη βιωσιμότητα κάποιων από αυτά και πιθανό ν' απαντηθούν ερωτήματα και προβληματισμοί που αυτή τη στιγμή έχουμε και για νομικές μορφές που μπορεί αυτά τα δίκτυα να έχουν την τρέχουσα περίοδο ώστε να είμαστε πολύ πιο προετοιμασμένοι για να δούμε την αναγκαιότητα των δικτύων, των τοπικών συμφώνων ποιότητας στις περιοχές LEADER.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ο κ. Μπερέτσος έχει το λόγο.

Μ. ΜΠΕΡΕΤΣΟΣ: Είμαι από την αναπτυξιακή εταιρεία ΠΑΡΝΩΝΑΣ. Ο λόγος που είμαι σήμερα εδώ είναι ότι πραγματικά το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο έχει μια λειτουργία και μια αποτελεσματικότητα τα τελευταία δυο χρόνια, για μας όπως πολύ αναλυτικά περιέγραψε ο Γιώργος Αμανατίδης, είναι πολύ σημαντικό η εμπειρία και η τεχνογνωσία στην ύπαιθρο και οι καλές πρακτικές που έχουν

εφαρμοστεί μέσα από τα προγράμματα να μπορούν να ανεβαίνουν σ' ένα τέτοιο επίπεδο και να γίνονται εν ολίγοις κτήμα ενός τέτοιου δικτύου.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης πραγματικά καινοτομεί λέγοντας μόνο και το θέμα της σημερινής συνεδρίασης, «Ο λόγος στα Μέλη», δεν ξέρω αν αυτή τη στιγμή στη χώρα μας ποια Υπουργεία δουλεύουν πάνω σε μια λογική δικτύων και πώς συζητάνε για την επόμενη περίοδο ή και πως έχουν τη δυνατότητα να ισορροπούν αυτό που είναι έργο ενός προγράμματος αλλά ταυτόχρονα ένας ανοιχτός διάλογος για να δούμε τι θα κάνουμε.

Δε συμμερίζομαι τους φόβους, γιατί είναι εδώ 40 αναπτυξιακές, είναι γιατί θέλουν να είναι και δε θα ψηφίσουμε στο τέλος της διαδικασίας. Άρα λοιπόν, οτιδήποτε είναι συμμετοχικό και είναι ad hoc και είσαι εκεί γιατί έχεις να πει κάτι, εγώ στην εμπειρία μου δεν το φοβάμαι αυτό το διάλογο. Αντίθετα, σχήματα τα οποία σχεδιάζονται από πάνω με μια αντιπροσωπευτικότητα του μεγέθους, εξελίσσονται σε γραφειοκρατικά και άνευρα σχήματα που δε δίνουν αποτέλεσμα.

Νομίζω ότι σήμερα η κουβέντα που έγινε και η κουβέντα που γίνεται τώρα, η εμπειρία των ανθρώπων που βλέπω στην αίθουσα όλα αυτά τα χρόνια αλλά και καινούργιες απόψεις και καινούργιους ανθρώπους που βλέπω, θα οδηγήσουν σε κάτι θετικό.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Η κα Παπαδοπούλου έχει το λόγο.

Λ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Χαιρετώ κι εγώ. Προέρχομαι από το ΑΠΘ, από το Τμήμα Μηχανικών, Χωροταξίας και Ανάπτυξης.

Νομίζω πως εκφράζω όλους τους παρόντες για τις ευχαριστίες, επαναλαμβάνοντας τους προλαλήσαντες για το θέμα αυτό και τονίζοντας ότι αυτή η διαδικασία είναι από μόνη της μια καινοτομία. Άρα υπακούει στον πρώτο στόχο της επόμενης προγραμματικής περιόδου, την καινοτομία και την έρευνα. Σαν τέτοια τη θεωρώ μια γέννα. Και σα γέννα είναι μια υπόσχεση και μια ελπίδα. Πιστεύω όλοι μας έχουμε τέτοιες προσδοκίες.

Επιτρέψτε μου τώρα να σας φέρω την πολύ φρέσκια εμπειρία, ερχόμενη από το συνέδριο του ΟΟΣΑ την προηγούμενη εβδομάδα στη Σιβηρία, με τίτλο ακριβώς την «Καινοτομία στον αγροτικό χώρο». Η διαπίστωση ήταν, αυτή που όλοι καταλαβαίνουμε κι εδώ σήμερα και αυτή η οποία φέρνει την αναγκαιότητα του ΕΑΔ, δηλαδή το γεγονός ότι η παλιά ροή

της γνώσης, της πληροφορίας της καινοτομίας από το Υπουργείο μέσω των γεωργικών εφαρμογών στο γεωργό αγρότη, πλέον δεν υπάρχει αυτή η γραμμή.

Αντ' αυτής, οι χώρες του ΟΟΣΑ δέχονται την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση. Δηλαδή είναι πολύ πιο δύσκολο σήμερα αν θα το λέγαμε να σχεδιάσει κανείς πολιτική και οι διοργανωτές εδώ το αντιλαμβάνονται καλύτερα, απ' ό,τι ίσως ήταν παλιότερα. Πρέπει λοιπόν όλες αυτές οι ανάγκες, όλοι αυτοί οι εμπλεκόμενοι φορείς, όλοι οι φορείς του αγροτικού χώρου να έρθουν μαζί. Για την κατανόηση τη δική μου, αυτό κάνει το Αγροτικό Δίκτυο.

Κι αν θέλετε για την πρώτη αίσθηση τη δική μου, αυτή η σύνθεση που δε μπορώ να πω ότι έχω πλήρη χαρτογράφηση, δε νομίζω ότι είναι αυτή η οποία θα ήθελα ένα ΕΑΔ να δώσει. Είναι βέβαια τα Πανεπιστήμια και η έρευνα η οποία φαίνεται να μονοπώλησε τουλάχιστον τις παρεμβάσεις, είναι οι δομές οι διοικητικές, οι πολιτικοδιοικητικές γιατί αυτές έχουν εμπειρία σχετική, αλλά για τη γνώμη τη δική μου χρειάζεται περισσότερο το δίκτυο αυτό να πάει στο χωράφι, να πάει στη βάση, να πάει στο πεδίο, να φέρει αυτό που υπαινίχθηκε σαν ενδογενή ανάγκη και έρευνα και προοπτική ανάπτυξης του αγροτικού χώρου.

Σαν μια τέτοια λοιπόν διαπίστωση θα περίμενα να δω σε μια άλλη συνεδρίαση, σε μια άλλη προοπτική μεγαλύτερη αντιπροσώπευση της βάσης. Και δε θα τόνιζα ότι εμείς στα Πανεπιστήμια ή εμείς που είμαστε εδώ έχουμε τη γνώση, αντίθετα μάλιστα. Πολλές φορές η γνώση, η πραγματική, αυτή που έχει ουσία και αυτή η οποία έχει εφαρμογή μπορεί να προέρχεται από τους ίδιους, να μην υποτιμάμε, τους γεωργούς.

Μπορεί να προέρχεται από κάποιον τον οποίο εμείς οι επιστήμονες ποτέ δε σκεφτήκαμε ή στην πορεία της ενασχόλησής μας το ξεχάσαμε φεύγοντας από την επαρχία και ερχόμενοι στις διάφορες δομές της Διοίκησης ή της έρευνας κτλ. Είναι σημαντικό αυτό το γεγονός κατά την άποψή μου, όπως επίσης ότι όλη αυτή η γνώση δεν είναι προσωπική του καθενός μας. Πρέπει ο κάθε ένας από μας με κάποιον τρόπο να το περάσει αυτό μέσα στους θεσμούς από τους οποίους προέρχεται.

Κι αυτό είναι που είναι το ζητούμενο, η θεσμική γνώση. Αν θα μπορούσα να μην πάω παραπάνω, να ευχαριστήσω για την προσοχή σας.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ. Μήπως θα μπορούσατε να μας υποδείξετε πώς θα μπορούσε να γίνει αυτό; Δηλαδή έχουμε για παράδειγμα την ΠΕΝΑ, έχουμε τους συνδικαλιστές, πώς αλλιώς θα μπορούσε να γίνει;

Λ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Πραγματικά μου θυμίζετε μια από τις εισηγήσεις οι οποίες παρουσιάστηκαν προχθές στο συνέδριο και είναι το Northern Ruland Network, έτσι το λένε. Είναι μια εμπειρία η οποία είναι σ' εφαρμογή εδώ και αρκετά χρόνια στην περιοχή του Newcastle της Αγγλίας, όπου οι τοπικοί φορείς, όχι μόνο Πανεπιστήμια, αλλά με το συντονισμό του Πανεπιστημίου έκαναν ένα δίκτυο στο οποίο εμπλέκονται όλοι οι φορείς ανάπτυξης της περιοχής.

Και τι ήταν η εργασία: Μας παρουσίασε πραγματικά το Πανεπιστήμιο, παρακολούθησε όλο αυτό το σύστημα πώς δούλεψε όντας και αυτό μέλος και μας έδωσε τ' αποτελέσματα αν πραγματικά αυτό που έθεσαν ως στόχο, την καινοτομία, το συγκεκριμένο δίκτυο, αν το πέτυχαν. Δεν ήταν ενθαρρυντικά τ' αποτελέσματα. Πολλά από τα μέλη του δικτύου δεν είχαν καταλάβει τι είναι καινοτομία. Πολλά δεν ήξεραν ότι αυτή η πόλη του Newcastle η οποία κηρύχθηκε σαν Science City, πόλη της επιστήμης, θέλοντας να φύγει από το ιστορικό της, των ανθρακωρύχων και της υποβάθμισης των ναυπηγείων, είπε θα δώσει έμφαση στην επιστήμη.

Πολλά από τα μέλη του δικτύου τα οποία υποτίθεται ότι έκαναν ανάπτυξη, τα οποία δικτυώθηκαν μεταξύ τους, τα οποία είχαν και τη συμβολή του Πανεπιστημίου, δεν ήξεραν τι είναι αυτό το πράγμα. Άρα, αν θα μπορούσα να κλείσω μ' αυτό, αυτό που γεννιέται τώρα πρέπει να το παρακολουθήσουμε κι αυτό το ίδιο. Και υπάρχουν μεθοδολογίες επιστημονικές και γνώσεις και προτάσεις. Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε.

Γ. ΖΑΛΙΔΗΣ: Επειδή η ερώτηση του Πέτρου θεωρώ ότι είναι πολύ επίκαιρη και η Ελένη το είπε σωστά, έχουμε ένα πολυεπίπεδο σύστημα το οποίο πρέπει με κάποιο τρόπο να εκφραστεί και όντως μιλάμε για πολυεπίπεδο, αυτό είπα κι εγώ στην εισήγησή μου, αυτό σημαίνει και ελέγχθη και από άλλους ομιλητές, νομίζω το είπε και ο Γιώργος Αμανατίδης στην παρουσίασή του, ότι έχουμε υποδίκτυα τα οποία δουλεύουν, ετοιμάζουν τις εισηγήσεις και έρχονται

στο ολοκληρωμένο δίκτυο και φέρνουν την εισήγηση αυτή για να δούμε πώς θα φτάσουμε πραγματικά εκεί που το είπε και ο Αρτέμης.

Και εν πάση περιπτώσει το υποκείμενο η αγροτική ανάπτυξη, είναι ο παραγωγός. Άρα, ο stake holder ο τελικός είναι ο παραγωγός. Αυτό όμως δε μπορεί να γίνει σε μια αίθουσα και να έχουμε και ολική εκπροσώπηση. Άρα επειδή η ερώτησή σου Πέτρο ήταν συγκεκριμένη, πώς θα γίνει αυτό το πολυεπίπεδο, πρέπει προτού φτάσουμε σ' ένα κομμάτι ολοκληρωμένο να έχουμε δυο τρία θεματικά τοπικά χωρικά τα οποία θα προετοιμάσουν τις κεντρικές εισηγήσεις για να βγουν και τα συμπεράσματα.

Άρα να πάει από κάτω προς τα πάνω κάτι και να έρθει σ' ένα κεντρικό και να κλειδώσει. Αν αυτό ήταν, νομίζω ότι και η Ελένη θα συμφωνήσει σ' αυτό.

B. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: (Τοποθέτηση εκτός μικροφώνου)

Γ. ΖΑΛΙΔΗΣ: Μπορεί να είναι εθελοντικά, μπορεί να ξεκινήσει και μια πρωτοβουλία σε χωρικό κομμάτι γιατί και το χωρικό δεν είναι ομοιόμορφο στην Ελλάδα. Μπορεί να έχουμε και διαφορετικότητες, άλλο ο κάμπος της Θεσσαλονίκης, άλλο της Θεσσαλίας και άλλο όταν μιλάμε για ημιορεινές περιοχές. Άρα αυτή η εκπροσώπηση έχει και διαφορετικότητα σε άλλο επίπεδο.

B. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Επομένως, συγνώμη, για να συμπληρώσω αυτό που είπα προηγουμένως, υπάρχουν εθελοντικά δίκτυα πραγματικά.

Αναφέρθηκε προηγουμένως η ΠΕΝΑ, υπάρχει το δίκτυο LEADER, υπάρχουν οι αγροτικοί Συνεταιρισμοί οι οποίοι εκπροσωπούνται από την ΠΑΣΕΓΕΣ εδώ. Αυτά είναι συγκεκριμένα. Πρέπει το ΕΑΔ κατά γνώμη μου να δει εκεί που δεν υπάρχουν αυτά, να βοηθήσει ίσως, να εμπυχώσει στο να δημιουργηθούν και έτσι, από αυτά ν' αντλήσει.

Διότι μόνο αυτά τα δίκτυα με βάση την εμπειρία μας είναι αυτά τα οποία είναι ζωντανά και μπορούν στην ουσία να φέρουν αυτή τη γνώση που υπονόησε η κα Παπαδοπούλου, προκειμένου μετά εσείς να κάνετε τη σύνθεση και να τ' αξιοποιήσετε για το πρόγραμμα, που είναι ένας στόχος κι αυτό, ή και για την επόμενη προγραμματική περίοδο στη στρατηγική σας.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Δηλαδή εννοείτε να τα δημιουργήσει κιόλας.

Β. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Κάπου υπάρχουν ήδη και κάπου να ευνοήσει, να εμπυχώσει ώστε εκεί που δεν έχουν πάρει μια μορφή, να δημιουργηθούν. Γιατί υπάρχει μια ανάγκη γι' αυτό το πράγμα.

Απλώς κάποιες φορές σε κάποιες περιπτώσεις χρειάζεται και μια εμπύχωση για να γίνει κάτι. Π.χ. αυτό που είπε η συνάδελφος, τα δίκτυα τοπικής ποιότητας που έγιναν στις περιοχές του LEADER, έγιναν με την εμπύχωση των αναπτυξιακών εταιρειών τοπικά. Δεν έγιναν από μόνα τους. Το κατάλαβαν οι παραγωγοί, οι τοπικοί επενδυτές ότι χρειάζεται αυτό το πράγμα αλλά χρειαζόταν κάποιος σαν καταλύτης που να τους βοηθήσει και στην οργάνωση.

Λ. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΑΔΟΥ: Κτηνοτροφία σημαίνει κάτι άλλο, αρωματικά σημαίνει ένα τρίτο, πολλαπλασιαστικό υλικό σημαίνει ένα τέταρτο. Όταν μίλησα πριν για ευέλικτες δομές, αυτό το πράγμα είχα στο κεφάλι μου, ότι εδώ έχετε τους τεχνοκράτες, έχετε τους επιστήμονες, λείπει ουσιαστικά το βασικό υποκείμενο. Δεν υπάρχουν οι αγρότες. Δεν είναι αντιπροσωπευτική και δε θα μπορέσει ποτέ να είναι αντιπροσωπευτική η συμμετοχή όταν είναι σε επίπεδο συνδικαλιστικής οργάνωσης ή σε επίπεδο μιας πανελλήνιας Ένωσης.

Μόνο το θεματικό είναι αυτό που θα αφήσει ν' αναδειχθεί ο άνθρωπος που ξέρει και έχει να μεταφέρει και best practices και ιδέες και προτάσεις και καταγραφή αναγκών και προβλημάτων. Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε.

Γ. ΖΑΛΙΔΗΣ: Νομίζω θα συμφωνήσω, το είπα κι εγώ αλλά δεν αρκεί.

Έτσι κι αλλιώς και λίγο θα ξεφύγω από τα δικά μας, η οδηγία – πλαίσιο για τα νερά μας δίνει την υποχρέωση να αξιολογήσουμε μια λεκάνη απορροής. Το είδαμε αυτό και στα νιτρικά, ήμαστε υποχρεωμένοι να ολοκληρώσουμε και να κάνουμε την όποια επίπτωση υπήρχε την περιβαλλοντική κι επειδή θα μιλήσουμε για αγροπεριβαλλοντικά μετά, να ολοκληρώσουμε και χωρικά.

Άρα το θεματικό ναι, ένα επίπεδο, επειδή όμως κάποιοι άλλοι κανόνες, και μιλάμε για άλλον τομέα βέβαια, είναι τα νερά αλλά δεν έχει σημασία, εκεί είναι η επίπτωση και τα εδάφη, θα πρέπει να το δούμε αναγκαστικά και χωρικά και θεματικά. Άρα πρέπει οι ομάδες αυτές να είναι

θεματικές με χωρική οντότητα τη λεκάνη απορροής όπως ορίστηκε, που έχει μέσα και τα NATURA και όλα.

Αυτή είναι η ολοκληρωμένη άποψη σε συνέχεια αυτών που είπε η κα Αικατερινιάδου.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ο κ. Πάτρας έχει το λόγο.

Π. ΠΑΤΡΑΣ: Να πω λίγο για το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο. Το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο όπως είπαμε, είναι ένα πράγμα το οποίο προβλέπεται από τον κανονισμό.

Αφορά τον πυλώνα 2, αφορά το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης. Είτε μας αρέσει είτε δε μας αρέσει, να το κρίνουμε καλό ή κακό, είναι αυτό, είναι 4 άξονες προτεραιότητας κι ένα μενού από 39 μέτρα. Το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο λοιπόν εμπλέκει τους φορείς που διοικούν το πρόγραμμα, τις αρμόδιες Διαχειριστικές Αρχές και τις Αρχές Πληρωμής και τους δικαιούχους των μέτρων.

Αυτό είναι ο σκοπός του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου. Οι δικαιούχοι των μέτρων, αυτοί δηλαδή που ωφελούνται, γι' αυτούς πρέπει να γίνει. Συμφωνώ λοιπόν ότι εδώ έχουμε ένα πρόβλημα αντιπροσωπευτικότητας το οποίο δεν ξεκινάει αυτό καθαυτό από το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, κατ' αρχήν ξεκινάει από το πρόβλημα αντιπροσώπευσης των γεωργών.

Γιατί όταν μιλάμε για αγροτική ανάπτυξη, για μένα ο αγρότης και ο γεωργός είναι διαφορετικό πράγμα. Έτσι το έχω μάθει. Γεωργός είναι αυτός που είναι γεωργός, αγρότης είναι και αυτός ο άνθρωπος που ζει στην ύπαιθρο. Γιατί όταν μιλάμε για αγροτική ανάπτυξη δε μιλάμε για γεωργική ανάπτυξη, μιλάμε για την ανάπτυξη της υπαίθρου. Το χωριό μπορεί να έχει γεωργούς αλλά έχει και τον παντοπώλη, έχει και τον μικροβιοτέχνη, έχει και αυτόν που θα κάνει λίγο τουρισμό, είναι σύνθετη ενότητα.

Έχει το Κέντρο Υγείας που αφορά το Υπουργείο Παιδείας, έχει τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα που αφορά το Υπουργείο Ανάπτυξης, είναι ευρύτερο πράγμα η ανάπτυξη του αγροτικού χώρου. Δεν αφορά μόνο το γεωργό.

Βλέπω βέβαια κενό πραγματικά όσον αφορά την αντιπροσώπευση των γεωργών, γιατί πραγματικά μεγάλη δουλειά η οποία

μπορεί να γίνει και είναι αυτός ο τελικός αποδέκτης. Όπως επίσης δε βλέπω εδώ και αντιπροσώπευση π.χ. των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Δε βλέπω αντιπροσώπευση τι γίνεται με τα δάση μας. Ποιοι είναι εδώ πέρα δηλαδή, όλο αυτό το πράγμα. Έχουμε μέτρα, μια κατηγορία παρεμβάσεων για το δασικό πλούτο.

Αυτά όμως αφορούν εμάς σαν Έλληνες, δεν αφορούν το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο, αν αντιλαμβάνεστε τι θέλω να πω, γιατί δεν έχουμε κουλτούρα συνεργασίας, δεν έχουμε κουλτούρα να συνεργαζόμαστε με την έρευνα κτλ. Ξαναλέω βέβαια, τα οποία υποθέτω ότι εσείς σαν Καθηγητές πρέπει να τα ξέρετε, ότι ιδού πεδίο δόξης λαμπρό στο 1420 για το EIP, το European Innovation Partnership.

Ολόκληρο εργαλείο σχεδιάζεται για πρώτη φορά, αποτελεί μέρος του κανονισμού του επομένου, ήδη η DG-Agri έβγαλε διαγωνισμό για το facility network γιατί θα έχει δικό της εργαλείο υποστήριξης στις Βρυξέλλες και αφορά την για πρώτη φορά συστηματική εισαγωγή του clustering στον αγροτικό χώρο. Πανεπιστήμια, ερευνητικοί Οργανισμοί, Ιδρύματα, παραγωγοί, μεταποιήσεις, όλη η αλυσίδα αυτή θα πρέπει να δουλεύει και θα έχει δικό της εργαλείο.

Ιδού λοιπόν πεδίων δόξης λαμπρό, διότι πρέπει να σας πω κα Αικατερινιάδου ότι το δικό σας δίκτυο, το καθηγητικό, το ερευνητικό που ξέρουμε ότι είναι σπουδαίο, αλλά πρέπει να ξέρετε ότι τα προϊόντα σας τα διαβάζει το 1% του πληθυσμού. Είναι δικό σας, εσωτερικό ζήτημα, δεν αφορά τους υπόλοιπους. Τα papers δεν τα διαβάζω εγώ, καταλάβατε; Αυτό που κάνετε, το θέμα είναι πώς θα βγει μπροστά, αυτό είναι ένα ζήτημα.

Άρα, αγαπητέ Πέτρο κλείνοντας, εμείς παραμένουμε, επειδή έχουμε καλώς ή κακώς αποκτήσει μια κουλτούρα συνεργασίας μέσω του δικτύου. Θέλουμε να συνεργαστούμε με όλα τα δίκτυα και με όλους τους φορείς. Θέλουμε όμως κι ένα δικό μας πράγμα διότι έχουμε μια συγκεκριμένη οπτική τι σημαίνει τοπική ανάπτυξη, έτσι κι αλλιώς μας προβλέπει, θα το βρούμε μπροστά μας στην επόμενη προγραμματική περίοδο.

Δε θέλουμε να κάνουμε καινούργια δομή, δε μας ενδιαφέρει ούτε θέλουμε να κάνουμε καμία δομή. Εδώ είναι η δομή. Θέλουμε να κάνουμε θεματικές ομάδες εργασίας σε θέματα που θα μας απασχολήσουν, από

κοινού θα τα καθορίσουμε και από σας εκείνο που θέλουμε είναι να μας παρέχετε την τεχνική υποστήριξη. Εμείς είμαστε άνθρωποι που μπορούμε να διαβουλευθούμε, να πούμε την άποψή μας, να μεταφέρουμε την εμπειρία μας.

Να φτιάξουμε το κατευθυντήριο πλαίσιο για την επόμενη προγραμματική περίοδο για όλα αυτά τα πράγματα που συζητάμε, να μην έρθει στο παραπέντε και θα κληθεί τότε ο διοικητικός μηχανισμός να βγάλει τις ΚΥΑ μέσα σε μια εβδομάδα και μετά, αντιλαμβάνεστε τι γίνεται.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ, θα το δούμε θετικά αυτό που μας έχετε ζητήσει και νομίζω ότι θα κανονίσουμε συναντήσεις δυο φορές το χρόνο στις οποίες θα πρέπει να συζητήσουμε πρώτα για το πώς θα γίνει. Όσο για τα δάση είναι μέλος μας η Γενική Διεύθυνση Δασών.

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Επειδή και με βάση την πρόταση που έκανα ξεκίνησε ένας διάλογος, αυτό είναι πολύ καλό, να δεσμευτώ στην επόμενη συνάντησή μας να κάνω μια συγκεκριμένη εισήγηση, πώς βλέπω και με βάση όσα ακούστηκαν πολύ ωραία εδώ, την παρακολούθηση της πορείας ενός προϊόντος μέσω συνεργασιών, να μην πούμε δικτύων κτλ., από το χωράφι μέχρι το ράφι, έτσι ώστε να δούμε σε κάθε φάση ποιοι είναι οι εμπλεκόμενοι, τι συμφέροντα έχουν με τη θετική σκοπιά και εννοείται, με ποιους μηχανισμούς θα βγαίνει από κάθε επίπεδο μια συνισταμένη πρόταση η οποία θα γίνει μια τελική πρόταση η οποία θα πρέπει να συζητηθεί.

Νομίζω ότι η λογική του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου που μπορεί τελικά να ονομάζονται και Ομάδες Εργασίας αυτές του Εθνικού Αγροτικού δικτύου, όπου, επαναλαμβάνω, θα δημιουργήσουμε μια στρατηγική υπεραξίας στην ελληνική αγροτική παραγωγή, κι εγώ το λέω το «αγροτική» για να πω ότι δεν είναι μόνο γεωργία αλλά και κτηνοτροφία, για να δώσουμε μια υπεραξία σ' αυτό που παράγεται στη χώρα από το οποίο και από κάθε φάση του θα πρέπει να κερδίζουν όσο το δυνατόν περισσότερα αυτοί που πρέπει να κερδίζουν.

Νομίζω ότι αν μ' εξουσιοδοτείτε για κάτι τέτοιο θα σας το παρουσιάσω σε μια επόμενη συνάντηση αφού το δουλέψω με κάποιους ανθρώπους εδώ. Πάντως αυτό λείπει. Παρακολουθούμε το ΕΠΑΑΥ, το προηγούμενο πρόγραμμα, το ΠΑΑ. Δεν υπάρχει καμία διαδικασία, επαναλαμβάνω, που να παρακολουθεί το προϊόν. Και για να μην

παρεξηγηθούμε, όταν λέμε «δίκτυα σε κάθε επίπεδο», το είπε και ο Βασίλης νωρίτερα, π.χ. εννοούμε, εδώ είναι ο κ. Τσιφόρος, η ΠΑΣΕΓΕΣ είναι ένα θεσμοθετημένο δίκτυο. Απλώς θα πρέπει μέσα από μια ενδογενή διαδικασία ν' αναδείξει μια φάση την οποία εκτιμούμε ότι θα είναι υπεύθυνη ν' αναδείξει.

Και αυτό το διάγραμμα ροής εργασιών με τις υπευθυνότητες, αν θέλετε σας το παρουσιάζω.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ. Ο κ. Παπαδημητρίου από ΑΝΒΟΠΕ έχει το λόγο.

κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Όσον αφορά το κανονιστικό κομμάτι νομίζω ότι ο Παναγιώτης Πάτρας το έθεσε πάρα πολύ σωστά: Υπάρχουν όπως και βγήκε σαν αναγκαιότητα από την κουβέντα, και πολλές άλλες αγωνίες και ανάγκες. Πού είναι οι αγρότες; Τι θα παράγουμε;

Αναφέρθηκε πριν σε κάποια ομιλία αυτό που είπατε, το πανηγύρι που ξεκίνησε με το ρόδι. Είχε ξεκινήσει κι ένα πανηγύρι για το ιπποφάες, για πολλά τέτοια πράγματα. άκουσα την κυρία πριν, ακριβώς πριν, κι εγώ προέρχομαι και από αγροτική οικογένεια και από χωριό το οποίο όταν πήγαινα είχε 100 παιδιά και τώρα έχει κλείσει, για την ανάγκη της επιστροφής στην ύπαιθρο.

Τρεις παρατηρήσεις: Η πρώτη είναι η εξής: Υπήρξε μια πολιτική απόφαση στη χώρα αυτή, γιατί εμείς υλοποιούμε οι εκτελεστές, άλλοι αποφασίζουν για μας, υπήρξε μια πολιτική απόφαση. Ποια ήταν αυτή: Η μείωση του αγροτικού πληθυσμού από το 30% στο 10%. Σήμερα, στην εποχή της κρίσης, υπάρχει μια αντιπρόταση σ' αυτό που έχει γίνει; Δηλαδή μιλάμε για αγροτική παραγωγή. Ποια αγροτική παραγωγή; Στο σιτάρι, στο βαμβάκι, στον καπνό, στο λάδι;

Εδώ και η κορωνέικη ελιά σε λίγο θα την κάνουν πατέντα οι Αμερικάνοι. Ποιο μέγεθος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού θα γυρίσει στην ύπαιθρο; Και με τι θ' ασχοληθεί; Δηλαδή, έχουμε αυτάρκεια γεωργικών προϊόντων; Σε ποιους τομείς μπορούμε να την καλύψουμε; Αυτή τη στιγμή τα στρατηγικά αποθέματα της Ελλάδας στο σιτάρι δε μας φτάνουν για ένα μήνα. Θα γυρίσουμε στο σιτάρι, θα γυρίσουμε στο λάδι, θα γυρίσουμε στο τυρί; Θα γυρίσουμε σε τι;

Η Θεσσαλία θα βγάλει σιτάρι, η Ηλεία θα βγάλει λαχανικά και η ορεινή Αρκαδία θα βγάζει τυρί; Θα πρέπει ν' αποφασίσουμε γι' αυτό και θα πρέπει να υπάρξει ένας σχεδιασμός προς αυτή την κατεύθυνση. Δηλαδή μιας χωροθέτησης. Πώς υπάρχει μια χωροθέτηση που δεν έχει γίνει ακόμα στην αιολική ενέργεια, στην ηλιακή ενέργεια, σε οτιδήποτε; Ποια θα είναι η χωροθέτηση; Τι θα παράγει η κάθε περιοχή και τι θα προσθέσει στο ΑΕΠ;

Αυτό είναι το ζητούμενο. Αν εγώ έχω 50 στρέμματα και είναι πολυτεμαχισμένα, πώς θα γίνει ένας αναδασμός και πώς θα συνενώσουμε αυτές τις εκτάσεις για να παράγουν συγκεκριμένα πράγματα; Είπε κάποιος πριν σε μια ομιλία ότι οι αποθήκες, οι ζωοτροφές, δεν ξέρουμε ας πούμε ο κτηνοτρόφος σε ποια αποθήκη θ' απευθυνθεί για να βρει το απόθεμα για ν' αγοράσει τη ζωοτροφή του.

Έχουμε ένα έλλειμμα στη ζωική παραγωγή της τάξεως του 70% στο βόειο κρέας. Είναι δυνατόν; Έβγαλε μια έκθεση η ΠΑΣΕΓΕΣ πριν κάποιους μήνες η οποία θάφτηκε, που όταν είχε ξεκινήσει η μεγάλη τρομοκρατία του πληθυσμού ότι θα πεινάσουμε αν μας σταματήσουν τις εισαγωγές και μίλησε για 95% αυτάρκεια στα γεωργικά προϊόντα. Ισχύει;

Είχε 135 στο ρύζι αλλά στο σιτάρι είχε έλλειμμα, είχε 50. ποιος είναι ο σχεδιασμός τελικά, ποιος θα είναι ο στόχος της αγροτικής παραγωγής; Εγώ προήλθα από αγροτική οικογένεια και δεν έχω κανένα πρόβλημα ν' αφήσω τις σπουδές μου και τα μεταπτυχιακά μου και όλα, να ξαναγυρίσω. Αλλά μην ξεχνάμε ότι ο κόσμος έφυγε από τα χωριά όχι γιατί το ήθελε, αλλά γιατί δε μπορούσε να ζήσει.

Αυτό τον ώθησε στην αστυφιλία. Ούτε στη Γερμανία ούτε στην Αμερική, δεν πέρασαν καλά, τουλάχιστον οι πρώτες γενιές που έφυγαν. Και τώρα όσοι προσπαθούν να γυρίσουν πίσω, με ποια παραγωγική βάση και με ποια βοήθεια; Ασφαλώς και μπορεί να μην είναι αντικείμενο του συγκεκριμένου δικτύου ένας προβληματισμός στρατηγικής στο τι θα παράγει ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα. Ποια θα είναι εκείνα τα 5, 10, 15, 20 προϊόντα ώστε να δρομολογήσει και να δώσει όλες τις δυνάμεις και η οργανωμένη πολιτεία αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό και να παραχθούν;

Αυτό είναι ευρύτερο από το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο. Αλλά αυτό θα πρέπει ν' απασχολήσει. Δε μπορεί η Ελλάδα που τα παράγει εν δυνάμει

όλα να εισάγει. Δε μπορεί ένα αγροτικό προϊόν –εγώ το κάνω, όταν πηγαίνω στο σούπερ μάρκετ πλέον αγοράζω ό,τι έχει ελληνική ταμπέλα ή ό,τι παρασκευάζεται στην Ελλάδα.

Αν δεν υπάρξει αυτός ο στρατηγικός σχεδιασμός και ν' αποφασίσουμε επιτέλους πόσοι αγρότες θα δουλέψουν, πόσοι γεωργοί θα είναι σαν ποσοστό, θα είναι 10, θα είναι 15, θα είναι 20, μεμονωμένες ενέργειες δε φέρνουν αποτελέσματα. Ο καθένας προσπαθεί μέσα από αυτή τη διαδικασία να επιβιώσει ως άτομο και ως οικογένεια. Αλλά όχι ως κοινωνία. Και το ερώτημα αυτών των συναθροίσεων είναι πώς θα επιβιώσουμε ως κοινωνία κι όχι ως άτομα ή ως μικρές ομάδες συμφερόντων. Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε πολύ, να υπενθυμίσουμε όμως ότι το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο δεν κάνει πολιτική. Σε καμία περίπτωση αυτό. Κάποιες προτάσεις ίσως μπορούν να γίνουν.

Γ. ΖΑΛΙΔΗΣ: Από την πρώτη συνάντηση που είχε γίνει, το πρώτο συνέδριο στην Πλάκα, όταν σε μια Ομάδα Εργασίας υπήρχαν κάποιοι προβληματισμοί και κάποιες τοποθετήσεις, είχα κάνει μια πρόταση η οποία καταγράφηκε, σχετικά με το ρόλο της αγροτικής δικτύωσης σήμερα, γενικά το ρόλο του δικτύου.

Είχαμε κάνει μια παρατήρηση η οποία καταγράφηκε και αφορούσε το εξής: Να γίνει καταγραφή των μελετών που αξιοποιούν τα Ινστιτούτα, τα Πανεπιστήμια, οτιδήποτε, σχετικά με κάποια προϊόντα και να γίνει μια κωδικοποίηση, να δημιουργηθεί μια Τράπεζα πληροφοριών από το ΕΑΔ, να υπάρξει έστω σαν πρώτη ενέργεια ένα αποτέλεσμα.

Να δημιουργηθεί στο επόμενο μια εγκυκλοπαίδεια, ένα αρχείο που να καταγράφει τ' αποτελέσματα σχετικά με κάποια προϊόντα, το ρόδι π.χ., με εξειδικευμένα αγροτικά προϊόντα, όχι γεωργικά, αγροτικά προϊόντα, με οτιδήποτε προεργασία έχει γίνει μέχρι σήμερα σε επίπεδο επιστημονικό πανελλαδικά, ούτως ώστε να υπάρξει επιτέλους είτε σε άλλες μορφές και δράσεις που αναφέρθηκαν οι προλαλήσαντες για να υπάρξει έστω σα σημείο αναφοράς από το ΕΑΔ ένα αποτέλεσμα.

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν πολύ σεβαστές τοποθετήσεις θεωρητικές και επιστημονικές, που εγώ δεν έχω και την ικανότητα να μπω σ' αυτή τη διαδικασία. Αλλά κάποια στιγμή πρέπει να υπάρξει ένα αποτέλεσμα

από το ΕΑΔ και να πει «κύριοι, αυτή τη στιγμή υπάρχει ένα καταγεγραμμένο υλικό που μπορεί το κάθε περιφερειακό τμήμα αγροτικής ανάπτυξης ν' απευθυνθεί και να πάρει στοιχεία που να ενημερώσουν τον τοπικό πληθυσμό εξειδικευμένα.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ευχαριστούμε. Το λόγο έχει η κα Μπάου.

A. ΜΠΑΟΥ: Είμαι Προϊσταμένη Τμήματος Γάλακτος Αλιευμάτων κλπ του Υπουργείου Γεωργίας.

Ήρθα εδώ σήμερα με δυο τρεις στόχους. Θέλω να γνωρίσω τα σχετικά άτομα που χρειάζομαι για τη δουλειά μου και τους σχετικούς φορείς. Αν δεν το πετύχω αυτό, πιστεύω θα έχω αποτύχει. Και νομίζω ότι αν λειτουργούμε όλοι έτσι δεν πρόκειται να χαθεί ο στόχος του δικτύου. Δηλαδή αν ξέρουμε τι περιμένουμε ο καθένας από αυτό. Επίσης νομίζω ότι μπορούμε να μεταφέρουμε από την εμπειρία μας το τι θέματα υπάρχουν στην ύπαιθρο και τι απασχολεί τους αγρότες, παρ' όλο που αυτοί δεν είναι εδώ τώρα.

Το κακό είναι ότι η πυραμίδα είναι ανάποδα, από πάνω έχουμε αρκετές δομές, έχουμε υπαλλήλους, όχι αρκετούς αλλά μπορούμε να πούμε ότι έχουμε αλλά στην εφαρμογή υπάρχει έλλειψη. Τα έμπειρα άτομα που δούλεψαν τα τελευταία 20 χρόνια στην ύπαιθρο, τώρα φεύγουν, παίρνουν σύνταξη. Και τα παιδιά που είναι 35-40 χρόνων, δε γνωρίζουν, δε μπορούν να εφαρμόσουν τα προγράμματα τα κοινοτικά.

Είναι τεράστιο θέμα αυτό το οποίο το ΕΑΔ με τίποτε δε μπορεί να το λύσει, αλλά πρέπει νομίζω να το θέσει οπωσδήποτε. Δε μπορούμε να μιλάμε για ποιότητα αν δεν έχουμε εξασφαλίσει δημόσια υγεία, υγειονομικά ζητήματα. Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ο κ. Κιοσέογλου έχει το λόγο.

I. ΚΙΟΣΕΟΓΛΟΥ: Γεια σας, είμαι από την Αναπτυξιακή Πέλλας. Πολύ σωστά, όπως είπε ο κ. Πάτρας, το Εθνικό Αγροτικό δίκτυο και επιβάλλεται και είναι εξ ανάγκης όπως ορίζεται και προβλέπεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αλλά στη ουσία ας το δούμε λίγο σα μια πυραμίδα.

Στην κορφή τι έχουμε: Έχουμε τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που λένε τι και πώς καθορίζεται η αγροτική πολιτική. Στη βάση τι έχουμε; Τους πολλούς, όπως είναι και στην πυραμίδα. Το γεωργό, τον αγρότη, το δασκόμο, τον αλιέα, τον καθένα, τον άνθρωπο που ασχολείται με

την αγροτική ανάπτυξη. Εδώ, σαν Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο έχουμε καθορίσει λίγο το οργανόγραμμα του κομματιού; Δηλαδή σε ποιο μέρος της πυραμίδας είμαστε;

Αν ήταν πολυκατοικία, στο ρετιρέ δεν είμαστε σίγουρα. Ούτε στο ισόγειο. Ποιος είναι ο ρόλος λοιπόν; Ποιες είναι οι αρμοδιότητες; Να τις καθορίσουμε, να σχεδιάσουμε λίγο πολύ αν έχουμε μόνο απλά συμβουλευτικό ρόλο, αν έχουμε μόνο ρόλο που θα συμβάλλει με τις απόψεις του στο ποια θα είναι η στρατηγική πολιτική ενός κράτους, της Ελλάδας; Διότι είπαμε ότι δεν πρέπει ν' ανακατευόμαστε ούτε με την πολιτική.

Απλά λίγο να προσπαθήσουμε να τους διαφεύσουμε γιατί στην Ελλάδα οργανώνουμε καλά, αλλά εκτελούμε χάλια.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Αν εκτελούμε χάλια αυτό θα το δείξει, γιατί είναι πολύ καινούργια η προσπάθεια. Θ' αποδείξουμε ότι δεν εκτελούμε χάλια. Ευχαριστώ πολύ.

A. ΜΠΑΟΥΡΗ: Επειδή έχει ακουστεί δυο τρεις φορές ότι στην Ελλάδα είναι έτσι κι είναι αλλιώς, προτείνω τουλάχιστον τα μέλη του δικτύου που είναι εδώ σήμερα να μη δεχόμαστε αυτή την τακτική, να μιλάμε έτσι. Δε μπορούμε να λέμε ότι οι Έλληνες είμαστε έτσι και είμαστε αλλιώς. Είμαστε διεθνείς πολίτες, τελειώσε. Υπάρχουν παλιές τακτικές τις οποίες μπορούμε να τις ξεπεράσουμε. Τις γνωρίζουμε, τελειώσαμε. Δε χρειάζεται να κάνουμε τη διάγνωση.

Ήθελα να πω ότι αυτό που ακούστηκε μια δυο φορές ήδη, σχετικά με το προϊόν, αν το δίκτυο μπει στη λογική των κανονισμών και των οδηγιών της Ένωσης που αντιμετωπίζουν τα θέματα τ' αγροτικά και τα κτηνοτροφικά οριζόντια, τότε νομίζω ότι δε μπορούμε να βάλουμε ούτε στόχους ούτε να πετύχουμε τίποτα. Κάθετα πρέπει να δούμε τα ζητήματα και να δούμε ποιους κανονισμούς και οδηγίες διαπερνά κάθε προϊόν για να φτάσει στον τελικό καταναλωτή. Γιατί αλλιώς νομίζω ότι θα χαθούμε αν το κάνουμε με οριζόντιο τρόπο. Ευχαριστώ και πάλι.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Η κα Χαραμή έχει το λόγο.

κα ΧΑΡΑΜΗ: Είμαι από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΑΑ. Απλώς να διευκρινίσω κάτι που ανέφερε ο κ. Μούχας για την αξιολόγηση του δικτύου.

Είναι τμήμα του συνόλου του ΠΑΑ, συνεπώς θ αξιολογηθεί όπως προβλέπει ο κανονισμός και το κοινό πλαίσιο για την παρακολούθηση και αξιολόγηση του προγράμματος. Θα γίνει δηλαδή όταν θ' αξιολογήσει στο σύνολό του το ΠΑΑ. Θα προσδιοριστούν η μεθοδολογία, ο τρόπος δηλαδή που θα γίνει η αξιολόγηση ώστε να χρησιμοποιηθεί στην ex post, στο τέλος.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Στο σημείο αυτό θα γίνει διακοπή για το φαγητό, που ίσως είναι πιο ενδιαφέρον αυτή τη στιγμή.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

Απογευματινή Συνεδρία

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

«Παράλληλα Εργαστήρια»

«Παρουσίαση στην Ολομέλεια των κυριότερων σημείων της Ενότητας Α΄ & Οργάνωση των παράλληλων εργαστηρίων»

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 3:

«Καταγραφή εμπειριών από την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο»

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ (Π. ΜΟΥΧΑΣ): Ξεκινάμε από τα Εργαστήρια για να μπορέσουν να ταξιδέψουν οι αγαπητοί Θεσσαλονικείς.

Στην απογευματινή συνεδρία θα χωριστούμε σε τρία παράλληλα Εργαστήρια. Τα δύο από αυτά αποτελούν συναντήσεις θεματικών ομάδων εργασίας. Η τελική συνάντηση της γνωστής ΘΟΕ «Έξυπνη ανάπτυξη» με επίκεντρο τις βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες και μια συνάντηση της νέας ΘΟΕ για το περιβάλλον και γεωργία, με θέμα που θα κινηθεί για πρώτη φορά γύρω από τις γεωργοπεριβαλλοντικές δράσεις στα οικοσυστήματα μεσογειακού τύπου εκτός Ελλάδας, με στόχο να εντοπισθεί ποιες από αυτές και με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στη χώρα μας.

Οι συμμετέχοντες στις δυο ΘΟΕ «Έξυπνη ανάπτυξη» και «Περιβάλλον – Γεωργία», πάνε στον πάνω όροφο. Το τρίτο Εργαστήριο είναι διαφορετικό και αφορά την καταγραφή εμπειριών και προβληματισμών για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο σχετικά με τις τρεις προτεραιότητες του ΠΑΑ: Ανταγωνιστικότητα, Περιβάλλον και Τοπική Ανάπτυξη. Αυτό το Εργαστήριο θα μείνει σ' αυτήν εδώ την αίθουσα.

Θ' ακούσετε την εισήγηση του εξαιρετικού συναδέλφου Ηλία Μπανταβά, Προϊσταμένου της Μονάδας Β' της ΕΥΔ ΠΑΑ. Τ' αποτελέσματα του Εργαστηρίου θα γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας και αποτίμησης στο πλαίσιο της προετοιμασίας μας για την επόμενη περίοδο.

Ευχαριστώ πολύ.

Η. ΜΠΑΝΤΑΒΑΣ: Ευχαριστώ πολύ. Να χαιρετίσω κι εγώ το 2^ο συνέδριο του ΕΑΔ και να ξεκινήσω αν είμαστε έτοιμοι.

Βρισκόμαστε σήμερα πια στον 5^ο χρόνο εφαρμογής του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης για την 4^η Προγραμματική Περίοδο και θεωρητικά έχουμε πλέον στα χέρια μας αρκετά στοιχεία για να καταγράψουμε και να συζητήσουμε μερικές από τις εμπειρίες που είχαμε μέχρι σήμερα σε διαχειριστές του προγράμματος γι' αυτή την προγραμματική περίοδο και ενόψει του σχεδιασμού της νέας.

Κατ' αρχάς για να θέσουμε μια βάση στη συζήτησή μας, ας δούμε σε τι κατάσταση βρίσκεται σήμερα το πρόγραμμά μας. Τα είπε αναλυτικά η κα Πολύζου το πρωί, αυτή τη στιγμή έχει ενεργοποιηθεί το σύνολο του προγράμματος με προσκλήσεις – προκηρύξεις που ξεπερνούν τις πιστώσεις του προγράμματος και αυτό συμβαίνει γιατί σε μερικά μέτρα έχουν γίνει και διπλές προκηρύξεις αφού δεν καλύφθηκαν οι πρώτες.

Έχει ενταχθεί το 92% των πιστώσεων, έχει δεσμευτεί με συμβάσεις το 66% του προϋπολογισμού της δημόσιας δαπάνης του προγράμματος και οι απορροφήσεις μας σήμερα είναι στο 47,5% ειδικά σε ό,τι αφορά τις πληρωμές του προγράμματος, τις απορροφήσεις του προγράμματος μια που είναι και το θέμα που καίει ακόμα και τους τροϊκανούς.

Το ποσοστό απορρόφησης του προγράμματός μας σε σχέση με τα υπόλοιπα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα του ΕΣΠΑ εμφανίζονται σ' αυτό το διάγραμμα, όπου το πρόγραμμά μας στο 47,5% είναι στην 3^η θέση απ' όλα τα συγχρηματοδοτούμενα πρόγραμμα στην Ελλάδα.

Πρώτο έρχεται το πρόγραμμα της Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας με 67%, δεύτερο το ΠΕΠ Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου με 62%, το δικό μας με 47,5% και ακολουθούν άλλα 12 προγράμματα με απορροφήσεις από 13% μέχρι 47%.

Η εικόνα που θα σχημάτιζε λοιπόν κανείς βλέποντας αυτό το διάγραμμα και τη σύγκριση των απορροφήσεων με τ' άλλα προγράμματα, θα ήταν ότι το πρόγραμμά μας σε σχέση με τα υπόλοιπα, πηγαίνει ικανοποιητικά, σχετικά καλά. Αν όμως ξεπεράσουμε τη δομή του προγράμματος και κοιτάξουμε από μια άλλη οπτική γωνία το πρόγραμμα, πέρα από άξονες,

μέτρα και όλα αυτά, θα παρατηρήσουμε πολλά και σημαντικά προβλήματα στην υλοποίησή του.

Για να γίνει λίγο πιο επεξεργάσιμη η εικόνα της κατάστασης του ΠΑΑ, κάνουμε έναν διαφορετικό διαχωρισμό, έναν άτυπο διαχωρισμό των παρεμβάσεων που προβλέπονται από το πρόγραμμα σε οικονομικές ενισχύσεις προς τους αγρότες, ιδιωτικές επενδύσεις και δημόσια έργα.

Το 50% του προϋπολογισμού του προγράμματος απευθύνεται σ' αυτό που λέμε «οικονομικές ενισχύσεις προς τους αγρότες και εννοούμε μέτρα όπως είναι η εξωτική αποζημίωση, τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, η πρόωρη συνταξιοδότηση, η καπνοπαραγωγή, η πρώτη δάσωση γεωργικών γαιών και άλλα.

Το υπόλοιπο 50% αποτελείται από ιδιωτικές επενδύσεις το 32% των πιστώσεων του προγράμματος και εννοούμε εδώ μέσα τα μέτρα όπως είναι η μεταποίηση των γεωργικών προϊόντων, όπως είναι τα σχέδια βελτίωσης, όπως είναι οι αγροτουριστικές δραστηριότητες του άξονα 3, των ΟΠΑΑΧ και της προσέγγισης LEADER και δημόσια έργα τέλος, το 18% του προϋπολογισμού του προγράμματος, αποτελούμενο κυρίως από τα μεγάλα αρδευτικά, εγγειοβελτιωτικά έργα και από τα μικρά δημόσια έργα των Δήμων των αγροτικών περιοχών της χώρας του άξονα 3.

Θα έβλεπε λοιπόν κανείς εδώ ότι ενώ η συνολική απορρόφηση είναι στο 47,5%, υπάρχει μια τρομερή διαστρωμάτωση μεταξύ αυτών των τριών κατηγοριών. Και ναι μεν στις τελευταίες κολώνες βλέπετε εδώ, έχω βάλει και τις προσκλήσεις και τις εντάξεις και τις νομικές δεσμεύσεις, η τελευταία κολώνα είναι οι απορροφήσεις.

Ενώ λοιπόν 47,5% είναι ο μέσος όρος απορρόφησης του προγράμματος, οι οικονομικές ενισχύσεις προς τους αγρότες έχουν απορρόφηση 73%, τα δημόσια έργα 28% και οι ιδιωτικές επενδύσεις μόλις 17%. Είναι φανερό λοιπόν ότι υπάρχει τεράστιο πρόβλημα με την πορεία υλοποίησης του 50% του προϋπολογισμού του ΠΑΑ, δηλαδή με τις ιδιωτικές επενδύσεις και με τα δημόσια έργα.

Ένας σημαντικός λόγος, ίσως το μεγαλύτερο ποσοστό της χαμηλής αυτής απορρόφησης, οφείλεται σίγουρα στην κακή οικονομική συγκυρία, στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης.

Σε ό,τι αφορά τις ιδιωτικές επενδύσεις γίνεται όλο και πιο έντονη πια, μέρα με τη μέρα η έλλειψη ρευστότητας από πλευράς επενδυτών. Εγκεκριμένοι δικαιούχοι, είτε αδυνατούν να βρουν και να καταβάλλουν την ίδια συμμετοχή τους, είτε ακόμα και αυτοί που μπορεί να έχουν την ίδια συμμετοχή σ' αυτή τη φάση επιφυλάσσονται για το αν θα επενδύσουν και τότε θα επενδύσουν.

Χαρακτηριστικά να πω, ξέρετε πολλοί από σας ότι είναι πιο πολλές οι παρατάσεις, η υποβολή αιτημάτων για παράταση έναρξης υλοποίησης των επενδύσεων, παρά για υποβολή φακέλων πληρωμών. Αυτή την κατάσταση βέβαια την επιδεινώνει πάρα πολύ και η πλήρης απροθυμία και άρνηση θα λέγαμε τελικά του τραπεζικού τομέα να δανειοδοτήσει ήδη εγκεκριμένες επενδύσεις.

Γι' αυτό το πρόβλημα είχε προταθεί η δημιουργία του Ταμείου Αγροτικής Επιχειρηματικότητας αλλά δυστυχώς και εδώ η απροθυμία των Τραπεζών να συμμετάσχουν σ' αυτό το εγχείρημα ήταν καθολική. Το ίδιο λίγο πολύ ισχύει και για τα δημόσια έργα. Σίγουρα η αργή υλοποίησή τους οφείλεται και στο γεγονός ότι αυτά εκτελούνται σε δυσπρόσιτες περιοχές, εξαρτώνται από τις καιρικές συνθήκες, όμως πέρα απ' αυτό υπάρχει και ένα νέο φαινόμενο που εμφανίζεται αυτό το χρόνο και εξελίσσεται με τάσεις μορφής χιονοστιβάδας.

Είναι αυτό, ότι πολλές εργοληπτικές εταιρείες που έχουν αναλάβει την εκτέλεση έργων μας και ειδικά των μεγάλων δημοσίων έργων, αδυνατούν να εξασφαλίσουν φορολογικές και ασφαλιστικές ενημερότητες για να μπορέσουν να πληρωθούν τους λογαριασμούς τους. Οπότε ξεκινάει ένας φαύλος κύκλος, δεν εκδίδουν τιμολόγια γιατί θα πρέπει και στο τέλος του μήνα ν' αποδώσουν το ΦΠΑ των τιμολογίων που εκδώσανε, κοιτάνε πώς θα ρυθμίσουν τις οφειλές τους ώστε να εξασφαλίσουν αυτές τις φορολογικές και ασφαλιστικές ενημερότητες για να προχωρήσουν τα έργα τους.

Σε αυτή τη φάση έχουμε πολλές περιπτώσεις που υπάρχει μια αναστολή των έργων μέχρι να ρυθμίσουν τις οφειλές τους οι ανάδοχοι. Ακόμα και οι υγιείς οικονομικά ανάδοχοι, εργολάβοι έργων, σε πολλές περιπτώσεις περιμένουν πρώτα να πληρωθεί ο φάκελος πληρωμής, ο λογαριασμός που υπέβαλλαν και μετά να συνεχίσουν τα έργα τους.

Τα προβλήματα των απορροφήσεων επιτείνονται άμεσα και από το γεγονός των περιορισμένων πιστώσεων αλλά και του τρόπου λειτουργίας του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων της χώρας. Δυστυχώς και εδώ, στο ΠΔΕ, το μόνο ίσως χρηματοδοτικό αναπτυξιακό εργαλείο της χώρας έβαλε το χεράκι του το μεσοπρόθεσμο πλαίσιο δημοσιονομικής προσαρμογής, το γνωστό και σα μνημόνιο.

Πρώτον, περιέκοψε τις πιστώσεις του. Δεύτερον, έθεσε περιορισμένα δεσμευτικά όρια πληρωμών, δυνατότητες πραγματοποίησης εκταμιεύσεων ανά έτος για τα προγράμματα κάθε Υπουργείου. Και τρίτον, έθεσε κάποιους ανέφικτους κανόνες με πολύπλοκες γραφειοκρατικές διαδικασίες προκειμένου να πραγματοποιείται η πληρωμή κάθε έργου.

Σε ό,τι αφορά το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και τα προγράμματά του, υπάρχουν κάποια δεσμευτικά όρια πληρωμών από το μεσοπρόθεσμο ανά έτος, που αθροιζόμενα για όλα τα έτη της προγραμματικής περιόδου, δηλαδή μέχρι το 2015, δεν επαρκούν για την κάλυψη αυτή καθαυτή των πιστώσεων του προϋπολογισμού του προγράμματός μας.

Μάλιστα σ' αυτή τη φάση της δημοσιονομικής προσαρμογής λιτότητας, η τάση είναι μάλλον να περικοπεί κι άλλο το ΠΔΕ κι από αυτά που ακούμε, παρά να ενισχυθεί. Παρ' όλα αυτά είμαστε στην πολύ δύσκολη θέση, ενώ στην αρχή της χρονιάς ακριβώς που είχε πια τεθεί το θέμα του μεσοπρόθεσμου και των δεσμευτικών ορίων που είχαν τεθεί, εκεί που λέγαμε και γκρινιάζαμε ότι δε θα φτάσουν οι πιστώσεις ανά έτος μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου για ν' απορροφήσουμε το ΠΑΑ, σήμερα λόγω αυτών των προβλημάτων απορρόφησης δεν υπάρχει τέτοιο θέμα, δε μπορούμε ν' απορροφήσουμε και αυτά που μας έχουν διαθέσει τα λίγα.

Εκτός από το πρόβλημα της επάρκειας των πιστώσεων του ΠΔΕ, έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε και κάποιους εξαιρετικά σφιχτούς και περιοριστικούς όρους στη λειτουργία του προγράμματος. Το μεσοπρόθεσμο έθεσε μερικούς κανόνες και λέει:

Για την πληρωμή κάθε έργου, θα πρέπει από την αρχή του χρόνου να προβλέψετε ανά έργο για το έτος ανά τρίμηνο και ανά μήνα, τι ποσά θα εκταμιεύονται ανά έργο. Αυτές οι καταστάσεις, που να σας πω ότι το

ΠΑΑ αυτή τη στιγμή διαχειρίζεται πάνω από 1.000 έργα εγγεγραμμένα στο ΠΔΕ 1.1, αυτές λοιπόν οι καταστάσεις υπογράφονται στην αρχή του έτους από τον Υπουργό Ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας και είναι δεσμευτικά, πρέπει ν' ακολουθηθούν και με βάση αυτά να πραγματοποιηθούν οι πληρωμές κατά τη διάρκεια του έτους.

Αν σε κάποιο έργο κάποιο τρίμηνο έχουμε πέσει έξω στις προβλέψεις που έχουμε κάνει στην αρχή της χρονιάς έστω κι ένα ευρώ, αυτό το έργο δεν πληρώνεται, αλλά πρέπει να περιμένει το επόμενο τρίμηνο ή να κάνουμε μια τροποποίηση της κατάστασης αυτής που πάλι θα πρέπει να πάρει υπογραφές απ' όλους αυτούς τους Υπουργούς.

Όλες αυτές οι απαιτήσεις και δεδομένου του πλήθους των έργων που διαχειρίζεται το ΠΑΑ, έχουν καταστήσει τις διαδικασίες πληρωμής κάθε έργου πολύπλοκες, γραφειοκρατικές και τελικά ανέφικτες. Είναι προφανές ότι η ακριβής πρόβλεψη των ποσών που θα χρειαστεί κάθε έργο ανά τρίμηνο, ανά μήνα μέσα στο χρόνο, είναι πρακτικά αδύνατη. Οι διαδικασίες αυτές που όπως μας έχει γνωστοποιηθεί ήταν απαίτηση της τρόικας και εδώ, προκειμένου να υπάρχει πλήρης έλεγχος των δημοσίων δαπανών της χώρας, θα πρέπει οπωσδήποτε ν' απλοποιηθούν ειδάλλως οι απορροφήσεις και από αυτό το λόγο θα πέφτουν συνεχώς.

Λίγο πολύ αυτά που είπα μέχρι τώρα αποτελούν εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν την υλοποίηση του προγράμματος αλλά υπάρχουν και πραγματικά προβλήματα που οφείλονται σε ενδογενείς του προγράμματος παράγοντες.

Ένας απ' αυτούς τους παράγοντες είναι και η αρχιτεκτονική του προγράμματος και το σύστημα διαχείρισης και ελέγχου. Στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο κατά το Γ' ΚΠΣ, οι παρεμβάσεις της Αγροτικής Ανάπτυξης είχαν διαχωριστεί σε 15 συνολικά προγράμματα, υπήρχε ένα κεντρικό, υπήρχαν 13 Περιφερειακά υποπρογράμματα στα πλαίσια των ΠΕΠ, υπήρχε η Κοινοτική Πρωτοβουλία του LEADER και το έγγραφο προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης.

Κατά το σχεδιασμό της αρχιτεκτονικής για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, πάρθηκε η απόφαση να δημιουργηθεί ένα ενιαίο οριζόντιο και μοναδικό πρόγραμμα και επιπλέον και ίσως αυτό είναι το

σημαντικότερο, η διαχείριση και η εφαρμογή αυτού του προγράμματος να γίνει κεντρικά από την Αθήνα.

Όπως αποδείχθηκε, ο σχεδιασμός αυτός δημιούργησε αρκετά και σημαντικά προβλήματα. Για παράδειγμα θ' αναφέρω τις κεντρικές Υπηρεσίες του προγράμματος και ειδικότερα την Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής του ΠΑΑ.

Κατέφθασαν στα πλαίσια των αντίστοιχων προκηρύξεων περίπου 8.000 σχέδια βελτίωσης, φάκελοι, υποβολές αιτήσεων σχεδίων βελτίωσης με μια αιτούμενη δημόσια δαπάνη 700 εκατομμυρίων ευρώ, όλος αυτός ο όγκος της υποβολής των προτάσεων έπεσε πάνω σ' ένα τμήμα αποτελούμενο από 7-8 άτομα προσωπικό, που έπρεπε να διαχειριστούν το συντονισμό της παραλαβής όλων αυτών των αιτήσεων, της επεξεργασίας τους, εν συνεχεία της αξιολόγησης και της γνωμοδότησης των εισηγήσεων στις Γνωμοδοτικές Επιτροπές.

Είναι προφανές και αναμενόμενο ότι οι διαδικασίες για την έγκριση όλων αυτών των προτάσεων θα καθυστερούσαν με συνέπεια βέβαια και αντίστοιχες καθυστερήσεις στην υλοποίηση των έργων και την απορρόφηση των πιστώσεων. Θα πρέπει τουλάχιστον τώρα και ενόψει του σχεδιασμού του προγράμματος για την επόμενη προγραμματική περίοδο, τα σημεία αυτά ν' αποτελέσουν αντικείμενο προβληματισμού ώστε ν' αποφευχθούν τα ίδια λάθη, ακόμα και αν αφορούν επιλογές της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας, γιατί έτσι έγινε και στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο.

Η αποκεντρωμένη εφαρμογή κάποιων μέτρων του προγράμματος που εμφανίζουν έντονη την περιφερειοποίησή τους, την περιφερειακή τους διάσταση, με εκχώρηση αρμοδιοτήτων υλοποίησης σε περιφερειακές δομές, είτε αυτές λέγονται Διαχειριστικές Αρχές των Περιφερειών είτε λέγονται Περιφερειακές Διευθύνεις είτε δομές στήριξης, με την παράλληλη υποστήριξη από την Τεχνική Βοήθεια του προγράμματος, φαντάζει τουλάχιστον σ' εμένα σαν καλύτερη λύση

Στη συνέχεια και με δεδομένη την αρχιτεκτονική της εφαρμογής του προγράμματος, θα πρέπει να διαμορφωθεί ένα όσο πιο αποτελεσματικό και απλοποιημένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου. Έχουμε στήσει έναν

πολύπλοκο μηχανισμό ελέγχων προενταξιακοί, έλεγχοι προσυμβατικοί, έλεγχοι ολοκλήρωσης και λειτουργικότητας των έργων, έλεγχοι από τη Διαχειριστική Αρχή, έλεγχοι από το φορέα εφαρμογής, έλεγχοι από τον ΟΠΕΚΕΠΕ, τον Οργανισμό Πληρωμών ο οποίος με τη σειρά του ελέγχεται από το Ελεγκτικό Συνέδριο και από την Ανεξάρτητη Αρχή Πιστοποίησης.

Πολλοί από δω ξέρουν ότι την προηγούμενη εβδομάδα ήρθε κλιμάκιο ελεγκτών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να μας ελέγξουν για την υλοποίηση σχεδίων βελτίωσης. Το δείγμα έπεσε στην Κρήτη, στην περιοχή των Χανίων, έφυγαν επί τόπου οι ελεγκτές για να ελέγξουν ολοκληρωμένες επενδύσεις.

Να μη λέω πολλά και λεπτομέρειες, αλλά αλλού η επένδυση δε λειτουργούσε πια, αλλού είχε δηλωθεί η επένδυση και αλλού είχε γίνει, αλλού τα μηχανήματα ήταν ακόμα στα κουτιά τους, δε λειτουργούσε το σύστημα, παρά λοιπόν αυτό το πολύπλοκο σύστημα ελέγχων, φάνηκε ότι υπάρχει ένα έντονο πρόβλημα στην παραλαβή και πιστοποίηση των επενδύσεων τη στιγμή εκείνη.

Αντί λοιπόν να έχουμε όλο αυτό το σύστημα ελέγχων, μήπως πρέπει να ρίξουμε πολύ μεγαλύτερο βάρος και στήριξη στις Επιτροπές Παραλαβής και Πιστοποίησης των έργων που αφορούν την επιμέτρηση και παραλαβή των έργων.

Ένας άλλος παράγοντας ενδογενής του προγράμματος που επηρεάζει την υλοποίηση είναι αυτός του σχεδιασμού του προγράμματος. Πριν από κάθε προγραμματική περίοδο, πριν από την έναρξή της και προκειμένου να συνταχθεί, να εκπονηθεί το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδίδει έναν κανονισμό για τη στήριξη της Αγροτικής Ανάπτυξης.

Η σύνταξη του προγράμματος γίνεται με βάση αυτό τον κανονισμό που στα άρθρα του περιγράφει μεταξύ των άλλων και τα μέτρα, τις παρεμβάσεις που θα χρηματοδοτηθούν για την προγραμματική περίοδο αυτή. Η πρακτική που ακολουθείτο μέχρι τώρα για το σχεδιασμό του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης έλεγε ότι από τη μία βάζουμε τα άρθρα του κανονισμού και τα μέτρα που προβλέπονται και από την άλλη συμπληρώνουμε και ορίζουμε τις προδιαγραφές που θα πρέπει να λειτουργήσει κάθε τέτοιο μέτρο,

τις αναλυτικές προδιαγραφές και τις πιστώσεις που θα διατεθούν γι' αυτό το μέτρο.

Έτσι έχουμε ένα τελικό πρόγραμμα που εγκρίνεται τελικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αποτελούμενο λίγο πολύ απ' όλα τα άρθρα του κανονισμού που έχει εκδώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η πρακτική αυτή του σχεδιασμού φάνηκε ότι δημιούργησε σε πολλές περιπτώσεις προβλήματα στην εφαρμογή του ΠΑΑ. Ακόμα και σήμερα στο ΠΑΑ υπάρχουν μέτρα που είχαν προγραμματιστεί και τα οποία τελικά είτε έχουν ελάχιστο ή και μηδενικό επενδυτικό ενδιαφέρον είτε οι όροι και οι προδιαγραφές που θέτει ο κανονισμός τα κάνει μη εφαρμόσιμα για την ελληνική πραγματικότητα είτε επίσης η υποδομή και η οργάνωση του κράτους δεν πληροί τις προϋποθέσεις υλοποίησής τους.

Ν' αναφέρω έτσι για παράδειγμα, η πρόωρη συνταξιοδότηση για τους πρώην καπνοπαραγωγούς, τις δραστηριότητες για ενημέρωση και προώθηση μόνο για ομάδες παραγωγών, τις ενισχύσεις NATURA και για τα νερά και άλλα. Θεωρούμε λοιπόν ότι η προσέγγιση κατά το σχεδιασμό του προγράμματος, θα έπρεπε να ήταν τελείως διαφορετική.

Ένα συγχρηματοδοούμενο πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης θα περιλαμβάνει σίγουρα κάποια από τα μέτρα που αναφέρονται στον κανονισμό ώστε να συγχρηματοδοτούνται. Όχι όμως απαραίτητα όλα. Μην ξεχνάμε ότι αυτοί οι κανονισμοί που εκδίδονται από τις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αφορούν και ενσωματώνουν και προσπαθούν να συγκεράσουν λίγο πολύ τις ανάγκες και τις προτεραιότητες όλων των κρατών μελών.

Υπάρχουν σε πολλές περιπτώσεις, αυτές οι ανάγκες δε συμπίπτουν απαραίτητα με τις δικές μας, όπως υπάρχουν και άλλες προτεραιότητες δικές μας που μπορεί να κρίνεται ότι είναι ζωτικής σημασίας για μας αλλά δε συμπεριλαμβάνονται στον κανονισμό. Έτσι λοιπόν, και με βάση τα παραπάνω, θα θεωρούσαμε ότι θα πρέπει του σχεδιασμού να προηγηθούν κάποιες άλλες ενέργειες – κεφάλαια προκειμένου να διαμορφωθεί το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

- Το πρώτο είναι η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και των προβλημάτων που έχουν εντοπισθεί.

- Δεύτερον, είναι η διαμόρφωση και η συγκεκριμένη αναλυτική περιγραφή του οράματος της χώρας και των ανθρώπων του τομέα για τον τομέα, ποιο είναι το μέλλον της γεωργίας που θα θέλαμε ανά τομέα.
- Τρίτο, να καθοριστούν και να ιεραρχηθούν οι ανάγκες και οι προτεραιότητες που θα συμβάλλουν στην επίτευξη αυτού ακριβώς του οράματος που έχει τεθεί ανά τομέα.
- Τέταρτο, στο σημείο αυτό, να δει κανείς ποιες είναι οι ανάγκες και οι προτεραιότητες που έχει θέσει και έρχονται να συναντήσουν, να ταυτιστούν με άρθρα του κανονισμού για την αγροτική ανάπτυξη. Και άρα μπορούν να συγχρηματοδοτηθούν.

Με αυτό το δεδομένο να σχεδιαστεί και να διαμορφωθεί το Πρόγραμμα της Αγροτικής Ανάπτυξης. Υπάρχουν παρεμβάσεις, υπάρχουν ανάγκες που ενώ περιλαμβάνονται στις προτεραιότητες για τη δική μας χώρα για παράδειγμα, δεν περιλαμβάνονται στον κανονισμό στήριξης.

Θα πρέπει λοιπόν να εξετασθούν άλλες δυνατότητες να χρηματοδοτηθούν ή, ακόμα καλύτερα, να γίνουν αντικείμενο διαβούλευσης με τις Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έτσι ώστε και μελλοντικά να συμπεριληφθούν στους κανονισμούς γιατί αφορούν πραγματικές ανάγκες της χώρας.

Ακριβώς λοιπόν αυτές τις απαιτήσεις του προγραμματισμού, έρχεται ν' αξιοποιήσει και η δημιουργία των Θεματικών Ομάδων Εργασίας, των ΘΟΕ, και γι' αυτό το λόγο όσοι από εσάς συμμετέχετε σ' αυτές τις θεματικές ομάδες είναι και σημαντική η ενεργή συμμετοχή σας ώστε να διαμορφωθούν συγκεκριμένες και εφαρμόσιμες προτάσεις.

Ένα ακόμη σημείο που παίζει σημαντικό ρόλο στην ομαλή λειτουργία των προγραμμάτων είναι και η ύπαρξη ενός θεσμικού πλαισίου απλού, κατανοητού και προσαρμοσμένου στην πραγματικότητα. Ξέρουμε όλοι ότι η εφαρμογή κάθε μέτρου λίγο πολύ απαιτεί την έκδοση Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων που να περιλαμβάνουν όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις και προδιαγραφές υλοποίησης των δράσεων που προκηρύσσονται.

Με βάση αυτές τις Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις βγαίνουν οι οδηγοί εφαρμογής, οι φάκελοι υποψηφιότητας, οπότε θα πρέπει να

περιλαμβάνουν ρεαλιστικές και επίκαιρες προδιαγραφές. Για παράδειγμα πολλή συζήτηση έχει γίνει ήδη από το προηγούμενο ΚΠΣ σχετικά με την ανάγκη προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων για την ίδια συμμετοχή των επενδυτών.

Αμέσως-αμέσως η σημερινή δύσκολη οικονομική συγκυρία και η αρνητική αντιμετώπιση των Τραπεζών στην πρόθεσή τους να δανειοδοτήσουν ενδεχομένως τις υπό έγκριση επενδύσεις, κάνουν εξαιρετικά δύσκολη την ανταπόκριση των εν δυνάμει δικαιούχων σε αυτή την απαίτηση. Μην ξεχνάμε ότι για παράδειγμα στο μέτρο της μεταποίησης των γεωργικών προϊόντων, ένα μεγάλο ποσοστό από τις προτάσεις που υποβλήθηκαν, απορρίφθηκαν λόγω αυτής της αδυναμίας.

Τα ίδια λίγο πολύ ισχύουν και για τις εγγυητικές επιστολές που προβλέπονται στη ροή των διαδικασιών καθώς και τα απαιτούμενα για τη χορήγηση προκαταβολών που αποδεικνύονται σήμερα πια ανεφάρμοστα. Θα πρέπει όλα αυτά ν' αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης κι εδώ είναι και ο δικός σας ρόλος, ώστε να βρεθεί η χρυσή τομή σε κάθε περίπτωση χωρίς να επηρεάζεται βέβαια η φερεγγυότητα των διαδικασιών και το σύννομο των προϋποθέσεων που θα τεθούν.

Τα πληροφοριακά συστήματα: Καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης των προγραμμάτων υπάρχει η ανάγκη συνεχούς παροχής αναλυτικών στοιχείων με πληροφορίες για την εξέλιξη της πορείας υλοποίησης των μέτρων τόσο συγκεντρωτικά όσο και σ' επίπεδο περιφερειακό.

Επίσης είναι απαίτηση των κανονισμών κι έχει πλέον καθιερωθεί σε όλα τα κράτη μέλη η παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης όλων των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με βάση τους δείκτες του κοινού πλαισίου παρακολούθησης ώστε να διευκολύνεται η παρακολούθηση και η αξιολόγηση των προγραμμάτων κεντρικά από τις Βρυξέλλες.

Για τις ανάγκες του ΠΑΑ κατασκευάστηκε εξ αρχής και σημειώνω, παρά το γεγονός ότι υπήρχε ήδη ένα ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα, το ΟΠΣ του Υπουργείου ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, κατασκευάστηκε λοιπόν εξ αρχής το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα για την Αγροτική Ανάπτυξη, το ΟΠΣΑΑ.

Δυστυχώς το ΟΠΣΑΑ όπως κάθε νεοκατασκευασθέν σύστημα, αντιμετωπίζει, παρουσιάζει ακόμα και μέχρι σήμερα σημαντικά και πολυποίκιλα προβλήματα στη λειτουργία του. Καταβάλλονται προσπάθειες να επιλυθούν αλλά δυστυχώς ακόμα δεν είμαστε σε καλή κατάσταση.

Παράλληλα, λόγω του γεγονότος ότι πολλά μέτρα του προγράμματος εμφανίζουν έντονη διαφορετικότητα μεταξύ τους ως προς τη φύση των δράσεων που περιλαμβάνουν, αποδείχθηκε ότι δεν είναι δυνατόν ένα σύστημα να περιλαμβάνει όλες τις ανάγκες παρακολούθησης κάθε μέτρου.

Υπήρξε λοιπόν η ανάγκη και υπάρχει και τώρα, δημιουργίας μικρών πληροφοριακών συστημάτων εξειδικευμένων για τις ανάγκες παρακολούθησης κάθε μέτρου και το αναφέρω αυτό ενόψει του σχεδιασμού για την επόμενη προγραμματική περίοδο. Θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν η εμπειρία αυτή και να προβλεφθεί το συντομότερο δυνατό η δημιουργία τέτοιων συστημάτων ώστε να υπάρχει η απαραίτητη ετοιμότητα για την άμεση προκήρυξη των νέων δράσεων.

Επιπλέον θα πρέπει να διερευνηθεί και να σχεδιαστεί άμεσα η δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής των αιτήσεων υποψηφιότητας για όσο το δυνατόν περισσότερα μέτρα ώστε να διευκολυνθεί και να επιταχυνθεί σημαντικά τόσο η διαδικασία παραλαβής και επεξεργασίας των αιτήσεων όσο και κυρίως της αξιολόγησής τους.

Θα κλείσω μ' ένα θέμα που έχει αποτελέσει πολλές φορές θέμα συζήτησης και αρνητικών σχολίων σχετικά με την υλοποίηση και το βάρος που ανέλαβε, την επιβάρυνση που είχε από τις ανειλημμένες υποχρεώσεις που κουβαλήθηκαν από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Την περίοδο αυτή συζητούνταν στις Βρυξέλλες οι μεταβατικές διατάξεις, οι κανόνες δηλαδή του περάσματος από την τρέχουσα προγραμματική περίοδο στην επόμενη προγραμματική περίοδο και σας πληροφορώ ότι λίγο πολύ οι διατάξεις αυτές οι ίδιες που ίσχυαν και κατά το πέρασμα από το 3^ο στο 4^ο οπότε θεωρητικά υπάρχει ή δυνατότητα μεταφοράς ανειλημμένων υποχρεώσεων από το 4^ο στο 5^ο, κάτω βέβαια από ορισμένες προϋποθέσεις.

Πρέπει να καταλάβουμε ότι υπάρχουν μέτρα – δράσεις του προγράμματος όπως είναι η εξισωτική αποζημίωση, τα

γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα και άλλα πολλά που προβλέπουν πολυετείς δεσμεύσεις με βάση τα οποία δηλαδή μπορεί ένας δικαιούχος να ενταχθεί άπαξ κάποια στιγμή και μετά να έχει το δικαίωμα με βάση τους κανονισμούς για 5 ή ακόμα και για 10 χρόνια να πληρώνεται, να ενισχύεται οικονομικά με βάση την ενιαία αίτηση.

Είναι επόμενο λοιπόν να έχουμε πέρασμα υποχρεώσεων, είναι δεσμεύσεις πολυετείς αυτές από τη μια προγραμματική περίοδο στην άλλη. Παρομοίως, κάτι αντίστοιχο ισχύει και για τα δημόσια έργα. Υπάρχουν ειδικά για τα μεγάλα δημόσια έργα, τα αρδευτικά έργα του προγράμματός μας, που είναι έργα μεγάλης χρονικής διάρκειας.

Εξαρτώνται από διάφορες παραμέτρους, από τη δυσκολία υλοποίησής τους στο πεδίο μέχρι και από προβλήματα που παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια υλοποίησης και αφορούν τις απαλλοτριώσεις, αφορούν περιπτώσεις αρχαιολογικών εργασιών που προκύπτουν στη διάρκεια υλοποίησης των έργων οπότε είναι εξαιρετικά δύσκολο να λέμε ότι θα εντάξουμε ένα μεγάλο αρδευτικό έργο στην αρχή της προγραμματικής περιόδου και θα ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος της.

Είναι πάρα πολύ συχνό το φαινόμενο που αυτά τα έργα κρατούν περισσότερο, ξεκινάνε πιθανώς στη μέση της προγραμματικής περιόδου και θα τελειώσουν στη μέση της επόμενης προγραμματικής περιόδου. Άρα έχουμε και πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα συνεχιζόμενων έργων. Των έργων γεφυρών όπως λέμε.

Με βάση τα δεδομένα αυτά δε θεωρούμε ότι δεν πρέπει να συζητάμε για βάρος και για επιβάρυνση ενός προγράμματος από το προηγούμενο αλλά σε μια συνεχιζόμενη διαδικασία υλοποίησης έργων. Οι προγραμματικές περίοδοι είναι τα εργαλεία για να γίνει αυτή η υλοποίηση των έργων.

Αυτά λίγο πολύ ήθελα να πω, σημείωσα μερικά και μόνο σημεία από τις εμπειρίες που έχουμε μέχρι σήμερα και που θεωρώ ίσως ότι είναι πιο σημαντικά στην εφαρμογή του προγράμματος. Είναι πολύ πιθανό εσείς να έχετε άλλα σημεία προβληματικά που να είναι πολύ πιο σημαντικά από αυτά που ανέφερα και γι' αυτό θα ήθελα ο λόγος να περάσει σ' εσάς, να

μπορέσουμε να καταγράψουμε και να συζητήσουμε προβλήματα και προτάσεις αν είναι δυνατόν. Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ (Χ. ΚΟΥΤΣΑΥΤΑΚΗ): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Μπανταβά. Καλησπέρα σας. Σε αυτό το Εργαστήριο θα είμαι συντονίστρια και θα έχω βοηθό και τον κ. Ευθύμιο Τσιατούρα, Προϊστάμενο της Μονάδας Β-2.

Έχουμε σα θέμα μας την καταγραφή εμπειριών αρνητικών και ίσως και κάποιων θετικών, προβληματισμών για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο σχετικά με τις προτεραιότητες του ΠΑΑ (ανταγωνιστικότητα, περιβάλλον, τοπική ανάπτυξη). Ουσιαστικά άξονες 1-2 και 3-4.

Ο στόχος είναι προφανής: Τ' αποτελέσματα του Εργαστηρίου θα επεξεργαστούν, θ' αξιολογηθούν και στη συνέχεια πιστεύουμε θα ενσωματωθούν στο σχεδιασμό της επόμενης περιόδου. Επειδή ακριβώς θεωρούμε πολύ σημαντικό αυτό το Εργαστήριο θα σημειώσω ότι στο συγκεκριμένο Εργαστήριο γίνεται καταγραφή πρακτικών.

Ακούσαμε πριν από λίγο μια γενική εισήγηση από το συνάδελφο, τον κ. Μπανταβά, Προϊστάμενο της Μονάδας Β' της ΕΥΔ ΠΑΑ. Ανέφερε πολλά από τα προβλήματα της προγραμματικής περιόδου και ίσως και κάποιες προσωπικές του απόψεις. Θα έλεγα να μην αναλωθούμε στις γνωστές επιπτώσεις της οικονομικής συγκυρίας. Δηλαδή αν κάναμε μια πρόχειρη swot ανάλυση, αυτό θ' αποτελούσε το εξωτερικό περιβάλλον, όπως ανέφερε και ο κ. Μπανταβάς θα ήταν οι εξωγενείς παράγοντες.

Θα θέλαμε ν' ακούσουμε περισσότερα από σας, απόψεις για τα ενδογενή προβλήματα του προγράμματος, να σταθούμε ίσως σε δυο από τις βασικές ενότητες που έθιξε και ο κ. Μπανταβάς στην εισήγησή του, αυτήν της αρχιτεκτονικής του προγράμματος και του ΣΔΕ, του Συστήματος Διαχείρισης και Ελέγχου και φυσικά τις επιμέρους διαδικασίες των αξόνων, τελικά τι δεν πάει ή τι δεν πήγε καλά. Και θα θέλαμε ν' ακούσουμε προτάσεις και λύσεις.

Μια πρόταση που ακούστηκε στην πρωινή συνεδρία ήταν από τον κ. Πάτρα ο οποίος δεν είναι τώρα εδώ απ' ό,τι βλέπω. Είπε κάποια στιγμή ότι θα ήταν καλό να γραφτούν τεχνικές εκθέσεις, ίσως από τις αναπτυξιακές και να γραφούν αναλυτικά όλα αυτά τα προβλήματα και οι εμπειρίες από την

τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Το θέτω κι αυτό σαν έναν προβληματισμό. Αν το κάνετε δεκτό εμείς ευχαρίστως να τις δεχθούμε.

Ο λόγος σ' εσάς

ΕΥΘ. ΤΣΙΑΤΟΥΡΑΣ: Εγώ θα ήθελα να συμπληρώσω το εξής: Επειδή βλέπω ότι η ανάλυση του κοινού είναι υπέρ των υπηρεσιών πιο πολύ, θα θέλαμε οι απόψεις να είναι απ' όλους, δηλαδή θα ήθελα και οι υπάλληλοι των Υπηρεσιών να μιλήσουν, αλλά αν μπορούν ας κάνουν την εξής αφαίρεση, ας βγουν λίγο από το Σώμα της Υπηρεσίας.

Δηλαδή έχοντας την εμπειρία της Υπηρεσίας αν θα μπορούσαν να κάνουν κάποια κριτική στην ίδια την Υπηρεσία. Αυτό επίσης πιστεύω ότι θα βοηθήσει πάρα πολύ στο πώς θα πάμε παρακάτω.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Ξεκινάμε με τον κ. Αμανατίδη.

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Ευχαριστώ πολύ. Κατ' αρχήν συγχαρητήρια, είναι από τις λίγες φορές ίσως που και η παρουσίαση ήταν τόσο περιεκτική αλλά και από τις λίγες φορές που η προσπάθεια που κάνετε ν' ακούσετε τους εμπλεκόμενους στις προσπάθειές σας, μια bottom - up διαδικασία και εκ μέρους σας. Δεν επιβάλλεται από κανέναν και γίνεται γιατί πρέπει να γίνει. Και αυτό είναι πάρα πολύ καλό γιατί θα είναι πολύ παραγωγική.

Θα ήθελα να πω μερικές σκέψεις. Κατ' αρχήν κάτι το οποίο είναι βασικό στην παραγωγή δημοσίων έργων. Περιβαλλοντικά. Έχουμε την άποψη εμείς που ασχολούμαστε με τα δημόσια έργα γενικότερα, και το ΠΑΑ έχει δημόσια έργα, ότι λες και είναι άλλο Υπουργείο το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και άλλο το πρώην ΥΠΕΚΑ ή πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ ή νυν πάλι ΥΠΕΚΑ.

Θέλω να πω ότι ενώ από τη μια εσείς, το ΠΕΠ, το ΕΣΠΑ γενικότερα πιέζει την ταχεία απορρόφηση – υλοποίηση έργων, από την άλλη υπάρχει ένα θεσμικό πλαίσιο και μια υποδομή που αδυνατεί να ανταπεξέλθει περιβαλλοντικά στην έκδοση δηλαδή των περιβαλλοντικών όρων στους ρυθμούς που όλοι θα θέλαμε να έχουμε. Και αδυνατεί ν' ανταπεξέλθει γιατί μέχρι πριν ν' αλλάξει το θεσμικό πλαίσιο υπήρχαν λίγοι άνθρωποι, πολύ καλοί γνώστες αλλά λίγοι που αδυνατούσαν ν' ανταποκριθούν στο σύνθετο σύστημα παραγωγής περιβαλλοντικών όρων στη χώρα μας.

Ας ευχηθούμε με τη νέα αλλαγή που έγινε προ μηνών με το νόμο, ότι θα βοηθήσει στην επιτάχυνση των διαδικασιών. Πάντως μέχρι τώρα, ξαφνικά άλλαξαν πολλά πράγματα λες και είναι από άλλη χώρα το ένα Υπουργείο, από άλλη χώρα το άλλο Υπουργείο. Και αυτά που σας λέω τα είπα παρουσία πριν μερικούς μήνες και του τότε Υπουργού Ανάπτυξης.

Το δεύτερο που θέλω να πω είναι το εξής: Οι αλλαγές που κάνει μονομερώς, όπως και τώρα το Υπουργείο Ανάπτυξης, Υποδομών κτλ., π.χ. επειδή μιλούμε για τα δημόσια έργα, στα τεύχη δημοπράτησης. Ξέρετε ότι ξαφνικά άλλαξε η μεθοδολογία των τευχών δημοπράτησης, που σημαίνει ότι έργα που ήταν σε διαδικασία προκηρύξεων κτλ. ξεκινάνε από την αρχή; Σε ποιον να τα πεις αυτά;

Ένα άλλο ζήτημα που θέλω να πω και νομίζω ότι το κλίμα της συζήτησης είναι τέτοιο που είναι ευνοϊκό στο να λέμε τις απόψεις μας είναι οι ΚΥΑ. Κάνουμε συνήθως ένα λάθος. Οι ΚΥΑ είναι τόσο σύνθετες και πλησιάζουν να είναι ΥΑ, συνέπεια αυτού όταν θέλουν να γίνουν κάποιες αλλαγές που εξαρτώνται από ΚΥΑ χάνονται πολύτιμοι μήνες από τους παραγωγικούς μήνες που έχει ένα ΕΣΠΑ.

Επομένως οι ΚΥΑ πρέπει να είναι λίγο πιο αναλυτικές από το νόμο αλλά να μην είναι τόσο αναλυτικές. Θα έπρεπε κάποιες προβλέψεις να τις έχουν οι ΥΑ. Αυτό προσέξτε το, ακόμα και με την απλοποίηση των διαφόρων θεμάτων του LEADER. Περιμέναμε κάποιο μεγάλο χρονικό διάστημα ν' αλλάξει η ΚΥΑ για να καταλήξουμε σε μια επόμενη ΥΑ. Και έπρεπε να γίνει Επιτροπή Παρακολούθησης ν' αλλάξουν τα κριτήρια για να βγει μια επόμενη ΥΑ την οποία περιμένουμε μήνες τώρα. Επομένως δείτε τη διάρθρωση του θεσμικού πλαισίου και το πόσο αναλυτική πρέπει να είναι σε κάθε επίπεδο.

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο κάνει ελκυστικό η όχι το ΠΑΑ ή όπως θα λέγεται, είναι οι προκαταβολές. Την ίδια στιγμή που στις περιοχές μας εφαρμόζονται τα LEADER ή τα ΟΠΑΑΧ στις ίδιες περιοχές εφαρμόζεται ο αναπτυξιακός νόμος ο οποίος σου δίνει προκαταβολή 50%. Και τώρα πλέον είναι ακόμα πιο απλός. Άρα λοιπόν, ποια η αιτία ένας άνθρωπος της υπαίθρου να έρθει και να επενδύσει μέσα από τα δικά μας προγράμματα και να μην επενδύσει στα πλαίσια του αναπτυξιακού νόμου;

Η μόνη διαφορά θα μπορούσαμε να πούμε είναι ότι προκειμένου για το LEADER ξέρει πολύ καλά ότι σε 5, 10 μέρες θα πληρωθεί, με την προϋπόθεση ότι υπάρχουν χρήματα στο λογαριασμό της ΟΤΔ. Ένα ζήτημα επομένως είναι η ελκυστικότητα των προγραμμάτων, δηλαδή η ελκυστικότητα του θεσμικού πλαισίου.

Ξέρουμε πολύ καλά ότι πολλά πράγματα τα βάζουμε εμείς, είτε γιατί η εμπειρία λέει ότι έχουμε όχι επαγγελματίες επενδυτές, είτε γιατί πολλές φορές δημιουργούνται θα έλεγα προβλήματα όχι καλής διαχείρισης. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι πρέπει να είμαστε στο άλλο άκρο. Κι όταν μετά φτάνουμε στο σημείο να πούμε ότι πρέπει ν' απλοποιήσουμε το σύστημα, το ζούμε τώρα σε άλλες περιπτώσεις, να λένε «κάνε μια υπεύθυνη δήλωση και τελειώσεις». Δηλαδή από το ένα άκρο στο άλλο.

Από την αρχή επομένως να υπάρξει ένα σύστημα το οποίο να αντιμετωπίζει τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία παραγωγής των έργων του προγράμματος ως εν δυνάμει υγιείς. Και εδώ μου θυμίζει αυτό που μου είπε κάποιος γνωστός που τον εκτιμώ πάρα πολύ που είναι σ' ένα Υπουργείο, μου είπε ότι βάζουμε διαδικασίες προκειμένου να σιγουρέψουμε κάποια πράγματα, αλλά αδυνατούμε εμείς ν' αντεπεξέλθουμε στις διαδικασίες που βάλαμε και κάθετα όλο το σύστημα.

Αυτό συμβαίνει πραγματικά σε πολλές περιπτώσεις. Επομένως τα θέματα των προκαταβολών και με ποιες προϋποθέσεις. Νομίζω επίσης στα θέματα του συντονισμού, η άποψη που υπήρχε και το είπαμε στη θεματική ομάδα εργασίας για το LEADER που πραγματικά σας λέω ότι γίνονται την περίοδο αυτή πολύ καλές προσπάθειες, ότι η διαφοροποίηση του LEADER με το άλλο ΠΑΑ θα μπορούσε να είναι πολύ απλά ότι «κάνε ό,τι θέλεις με οποιονδήποτε θέλεις σ' αυτές τις περιοχές».

Αυτή είναι η φιλοσοφία LEADER. Το LEADER θα πρέπει να είναι πιο χαλαρό, ν' αφήνει την εφευρετικότητα, τη φαντασία των εμπλεκόμενων, είτε είναι Υπουργείο είτε είναι ΟΤΔ είτε είναι επενδυτές, να προσπαθήσουν ν' αντιμετωπίσουν τα ζητήματα της ανάπτυξης και να τα προωθήσουν σε μια περιοχή όπως αυτοί τ' αντιλαμβάνονται. Όχι πολλούς περιορισμούς, πολύ απλά.

Το LEADER πρέπει να είναι πιο ευέλικτο και ως προς τη διαδικασία εφαρμογής και διαχείρισης. Από κει και μετά, να σας πω ένα παράδειγμα. Ξέρετε γιατί κάτω από 5.000 ήταν στο LEADER και πάνω από 5.000 ήταν στο ΕΠΑΝ; Γιατί είπαν οι δυο Ειδικοί Γραμματείς τότε, «αν εσείς μπειτε και πάνω από 5.000 τι θα κάνουμε εμείς; Πού θα υλοποιήσουμε το πρόγραμμά μας;»

Αυτή ήταν η λογική και αν θέλει κάποιος ας το αμφισβητήσει. Έτσι είναι, ζητώ την επιβεβαίωση. Δηλαδή πολύ απλά, δυο Γενικοί Γραμματείς εννοείται, έτσι όπως πρέπει να συναντιούνται με του ανθρώπους τους έθεσαν μια κόκκινη γραμμή και είπαν: Για να μπαίνουν στο ΕΠΑΝ οι επενδύσεις, να πάμε εμείς πάνω από 5.000 κι εσείς κάτω από 5.500. Αυτό είναι LEADER;

Ή η λογική, δε θα βάλουμε το ΠΑΑ στους διατηρητέους οικισμούς γιατί αυτά μπορούν να μπουν στο επιχειρησιακό για τον τουρισμό. Εσείς είδατε καμία επένδυση ολοκληρωμένης παρέμβασης, οικιστικής ανάπτυξης σε διατηρητέο οικισμό να έχει μπει στο επιχειρησιακό του τουρισμού; Καμία.

Επομένως και αυτό ήταν και άποψη του ΥΠΑΝ – ΥΠΟΙΟ, που έλεγε «να είστε πιο ελεύθεροι στα θέματα του LEADER». Μια προτροπή λοιπόν.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Θέλετε λίγο να γίνετε πιο σαφής ως προς την ευελιξία που λέτε; Θέλετε λιγότερους ελέγχους;

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Είπα και κάτι άλλο νωρίτερα: Και ως προς την επιλεξιμότητα και ως προς τις διαδικασίες. Είπα τη λέξη «διαδικασιοκεντρικό». Το είπα πραγματικά και το εννοούσα. Πλέον σπαταλούμε διπλάσιο, τριπλάσιο χρόνο για το ίδιο αποτέλεσμα. Αυτό συμβαίνει γενικά. Όπου όμως μπορούμε και η φιλοσοφία μας το επιτρέπει, ας μεταφέρουμε αυτή τη φιλοσοφία και σε θεσμικό επίπεδο.

Βέβαια αν σας πούμε τώρα «προτείνετέ μας κάτι για ν' απλοποιηθεί το σύστημα διαχείρισης και ελέγχου», ό,τι ήταν να πούμε με βάση αυτά τα δεδομένα, το είπαμε στις ΚΥΑ και στις ΥΑ. Μένουν δυο τρία πράγματα ακόμα τα οποία θα τα στείλουμε. Δε μένει κάτι άλλο, γιατί υπάρχει ένα σημείο σύστημα. Όταν όμως ένα σύστημα στηθεί από την αρχή, προτρέπουμε ν' ακολουθήσουμε αυτή τη φιλοσοφία.

Επίσης, σε ό,τι αφορά το συντονισμό και τις περιοχές εφαρμογής, εκτιμώ ότι πλέον δεν υπάρχει λόγος να υπάρχουν περιοχές άξονα 3 και LEADER, πρέπει να είναι όλες τύπου LEADER για να τελειώνει αυτή η ιστορία, γιατί διαπιστώνω και το εξής: Στις περιοχές που ήταν στην πιο μειονεκτική ελληνική ύπαιθρο, που ήταν ο άξονας 3 κατά κάποιον τρόπο, βγήκε μια προκήρυξη και τελείωσε. Ενώ στο LEADER υπάρχουν περισσότερα χρήματα που μπορεί να πάει και στα πεδινά.

Άρα η λογική της ανισομερούς κατανομής πόρων για ισόρροπη ανάπτυξη δε μπορεί να εφαρμοστεί. Γιατί λένε «δε μπορείτε να μπείτε στο LEADER, είσατε στον άξονα 3, τελείωσε». Επομένως ένας άξονας όλη η χώρα με κριτήρια περιοχών που πολύ καλά προβληματίζουν ήδη την αντίστοιχη θεματική ομάδα εργασίας. Δηλαδή η πρόταση είναι να μην υπάρχει διαφοροποίηση τύπου άξονας 3 όπως το ζήσαμε μέχρι τώρα.

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο, βέβαια εγώ είχα και κάποιες έγγραφες προτάσεις τις οποίες είχα στείλει μετά το 1^ο συνέδριο και θα σας τις ξαναστείλουμε ίσως και πιο εμπλουτισμένες, τις είχαμε στείλει στον τότε Ειδικό Γραμματέα, στο Γιάννη Φίρμπα που ήταν εκείνη την ημέρα εδώ και σε διάφορους άλλους εκπροσώπους.

Όποια θυμάμαι: Ένταξη υπό προϋποθέσεις. Από εκεί που τα έργα εντάσσονταν σχετικά λίγο πιο εύκολα, φτάσαμε στο άλλο άκρο, αυτοί είμαστε σα χώρα. ότι αν δεν έχει τα πάντα έτοιμα, δεν εντάσσεται το έργο. Η λογική πρέπει να είναι άλλη: Σου εντάσσω εγώ ένα ώριμο έργο και στο εντάσσω με προϋποθέσεις. Εάν σε 6 μήνες δεν έχει δημοπρατηθεί το έργο όπως λέει και στο διάστημα αυτό δεν έχουν οριστικοποιηθεί αυτές οι διαδικασίες, το έργο απεντάσσεται.

Δε μπορείς να λες σ' έναν Δήμαρχο εγώ θα στο εντάξω το έργο, σου στέλνω ένα χαρτί και σου λέω «εντός 5 ημερών», είναι η Υπουργική Απόφαση 48034 που απλοποιεί και λέει σε 5 μέρες πρέπει να γιατρεύονται οι ελλείψεις. Μα σε 5 μέρες μπορείς να τους πεις «φέρε μου περιβαλλοντικούς όρους»; Αν δεν τους φέρεις, έχει δικαίωμα να σου απορρίψει το έργο. Άρα θα πρέπει, πέραν των βασικών εγκρίσεων, όλες οι άλλες εγκρίσεις -ξέρετε σε πιο σημείο φτάσαμε; Να μη μπορεί να ενταχθεί δρόμος γιατί δεν ήρθαν ακόμα οι υπεύθυνες δηλώσεις των ιδιοκτητών για να ενταχθεί έργο.

Ένταξέ το και πες του ότι δε δημοπρατείς αν δε γίνει αυτό. Να έχει άλλους τρεις, τέσσερις, πέντε μήνες να κλείσει αυτό το θέμα. Εσύ θα ξέρεις ότι τα έργα σου τα δέσμευσες και ο άλλος θα τα κινεί με μεγαλύτερη ακόμα διάθεση και όρεξη γιατί θα ξέρει ότι έχει ένα ενταγμένο έργο και θα έχει κατακραυγή αν απενταχθεί. Άσε τον να τρέχει μετά το δικαιούχο. Γιατί τα κάνουμε όλα αυτά; Να τους βγάζουμε το λάδι; Νομίζουμε ότι θα είμαστε έτσι πιο έτοιμοι; Μα έτσι δε φαίνεται και το έργο της ίδιας της Υπηρεσίας.

Γιατί το έργο της Υπηρεσίας εξαρτάται από τρίτους οι οποίοι έχουν άλλες προτεραιότητες και δεν έχουν καθόλου την προτεραιότητα της ίδιας της Υπηρεσίας. Άρα εντάξεις υπό προϋποθέσεις. Όλα τ' άλλα θα σας τα στείλουμε εγγράφως, για να μην πάρω το λόγο και από συναδέλφους, δε θέλω να συνεχίσω.

Θέλω να ρωτήσω δυο πράγματα. από αυτά που είπες Ηλία, προκύπτει ότι θα υπάρχουν έργα γέφυρες. Δεν πρέπει να το επιζητούμε, αλλά εφ' όσον προκύψουν θα υπάρχει δυνατότητα ένταξης. Αυτό ισχύει και για το ΕΣΠΑ και για το ΠΑΑ και για το ΕΣΠΑ με την έννοια των Διαρθρωτικών Ταμείων;

Η δεύτερη απάντηση που ζητώ που έχει σχέση με το τρέχον πρόγραμμα: Όλοι λέμε ότι πρέπει οι νομικές δεσμεύσεις να λήξουν 13/12/2013. Το είδαμε αυτό πουθενά γραμμένο, σε κάποιον κανονισμό; Ρωτώ για να μάθω.

Η. ΜΠΑΝΤΑΒΑΣ: (Τοποθέτηση εκτός μικροφώνου)

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Επομένως είναι σαφές αυτό που λες Ηλία και γι' αυτό το ρωτώ. Η λογική που λέμε ότι τα έργα πρέπει να συμβασιοποιηθούν 31/12/2013 είναι μόνο μια λογική που εξυπηρετεί το εξής: «Ρε φίλε, ενέταξε ένα έργο να έχεις δυο χρόνια να το κατασκευάζεις». Μ' αυτή την έννοια.

Η. ΜΠΑΝΤΑΒΑΣ: Ακριβώς. αυτές οι μεταβατικές διατάξεις που μιλάνε συγκεκριμένα λένε ότι μπορείς να κάνεις συμβασιοποιήσεις έργων με την προϋπόθεση ότι σα διαχείριση, Διαχειριστική Αρχή κρίνεις ότι θα υλοποιηθούν μέσα στο χρόνο υλοποίησης..

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Άρα οι συμβασιοποιήσεις είναι μια κατεύθυνση του 31/12/2013, εσωτερική κατεύθυνση τέλος πάντων.

Η. ΜΠΑΝΤΑΒΑΣ: Όχι, εγώ θεωρώ ότι είναι σίγουρο ότι θα κάνουμε προκήρυξη το 2014. Είναι σίγουρο και εκ των πραγμάτων, όπως έγινε και στο Γ' ΚΠΣ.

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Και τότε θ' αυξηθεί μετά.

Η. ΜΠΑΝΤΑΒΑΣ: Τότε θ' αυξηθεί. Ό,τι περισσέψει 31/12/2013, ότι δεν έχει απορροφηθεί μέχρι τη στιγμή εκείνη, θα ξαναμπεί σε υπολογισμό τι κοινοτική συμμετοχή περίσσεψε, όχι επί 95-5, αλλά επί 75-25 πάλι. Άρα θα διογκωθεί η εθνική συμμετοχή και θα μεγαλώσει πάλι το πρόγραμμά μας και θα υποχρεωθούμε, αν δεν κάνουμε υπερδεσμεύσεις από τώρα, να κάνουμε προκηρύξεις τότε.

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Άρα η 31/12/2013 δεν υπάρχει σε κάποιο κείμενο θεσμικό, νομικό τέλος πάντων, είναι μια κατεύθυνση να μπορούν τα επόμενα δυο χρόνια να γίνουν τα έργα, τουλάχιστον οι κατασκευές. Μ' αυτή την έννοια.

Η. ΜΠΑΝΤΑΒΑΣ: Ή για όσα μέτρα προβλέπεται. Μάλλον το αντίθετο υπάρχει, υπάρχει πλέον κείμενο νομικό, αυτός ο κανονισμός των μεταβατικών διατάξεων που θα λέει ακριβώς ότι υπάρχει η δυνατότητα.

Ήθελα μόνο να πω κάτι για πριν, γι' αυτό με τις 3.000 κατοίκους, υπάρχει η απαίτηση των κανονισμών για κριτήρια διαχωρισμού με τα προγράμματα, δε θέλουν να γίνονται επικαλύψεις χρηματοδοτήσεων πάνω στο ίδιο είδος παρεμβάσεων, από δυο Ταμεία ή από δυο προγράμματα. Οπότε μία γραμμή αναπόφευκτα θα πρέπει να μπαίνει.

Τα κριτήρια μπορεί να μην είναι 5.000 κάτοικοι, να είναι 10.000 ή να είναι κάτι άλλο, να είναι ύψος προϋπολογισμού των επενδύσεων. Επενδύσεις μέχρι τόσο από δω. Αλλά υπάρχει η ανάγκη διαχωρισμού.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Ευχαριστούμε πολύ. Κύριε Παπαβασιλείου έχετε το λόγο.

Β. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Είμαι από την Αναπτυξιακή Θεσσαλονίκης. Αυτό ήταν πολύ κρίσιμο το τελευταίο γιατί σωστά το καταλάβαμε ότι δεν υπήρχε τέτοιο ζήτημα.

Δυο πράγματα ήθελα να πω σε σχέση με το LEADER κατ' αρχήν. Το είχα πει αυτό και στη θεματική ομάδα σχεδιασμού. Νομίζω ότι αυτό που θα μπορούσε να είναι επιτυχία για το LEADER, το ότι έγινε mainstreaming, στην ουσία δημιούργησε πρόβλημα στο LEADER. Δηλαδή το

LEADER με το mainstreaming έχασε την ψυχή του, από ένα πρόγραμμα το οποίο είχε μια ιδιαίτερη φροντίδα, ας το πω έτσι, με ξεχωριστή Διαχειριστική Αρχή, μια μεγαλύτερη ελευθερία, γραφειοκρατικοποιήθηκε περισσότερο.

Αυτό κατά τη γνώμη μου το έκανε λιγότερο ελκυστικό. Θεωρώ πολύ σημαντικό ότι στην επόμενη περίοδο η προσέγγιση LEADER απλώνεται και σε άλλα Ταμεία και πραγματικά με βάση αυτό εκτιμώ ότι αυτό που ανέφερε προηγουμένως ο Γιώργος Αμανατίδης, δεν τίθεται θέμα άξονα 3 και άξονας 4. Έτσι το καταλαβαίνω εγώ αλλά αυτό μένει να ειπωθεί.

Επίσης θα ήθελα να συμφωνήσω σε αυτό που ο Ηλίας Μπανταβάς ανέφερε ότι πια η εμπειρία έδειξε ότι ακόμη και αν υπάρχει ένα πρόγραμμα οριζόντιο, θα πρέπει να υπάρξει αποκεντρωμένη εφαρμογή και διαχείριση. Αντιλαμβάνομαι ότι τίθεται ένα ζήτημα εδώ, ότι πιθανόν δεν είναι δυνατή σε κάθε Περιφέρεια η ίδια εκχώρηση με βάση τις δυνατότητες των Διαχειριστικών Αρχών κατά περίπτωση κτλ.

Όμως δε μπορεί να γίνει αυτό το οποίο έγινε σ' αυτή την προγραμματική περίοδο ούτε βέβαια και αυτό το οποίο υπήρξε στην προηγούμενη, όπου χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ΟΠΑΑΧ από το ΠΕΠ και ΟΠΑΑΧ από το κέντρο. Πρέπει να υπάρχει ξεκάθαρη εκχώρηση για την ολοκληρωμένη διαχείριση και εφαρμογή.

Σε ό,τι αφορά αυτό με τις προκαταβολές το οποίο ανέφερε και ο Γιώργος Αμανατίδης, να μπω σε δυο πιο ειδικά θέματα: Δεν είναι αντιληπτό π.χ. στο LEADER, γιατί θα πρέπει οι Ομάδες Τοπικής Δράσης να εκδίδουν εγγυητική επιστολή προκαταβολής για τους επενδυτές, για το τμήμα εκείνο των χρημάτων που δεν αφορούν τη δική τους αμοιβή αλλά έρχονται για τους επενδυτές. Υπάρχει ένα ζήτημα, μπορεί κανείς να δει μια περίπτωση ότι είναι δεσμευμένα αυτά τα χρήματα σε μια Τράπεζα και γιατί για το 4.1 να εκδίδουμε εγγυητική επιστολή στην παρούσα κιόλας φάση η οποία είναι πραγματικά πολυδάπανη με τις προμήθειες των Τραπεζών που ισχύουν σήμερα.

Δηλαδή έχει δημιουργηθεί μια γραφειοκρατία, ένας υπερβολικός έλεγχος εκ των προτέρων ο οποίος δημιουργεί προβλήματα στην ομαλή υλοποίηση και μειώνει την ελκυστικότητα του προγράμματος αυτού. Κι ένα ειδικότερο θέμα θα ήθελα να βάλω το οποίο δεν ξέρω εάν προκύπτει από κανονιστικό πλαίσιο κοινοτικό ή εθνικό. Πάντως επειδή βρισκόμαστε μπροστά

στη φάση που πρέπει ν' αρχίσουμε να πληρώνουμε δημόσια έργα, ενώ σε όλο το υπόλοιπο πρόγραμμα τα δημόσια έργα είναι επί πιστώσει, εδώ πρέπει να φέρει εξοφλημένο παραστατικό ο Δήμος –στο LEADER μιλάω τώρα.

Στην παρούσα φάση οι Δήμοι έχουν νομίζω πολύ μεγάλη αδυναμία εκτός λίγων εξαιρέσεων να φέρουν εξοφλημένο παραστατικό προς τον εργολάβο για να πάρουν τα χρήματα αυτά. Και πλέον με τη διαδικασία της δειγματοληψίας δε μπορεί να γίνει η κίνηση αυτή την ίδια μέρα, πράγμα το οποίο κάναμε προηγουμένως, δηλαδή που την ίδια μέρα πληρώναμε και την ίδια μέρα πληρωνόταν ο εργολάβος με συν πλην κάποιες ώρες.

Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι τα δημόσια έργα του LEADER θα έχουν αδυναμία υλοποίησης. Είναι ένα πάρα πολύ κρίσιμο ζήτημα. Δεν ξέρω λέω, εάν είναι από το κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο, είναι πολύ δύσκολο ν' αλλαχθεί, εάν δεν είναι θα μπορούσε πιθανόν αυτό να ελεγχθεί. Όπως επίσης και το θέμα της προκαταβολής.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Θα ήθελα να ρωτήσω σχετικά με το θέμα της προκαταβολής. Μιλάμε για το 4.1 πάντοτε. Λίγο πολύ έχετε κάνει τις έρευνές σας. Για τι ποσό μιλάμε ετησίως; Για την προκαταβολή του 4.1. Ετησίως το επιτόκιο που πληρώνετε στις Τράπεζες, η προμήθεια.

Β. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: (Τοποθέτηση εκτός μικροφώνου)

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: 200.000 την περίοδο. Για προκαταβολή ποίου ποσού;

Β. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: (Τοποθέτηση εκτός μικροφώνου)

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: 500.000. Έχετε το λόγο για το θέμα των δημοσίων έργων.

Ε. ΤΣΑΛΕΡΑ: Είμαι από τον ΟΠΕΚΕΠΕ. Ακριβώς επειδή είμαι στο τμήμα που πληρώνονται οι επενδύσεις και τα δημόσια έργα και τα ιδιωτικά, γι' αυτό το θέμα που μιλήσατε, για τις προκαταβολές όπως και για το θέμα των εργασιών επί πιστώσει, δεν αφορά εθνική νομοθεσία ούτε κάποια προβλήματα που έχουν δημιουργήσει από τη Διαχειριστική, από τον ΟΠΕΚΕΠΕ.

Αυτά ορίζονται συγκεκριμένα στον κανονισμό όπου στο άρθρο 56/1974 ορίζεται ότι μόνο για τις επενδύσεις μπορεί να δίνονται προκαταβολές από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης σε ποσοστό 20% που τώρα αυτό έχει τροποποιηθεί κι έχει γίνει 50% από το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης

μόνο όμως με κατάθεση εγγυητικής ίση με το 110% του ποσού της προκαταβολής και θα πρέπει να κατατίθεται στον Οργανισμό Πληρωμών.

Ειδικά για τα μεγάλα δημόσια έργα, όπου προβλέπονται προκαταβολές από την εθνική νομοθεσία και το γνωρίζετε αυτό, βάσει του 3669 δίνονται προκαταβολές στους εργολάβους και γίνεται η απόσβεση τμηματικά και υπάρχει μια διαδικασία εγγυητικών επιστολών προς το Δημόσιο πια όπου ο δικαιούχος είναι το Δημόσιο για το πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, οπότε εκεί αυτού του είδους οι προκαταβολές δεν αντιμετωπίζονται με αυτό τον τρόπο, δηλώνονται στην κοινότητα ως δαπάνες.

Γιατί υπάρχει ολόκληρο θεσμικό πλαίσιο που κατοχυρώνει τις πληρωμές αυτές για τον Οργανισμό Πληρωμών, για το ελληνικό κράτος γενικά. Στις ιδιωτικές επενδύσεις όμως, δε μπορούμε παρά ν' ακολουθήσουμε, δε μπορεί αλλιώς να δοθεί προκαταβολή, γίνονται συνέχεια έλεγχοι από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στον ΟΠΕΚΕΠΕ για το θέμα συγκεκριμένα των προκαταβολών βάσει του άρθρου, οτιδήποτε δηλωθεί προκαταβολή ελέγχεται για το αν υπάρχει αντίστοιχη εγγυητική επιστολή και το ποσό.

Τώρα, ποιος θα πρέπει να την εκδίδει, σ' αυτό ίσως δε θα μπορούσα, όσον αφορά αυτό που είπατε για τις αναπτυξιακές και αν έπρεπε να το δέχεστε από τις επενδυτικές, σ' αυτό δε μπορώ να σας απαντήσω αυτή τη στιγμή. Το ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει είναι το μόνο σίγουρο. Δε μπορεί αλλιώς να δοθεί προκαταβολή στις ιδιωτικές επενδύσεις.

Όσον αφορά το θέμα των επί πιστώσει εργασιών, συγκεκριμένα στον κανονισμό 65/2011 που μιλάει για διοικητικούς ελέγχους των αιτήσεων πληρωμής, αναφέρει ότι επιλέξιμες είναι μόνο οι αιτήσεις που αφορούν σε πραγματοποιηθείσες και ολοκληρωθείσες ενέργειες, που επίσης μας γίνονται συνεχόμενοι έλεγχοι γι' αυτό. Οποιαδήποτε αίτηση πληρωμής κατατεθεί στον ΟΠΕΚΕΠΕ θα πρέπει ν' αφορά εκτελεσθείσες εργασίες με τιμολόγιο εξοφλημένο για να μπορεί να πληρωθεί.

Γι' αυτό το λόγο δε μπορούν να θεωρηθούν επιλέξιμες διαφορετικά. Γι' αυτό ζητείται από το Δήμο αυτό. Είναι βάσει κανονισμού και αυτό για τις εκτελεσθείσες εργασίες. Δε μπορούν να πληρωθούν επί πιστώσει, είναι κάτι σαν προκαταβολή για τον κανονισμό οι επί πιστώσει εργασίες. Οι

Δήμοι είναι ιδιωτική επένδυση για την κοινότητα, δεν είναι δημόσια επένδυση. Στα μεγάλα δημόσια έργα δικαιούχος είναι το ΥΠΑΑΤ.

Β. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Οι δικαιούχοι είναι Δήμοι. Δηλαδή θα μπορούσε το κομμάτι των δημοσίων επενδύσεων του άξονα 4 να γίνει μ' αυτή τη διαδικασία που λέτε; Ας μην έρθει σ' εμάς το χρήμα και ας πληρώσει ο ΟΠΕΚΕΠΕ απευθείας το Δήμο. Εκεί θα μπορούσε να υπάρξει αυτή η διαδικασία του να γίνουν επί πιστώσει εργασίες; Είναι μια λύση αυτό.

Ε. ΤΣΑΛΕΡΑ: Δε θα ήθελα να μπω στη λεπτομέρεια, απλώς για τους Δήμους υπάρχουν στο νόμο το συγκεκριμένο, τον 3369 κάποια πράγματα που τα χειρίζονται όπως τα μεγάλα.

Ι. ΚΙΟΣΕΟΓΛΟΥ: Είμαι από την Αναπτυξιακή Πέλλας. Απλά να ρωτήσω κάτι και τον ΟΠΕΚΕΠΕ. Δίνεται προκαταβολή για το μέτρο 41 και 4.21. Προκύπτουν τόκοι, εκδίδουμε την εγγυητική του 110%. Τι σημαίνει αυτό; Ότι από τη στιγμή που αποδίδουμε μια εγγυητική επιστολή, εμείς δεσμευόμαστε για το ποσό.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Να κάνω κάτι εξαιρετικά αγενές και συγνώμη: Επειδή δε θα ήθελα να μπούμε σε περιπτώσιολογία γιατί ο σκοπός είναι να κάνουμε μια καταγραφή κάποιων προγραμμάτων για το ΠΑΑ, δηλαδή ας μη μπούμε σε μια τέτοια λογική.

Ι. ΚΙΟΣΕΟΓΛΟΥ: Είναι καταγραφή προβλήματος.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Αν θέλετε, αν είναι κάποιο πρόβλημα που υποθέτω μπορείτε να το λύσετε μ' ένα τηλέφωνο, γιατί δε θα έχουμε πολλές φορές την ευκαιρία να κάνουμε αυτό που κάνουμε τώρα.

Ι. ΚΙΟΣΕΟΓΛΟΥ: Είναι καταγραφή προβλήματος, αν μου επιτρέψετε.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ωραία, τότε να κάνουμε την καταγραφή σα θέμα, αλλά όχι απάντηση αυτή τη στιγμή. Πολύ ευχαρίστως.

Ι. ΚΙΟΣΕΟΓΛΟΥ: Από τη στιγμή που εκδίδεται η εγγυητική, η κάθε αναπτυξιακή εγγυάται γι' αυτό το ποσό του 110%. Προκύπτουν τόκοι από τον ειδικό λογαριασμό, αυτοί οι τόκοι θεωρητικά δεν πρέπει να επιστρέφονται πίσω στο Υπουργείο διότι οικονομοτεχνικά, φοροτεχνικά κτλ. πρέπει να είναι χρήματα τα οποία θα πρέπει η ίδια η ΟΤΔ να τα χρησιμοποιήσει με όποιον τρόπο από τη στιγμή που παραδίδει αυτή η ίδια, την εγγυητική επιστολή.

Στο LEADER 2 τι είχε γίνει: Στο τέλος, όποια εκατομμύρια ή χιλιάδες ευρώ περισσεύανε, είχε πει το Υπουργείο ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν - π.χ. τότε το Υπουργείο Γεωργίας - για να γίνουν συμβάσεις με Δασολόγους, Γεωπόνους κτλ.

Και κάτι άλλο που θέλω ν' αναφέρω: Η διαδικασία του ΟΠΕΚΕΠΕ που είναι στην ουσία η Αρχή Πληρωμής του LEADER λέει ότι ελέγγω τις Β.Υ.Δ. και τσεκάρω έναν πίνακα, ύπαρξη βεβαίωσης, ύπαρξη φορολογικής, ύπαρξη ασφαλιστικής. Δε μπαίνω στη διαδικασία ελέγχου, διότι καθυστερώ και κωλυσιεργώ ένα πρόγραμμα, όταν υπάρχει ειδική ομάδα ή ένας ελεγκτής που ελέγχει τις διαδικασίες της Β.Υ.Δ.

Και κάτι άλλο από τις εμπειρίες που είπατε. Στο προηγούμενο Κοινοτικό Πλαίσιο η Πέλλα υλοποίησε προγράμματα LEADER, ΟΠΑΑΧ Βόρα και ΟΠΑΑΧ Πάικο. Πήραμε το χάρτη, το χωρίσαμε με κάτι γραμμές και είπαμε, αυτή είναι η περιοχή τάδε και η άλλη η περιοχή τάδε. Είχαμε να κάνουμε με την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας για το ΟΠΑΑΧ του Βόρα, είχαμε να κάνουμε με το Υπουργείο για το ΟΠΑΑΧ του Πάικου, η κα Κουτσαυτάκη ήταν τότε υπεύθυνη και είχαμε να κάνουμε με άλλη μονάδα του Υπουργείου όσον αφορά στο LEADER.

Όντως άξονας 3, άξονας 4 ενιαίο πρόγραμμα. Ήδη το δίκτυο, η Ελληνική Ένωση Αναπτυξιακών Εταιρειών έχει ετοιμάσει προτάσεις, σήμερα συμπλήρωσαν και ο κ. Παπαβασιλείου και ο κ. Αμανατίδης τα πάντα, θεωρώ ότι θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν για ένα πιο ευέλικτο θεσμικό πλαίσιο.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Αν καταλαβαίνω καλά δηλαδή ο προβληματισμός είναι κατά πόσον υπάρχει νόημα να υπάρχουν διαφοροποιήσεις μέσα σ' ένα νομό για παρόμοια πράγματα ή μην πω για ταυτόσημα, έτσι;

Β. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: (Τοποθέτηση εκτός μικροφώνου)

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Ένα πρόγραμμα στην ίδια περιοχή. Θέλει κάποιος άλλος να τοποθετηθεί; Η κα Καραγκιοζοπούλου έχει το λόγο.

Κ. ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΟΥΛΟΥ: Είμαι από τη Μονάδα Β1 της ΕΥΕ ΠΑΑ, από τα οποία Σχέδια Βελτίωσης. Βάσει της δικής μου εμπειρίας πάνω στο αντικείμενο αυτό, θα ήθελα ν' αναφέρω κι εγώ κάποια προβλήματα που έχω εντοπίσει όσον αφορά το συγκεκριμένο μέτρο και ίσως θ' αναφερθώ και σε κάποια που είπε ο κ. Αμανατίδης ίσως από διαφορετική οπτική.

Ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα που εγώ θα ήθελα να καταγραφεί και που έχει να κάνει με την οργάνωση και το σχεδιασμό, αυτό που κάνουμε αυτή την περίοδο αλλά και με τον τρόπο που θα υλοποιήσουμε αργότερα, έχει να κάνει με το χρόνο. Θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό να σχεδιάζουμε και να υλοποιούμε σε σύντομο χρονικό διάστημα και αυτό το πράγμα να κινείται συνεχώς.

Αυτό που έχω δει στα σχέδια βελτίωσης είναι ότι μας παίρνει πάρα πολύ χρόνο να τροποποιήσουμε και να φτιάξουμε τελικά ένα θεσμικό πλαίσιο και στη συνέχεια αυτό το πράγμα λόγω των ετών καθυστέρησης, δημιουργεί με τη σειρά του ένα μπλοκάρισμα στις αιτήσεις και ένα μπλοκάρισμα μετά τις αξιολογήσεις και φτάνουμε σε μια κατάσταση που υλοποιούν όλοι ταυτόχρονα, υπάρχουν για όλους προβλήματα ρευστότητας, παράλληλα οι παράγοντες απ' έξω εκμεταλλεύονται όλους τους γεωργούς, κυρίως αυτοί που πουλάνε γεωργικά μηχανήματα, ελκυστήρες κι όλα τα σχετικά, εκμεταλλεύονται τους γεωργούς και έτσι μπλοκάρει όλο το σύστημα.

Και αυτό θεωρώ, δεν ξέρω αν το θέτω σωστά, για μένα μπλοκάρει από τη στιγμή που έχουμε καθυστερήσει στο να φτιάξουμε το θεσμικό πλαίσιο. Άρα σίγουρα θα πρέπει να μειώσουμε το χρόνο και αυτό θα πρέπει να το μειώσουμε κρατώντας και διαφοροποιώντας στο σημείο που δημιουργεί προβλήματα το θεσμικό πλαίσιο. Πάμε για 5^ο, δε χρειάζεται ν' αλλάξουμε την ΚΥΑ από την αρχή μέχρι το τέλος. Μπορούμε να κάνουμε την ΥΑ και όλες τις εφαρμοστικές της, μπορούμε να κάνουμε παρεμβάσεις μόνο στα σημεία που κρίνουμε αυτή τη στιγμή ότι δυσκολεύουν την υλοποίηση.

Από κει και πέρα θεωρώ ότι θα πρέπει να έχουμε ανοιχτές τις προκηρύξεις. Δε μπορώ να το επεκτείνω αυτό στα υπόλοιπα προγράμματα γιατί δεν ξέρω πώς θα λειτουργήσει αλλά σίγουρα στο κομμάτι των σχεδίων βελτίωσης που είναι ένα μεγάλο κομμάτι του προϋπολογισμού του ΠΑΑ στις ιδιωτικές επενδύσεις χρειάζεται αυτό για να μη μπουκώνουμε κατά κάποιον τρόπο με πολλές αιτήσεις και έτσι δε μπορούμε να προχωρήσουμε στις αξιολογήσεις.

Θα ήθελα να δούμε πάρα πολύ σοβαρά και να συζητήσουμε με την Ευρωπαϊκή Ένωση το κομμάτι των ελέγχων. Θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή, όχι ότι είναι αυστηροί οι έλεγχοί τους, απλά δημιουργούν μεγάλες δυσκολίες στην εφαρμογή των προγραμμάτων. Σύμφωνα με αυτό που είπε ο Ηλίας θα

πρέπει κάθε μήνα να κάνουμε πρόβλεψη για πιστώσεις που θα πρέπει να πληρώσουμε.

Αλλά ο κόσμος θα πληρώνεται ένα χρόνο μετά την υποβολή του αιτήματός του τελικά, γιατί μέχρι να πάρουμε το φάκελό του, να τον δούμε και να τον βάλουμε στον προγραμματισμό του τριμήνου, αφού θα πρέπει να έχουμε κάνει βέβαια και όλους τους υπόλοιπους ελέγχους, φτάνει τελικά να έχουμε μεγάλες καθυστερήσεις στην πληρωμή, κάτι που είναι για μένα πιο σημαντικός λόγος να είναι μη ελκυστικό πρόγραμμα παρά η νομοθεσία του.

Γιατί ο αγρότης θα κολλήσει περισσότερο στην υλοποίηση χρονικά παρά στη νομοθεσία που δε θ' ασχοληθεί καθόλου, οι περισσότεροι δεν ασχολούνται καν με το κομμάτι της νομοθεσίας, έχουν γι' αυτό συμβούλους μελετητές. Άρα για να γίνει ελκυστικό το πρόγραμμα πρέπει να είναι γρήγορο.

Γρήγορο στην υποβολή, γρήγορο στην έγκριση και γρήγορο στην πληρωμή του. Ο κάθε φορέας θεωρώ ότι έχει ένα κομμάτι να βελτιώσει πάνω στο καθένα. Εμείς έχουμε το χρόνο με το θεσμικό πλαίσιο και την υποβολή, ίσως η Μονάδα Ελέγχου ή όλο το ΠΑΑ θα πρέπει να το ψάξει λίγο με την Ευρωπαϊκή Ένωση στο κομμάτι των ελέγχων.

Αυτό που επίσης θα ήθελα να πω κι εγώ για τις προκαταβολές, μακάρι να μπορούσαμε, προκειμένου να υπάρξει ρευστότητα και επομένως υλοποίηση, να δίνουμε εύκολα προκαταβολές. Θεωρώ όμως ότι αυτή τη στιγμή είναι πολύ μεγάλα τα ρίσκα, τουλάχιστον στις ιδιωτικές επενδύσεις όσον αφορά αυτό το κομμάτι.

Όσον αφορά το κομμάτι που είπε ο κ. Αμανατίδης για να μπορούν κάποια πράγματα να επιδοτούνται, κάποιες δράσεις ή κάποια **πα** από δυο διαφορετικά Υπουργεία, θεωρώ ότι έχουμε προβλήματα εκεί στη διπλή χρηματοδότηση..

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Δε νομίζω ότι είπε για διπλή χρηματοδότηση, είπε ότι εμείς προσπαθούμε να υλοποιηθούν κάποια προγράμματα γρήγορα, αλλά ενδεχομένως σκοντάφτουμε πάνω στη νομοθεσία του ΥΠΕΚΑ αν κατάλαβα καλά για τις αδειοδοτήσεις. Αν κατάλαβα καλά.

Κ. ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΟΥΛΟΥ: Όχι, δε μιλάμε για την ωριμότητα, είπατε πριν από αυτό, πριν το κομμάτι της ωριμότητας, αναφερθήκατε σε κάποια

προγράμματα που κάτω των 5.000 είναι από το ΥΠΑΑΤ, άνω των 5.000 είναι από κάποιο άλλο Υπουργείο ενώ θα μπορούσε να είναι από δυο διαφορετικά Υπουργεία η ίδια δράση, θα μπορούσε δηλαδή ο επενδυτής ή ο φορέας που ενδιαφέρεται να απευθυνθεί σ' ένα από τα δυο προγράμματα, δεν ξέρω αν αυτή ήταν η πρόταση.

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Νομίζω ότι είναι αποδεκτό από όλους ότι για την ανάπτυξη της υπαίθρου, την πολυκεντρική ανάπτυξη όπως λέμε, που απαιτείται να γίνει, πρέπει να υπάρχουν και να στηρίξουμε τα κεφαλοχώρια, τα μεγάλα, τις κωμοπόλεις.

Με τον τρόπο αυτό του κριτηρίου των 5.000 κατοίκων, ενώ υπήρχαν πολύ καλές ιδέες που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε οικισμούς μεγαλύτερου πληθυσμού, που θα μπορούσαν να στηρίξουν την ενδοχώρα τους, δε μπορούσαν να μπουν γιατί ήταν πάνω από 5.000 και θα έπρεπε να υποβάλλουν φάκελο στο ΕΠΑΝ.

Το ΕΠΑΝ επομένως είναι κάτι άλλο, δεν ξέρεις ποιος θα ενδιαφερθεί, ποιος δε θα ενδιαφερθεί, ενώ αν υπήρχε ο διαχωρισμός, να μη γινόταν στο πληθυσμιακό νούμερο των 5.000. Αν ήθελαν να υπάρχει πληθυσμιακό ας ήταν στις 10.000. αλλά δεν είναι λόγος να έχεις καν πληθυσμιακό δεδομένο για την ύπαιθρο για το LEADER.

Κ. ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΟΥΛΟΥ: Αυτό είναι κάτι κανονιστικό;

Γ. ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ: Όχι, ήταν συμφωνία μεταξύ δυο Υπουργείων, τίποτε άλλο.

Κ. ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΟΥΛΟΥ: Άρα αυτό είναι απλό ν' αλλάξει, προτείνω σε κάθε περίπτωση να πάει σε ένα από τα δυο Υπουργεία γιατί θεωρώ πολύ αδύνατη την εφαρμογή από δυο Υπουργεία ταυτόχρονα ή σε συνεργασία δυο Υπουργείων.

Και ένα τελευταίο που ήθελα να πω όσον αφορά την ωριμότητα: Δεν ξέρω πώς λειτουργούσε για παράδειγμα το LEADER, ξέρω ότι τα σχέδια βελτίωσης που εντάσσουμε μη ώριμες προτάσεις, αυτό δημιουργεί τρομερές καθυστερήσεις στην υλοποίηση και επομένως τελικά μεγάλο κομμάτι των χρημάτων δεν υλοποιούνται γιατί τελικά δεν ήταν ποτέ και δεν κατέστησαν ποτέ ώριμες προτάσεις για να υλοποιηθούν.

Άρα, ίσως θα πρέπει να ξαναγυρίσουμε σε πιο ώριμες προτάσεις. Αυτό προτείνω, αυτό είναι μια σκέψη.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Άρα τίθεται και για ιδιωτικές επενδύσεις και για δημόσιες η επιλογή ώριμων μελετών και επενδυτικών σχεδίων. Θέλει κάποιος άλλος να τοποθετηθεί; Η κα Παπαδοπούλου έχει το λόγο.

Λ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Χαιρετώ και πάλι, είμαι από το ΑΠΘ. Πραγματικά συγχαρητήρια και δεν είναι έτσι, μια κουβέντα.

Χαίρομαι ιδιαίτερα γιατί αυτό τον προβληματισμό τον είχαμε στην ερευνητική μας ομάδα από το 2008 και μελετήσαμε πραγματικά πώς εφαρμόζεται η πολιτική και ποια είναι τα προβλήματα τα οποία βρίσκει κανείς. Είχαμε συντάξει ένα ερωτηματολόγιο 16 σελίδων, χωρισμένο σε 3 ενότητες. Μελετήσαμε τη διαχείριση της πολιτικής σε μακροεπίπεδο και πώς αυτή επηρεάζει το πρόγραμμα, μελετήσαμε τη διαχείριση των μέτρων σε μικροεπίπεδο και τέλος κάναμε μια λεπτομερή θεώρηση των φάσεων της διαχείρισης.

Νομίζω ότι αν θα σας έδινα αυτό το ερωτηματολόγιο, το κάναμε ειδικά για το μέτρο του εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Αυτά τα οποία ακούστηκαν, πραγματικά είναι επί τον τύπον των ήλων και ο καθένας που θα μιλήσει από δω θα έχει να πει οπωσδήποτε κάτι πάρα πολύ χρήσιμο από τη δική του εμπειρία.

Αυτό το οποίο κάναμε εμείς ήταν μια συνολική αποτύπωση της κατάστασης γιατί θεώρησε η Ευρωπαϊκή Ένωση άξιο λόγου και χρηματοδότησε το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα, ότι δηλαδή αυτό που κάνει ο κ. Μπανταβάς ή οποιοσδήποτε εφαρμόζει την πολιτική, έχει επίδραση στο πρόγραμμα και στην αποτελεσματικότητα και στις αντιδράσεις στα κριτήριά του ακριβώς γιατί γίνεται με τον έναν τρόπο ή με τον άλλο τρόπο.

Και πραγματικά είδαμε ότι ο τρόπος με τον οποίο γίνεται στην Ελλάδα έχει πάρα πολλά να πει και πάρα πολλά να κερδίσει, αν πραγματικά δει αυτά τα οποία φαίνεται ότι τώρα ζητά να δει. Δε νομίζω ότι θα σας ενδιέφερε ιδιαίτερα, αν θα σας ενδιέφερε ιδιαίτερα μπορώ να σας πω τι ειδικότερα είδαμε. Για παράδειγμα, κάναμε μια χαρτογράφηση του μέτρου. Αντιληφθήκαμε ότι κανένας δεν έχει το σύνολο της γνώσης του τι γίνεται στην εφαρμογή του μέτρου από την ΕΥΔ μέχρι την εφαρμογή του.

Δεν ήξεραν ούτε παρεμφερείς ή κοντινοί φορείς εφαρμογής του προγράμματος, τι έκανε ο διπλανός του, που είναι πολύ σημαντικό να ξέρω

όταν μου έρχεται ένας φάκελος εμένα τι προηγήθηκε πριν ή ποια λογική υπήρχε πιο πάνω με τον ΟΠΕΚΕΠΕ όπως εξηγήθηκε παραπάνω. Δεν υπάρχει αυτή η συνολική γνώση πουθενά.

Άρα λοιπόν μια αποτύπωση, μια χαρτογράφηση των διαδικασιών είναι περισσότερο από απαραίτητη. Και το σημαντικό το οποίο επίσης είδαμε είναι ότι μπορεί να χαρτογραφηθεί μια ΚΥΑ έτσι όπως εκδίδεται, αλλά να εφαρμοστεί τελικά, τελείως διαφορετικά απ' ό,τι σχεδιάστηκε και απ' ό,τι τροποποιήθηκε και επανειλημμένα τροποποιήθηκε.

Άρα λοιπόν ένα το θεσμικό πλαίσιο το οποίο αναφέρθηκε πολλές φορές ότι δημιουργεί προβλήματα εδώ πέρα, αλλά και δεύτερον, είναι ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται αυτό το θεσμικό πλαίσιο στην πράξη και πόσες φορές αναγκάζεται η Διοίκηση να πάρει πίσω αποφάσεις και πίσω διαδικασίες τις οποίες έχει σχεδιάσει προφανώς με λάθος τρόπο.

Μια σκέψη έκανα πολύ σύντομη όταν είδα να σημειώνεται εκεί ότι ο σχεδιασμός του προγράμματος θα είναι κεντρικός και η εφαρμογή θα είναι τοπική. Εκεί νομίζω πως πρέπει οπωσδήποτε να διασφαλιστεί ότι αυτά τα δύο κομμάτια θα πρέπει να έχουν οργανική διασύνδεση μεταξύ τους γιατί επηρεάζει εκ των ων ουκ άνευ ο σχεδιασμός την εφαρμογή και η εφαρμογή το σχεδιασμό. Και για να μη μακρηγορήσω περισσότερο, πραγματικά είναι στη διάθεσή σας ό,τι έχουμε βρει, θα δώσω και μια άλλη διάσταση.

Είδαμε ότι εδώ στην ελληνική πραγματικότητα έχουμε ιδιαιτερότητες και κάθε χώρα και κάθε περιοχή εξειδικεύει τις ιδιαιτερότητές της. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το ξέρει αυτό γι' αυτό όπου μπορεί ενώ προσπαθεί να βάλει το ευρωπαϊκό στίγμα της, αφήνει χαλαρά τα κράτη ν' αποφασίσουν. Εκεί έχω αντιληφθεί πως υπάρχει μια έλλειψη πληροφορίας που σημαίνει έλλειψη κατανόησης του τι γίνεται στην Ελλάδα.

Το να έρχονται τώρα οι τρούικανοί όπως είπε ο κ. Μπανταβάζ και να μας ζητάνε τριμηνιαίες εκθέσεις και να μας λείπει το 1 ευρώ και να έχουμε όλα αυτά τα θέματα, αυτό δε θα λυθεί εδώ μέσα, λυπάμαι, ούτε στο Υπουργείο, λυπάμαι. Αυτό θα λυθεί σε άλλα φόρα όπου εκεί, όπως γίνεται κατανοητή η ιδιαιτερότητα της Αγγλίας και βγαίνουν οι Εγγλέζοι με τη μούρη, όπως γίνεται κατανοητό το ιδιαίτερο της Ιταλίας και οι Ιταλοί έχουν ιδιαίτερες

διευθετήσεις, θα πρέπει να γίνει κατανοητό και το ιδιαίτερο της Ελλάδος, πόσο μάλιστα τώρα που είναι σε περίοδο όχι μόνο κρίσης, αλλά και μνημονίου .

Γι' αυτό λοιπόν θα παρακαλούσα τους αρμόδιους που εδώ να τ' ακούσουν, η εσείς οι πιο κοντινοί να το μεταφέρετε, ότι τα διεθνή αυτά φόρα ή τα ευρωπαϊκά φόρα, η θέση της Ελλάδας δεν πρέπει να είναι κενή. Και όταν θα είναι εκεί θα πρέπει να έχει και θέσεις. Αυτά τα οποία βγαίνουν από δω, να περνάνε, ν' ακούγονται. Τουλάχιστον η δική μου μικρή εμπειρία σε αυτό δείχνει πως υπάρχουν αυτιά ανοιχτά που θα κάνουν πιο εύκολη τη δική μας δουλειά και τη δική μας εφαρμογή και σχεδιασμό στα προγράμματα. Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Ευχαριστούμε πολύ. Η κα Καραγκιοζοπούλου έχει το λόγο.

Κ. ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΟΠΟΥΛΟΥ: Δε θέλω να πω κάτι παραπάνω, απλώς στη συζήτηση την προηγούμενη, για να κλείσω το θέμα, επειδή εκείνη τη στιγμή μιλήσατε για τις προκαταβολές των ΟΤΑ και δεν το είχα στο νου μου, ειδικά η εθνική νομοθεσία δεν επιτρέπει προκαταβολές στους ΟΤΑ, στα δημόσια έργα των Δήμων, οπότε γι' αυτό δε μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον τρόπο που χρησιμοποιούμε στα μεγάλα δημόσια έργα που γίνονται και θα πρέπει η προκαταβολή να δοθεί μόνο μέσω κανονισμού και να χρειαστεί εγγυητική.

Ήθελα να το ξεκαθαρίσω αυτό, ότι οι δήμοι αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τα Υπουργεία ως δικαιούχοι δημοσίων έργων, βάσει της εθνικής νομοθεσίας πάντα.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Ευχαριστούμε πολύ. Ο κ. Αγγελόπουλος έχει το λόγο.

Σ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ: Γεια σας, είμαι Καθηγητής στο ΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Είχα σημειώσει αρκετά πράγματα να πω αλλά εκείνο το οποίο θα πω είναι από μια προσωπική, ερευνητική εμπειρία που είχα.

Εμείς προσπαθήσαμε να καταγράψουμε απαντώντας στο ερώτημα αν οι αγρότες οι οποίοι συμμετέχουν στα σχέδια βελτίωσης, βελτιώνουν πραγματικά το επίπεδο της ανταγωνιστικότητάς τους. Κάναμε λοιπόν μια έρευνα απευθυνόμενοι περισσότερο σε μελετητές που είχαν κάποια στοιχεία των φακέλων τους και είδαμε τελικά ότι οι περισσότεροι αγρότες που εντάχθηκαν στα σχέδια βελτίωσης, τουλάχιστον στο παρελθόν, δεν πέτυχαν να βελτιώσουν την πραγματική ανταγωνιστικότητά τους.

Οι περισσότερες επενδύσεις που έκαναν ήταν σε λάθος προσανατολισμό, δεν προσπαθούσαν και δεν πετύχαιναν καθόλου ν' αξιοποιήσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιοχών, άρα λοιπόν αναρωτούμενοι όλοι κατά πόσο προσπαθούμε να βελτιώσουμε την ανταγωνιστικότητα και σκεπτόμενος αν μπορούμε ν' αξιοποιήσουμε και το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο σαν εργαλείο, μήπως πρέπει τελικά να στρέψουμε τους αγρότες σ' επενδύσεις πραγματικές που θα βοηθήσουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους;

Και φυσικά ούτε λόγος να γίνεται για μείωση του κόστους παραγωγής. Έχουν φοβερό πρόβλημα στην παραγωγή προϊόντων, τα οποία και αυτά δεν είναι ανταγωνιστικά. Είναι υψηλού κόστους παραγωγής. Και αν δείτε, είπαμε ότι μπορούμε να διερευνήσουμε και την υφιστάμενη κατάσταση κλάδων, θα βλέπαμε ότι σε επίπεδο κλάδων και με τις νέες συνθήκες όπως διαμορφώνονται, υπάρχει κλάδοι που έχουν πρόβλημα βιωσιμότητας, μπορεί να εξαφανιστούν κλάδοι ιδίως στην κτηνοτροφία. Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Η κα Εμμανουηλίδου έχει το λόγο.

M. EMMANOYHΛIΔOY: Καλησπέρα. Μάλλον σε συνέχεια της πρώτης παρατήρησης του καθηγητή πιο πολύ θέλω να πω έναν προβληματισμό και όχι ένα πρόβλημα και από την παρούσα προγραμματική περίοδο και από την προηγούμενη. Και θέλω τη βοήθεια της κας Παπαδοπούλου και του κ. Αποστολόπουλου σε αυτό γιατί έχουν παρακολουθήσει ένα σχετικό όλοι μαζί.

Στο θέμα της αποτύπωσης της πορείας των προγραμμάτων σε σχέση με τους δείκτες, νομίζω ότι ήρθε το πλήρωμα του χρόνου να σταματήσουμε να χρησιμοποιούμε μόνο ποσοτικούς δείκτες και ίσως με ωριμότητα ν' αρχίσουμε να χρησιμοποιούμε και ποιοτικούς δείκτες για ν' αξιολογήσουμε ένα πρόγραμμα.

Αποτυπώνουμε πόσες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν στιγμιαία ενδεχομένως για ένα χρόνο χωρίς να βλέπουμε μακροχρόνια αν υφίστανται αυτές οι θέσεις εργασίας, αν όντως προήλθε από την ευρύτερη περιοχή παρέμβασης του προγράμματος και αν όντως δημιούργησαν πρόσθετο εισόδημα ή ευκαιρίες απασχόλησης στην περιοχή που εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα, άρα δόθηκαν αρκετά χρήματα.

Νομίζω είναι ένας προβληματισμός που πρέπει κάποια στιγμή να μας απασχολεί μετά από 4 Προγραμματικές Περιόδους. Ευχαριστώ.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Η κα Τσιμπρή έχει το λόγο.

Η. ΤΣΙΜΠΡΗ: Είμαι από την Αναπτυξιακή Αχαΐας. Πολύ σύντομα γιατί με κάλυψαν οι συνάδελφοι βέβαια, αυτό που είπε ο Ηλίας Μπανταβάς είναι πολύ σημαντικό.

Εκτός από το θεσμικό πλαίσιο που θα πρέπει να προετοιμάζεται ή να βελτιώνεται πολύ νωρίτερα προκειμένου η υλοποίηση τουλάχιστον να γίνεται σχετικά, πέρα από τ' άλλα ενδογενή προβλήματα, όσο γίνεται πιο σύντομα, είναι και αυτό με τα πληροφοριακά συστήματα που κάθε φορά π.χ. τώρα στον άξονα 3 και τα ιδιωτικά έργα, ακόμα δεν το έχουν οι μηχανισμοί στήριξης και εκτός αυτού, έτσι όπως πληροφορήθηκα γιατί δεν παρακολούθησα την ενημέρωση από τα παιδιά της ομάδας, φτάνει να απαιτεί την εμπλοκή του επενδυτή στη χρήση του, κάτι το οποίο θα είναι πάρα πολύ δύσκολο και σίγουρα, εμείς δηλαδή το ξέρουμε στη βάση ότι εμείς θα το κάνουμε.

Δηλαδή δεν υπάρχει περίπτωση να δοθούν κωδικοί και να μπορέσει ο επενδυτής, δεδομένου ότι θα του ζητηθούν πολύ περισσότερα χρήματα αν είχε μια α' τεχνική υποστήριξη για το έργο που σίγουρα θα έχει κάνει τώρα οικονομία από κει, θα απαιτήσει, προσδοκά και γι' αυτό είναι ελκυστικά τα προγράμματα της εταιρείας στη βάση, να βοηθήσουμε και να τα κάνουμε εμείς.

Θα πρέπει τουλάχιστον να είμαστε σε ετοιμότητα πολύ νωρίτερα και για να εκπαιδευθούν και να προετοιμάσουμε το σχεδιασμό που θα χρειαστεί για να γίνει αύριο αυτή η δουλειά. Αυτό ήθελα να επισημάνω, ότι είναι πολύ φιλόδοξο.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Από τη μία είναι θετικό το ότι γίνεται εκτεταμένη χρήση πληροφοριακών συστημάτων, από την άλλη θεωρείτε ότι αυτό θα έχει πιο πολύ δουλειά για σας γιατί πολλοί από τους επενδυτές δεν θα μπορούν να ανταποκριθούν. Ο κ. Καραβάς έχει το λόγο.

Ν. ΚΑΡΑΒΑΣ: Είμαι από τον άξονα 2. Με αφορμή αυτό που είδαμε στην αρχή, δηλαδή τη μεγάλη απορρόφηση στις ενισχύσεις σε σχέση με τα δημόσια έργα που είχαν μικρότερη και τις επενδύσεις ακόμα μικρότερη, εδώ

θέλω να καταγράψω μονολεκτικά ένα πρόβλημα, εγώ το θεωρώ πρόβλημα, ότι ναι μεν υπάρχει μεγάλη απορρόφηση αλλά δεν έχουμε καμία πληροφορία για το περιβαλλοντικό αποτέλεσμα, ειδικά για τον άξονα 2 που έχουμε αγροπεριβαλλοντικά και άλλα μέτρα που αφορούν βιοποικιλότητες κτλ.

Ποιο είναι λοιπόν αυτό το περιβαλλοντικό αποτέλεσμα, έχει μετρηθεί; Από εκεί φαίνεται αν έχουμε πετύχει το στόχο. Και αυτό είναι ένα πρόβλημα δεικτών κι ένα πρόβλημα ελέγχου. Ίσως θα πρέπει δηλαδή μελλοντικά να καθιερωθεί ένα σύστημα δεικτών εκροών που θα μετράει το αποτέλεσμα των πολιτικών μας και των διαχειριστικών μέτρων που έχουμε λάβει τελικά στη χώρα. Ένα είναι αυτό.

Κάτι άλλο για τον άξονα 2 που νομίζω πρέπει να καταγραφεί επίσης είναι ότι δεν έχουμε τραβήξει τόσο πολύ τα μέτρα που έχουν να κάνουν με βιοποικιλότητα και με προστατευόμενες περιοχές. Αυτό οφείλεται βασικά στο σχεδιασμό, αυτά τα μέτρα επειδή είναι πολύπλοκα, επειδή δεν είναι απλά όπως είναι η βιολογική γεωργία ή άλλα μέτρα, έχουν ιδιαιτερότητες, έχουν τοπικές ιδιαιτερότητες, περιφερειακές και σε επίπεδο χώρας ακόμα και είναι ενδεικτικό ότι ακόμα και τώρα η συζήτηση για τα μέτρα αυτά, για προστατευόμενες περιοχές, για βιοποικιλότητα, ουσιαστικά δεν έχει ανοίξει, έχει τεθεί μόνο ακροθιγώς, δεν έχει ανοίξει πραγματικά μια συζήτηση.

Εκεί υπάρχει μια δυσκολία στο πώς θα γίνουν αυτά τα μέτρα μελλοντικά. Να μη βασιστούμε πάλι στο NATURA, στα σχέδια διαχείρισης τα οποία ήταν ένας εξωγενής παράγοντας από άλλο Υπουργείο, δεν έγιναν ποτέ και άρα δεν έτρεξαν τα NATURA. Ίσως πρέπει να γίνει μια πιο ενδελεχής μελέτη.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ για τη συμμετοχή σας. Μπορείτε να πάρετε έναν καφέ και θα σας ξανακαλέσουμε για να παρουσιάσουμε συνοπτικά τ' αποτελέσματα της πρωινής και της απογευματινής συνεδρίας.

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ (Π. ΜΟΥΧΑΣ): Ευχαριστούμε πολύ όσους έχουν μείνει μέχρι αυτή την ώρα.

Κατά την πρωινή συνεδρία ακούστηκαν τα μέλη του δικτύου ν' αναφέρουν σημαντικά παραδείγματα δικτύωσης. Η αγροτική έρευνα μπορεί ν' αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη στόχων του ΠΑΑ, ιδιαίτερα μέσω της δημιουργίας ή και της ενσωμάτωσης καινοτόμων ιδεών στην παραγωγική διαδικασία και της επίλυσης τεχνικών ή διαρθρωτικών προβλημάτων.

Ωστόσο υπάρχει ένα σημαντικό κενό στη διασύνδεση αγροτικής έρευνας και παραγωγικής διαδικασίας. Αυτό το γεγονός λαμβάνεται υπ' όψιν από το σχεδιασμό της επόμενης προγραμματικής περιόδου και θα πρέπει να δούμε πώς ακριβώς θα εξελιχθεί.

Ο κ. Μαλλίδης πρότεινε και περιέγραψε, για να γεφυρωθεί το κενό αυτό, τη δημιουργία περιφερειακών δικτύων διασύνδεσης αγροτικής έρευνας και παραγωγικής διαδικασίας ανά Περιφέρεια. Το ηλεκτρονικό δίκτυο εμπορίου αγροτικών προϊόντων «Στρατηγική επιλογή για την ΠΑΣΕΓΕΣ», θα μπορούσε να ενισχύσει τη θέση των αγροτών καθώς και των αγροτικών Συνεταιρισμών εντός των αλυσίδων εφοδιασμού, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια των συναλλαγών και, το κυριότερο, περιορίζοντας την ψαλίδα τιμών παραγωγού – καταναλωτή προς όφελος και των δύο.

Είναι μεγάλη η εμπειρία δικτύωσης του WWF Hellas και οι παράγοντες επιτυχίας και τα παραδείγματα ένα σημαντικό μάθημα. Πέραν του ότι ανήκει το ίδιο σ' ένα παγκόσμιο δίκτυο έχει παίξει κομβικό ρόλο στην οργάνωση του Μεσογειακού Δικτύου του Ταμείου, συμμετέχει και προωθεί τη δικτύωση των ΜΚΟ εθνικής εμβέλειας, καλλιεργεί σχέσεις με τοπικές ΜΚΟ υποστηρίζοντας τη δράση τους και τη δικτύωση, ενώ συμμετέχει σε μεγάλο αριθμό οργάνων διαβούλευσης.

Ελπίζουμε από σήμερα στο κέντρο ΓΑΙΑ να σηματοδοτείται μια νέα σχέση συνεργασίας μεταξύ μας προς όφελος του περιβάλλοντος. Η ευρωπαϊκή διάσταση του δικτύου LEADER είναι η περίπτωση του ELARD. Η σύνδεσή του με το ΕΑΔ είναι ιδιαίτερα στενή καθ' ότι συμμετέχει τόσο στις

εργασίες της Επιτροπής Συντονισμού και της Υποεπιτροπής LEADER, όσο και στις εργασίες των θεματικών ομάδων του ENRD.

Η πρόταση είναι να εντάξει το ΕΑΔ ένα ξεχωριστό μέρος του σχεδίου δράσης του στον άξονα 4, «Προσέγγιση LEADER», το οποίο θα μπορούσε να υλοποιήσει σε συνεργασία με το ελληνικό δίκτυο LEADER. Η συνεργασία αυτή μπορεί ν' αφορά σε ζητήματα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου αλλά κυρίως στην παροχή τεχνικής στήριξης για την προετοιμασία δημόσιων αρχών και ΟΤΔ ενόψει της Community Lead Local Development της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

Θα πρέπει να εξετάσουμε τη δυνατότητα προσθήκης τέτοιων δράσεων. Υπενθυμίζεται ότι αναφορικά με το LEADER υπάρχει ήδη ο άξονας προτεραιότητας 5 του σχεδίου δράσης του ΕΑΔ, «Παροχή στήριξης για τη διατοπική και διακρατική συνεργασία».

Ενδιαφέρον παράδειγμα δικτύωσης σε εθνικό επίπεδο στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης αποτελεί το Ελληνικό Δίκτυο LEADER το οποίο βασίστηκε σε μια προσπάθεια κινητοποίησης των ομάδων τοπικής δράσης με σκοπό τη δημιουργία ισχυρών δεσμών μεταξύ τους και το συντονισμό των δράσεών τους για την αξιοποίηση τελικά πόρων και υποδομών προς όφελος μιας ολοκληρωμένης και ισόρροπης ανάπτυξης.

Η προσπάθεια αυτή μετεξελίχθηκε σε μια κεντρικά σχεδιασμένη και εφαρμοζόμενη δικτύωση. Μην ξεχνάμε ότι η όλη αυτή ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση απετέλεσε και τον προπομπό των αγροτικών της δικτύων. Στο πλαίσιο αυτό προτάθηκε να συμπεριληφθούν στις δράσεις του ΕΑΔ μια συνάντηση των ομάδων ανά εξάμηνο.

Το πρότυπο της Υποεπιτροπής LEADER του ENRD που συνεδριάζει δυο φορές το χρόνο, ενισχύει την πεποίθησή μας για την κατ' αρχήν αποδοχή αυτής της πρότασης. Η εταιρική σχέση του άξονα 4 του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας, βασίζεται σ' ένα ευρύτερο σχήμα που περιλαμβάνει επαγγελματίες αλιείς, περιβαλλοντικούς φορείς, εμπλεκομένους στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, στη μικρή επιχειρηματικότητα και στον αγροτικό τομέα. Βασίζεται συνεπώς σ' ένα δίκτυο φορέων.

Φράσεις κλειδιά: «Νησιωτικότητα», «ταυτότητα», «διαφοροποίηση». Μια επιτυχημένη αναπτυξιακή στρατηγική χρειάζεται

όραμα και προϋποθέτει αφοσιωμένους εταίρους. Για το λόγο αυτό εφαρμόζονται μέθοδοι διαχείρισης του εν λόγω δικτύου στις οποίες περιλαμβάνονται η διαβούλευση με τους εμπλεκομένους, η ανταλλαγή απόψεων, η διάχυση της πληροφορίας, η προαγωγή της ιδέας της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές.

Όλα τα παραπάνω γίνονται μέσω της έμπνευσης και της ενθάρρυνσης με στόχο την αξιοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου και την επιτυχία του προγράμματος. Οι νέοι αγρότες έχουν ανάγκη πρόσβασης σε επιτυχημένες πρακτικές, σε εφαρμοσμένη έρευνα και σε επαγγελματικά πρότυπα, ενώ παράλληλα χρειάζονται καθοδήγηση για επιλογές επενδύσεων.

Για τους λόγους αυτούς η δικτύωση αποτελεί υπαρκτή ανάγκη, οικονομική ανάγκη. Εκφράστηκε η επιθυμία για μεγαλύτερη στήριξη και συμπαράσταση εντός του ΕΑΔ καθώς και για στενότερη συνεργασία. Θα θέλαμε να τονίσουμε το ενδιαφέρον μας, να συνδιοργανώσουμε εκδηλώσεις με το μέλλον μας στην Πανελλήνια Ένωση Νέων Αγροτών. Αυτές όμως θα πρέπει να συμφωνούνται εκ των προτέρων και από κοινού και να τηρούνται οι απαιτούμενες διαδικασίες.

Παρακαλούμε και πάλι την ΠΕΝΑ να μας στείλει άμεσα κάποιες καινοτόμες δράσεις νέων αγροτών για το Focus Group του ENRD. Ζήτησαν να γίνουν μέλη του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου, η Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας με επιστολή της, το Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο, Πανεπιστήμια, η Μονάδα ΣΤ' της ΕΥΔ ΠΑΑ κυρίως για τη σφαιρική γνώση που έχει για τα προγράμματα του ΕΣΠΑ.

Η απάντηση είναι κατ' αρχήν θετική. Απ' όσο γνωρίζουμε έχει ζητήσει το ΓΕΩΤ.Ε.Ε. να συμμετάσχει στη Συντονιστική Επιτροπή του ΕΑΔ. Το εξετάζουμε θετικά. Θα μπορούσε παράλληλα ν' αφαιρεθεί από τη σύνθεσή της η Μονάδα Δ' της ΕΥΔ ΠΑΑ η οποία έχει ρόλο ουσίας, αλλά διαδικαστικό στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και με την οποία έχουμε πραγματικά άριστη συνεργασία. Έτσι ο αριθμός των συμμετεχόντων στην Επιτροπή θα παραμείνει μονός. Το ΕΑΔ αποτελεί τμήμα του ΠΑΑ οπότε η αξιολόγησή του θ' ακολουθήσει το ΠΑΑ.

Κάποια άλλα σημεία: Το δίκτυο ν' αποτελέσει την ομπρέλα κάτω από την οποία θα ενταχθούν άλλα δίκτυα. Το ΕΑΔ θα μπορούσε να

συνεισφέρει με αξιόπιστα δεδομένα για την αξιολόγηση της τρέχουσας περιόδου και το σχεδιασμό της επόμενης. Εντάξει, αυτό το κάνουμε. Τα δίκτυα είναι ζωντανά όταν είναι ενδογενή και καλύπτουν τις ανάγκες των ενδιαφερομένων. Το δίκτυο είναι εργαλείο που συνεισφέρει στην πολυεπίπεδη διακυβέρνηση. Χρειάζονται χωρικά, θεματικά και ειδικά υποδίκτυα, τα οποία το ΕΑΔ θα ενσωματώνει.

Το ΕΑΔ πρέπει να εμψυχώνει τη δημιουργία τέτοιων υποδικτύων. Έτσι ενσωματώνεται αποτελεσματικότερα η βάση που είναι οι αγρότες. Ζητήθηκε να υπάρχει καλύτερη εκπροσώπηση των μεταποιητών καθώς και φορέων ή Οργανισμών που σχετίζονται με τα δάση. Ευχαριστώ πολύ.

Και τώρα θα περάσουμε στα Εργαστήρια και στα συμπεράσματά τους.

Παρουσιάσεις των αποτελεσμάτων των εργαστηρίων στην Ολομέλεια

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Ξεκινάμε με το Εργαστήριο της «Έξυπνης Ανάπτυξης».

ΑΜΑΛΙΑ ΛΙΑΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 1: Συμμετείχα στην ομάδα «Έξυπνη ανάπτυξη» (έρευνα και καινοτομία) με θέμα τις βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες και υλικοτεχνικές υποδομές.

Η συγκεκριμένη ομάδα είχε ξεκινήσει στο 1^ο συνέδριο που έκανε το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο με την παρουσίαση - εισήγηση τότε του Καθηγητή Αθανασίου Τσαυτάρη που είναι και ο νυν Υπουργός μας σήμερα, με τίτλο τότε «Συνεργατικοί σχηματισμοί – clusters».

Συνεχίστηκε, έγινε άλλη μια συνάντηση το Σεπτέμβριο που ήταν με μικρότερο σχήμα, δεν ήταν συνέδριο και ολοκληρώθηκε σήμερα. Η συζήτηση λοιπόν σήμερα κινήθηκε γύρω από τη δημιουργία πιλοτικών και μη συμβατικών συστάδων επιχειρήσεων. Τα κυριότερα συμπεράσματα λοιπόν είναι τα εξής: Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση της κατάστασης ανά περιοχή, που σημαίνει ότι έχει αποδειχθεί ότι οι ευνοημένες περιοχές είναι πιο εφησυχασμένες και αυτές οι οποίες δεν έχουν ευνοηθεί τόσο πολύ δημιουργούν και δείχνουν εφευρετικότητα.

Σημαντικό επίσης σημείο ήταν ότι η ηλικία των συμμετεχόντων είναι σημαντική στη λήψη πρωτοβουλιών. Άνθρωποι οι οποίοι είναι μεγαλύτερης ηλικίας δε μπορούν να έχουν μάτι στην τεχνολογία και στην ευελιξία για λήψη καινούργιων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας. Σημαντικό επίσης είναι η εκδήλωση ενδιαφέροντος να ξεκινάει από τη βάση, η λεγόμενη bottom up approach.

Επίσης ο αριθμός των συμμετεχόντων εξαρτάται από το προϊόν, που σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος αριθμός που θα μπορούσε να αποτελέσει μια συστάδα επιχειρήσεων, αλλά υπάρχουν ενδείξεις ότι για έναν Συνεταιρισμό αυτός ο αριθμός είναι για ένα Διοικητικό Συμβούλιο το 12, ενώ για έναν Συνεταιρισμό είναι περίπου ο αριθμός των 17 συμμετεχόντων.

Επίσης δίνεται μεγάλη σημασία στο συντονιστή. Ο συντονιστής θα πρέπει να έχει την κατάλληλη τεχνογνωσία να γνωρίζει, να μπορεί να διακρίνει τις ανάγκες μιας περιοχής και να μπορέσει έτσι να ενθαρρύνει και να ενσωματώσει όλο και περισσότερους φορείς και εμπλεκόμενους στη διαδικασία αυτής της αλυσίδας. Απαιτείται να υπάρχει συνεχής στήριξη και ενθάρρυνση από το συντονιστή και σημαντικό στοιχείο έχει φανεί ότι είναι η έλλειψη επιχειρηματικότητας.

Αυτό θα πρέπει να είναι το κύριο στοιχείο και να μπορούν δηλαδή οι συμμετέχοντες να λειτουργούν μέσα από έναν επιχειρηματικό ορίζοντα και επιχειρηματικό πλάνο.

Στη συζήτηση αναφερθήκαμε στο ρόλο των ομάδων τοπικής δράσης και ποιος θα μπορούσε να είναι αυτός. Σίγουρα θα πρέπει και μπορεί να είναι συντονιστικός όπως εκφράστηκαν πολλά μέλη από τις ομάδες τοπικής δράσης, θα μπορεί να είναι υποστηρικτικός και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή όπως είπαμε, των περισσότερων φορέων και ενημερωτικός, που σημαίνει ότι θα μπορεί να μεταφέρει αυτή την ιδέα, αυτή τη διάθεση για δημιουργία συστάδας και να μπορεί να καλέσει και τους καταναλωτές να συμμετέχουν γιατί είναι αρκετά σημαντική και η δική τους συμμετοχή.

Σας ευχαριστώ πολύ.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΖΗΝΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 2: Καλησπέρα κι από μένα. Συμμετείχα στη συζήτηση που έγινε από τη θεματική ομάδα «Περιβάλλον και Γεωργία». Έγιναν τρεις εισηγήσεις από τρεις καθηγητές Πανεπιστημίου, τον κ.

Καλαβρουζιώτη από το Πανεπιστήμιο Δυτικής Ελλάδας, τον κ. Τοκατλίδη από το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και τον Καθηγητή κ. Ζαλίδη από το ΑΠΘ.

Δε θα μείνω τώρα στις πολύ ενδιαφέρουσες εισηγήσεις και θα προσπαθήσω να συμπεριλάβω αυτά που ειπώθηκαν στις εισηγήσεις μέσα από τη συζήτηση που επακολούθησε. Μια σταχυολόγηση από τα προβλήματα που εντοπίστηκαν: Οι περισσότεροι από τους ομιλητές και από τους συναδέλφους που συμμετείχαν στη συζήτηση εντόπισαν την απουσία κάποιων εργαλείων που είναι απαραίτητα για το σχεδιασμό γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων, ένα από τα βασικότερα ήταν η έλλειψη ψηφιοποιημένου εδαφολογικού χάρτη για ολόκληρη την επιφάνεια.

Έχουν γίνει προσπάθειες για δημιουργία εδαφολογικών χαρτών σε διάφορες Περιφέρειες ανά τη χώρα αλλά για ολόκληρη την επικράτεια δεν υπάρχει. Αυτό δημιουργεί δυσκολίες στο σχεδιασμό των μέτρων. Στις προτάσεις μετά θα δούμε ότι προτάθηκε η δημιουργία του εδαφολογικού χάρτη να συνοδευθεί από την ανάρτησή του στο διαδίκτυο έτσι ώστε να είναι προσβάσιμη απ' όλους.

Σαν πρόβλημα επίσης εντοπίστηκε η έλλειψη σχεδιασμού σε χωρικές ενότητες. Εντοπίστηκε σαν πρόβλημα η αποσπασματικότητα της εφαρμογής των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων επειδή στην πραγματικότητα εφαρμόζεται από μεμονωμένους παραγωγούς. Το περιβαλλοντικό όφελος που μπορεί να έχουν μπορεί να είναι περιορισμένο. Θα δούμε μετά τι προτάθηκε επ' αυτού.

Κάποιες γραφειοκρατικές καθυστερήσεις και άλλες αδυναμίες που εντοπίστηκαν στο πλαίσιο της 3^{ης} και 4^{ης} προγραμματικής περιόδου, για παράδειγμα καθυστερήσεις στις πληρωμές, διάφορες άλλες γραφειοκρατικές αγκυλώσεις μπορεί να άρουν την εμπιστοσύνη των παραγωγών και να μειώσουν για παράδειγμα την υποβολή αιτήσεων ενίσχυσης από παραγωγούς σε περιοχές που υπάρχουν μεγάλα προβλήματα.

Επίσης διατυπώθηκε προβληματισμός για το αν οι δράσεις έχουν περιβαλλοντικό χαρακτήρα ή κοινωνικό τελικά και διατυπώθηκε η άποψη ότι έτσι όπως είναι σχεδιασμένες στις προηγούμενες προγραμματικές

περιόδους οι γεωργοπεριβαλλοντικές δράσεις έχουν περισσότερο κοινωνικό παρά περιβαλλοντικό χαρακτήρα.

Στις προτάσεις που διατυπώθηκαν είναι αυτό που αναφέραμε για τον εδαφολογικό χάρτη, τα εργαλεία που χρειαζόμαστε δηλαδή και είναι απαραίτητα. Είναι ψηφιοποιημένος εδαφολογικός χάρτης και η ανάρτησή του στο διαδίκτυο, η δημιουργία μιας βάσης αποτελεσμάτων από διάφορα παραδοτέα προγραμμάτων μελετών που έχουν γίνει από διάφορους φορείς αλλά θα πρέπει με κάποιον τρόπο ενδεχομένως και μέσω του δικτύου αυτές να συγκεντρωθούν και ν' αξιολογηθούν για να δούμε κατά πόσον αυτές μπορούν να εφαρμοστούν.

Θα πω το σημείο 3 και 5 μαζί: Υπάρχουν κάποιες νέες προκλήσεις όπως είναι το πρασίνισμα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και οι νέες απαιτήσεις πολλαπλής συμμόρφωσης. Ακόμα αυτές είναι υπό διαπραγμάτευση αλλά έχουν ακουστεί κάποιες προτάσεις από την Επιτροπή. Αυτές θα επηρεάσουν πάρα πολύ το σχεδιασμό των γεωργοπεριβαλλοντικών στην επόμενη προγραμματική περίοδο.

Επίσης μια οδηγία που θα επηρεάσει πολύ είναι η οδηγία 128/2009 που έχει έρθει με νόμο, έχει ενσωματωθεί στη γενική νομοθεσία για την ορθολογική χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων. Αυτή έχει κάποιες γενικές και κάποιες ειδικές αρχές. Οι γενικές αρχές είναι υποχρεωτικές για όλους τους παραγωγούς ενώ οι ειδικές έχουν εθελοντικό χαρακτήρα. Ενδεχομένως εκεί θα μπορούσαμε να ενισχύουμε την εφαρμογή αυτών των ειδικών αρχών για τη χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων από μια γεωργοπεριβαλλοντική δράση.

Τέθηκε το θέμα κατά πόσο μπορούν οι γεωργοπεριβαλλοντικές δράσεις να εφαρμοστούν σε μια ευρύτερη χωρική ενότητα, όπως συμβαίνει για παράδειγμα σε περιοχές που έχουν μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα όπως η περιοχή της Κορώνειας και θεωρούμε ότι το σχέδιο του κανονισμού παρέχει κάποια δυνατότητα εφαρμογής γεωργοπεριβαλλοντικών δράσεων, όχι εξατομικευμένα από παραγωγούς, αλλά σε μεγαλύτερες χωρικές ενότητες όπως είναι μια λεκάνη απορροής ή σε μια περιοχή όπως η Κορώνεια που έχει περιβαλλοντικά προβλήματα.

Σας ευχαριστώ.

Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ: Καλησπέρα κι από μένα. Από την 3^η ομάδα που έγινε συζήτηση, ουσιαστικά ήταν η αποτύπωση των προβλημάτων από την 3^η προγραμματική περίοδο.

Τα προβλήματα θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι κατά κάποιον τρόπο τριών ειδών: Μια κατηγορία προβλημάτων αφορά κυρίως το θεσμικό πλαίσιο, πώς αυτό διαρθρώνεται και πώς λειτουργεί. Μια άλλη κατηγορία προβλημάτων αφορά περισσότερο το LEADER, πιθανώς να μπορεί να εφαρμοστεί και σε άλλους άξονες. Μια τρίτη κατηγορία είναι γενικότερα προβλήματα τα οποία μπορούν να εμφανιστούν σε περισσότερα μέτρα και ίσως διατρέχουν όλους τους άξονες.

Όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο, βασικό ήταν ότι υπάρχουν κάποιες καθυστερήσεις στο πλαίσιο έκδοσης των περιβαλλοντικών όρων και κάποια προβλήματα συντονισμού μεταξύ των Υπουργείων τα οποία δημιουργούν καθυστερήσεις κυρίως στα δημόσια έργα. Επίσης ένα σημαντικό ζήτημα προκύπτει από τη διάρθρωση του θεσμικού πλαισίου και από την λεπτομέρεια που καταγράφεται σε κάθε επίπεδο του πλαισίου αυτού.

Για παράδειγμα υπάρχουν Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις οι οποίες είναι πάρα πολύ λεπτομερείς και εξ αυτού η τροποποίησή τους, η εφαρμογή είναι πάρα πολύ δύσκολη και για να τροποποιηθούν δημιουργούν μεγαλύτερες δυσκολίες, επομένως προτείνεται σε κάθε επίπεδο του θεσμικού πλαισίου ν' αποδίδεται εκείνη η λεπτομέρεια που αρμόζει.

Όσον αφορά την ένταξη των έργων θα μπορούσε να γίνονται εντάξεις έργων υπό προϋποθέσεις, κυρίως δημοσίων έργων, θα πρέπει να όμως να διασφαλίζεται ότι υπάρχει μια σχετική ωριμότητα κι ότι αυτές οι προϋποθέσεις είναι ήσσονος σημασίας για να μη δημιουργούνται μετέπειτα καθυστερήσεις.

Όσον αφορά τις προσκλήσεις, θα μπορούσαν σε ορισμένα μέτρα, όπου είναι εφικτό, να είναι ανοιχτές οι προσκλήσεις, ούτως ώστε να κατανέμεται ο αριθμός των ενδιαφερομένων και να μη δημιουργούνται συμφορήσεις εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου της προκήρυξης και η ροή των διαδικασιών να είναι συνεχής, εξασφαλίζοντας έτσι και πιο γρήγορες αξιολογήσεις και κατά συνέπεια πιο γρήγορες πληρωμές που διατυπώθηκε ότι

είναι το ζητούμενο και ότι ουσιαστικά αυτό καθιστά ένα μέτρο ή ένα πρόγραμμα ελκυστικό.

Τέλος, διατυπώθηκε το ζήτημα του εξορθολογισμού των ελέγχων, ότι είναι πάρα πολλά τα επίπεδα ελέγχων, ότι ίσως αυτά θα έπρεπε ν' απλοποιηθούν και θα πρέπει τέλος πάντων να βρεθεί μια διαδικασία για τον εξορθολογισμό τους.

Όσον αφορά τώρα ειδικότερα για το πρόγραμμα LEADER, τον άξονα 4 του προγράμματος, διατυπώθηκε η άποψη ότι η γραφειοκρατία αυξήθηκε σημαντικά μετά την ενσωμάτωσή του στο πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης σε σχέση με τις εποχές που ήταν Κοινοτική Πρωτοβουλία και είχε αυτονομία.

Διατυπώθηκε η άποψη ότι η εφαρμογή του άξονα 3 ή του όποιου άξονα 3 στο μέλλον, θα μπορούσε να γίνεται μόνο μέσα από την προσέγγιση LEADER, εξασφαλίζοντας ότι έχεις για κάθε περιοχή ένα πρόγραμμα και δεν υπάρχει η διαφοροποίηση που υπάρχει σήμερα σε μια περιοχή, οι μισοί είναι ΟΠΑΑΧ, οι άλλοι μισοί LEADER, ουσιαστικά υλοποιούν τις ίδιες δράσεις, αλλά με διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο και με διαχωρισμό μεταξύ τους.

Θα μπορούσαν όλα αυτά να γίνονται μέσω της προσέγγισης LEADER, ούτε επίσης να πάμε στη διαδικασία του 3^{ου} όπου υπήρχαν τρία προγράμματα που λειτουργούσαν μέσα σε μια περιοχή καθιστώντας ακόμα πιο σύνθετη την κατάσταση.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ομάδες τοπικής δράσης είναι η απαίτηση εγγυητικής επιστολής για τις προκαταβολές του μέτρου 41, θυμίζω ότι το μέτρο 41 είναι αυτό μέσω του οποίου υλοποιούνται όλες οι επενδύσεις που χρηματοδοτούνται από τον άξονα και τα δημόσια έργα, τις προκαταβολές αυτές τις λαμβάνει η ομάδα τοπικής δράσης ούτως ώστε να μπορεί να χορηγεί μετά τις ενισχύσεις στους δικαιούχους και για να λάβει αυτή την προκαταβολή απαιτείται εγγυητική επιστολή η οποία δημιουργεί ένα σημαντικό κόστος.

Παρ' όλα αυτά φαίνεται αυτό ότι είναι ίσως ζήτημα εθνικής νομοθεσίας, πάντως δε νομίζω ότι προκύπτει κανονιστικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

ΟΜΙΛΗΤΡΙΑ: (Ερώτηση εκτός μικροφώνου)

Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ: Για το 41; Ιδιωτικές επενδύσεις, αλλά όταν δίνεται στον δικαιούχο η προκαταβολή, εδώ δε δίνεται στον δικαιούχο, δίνεται στην Ομάδα Τοπικής Δράσης. Η Ομάδα Τοπικής Δράσης δεν είναι ο δικαιούχος, ο δικαιούχος είναι αυτός ο οποίος ασκεί τις επενδύσεις, δεν είναι καν ανάδοχος, είναι Ομάδα Τοπικής Δράσης.

Ζητείται η εγγυητική επιστολή από την Ομάδα Τοπικής Δράσης, αυτή ήταν η συζήτηση. Συμφωνήσαμε ότι είναι βάσει κανονισμού για τις ιδιωτικές επενδύσεις και για την ομάδα τοπικής δράσης όσον αφορά τα λειτουργικά της. Είναι απαίτηση κανονισμού. Νομίζω αυτή ήταν η κουβέντα. Στον κανονισμό αυτές οι δυο κατηγορίες αναφέρονται, οι ιδιωτικές επενδύσεις και οι Ομάδες Τοπικής Δράσης για τα λειτουργικά τους.

Υπάρχουν προβλήματα με την εξόφληση των δημοσίων έργων το οποίο όμως είναι μάλλον ένα ζήτημα που δεν πρόκειται εύκολα να λυθεί γιατί ούτως ή άλλως οι δαπάνες οι οποίες είναι επιλέξιμες ως πληρωμή, θα πρέπει να είναι εξοφλημένες. Όπως προέκυψε απ' τη συζήτηση η εξόφληση των δημοσίων έργων, δηλαδή το να έχουν εξοφληθεί οι δαπάνες ούτως ώστε μετά να χορηγηθεί η αναλογούσα ενίσχυση είναι ένα πρόβλημα για τις ομάδες τοπικής δράσης.

Αυτά ήταν κυρίως τα προβλήματα που τέθηκαν για τον άξονα 4. Γενικότερα εκφράστηκε η άποψη ότι οι δείκτες δε μπορεί να είναι μόνο ποσοτικοί, αλλά θα πρέπει να είναι και ποιοτικοί. Θα πρέπει ν' αξιολογείται αν για παράδειγμα κάποιες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν εδώ ή προέρχονται από την περιοχή, μπορεί να είναι από άλλη περιοχή, γενικά αυτά στο πλαίσιο αξιολόγησης της προγράμματος ίσως θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν.

Όσον αφορά τα περιβαλλοντικά μέτρα, τέθηκε η άποψη ότι δε μετράται τελικά το περιβαλλοντικό αποτέλεσμα που έχουν αυτά τα μέτρα και πιθανότατα θα μπορούσε να γίνει ένας άλλου είδους σχεδιασμός με βάση τον οποίο θα ζητούνται από τους δικαιούχους ορισμένα συγκεκριμένα αποτελέσματα για την εφαρμογή του μέτρου παρά θα δίδεται αυτή η διαδικασία προδιαγραφής ως πούμε αυτών των δράσεων και ενός αναμενόμενου αποτελέσματος.

Τέλος, ότι για μέτρα που έχουν χαμηλή ζήτηση, πιθανώς να υπάρχει κάποιο πρόβλημα σχεδιασμού όπως για παράδειγμα στο θέμα του μέτρου που αφορούσε στις περιοχές NATURA όπου εκεί ήταν προαπαιτήση, διαχειριστικά σχέδια για τις περιοχές τα οποία δεν έγιναν ποτέ και επομένως δεν υπήρχε και ζήτηση για το μέτρο οπότε ίσως ήταν ένα ζήτημα σχεδιασμού.

Ευχαριστώ πολύ.

Π. ΠΟΛΥΖΟΥ: Δε θα σας κουράσουμε περισσότερο, καταλαβαίνω ότι όλοι είστε κουρασμένοι τώρα. Πιστεύω ότι έχουν απαντηθεί τα περισσότερα θέματα, αυτά τα οποία δεν απαντήθηκαν θα τ' απαντήσουμε.

Θέλω να σας ευχαριστήσω όλους για τη συμμετοχή σας σήμερα, θεωρώ ότι ήταν μια παραγωγική συνάντηση που κατέδειξε την αξία της δικτύωσης, που επιβεβαίωσε την ανάγκη όλων μας για επικοινωνία, συναναστροφή και διάλογο.

Θεωρώ ότι ήταν μια παραγωγική συνάντηση που κατέδειξε την αξία της δικτύωσης, που επιβεβαίωσε την ανάγκη όλων μας για επικοινωνία, συναναστροφή και διάλογο.

Εύχομαι το Εθνικό Αγροτικό μας Δίκτυο ν' αναπτυχθεί και να καταξιωθεί μέσα από σημαντικό έργο και καινοτόμες πρωτοβουλίες στο μέλλον. Όλοι εμείς, Υπηρεσίες και φορείς, θα συνταχούμε σ' αυτή την κατεύθυνση και σ' αυτή την προσπάθεια.

Σύντομα, η δομή του δικτύου θα συντάξει newsletter το οποίο θ' αποσταλεί στα μέλη και θ' αναρτηθεί στον ιστοχώρο του ΕΑΔ για όλους. Τα πρακτικά του συνεδρίου θ' αναρτηθούν επίσης στον ιστοχώρο. Θα λάβουν όλα τα μέλη απαντήσεις όπως είπα στα θέματα που τέθηκαν και δεν απαντήθηκαν κατά τη διάρκεια του συνεδρίου. Για κάθε θέμα που θέλετε να καταθέσετε προτάσεις ή να εκφράσετε απόψεις, μπορείτε να στέλνετε τα μηνύματά σας στην ηλεκτρονική Διεύθυνση του ΕΑΒ.

Πριν σας αφήσω, θέλω να ευχαριστήσω τους συναδέλφους μου για τη διοργάνωση αυτής της συνάντησης, τον κ. Μούχα, την κα Κουτσαυτάκη, την κα Τζίκα, την κα Παύλου και τον κ. Παπαδόπουλο, καθώς και όλους εσάς.

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ